

دیناں قرأ التقافی

منندی اقرأ التقافی

www.iqra.ahlamontada.com

لینکولینہ وہی

سہ ید نہ جمہ دینی نہ نیسی

بہ ہاری ۱۳۶۸ ی ہتاری

مہ ہاباد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زوکراوہ کافی چاہِ مہ فی محمدی لہ سہ قر بہ ہاری ۱۳۶۹

نام کتاب : دیوان حریق

گردآورنده : سید نجم الدین ثہ نیسی

ناشر : محمدی سقر

تیراژ : ۳۰۰۰

چاپ : نیکام

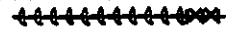
لینتوگرافی : تصویر - تبریز

سرپرستی چاپ : ناصر افخم زاده

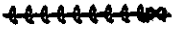
بیرستیگی دیوانی حدریق

نیاوه روک

لاپه ره

۱

ستایش و سوپاس

۱

" حدریق "

۵

شعری حدریق

۱۰

حدریق و غزه ل

۱۶

حدریق و شیخی بورهان

۲۱

حدریق و بهار و سروشت و جوانی

۲۳

حدریق له میژوی شده بی کوردی دا

۳۷

حدریق له شعرو شده بیاتی ره فیق حیلمی دا

۴۱

سوفیه تی له هونراوه ی کوردی دا

۴۵

حدریق له دیوانی پاشه روک دا

۵۲

حدریق له باخچی شاعران دا

۵۴

به سهراتی حدریق به قه له می محممد ره شید

۵۵

چونیه تی زیانی و خووره و شتی

۵۹

حدریق له ژیناوه ری زانایانی کوردا

۶۲

حدریق له گوواری بهیان دا

۶۳

حدریق له گوواری کاروان دا

۶۵

حدریق له گوواری سروه دا

۶۷

حدریق و بونه شیعره کانی

۷۳

چند سه رگوزه شته یه کی حدریق

میژوی زیانی عارفی ره بانی شیخ شه مسه دینی

۷۵

بورهان

لايهزه
+++++

نساوه روک
+++++

۸۲	يادی شیخی بورهان
۸۴	شیخی بورهان
۸۶	خو ره وشتی شیخی بورهان
۸۸	قوتبی ئیرشاد
۸۹	شيعری دومانه
۹۰	گیراوی داو
۹۱	غونجهی گولستان
۹۲	پیری بورهان
۹۷	شیخ یوسف
۱۰۰	من و دیوانی حدریق
۱۰۲	ناوی کهسان
۱۰۶	بهشی غهزه لهکان

=====

۱	خهوف و رهجا
۲	نوری محهمهد
۳	ئاگری دوری
۴	تاوی کریان
۵	گولی شادی
۶	هدوری خهفت
۷	گولی گولشه
۸	فهرشی غهزه
۹	جیزنانهیی روح

لاپـره
+++++

ناوه روک
+++++

۱۰

کهوای غزه‌ل

۱۱

دلی غافل

۱۲

کهوه‌ری مدعنی

۱۳

فرمیسی نه‌دامه‌ت

۱۴

په‌رت‌ه‌وی شه‌مس

گولبژی‌ر

۱۵

شه‌سرای سوبجانی

۱۶

غونچه‌ی مه‌قسود

۱۷

خوسره‌وی خوبان

۱۸

گهنجی فکـر

۱۹

ما ران گه‌سته

۲۰

ده‌ردی ره‌حمه‌ت

۲۱

خدرمانی شه‌مه‌ل

۲۲

رازی عیشق

۲۳

پارسه‌نگی حه‌یا

۲۴

کهوه‌ر فروش

۲۵

ورینه

۲۶

بی‌چاوه‌ری

۲۷

ئاگری خه‌م

۲۸

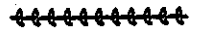
دلی غه‌ریب

۲۹

نیعمه‌تی وه‌سل

۳۰

ده‌ردی گران

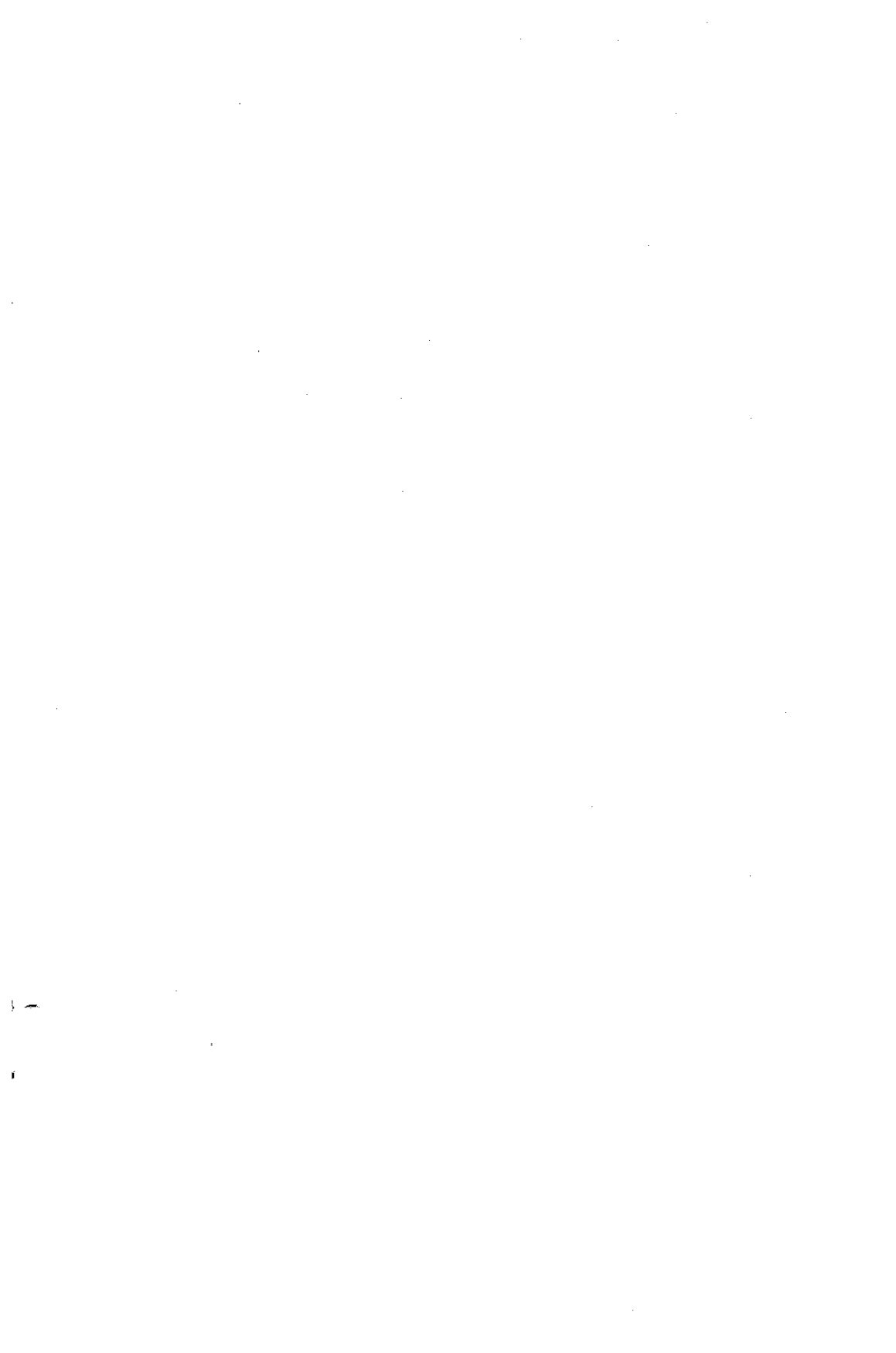
۳۱	خه تی موبه مو
۳۲	میعرا جی شامل
۳۲	دلی سه رکهش
۳۳	وردو هه راش
۳۴	ثا مالی ره قیب
۳۵	دوکانی حوسن
۳۶	شیمری ثا ودار
۳۷	باغی خه یال
۳۷	مرواری سرشک
۳۸	چامه کان
۳۹	دل بهری فکر
۴۲	هه ودا یه کی خا و
۴۴	عیشقی حه قیقی
۴۶	مه دینهی نه مه ل
۶۸	خدري ریگه
۵۰	عه سری خه زه ف
۵۲	که وای غه زه ل
۵۴	بی وه فایی گول
۵۶	چا وه ریی موژده
۵۸	هه زه یانی ناسازی
۶۰	لاله عوزاران
۶۲	مه سنه وی یه کان

لایحه
—————
—————

ناوه روک
—————
—————

۶۲	پیره‌که‌ی بورهان
۶۵	شای شهر فکه‌ند
۶۷	جوارینه‌کان
۶۸	سه‌ودا یه‌کی سه‌قومونیا
۶۸	نا پیا وی خه‌لکی
۶۸	به‌ردی زه‌لام
۶۸	مانگی موباره‌ک
۶۹	بادا نه‌وه
۶۹	کاک‌ی سه‌رده‌شتی
۶۹	دو‌پشک
۷۰	تاکه‌کان
۷۱	حه‌ریق درتاریخ مشاهیرکرد
۷۲	به‌شی فارسی - جا مزر
۷۳	تاریخ وفات استادفاضل مرحوم ملاویسم سردشتی
۱	فهره‌نگی دیوانی حه‌ریق
۹۰	سیاس نامه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سەرچەمی بەرهه‌می " حەریق "

دیوانی " حەریق "

مەلا سألحی

کۆری مەلا نەسروللای

زێویەیی

لێکۆڵینەوەی

سەبید نەجمە دینسی ئەنێسی

" بە هار "

هەتاوی ۱۳۶۸

مەبەد

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

به ناوی ئه خودایه‌ی که بئی وینه وها و تا یه و به‌دی هینه‌ری زمین
 سه‌ما یه وه‌تا دنیا دونه‌یه هه‌ر شه‌و شایانی سوپاس و ستایش
 وه‌نا یه ، ساڤو له‌وپه‌یا مبه‌ره‌ی که خوشه‌وبستی خودایه ، و په‌یه‌ام
 هینه‌ری نور وروناکی و سه‌فایه ، له‌پاش شه‌و په‌یا مبه‌ری نابیست
 ونا یه ، وه‌ درود له‌ سه‌رئال ویا رانی هه‌تا هه‌تا یه .

***

له‌ پاش پتیشه‌ش کردنی شه‌و سوپاس و ستایش و ساڤو به‌ریگی دڤ
 دا ده‌پوتین و دڤ به‌شا عیری دڤ سوتا و به‌ئاگری سوڤیه‌تی ما موستا
 مه‌لا سالی " حه‌ریق " ده‌ سپترین و باسی شیرو به‌سه‌رها تی زیبانی
 ده‌که‌ین ، وه‌ شه‌و به‌لگه‌ و نوسرا وانه‌ی که له‌ شوپنه‌واری شاعیران و
 نوسهران و لیکۆله‌ رانه‌وه‌ بو‌مان به‌جی ما و ن ده‌یا نکه‌ین به‌زینۆینی
 ریگامان بو‌شه‌وی " حه‌ریق " چاتر و با شتر بناسین ، شه‌و حه‌ریقه‌ی
 که به‌ما موستای مه‌دره‌سه‌ی شیرو شه‌دیبه‌ی فیرگی شه‌وبسن و ساگر
 هه‌لگیرسین نا و با نگی ده‌ر کردوه‌ و شیعی ئاگرینی هۆنیوه‌ته‌وه‌ .

هه‌ریق

۱۸۵۱ - ۱۹۰۷

که‌وه‌رنا سی که‌م وینه‌ی ده‌ریای عیرفان و ته‌حقیق

شا عیری رتبه‌واری ریگه‌ی ته‌سه‌ووفی پیری شه‌فیق

سه‌ودا سه‌ری مه‌عنه‌ویاتی یوسفی میسری ته‌ریق

به‌ئاگری عیشق سوتاوه‌ بو‌یه‌نا زنا وی کردوه‌ به‌ " حه‌ریق "

گه وهه ری تروسکه دا روبه ترخی نا وسه ده فی شه مهتریا په مان ناوی مهلا سآخ وکوری مهلانسه رولآئی زیوه بیهیه ، زیویه دتیه که له سوردا شله نا وچه ی سوله یما نی پآلی دا وه ، به لای رۆژه لآئی کتوی پیره مه گرونه وه ، مهلانسه رولآئی با وکی خالکی دیی کا شته ره ، کا شته رولۆن دودین پآلیان دا وه به کتوی شا هووه که که وتۆته به پینی هه ورا ما نی لوهۆن وجوا نرووه ، دیوی جنوبی پآلی دا وه به ما یده شته وه ، مهلانسه رولآئی به فقه قتییه تی ولآته گهی خۆی به جی هیشته ووه وله پاشا به مه لایه تی له دیی "زیویه" ده گیر سیتته وه وژن دینی ، ما مؤستا " حه ربق " له سآلی ۱۸۵۱ زا بیینی له دیی " زیویه " شه ستیزه ی ژیا نی تریفه ی دا وه و چا وی به رونا کا یی دونیا هه لآینا وه ، خویندنی سه ره تا یی له لای با وکی ده ست پچ ده کا وله پاشا ده چیتته سوله یما نی وله مزگه وتی شیخ محه ممه دی به رزنجی ده بی به سوخته ی فقه قتیان وگه شتیکی قه ره دا غیشی بووه ، له بیاره ش با سی " نکاح " له کتیبی " منه اج " ی نه وه وی له لای شیخ حدیده ر ده خوینتی وسه رتیکی دی له سوله یما نی ده دا ته وه ، له سآلی ۱۸۸۴ له " پینجوبین " گه له نه به وی بورهان " که عیلمی مه نتیقه له لای مهلا عه بدوره حما نی پینجسویینی ده خوینتی ، له وپوه دئی بو موکریان " ما وه یه کیش له ونپوه دا هسه ره به به فقه قتییه تی ده سورپته وه له پاشا ربی ده که وپته خانه قای " شیخی بورهان " واته شیخ شه مسه دین وله وی ده که وپته دا وی ته ربقه ته وه ، له شیخ یوسف " شیخی بورهان " ته ربقه ت وه رده گرتی و دوا ی ته وا وکردنی خویندنی نا بیینی ونا وقه قتیان ده بییت به مه لایه کی زا نا وپا یه به رز وده جیت بوئا وایی " ساحیب " ی نا وچه ی سه قزو ده بییت به مه لاوموده ریسی شه م دتیه وه هرله ویش ژن دینیت و دوا ی ما وه یه که له نا وایی ساحیبه وه ده جیت بو دیتی " قارا و " ی نا وچه ی بوکان و خه ریکی مه لایه تی وده رس کوتنه وه ده بییت وه هرله م نا وایی یه به هو ی هۆنینه وه ی چواریننه یه که

سالخ خانى ئىعزا مول مولك ئاغاي " قاراوا " و " بۆگه بهسى " كه
 پيا ويكى ساماندا روخا وهن ده سالات وده سىر ويشتوبووه ريشى ده تاشيت .
 ثم رودا وه دلته زين ونا خوشه به جورتيك كاره كا ته سر ههست و
 هوش وعا تيفه ي ثم شاعيره ناسك خه ياله كه ثم زامه قول وكا ريگه ره
 تادوا هه ناسه ي زيبانى هه روا ده مينيته وه ، ههروه كوله پارچه شيعريك
 دا كوتويه تى :

شادى بىگانهي ، خزم غمه گهر مرديشم

ئه وه واريس له حيسا بي حه ق وگوروكه فه نم

گه نجى فكرم كه له نيوكونجى غه ما ديوه شه وه

ملكى شاديم هه يه تا ساكيني به بيتولحه زه نم

ياله غه زه ليكى ترا تا بلئوي زيبانى تال ونا خوش وپرلسه ئا زارو

خه فه تى خو ي به جوره وينه ده كيشيت وده لئيت :

هه وري خه فه ته به فرى غه مى دا وه به سه رما

ياسه رسه ري دوريته كه ليى كرده مه سه رما

كه وئوته سه رم شهك وغبارى شه له مى دل

يه عنى كه قورى ميحنه ته كرده مه به سه رما

" هه ريق " به دل شكاي ونا چارى ، به خا ووخيژا نه وه شه ودى يه به جئى

دئليت وده چيت بو گوندى " شه ره فكه ند " بو وما وه يسه كيش له وئى

دا نيسته جئ ده بي وله وما وه يه دا خه ريكي ده رس كوتنه وه به فه قتيبان

ده بي وپاشان ده چيت بو شا روتيرانى نا وچه ي مه ها باد وچه ندسا ليكيش

له گونده كانى شه نا وچه يه دا ده بي به مه لا موده ريس وله پاشان له سالى

۱۳۲۴ هه تاوى دئته شارى مه ها باد وده بي به مه لا موده ريسى مزكه وتى

حاجى " سه بيدحه سن " ومحه مده حوسين خانى موكرى مانگئى سئى تمدن

حقوقى بؤده برپته وه ، ئيتيرپاشما وهى تمدن وزيبانى ده كا به په پولسى

ده وری چرای " شیخی بورهان " و تا سالی ۱۹۰۷ زایینی، ریکهوتی ۱۳۲۶
کوچی مانگی دواي ۵۶ سال ژیا نی شاعیرانه و سوفیا نه له شاری مه هاباد
له گه ره کی " رزگدی " یا ن له خانوی میرزا " حاجی یوسفیا ن " نه و گه وه ره
تروسکه داره بو هه میشه له گرشه ده که وی و ما لاوی له ژیا ن ده کا و لسه
گو رستا نی " مه لاجا می " له ته نیشته تا را مگای خوالی خوش بوشیخ مه حمودی
نه وهی شیخ ته های شه مزینی سهری ده با ته نیوئا میزی خاکه وه .
خوا به گه وره یی خوی گیا نی به به هه شه تا دبکا .

شیمیری " هریق "

هاریق شاعیری ریپواری ریگهی سوفیا به تی و خا وه نی دلئیکی به
 خرۆش و ما مؤستای هۆنرا وهی جوان ورا وچی نیچیری شیعرو هه لۆی مه عنا و
 گه وهدری بیرو خه یالّه و ما مزی مه عنا ی به ته واوی را می خۆی کردووه ،
 شه گهر بهوردی سه رنجیک له نا وه روک و مه عنا و مه به سه ته کا نی شه و شا عیره
 ما ن بده یین ، شیعی عیرفانی و سوفیا به تی زۆر به ی دیوا نه که ی گرتۆ ته وه،
 چونکه عیرفان و سوفیا به تی و خۆش ویستنی " شېخی بورهان " به ته واوی
 هه ست وهۆشی دا گرتووه و له سه رجه می شیعه کا نی دا شه و کار تی کردنه
 بهرچا و ده که وۆی به شیوه یهک که گوتنی هۆنرا وهی ئایینی و عیرفانی
 یاستایشی " پیری بورهان " له قو لایی دلّ و دهرو نیه وه هه لقو لآوه و به
 درێزایی ته مه نیشی به یره وی لی کردووه ، بۆیه له چه ند چۆر هۆنرا وهی
 ئایینی و عیرفانی و هکو شیعی " خۆف وره جا " و " نوری موحه ممه د "
 و " دلّی غافل " و " خه رمانی شه مه ل " و " عه سه ری خه ته زه ف " و
 " مه دینه ی شه مه ل " و " غونچه ی مه قسود " و " فه رش ی غه زه ل " دا زۆر
 زانا یا نه وه شاره زا یا نه له مه یدانی ره وا نیبژی و جوان کاری و ورده کاری
 دا شه سی خۆی تا ودا وه وهه ست و سۆزی خۆی ده ره بریوه ، هه ره کوله
 پارچه شیعی " خه وف وره جا " دا گوتویه تی :

خۆم له خودا چونکه له بهر غه یری خودا یه

شه منم به درۆ ، سوره تی وهک خۆف وره جا یه

پالّی ره حه تی دا وه ته وه نه فی خه سیسم

یا شه منی غه نا ، یا شه سه ری به شه و هه وا یه

یا رانی به ره حه ت له ته ره ف مه بده شی فه ییاز

قه ترۆی شه سه ری سونبول و بهک چقل و گییا یه

نوقسان له تهره فا بيله ، نهک فا عیلى موختار
 شه م قهولى منهره ئیى جه میعی حوکه ما یه

* * *

یاله شیعی "نوری موحه ممهه" دا گوتویه تی "
 بهو نوره کهزا هیربو له سهر رویی موحه ممهه
 عالم هم موئا شوفته بو وهک مویى موحه ممهه
 سه روی چه مه نیش پیی له گل و خاری غه ما یه
 له رزانه له حه سره ت قه دی دلجویی موحه ممهه
 بورها نه له سهر نه فیى مونا فاتی شه وو رۆژ
 مویى که په ریشا نه له سهر رویی موحه ممهه

* * *

حه ریق شا عیرتکی ژیری خا وه ن هوش و بیری بهرز و دور شه ن دیش
 بووه و پیویستی خوی بهرا ن بهر به خودا و ئایین و عیرفان به جی هینا وه ،
 بویه چووه بو دونیای شیعی پرله خودا نا سین و سوفیا به تیه وه و ده سستی
 کردووه به هونینه وهی شه و هونرا وا نهی که نا وه روک و مه به سته که هیان
 بریتی به له خودا په رستی و سوفیا به تی و فه له سفی وستا بيش و به سرو شست
 هه لکوتن ، به خویندنه وه و موتا لا کردنی شیعه که کانى بیسری ئا یینی
 ورتیبا زی عیرفانی حه ریقمان بو ده رده که وئ .

خه جالته مونه سیر بو شهی دلای غافل له دونیا یه

نه دا مه ت بونه تیجه ی ئا خری شه مشور و غه و غا یه

عه جه ب بوت بو ته زستان زه مهه ریری با رى عیسیان ت

که شک نه به ی سه رما یه ، ده لئی وه بیوه ی چه سه رما یه

لیره دا شه وهی پیویسته بگوتری شه وه یه که یه کم سه رچا وهی ئیلها م

و خر و شانى "حه ریق" سۆز وهه وای شه وین و سوفیا به تی بووه که کاری

کردۆته سەردلّ و دەرونی بەجۆشی و هەرلهوکا تەوه کهههواى عیشق و –
 عیرفانی کهوتۆته میشکهوه بهشیعری ئاگری دەرونی دا مرکا ندووه ،
 فەلسەفەى تەسهووفى " مەحوى " وشا عیرانى سوفى، کاربان تیکردووه و
 لەسەرئەوه شرا بیروخەیاڵى ناسکى " " نالى " شۆرشیکیان لەدلى دا
 کردۆتهوه ، شیعرەکانى تام و مەزە و چۆزى گیان بەخشی تەسهووفیان
 تیدا یهوعیرفان وسوفیا یهتى لەزۆربەى هۆنراوهکانى دا دەدرهوشیتەوه
 بەخوینندنهوهى هەلبەستەپرله مەبەستەکانى رۆانگەى بیری تەسهووفو
 ریبازى ئایینى وعیرفانى حەریقمان بۆرون دەبیتەوه و بهوجۆره بۆمان
 دەردەکهوئى که " سوفیزم " تاچ را دەیهک کارى کردۆتهسەرشیعروئەدهبى
 کوردى و تاچ ئەندا زهیهک سامان دارى کردووه و بەرزى کردۆتهوه ، هەر
 وهکولهشیعری " خەرمانى ئەمەل " دا دەلى:

لەخەرمانى ئەمەل میروى ئەمەل جەزبى نەکردا نى
 لەزه یقەت خا نەدا ترسم هەیه، ئاخرسەرى دا نى
 دەلێن جەردەى ئەجەل رێگا بەکاروانى نەفەس دەگرئى
 شەقامى سینەدەبرئى بۆمەتاعى دێدە دەروانى
 تەریدەى نەفس وشەیتان قافلەى تاعا تى غارت کرد
 ئەگەر جاسوسى ئیمانى نەبئى دەرنا چئى ئینسانئى

* * *

" حەریق " ئە هەموبا خچە و گولزار تیک چه پکه گولتیکى چنیوهو
 نا وەرۆک و مەبەستى هونراوهکانى بریتین له :

- ۱ – ئایینى وخواناسى
- ۲ – عیرفان وسوفیا یهتى
- ۳ – فەلسەفى وکۆمەلایهتى
- ۴ – خۆشهویستى و دلدارى

۵ - ستایش و پستی هه لکوتن

۶ - بها روروش و جوانی

۷ - شین و لاوا نندنه وه

۸ - مونا سه بهت

۹ - نامه مونا مه کاری

۱۰ - داشۆرین و گلهیی

" حه ریق " شه وه نده ی که له کوردی داشا عیروخا وه ن به هره به وه شه وه نده ش له شیعری فارسی داشا عیروشاره زا وخوا وه ن بیری به رزیبوه و له پال هۆنراوه ی کوردی دا هۆنراوه ی به زمانی فارسیش هۆنیوه ته وه و که شکۆل و به یاز هکان، چه ندمونه ی شه وبا به ته یان بۆه لگرتوین .

دوکتور " مه معروف خه زنه دار " زانا و نوسه ری پایه به رزی کورد له پیشه کی دیوانی شاعیری گه وره ی مۆکریان " یصباح السدیوان " ی " شه ده ب " له لاپه ره ی دوا زده دا ده لئ : " حه ریق " یه کتیک له وشاعیرانه یه، که نوینه ری قوتا بخانه ی " نالی " یه له خاکی بابان دا ، وه شه م شاعیرانه واتاشا عیرانی نیوه ی دووه می سه ده ی نوزده هه م شه گه رچی غه زه لی " نالی " یان له روی روخساره وه نه گۆریوه به لام شۆرشکیان له نا وه روک دا به رپا کردوه ، " حه ریق " و " مه حوی " به ده رویشی، " حاجی به نیشتمان پهروه ری و " شه ده ب " به ده رهینانی غه زه لی دلداری له چوارچینه ی ده رویشی به وه، بۆجیهانی زیالیزم، " حه ریق " هه له ره سه ره تانی لای به وه دهستی کردوه به شاعیری وله هۆنینه ی هۆنراوه دا سه ودا سه رو شهیدای شتیه و شتیاوی شیعه ره کانی " مه حوی " و به تابه ت " نالی " به وه و شیعه ره کانی شه وان له شیعری شه ودا ره نگ ده ده نه وه ، دلی له وردکاری شه و شاعیرانه چوه و که له تکیشی هه زله جیناس و ته شیه و عیستیا ره ی جوان کردوه ، بۆنمونه ته ماشا به کی شه وکا رتی کردنه ی

" نالی " له " حریق " بکه و بزانه چون " حریق " شوین شیوه و شیوازی
 " نالی " که و تووه ، " نالی " ده لئی :

چاوه له برؤ یه عنی له ژیرتاقی نه زارته
 بی بهره عیا ن دیته ته که لوم به ئیشارته
 " حریق " ده لئی :

ثم خوسره وی خوبانه که وادیتسه نه زارته
 شیرینه شه که ردل برفینتی به ئیشارته
 " نالی " ده لئی :

ثم تا قمه موتا زه که و ا خاسه بی شاهین
 ئاشوبی دلی مه مکه کت و قه لبی سوپا هن
 " حریق " ده لئی :

ثم تا قمه شیرینه له مه کته ب که دیپارن
 جه لادی دلی عالم و ئاشوبی دیپارن
 با چا ویکیش به ههردو چا مه " قه سیده " کهی " کج " ی " نالی " و
 " کوری " " حریق " دا بخشینین و بزانه نین " حریق " چون به سه ررچکه
 و رتبازی " نالی " دارویشتووه و ته نانه ت له کیش و قافیه ش دا پهیره وی
 له " نالی " کردووه و شوین پیئی شه وی هه لگرتووه ، " نالی " له چا مه ناسک
 و جوانه کهی دا که با سی عیشقی مه جازی ده کا وده لئی :

عیشقت که مه جازی بی ، خوا هیش مه که ئیللاکج
 شیرین کج وله یلاکج ، سه لماکج و عه زراکج

فهرقی کوروکج روشن وهک فهرقی مه هه و میهره
 ثم فهرقی شه وورؤزه وهک فهرقه له کورتاکج

" حریق " یش له چا مه بهرز و به نانا و بانکه کهی دا با سی عیشقی حقیقی
 ده کا وده لئی :

عیشقت که حقیقی بی تالیب مه به شیللا کور
 هم چه زه رتی له ولا کور، هم میوسفی والا کور
 شه و نوره که مه نشه ژبو، بو عا شقی مه بده ژبو
 تی فکره له شه و نوره مه علوم و هووه یسدا کور
 سه دحیفی که تو " نالی " به مپیری به مندالی
 به مته رزه له عیشقت شه دو بی زیبا کچو دیبا کور
 هر عیشقی حه قیقی بی، وه ک عیشقی " حه ریقی " بی
 مدیلی بده قیقی بی، بو مه عریفه توللا کور

* * *

هروه کو گوتمان " حه ریق " شا عیریکی سوفی یه وهیندی له شیره -
 کانی عیشقی مه جازین و سه ریان له ته سه ووفه وه ده رجووه، وات له عیشقی
 مه جازی یه وه چووه بو عیشقی حه قیقی و خودایی .

*

" حه ریق و غه زهل "

" حه ریق " شا عیریکی سوفی و غه زهل و بیژنکی به هره مهندی دوای
 " نالی " و " مه حوی " یه ، ناوبانگی " حه ریق " زیبا تر به هوئی غه زله
 به رزو جوانه کانیه تی، که به راستی مه عنای باریک ووشه ی جوانی وه کو
 گه وه رویا قوتی له ملوانکه ی هونرا وه داتیکه ل کرده وه وله شیخرو
 غه زله کانی دا رۆحی عیرفان و خواناسی به ته وای دیاری ده دا ،
 به که مهندی غه می دونیا که سی خۆی پیچا بی
 موله قی قهیدی ته کالیفه که خۆی بی چا بی
 شهوی خاوی ته مه عسکه و توتته حالی چاوی
 چون له بهر ریس و گوریسی له غه زهل جو یا بی

حیکمه ته شیعی من وده وله تی شه هلی شیمساک

وهک ته لسمیکه کهریی مه شره بی بونه شکا بی

*

رئچکه وه دا رشتنی شیعه کا نی " حریق " به تیکرا بی شیوه یه که له
نیوان غزه لی دل داری وسوفیا نه دا ، یا نی عیشق وسوفیه تی تی که له لؤ
کردووه وبیروخه یالی سوفیا نه ی له نا وه رۆکی غزه لی دل داری وشه وینتا
نه گونجا ندووه .

چا وه که مئه مرۆله گولشه ن گول به عیشه خوئی نووا ند

نهک نهک گیر بم به مهرگی تۆقه سه مه یچ نه مدووا ند

گول به توۆزی پئته وه لاف و گه زافسی لی ده دا

وا شوکرسۆزه ی نه سیم هات وشه ویشی لی ستا ند

بوگولی روت ما ته می په رچه م ده بینئی بویه وا

ماهی نه ورۆزم به شتیه ن وهک محه رره مخوئی نووا ند

" حریق " له تین وناوی شه وین و خۆشه ویستی دا به هئیز بووه و به ههست
وسۆزی سوفیا نه و عاریفا نه وه ناگری هینا وه ته نیوتا ورگی دل و بووه به
شا عیرو شه دیبی فیترگی عیشق و بووه به رتگری دلکا ن ، به راستی ناگری
عیشق له دلی " حریق " دا ههستا وه و بلئسه ی شهستا ندووه وسوتا ندویه -
تی ، بویه به غزه له به رزوبه سۆزه کا نی ناگری له خه رمانی دلانی به
ههست به ردا وه .

کهی دئییه وه سه رره حمی دلی زارونه زارم؟

کهی دئی قه ده می خیرت به سه ر خا کسی مه زارم؟

تا دیومه له نیومه سه فی روت سوره بی یوسف

بوئا یه تی حوسنت له هه مورره سمی که نارم

تا ووس کله سەر زینه تی بائی ، سهری دانا
 شه منیش به پهری فکره وه بی سه بروقه رارم
 په روا نهیی شه وقت مه خه ره تا گری میخسته
 شه معنی دله که ت هه لکه له بو به زمی نیگارم

*

" حه ریق " به جوا نترین شیوه ناهه روکی تا بیینی و عیرفانی،
 وه به رزترین بیری سوفیا نه وه له سه فی، وه به سۆزترین تا وازی شه ویندا-
 رانهی له غه زه له کانهی لاده ر بربیره وته نانه ت زۆربهی غه زه له دلدا ریه
 کانهی رهنگی غه زه له عیرفانهی کانهی به خو به وه گرتوه .

به خه یالی شهوی وه سلته خوی هه جرا نهدی

به شه میمی نه فه ست سه وه بی جیرمانا نهدی

چاوی به مارت ئیشا راتی شفا ده نوینتی

له خه تی مه سه فی روت ئایه بی لوقما نهدی

گه وه هری مه عنی له ده ریا چه بی دل دینه مه ده ر

تا له حوققهی ده هه نت له علی به ده خشانهدی

هه ربه تا ودا چوسه فینهی غه زه لی به حری خه یال

له جیبات سو دی مه تا عمزه ره روزیا نهدی

له گه نی دیده ، فتیلهی موژه وه وه غه نی ئاه

بو شه وی وه سلتی له سه دلوه چرا غا نهدی

*

شه وه ونه ره هونه رمه نده شه ویندا ریکی دل سوتا وه که را به ل و پوی

غه زه له کانهی له هه ست و سۆز و شه وین و خوشه ویستی چنراون و له سه سه ر

روپه ره ی دلان نه خش کراون ، له سه رتا سه ری شه م غه زه لانه دا شه وینیکی

ئا گراوی و سۆزیکه را سه قا نی شه پۆل ده دا و غه زه له کانهی به راستی دل

دهکه نهوه و بهبتي په روا نيسان ده خه نه سوژيکي مه عنه وي ورڅو خيکي
روځا ني وځو ويندا رنه يان هه يه .

بوچه معي غم و شادي نه بو روژي موحه زره م

روت بهرگي گولي شادي و زولفت شوي ماتم

به و هجه ده لټين مه سحف و به و نوقته ده لټين ده م

به و زولفته ده لټين قه يد و به نه ما شيه په رچم

ته فسيري شوي وه سل و غم ي روژي فيراقه

مه شهوره له دونيا به به هشت و به جهه ننه م

ته سبيحي سناي زولفي خه يا ته و له بهي مهرجان

سه رپشته يي شمهي ده وي بو عيقدی مونه ززه م

بو دل بهري معني له حهره م خانه يي نه سرار

خوي قه له مي ما وه "حهريق" نئستي به مه حره م

*

نه و بو يژه خوش را ويژه له ده ربريني بيروخه يال و په روه رده كړدني

نا وه روکي تازه و به كا ره ينا نئستي عا ره ي جوان و ته شبيها تي ناسک

ودا هينرا نه دا به هيژو خا وه ن ده سلآت بووه و غه زه له شيرين و دلرفينه .

كاني چون له قولايي دلني به هه ستيه وه هه لقلولون له گدل دونيا يسه ك

هه ست و سوژتيكه لون .

نه ي تو به له ده س روژي فيراق و شه وي هجيران

وه ي رو له هه را و كه شه كه شي سا عه تي چيرمان

بو سه بزه يي نه و خيژي خه تي لاله روخانم

هه وري خه فتم حازره بو ديده يي گريان

توتاري سه ري زولف و منيش نه شي به حه سره ت

خوش دين له يه ك نه و رپشته و نه وداني مهرجان

قهتره‌ی عه‌ره‌قی شه‌ونمی به‌رگی گوئی روت بو

وه‌مزا نی که‌مه‌رجا نه‌له‌سه‌رله‌علی به‌ده‌خشان
 "حه‌ریق" ده‌نگ و‌نال‌هی ده‌رونی له‌قال‌یی غه‌زله‌لی ناسک و‌ته‌رو
 پا‌را و‌دا هو‌نیوه‌ته‌وه و‌هو‌نرا و‌ه‌کا نی‌نیشا نه‌ی سو‌زی شه‌وین‌دا را نه و
 عی‌رفا نه‌دی ، غه‌زله‌کا نی پا‌رچه‌ئا گرت‌کن که‌له‌کوره‌ی دلی‌ئا گرت‌نیوه‌وه
 ها تونه‌ته‌ده‌ره‌وه و‌ده‌کرتی بلی‌یین به‌ته‌وا وی مه‌عنا "حه‌ریق" شی‌عری
 شا عی‌را نه و‌عاریفا نه‌ی هو‌نیوه‌ته‌وه .

هم‌موک‌س با بزانی من که‌سه‌ودای زول‌فی دوتا تم
 له‌خا نه‌ی گو‌لم‌دا کو‌لم‌له‌ده‌وری شای روخت ماتم
 شه‌گه‌رچی سا کینی م‌لکی عه‌جه‌م‌بوم‌دور‌له‌روم‌که‌وتم
 له‌سا یه‌ی به‌رچه‌می‌تو‌وره‌ئییسی م‌لکی شا ماتم
 موتا لای حاشیبه‌ی زول‌فت له‌سه‌رسه‌فحه‌ی روخت سه‌عبه
 به‌وه‌م‌چا بو‌به‌مندالی له‌ده‌رسی عی‌شق راه‌اتم
 "حه‌ریق" زور‌جا ریش به‌ره‌و‌غه‌زله‌لی شه‌وین و‌دل‌دا ری رو‌یش‌تو‌وه و
 له‌م مه‌یدا نه‌ش دا سوار‌چا کی خو‌ی تی‌دا تا‌قی کرد‌وت‌وه ، شه‌گه‌ر به‌وردی
 که‌با سی شه‌وین و‌خو‌شه‌ویستی، یا ن به‌ئا ش‌کرای بی تی‌دا دیا ره‌وو‌یست‌ویه‌تی
 له‌هه‌م‌ورا نگه‌به‌که‌وه شی‌عرب‌لی و‌خوی له‌م‌بو‌وا ره‌ش تا‌قی کرد‌بیت‌ه‌وه .

حوزنی من یا حوسنی تو‌ئیشکا له‌تا‌ئا خرنه‌فه‌س
 چون زه‌کا تی‌خوسنی‌تویا حوزنی‌من نا‌گا به‌که‌س
 چون ده‌که‌ی مه‌نعی دلی من تو‌له‌شه‌هدی‌لی‌وی‌خوت
 لی‌وی تو‌وه‌ک شه‌ککه‌رستا نه‌دلی‌من‌وه‌ک مه‌گ‌س
 تا زه‌فه‌رم‌وته‌له‌لای که‌س را‌زی عی‌شقی من مه‌ل‌تی
 ندت ده‌زانی دل‌که‌کون بو‌ده‌نگی‌ئی‌دی‌وه‌ک جه‌ره‌س؟

*

"حه‌ریق" پا‌یه‌خیکی زوری به‌شی‌عره‌کا نی خو‌ی دا وه‌وزوری خو‌ش
 ویستون وه‌به‌هو‌ی هو‌نرا و‌ه‌کا نی‌وه‌خوی به‌وه‌جا خ رو‌ش‌بن زا نی‌سوه و

ھەلبەستەگانى بەجگەرگۆشەي خۆي دا نا ون وھىواي پاشەرۆڭى پىيان
 بوو ھوبە موشتەرى ودا خوازى شىعرەگانى كۆتوۋەكەتھە وھۆنرا ۋە بەنرخ و
 جوانانەلەكيس خۆيان نەدەن ، ھەرۋەكولەچامەي "عەسرى خەزەف" دا كە
 وتوبەتتى :

ھەرىكە پەلى فرزەندى ، دەڭى شىعەرى " ھەرىقى "

تۆبۈچى لەكيس خۆتى دەدەي موشتەرى نادان ؟

*

" حەریق وشىخى بورھان "

حەریق لەكۆرى رهوا نىبۆى دا بولبولىكى هەزار دەستانە كەدڵ بە
 دریا دا دەدا و رولە خانەقاي " شىخى بورھان " دەكا ، كاتى كەچوو هەبوو
 خانەقاي " شىخى بورھان " ولەوۆ دا نىشتەجى بووه ، تا دواىى ژىيانى
 لەسۆز و گودا زى عىشق دا گوشە نشىن بووه و بشكوئا گراوا بەكانى ئەوینى
 راستەقانى لەدڵ و دەرونى دا بۆلێسى ئەستاندوو وئا گرلەخەمانى ژىيانى
 بەردا وه ، بەراستى لەدونىاي عىشق وشەیداىى ، وهسۆز و گودا زوخۆشە وىستى
 داكەم وینەبووه :

ئەى دڵ وەرەشادى كە لەبۆبەزمى وىسالت

ودا دیومەتەوه دلەبرەكەى تازە نىهالت

زاتىكە موبە ررايه لەئەنواعى نەقائىس

ئىترچ دەلێى دەرحەقى مەفقودە مەجسالت

بێى بێزە لەبۆشە و كەتى توفەخرى زەمانە

پا بۆ ستەئەرزوفە لەكیش چەترى جەلالت

پەروا زى نىيە بولبولى دڵ بۆتەرەفى گۆل

تا دیویەتى پەروا نەسيفەت شەمعى جەمالت

" حەریق " شا عىرىكى سۆفى بووه وا تەزىگەى سوفیا یەتى گرتوووه و

بەروا یەكى پتەوى پێیان بووه بەتا یبەت بەشىخەكەى خۆى وا تەشىخ بوسف

شەمسەدین ، حەریق بەتەوا وى گەردن كەجى " پىرى بورھان " بسوووه و بەه و

پەرى گەشە وزە و قەوەرەوى بەلای ئەودا وەرگێرا وهوبەدەوا مخرەرىكى

دانانى هۆنەرا وهى رهوان و پەرلەسۆز بووه بۆى ، هەر وه كوله هەلبەستى

" مەدینەى ئەمل " دا دەلێ :

تا ریکه دلم ره وشه نیی شه می هیدا یهت
 نوقته ی دلکه مه بده ئی ها تۆته نیها یهت
 شه ی پادشه هی مَلکی ویلایهت به عده آلهت
 مه زلومی شه ری نه فسموها تومه شکا یهت
 "بورهان" وه کو "گهنغان" وشه ره فکهنده "گه" میسر "بو
 کردت به مه دینه ی شه مه ل وکه عبه یی غا یهت
 هم "شه می" به شیمنا دی وه مه قوتیبی به شیرشا د
 شه و خه رقه به سه بونه زه ری شه هلی کیفایهت
 "جه ریق" سوتا وی چرای روخساری شیخ شه مه دین بووه وبه هۆی شه و
 شیخه وه بووه که دل وده رونی خرۆشا وه وقه ریحه ی شیعی کرا وه تسه وه وه هر
 شه ویش بۆته هۆی هۆنینه وه ی شه وه مه هۆنرا وه به رزوبه هیزا نه وله زۆربه ی
 هه لبه سته کا نی دا سۆزوئا رزه وی خۆی بۆگه یشتن به شیخه که ی پیشا ن دا وه :
 له سه رسه ودای قوماری شاهی خوبان "پیری بورهانی"
 به چه وگا نی شیرا دهت گۆی سه رم بۆبا زی دانا وه
 به قوربانته بم شه ی پیری خه را با تی جیهان ئا باد
 به شاهه یه دبه که وا روحم له ره هنی قوربی تۆنا وه
 شه هی مَلکی به قین، شاهنه نشه هی دین، پیری با ته مکین
 ره ئیسی شه ولیباره حمی هه تا دل ریته به سرا وه
 ده رسی جنونی مه لاسا لّحی جه ریقیان له سوره ی یوسف دا نویسه وبسۆ
 به ره پیدانی سکه ی دین هه موخه را جی میسری به بروخه یالی خۆی به جوانی
 "یوسف" به خشیوه "
 کتیبی عیشقی مه جنون ئا یهتی روخساری له ویلایه
 له سوره ی یوسفا درسی جنونی ئیمه نویسه سرا وه

کەسێ فێئەرەت بێلندبێ بۆرە و اجی سککەیی دینی

خەرا جی میسری قەلبی خۆی بە خوسنی "یوسفی" داوه

حەریق سەدان کەس لە پیاوانی خوا وەکو "مەنسور" و هەزاران کەسی
 وەک "شێلی" لەریزی مریدەکانی شیخ دا دەبیتێ کە هەمویان بەهەوای
 تیکە یشتن و ناسینی شکووە و زەیی شیخ گەسک لێدەری دەرگای ئەوان، لە
 پاشان بەو پەری شانازی کردن و خۆشەویستی و راستی و دورستی یەوە سەر
 لەمەیدانی مریدانی دا دەنێ و بەکینا یەخۆی لەریزی ئەوان دەژمێرێت
 و دەکتێت :

سەدەهەر وەکنومە نسور و هەزارێ وەکو شێلی

جا روکەشی دەرکن بەهەوای دەرک و دیرا بەت

سەردانی لەمەیدانی مریدانی "حەریقی"

بۆگۆیی شەقێن جا کە خۆشت کۆت بەکینا بەت

غەزەل و چامەکانی "حەریق" پێن لەئاگری ئەوین و هەسست و سۆزی
 خۆشەویستی و خاناسی و هەرخا وەن دلی ئەم غەزەل و چامەنە بخوینیتەوه
 ئاگر لەدڵ و گیانی بەردەبێت ، چون زۆربەیی چامە و غەزەلەکانی بیرو
 خەیاڵی عێرفانی یا تیکەلاو و بۆگە یشتن بەخوا پیاڵەیی بەلاھوتی لە
 مەی گێرێ کۆری عاریفان و سەرخۆشان و خاناس دا واکردوو .

خودا عومرت بەدایا قی، وەرەساقی بەدە راقی

کەتۆھە مرازمی مەیی بێنەبۆدەرمانی دەردانم

بەرەنگی ئەشکی خوینینم کەر و سورم لەقا پێحەق

لەفەیزی تۆو یەساقی بەجۆشەئای گریانم

لەنیوئا تەشکەدەیی ئەمدا کەبا بی دڵ ئەوا برژا

شەراب بێنەبە پەیمانەتەوا وەعەھدوپەیمانم

له زۆر بهی غزه ل وچا مهكا نى دا سه ودا سەرا نه وئەویندا رانه ئه وین
 و خۆشه و یستی خۆی سه با رەت به شیخی بورها ن دەر بریوه وئەم پیره پیرۆز و
 روناک دلە بووه به سه رچا وهی خروشا نی، زۆر بهی غزه ل وچا مهكا نى، بوؤینه
 له چا مه یه کی بهرزو به هیزدا له پێشا به شیوه ی چا مه ویزه گه و ره کا ن چامکه
 به ته شیب و غزه لێکی گیا نه ره و رودل نشینه وه ده ست پێ ده کا وزۆر -
 ما مۆستا یا نه و شاره زا یا نه ستا یشی شیخه که ی ده کا وله پا شان به وه سف
 کردنی سروشت چا مه که ی به تا زه کردنه وه و دوپا تا کردنه وی سه رد پێکی تر
 ده ست پێ ده کا و به ستا یش کردنی مورشیدی گه و ره ی ته ر یقه ت سه ز ره تی
 شیخی سیرا جه ددین و کوره کا نیه وه چا مه که دوا یی پێ دینیت و ده لێ:

"سیرا جه ددین" به نوری خه ق به هه ره خه سی به های دا بی

به شه مسیروی "حیسا مه ددین" وه فا کا بی ژیا "نا بی

به سه ر خا کی وجودی تا لیبا ن ئیکسیری ئه لئا فت

مسی قه لبی قه لب خا لیس ده کا گه ره که سی تیبا بی

(له دیا چه ی کتیبی حوسنی عه له مه ره ره ق لاده م

ده بینم مه به سه ی وه سف له هه ره قه سل وله هه ربا بی)
 ٢٠ شمه حى مه لایه به لاهه رولا
 قه توشه یه

به عیشقی شای سیرا جه ددین وشه وقی "بولوه فا" جانا

که ره مه ره مووه کو دیزن نه زا نستم به زا نا بی

حه ر یق به ته وا وی شیخی بورها نی خۆش و یستوه و دلسی به ئا گرو

مه شه لێ ئه م خۆشه و یستی به روناک بووه وئەم خۆشه و یستی به کا رێکی ته وا وی

کردۆ ته سه ره رۆحی نا سکی، وه هه ست وهۆشی شا عیرا نه ی دا گرتوه

له دا مینی خه یا لیم دا مه نی گو ل بچنسه ی شاهید

به شه رتێ شاه ی شه مه ددین له دلما جیلوه ئا رابی

نمونه ی ئینقیادوسه رکه شی بو سهردی و گه رمی

که موخلیس خا لی گه ره مومونکیریش دل سه ره تا ما بی

بە بەلگە بوئی غا شکرا بوو، که " پیری بورها نی " بە کیکە لە وشێخە
 هەلکە وتوا نە ی پێشوکە جیگای قا زانجی تەوا وە بوئە وە کسە سا نە ی
 بیا نە وئی بە هەرە ی دەرونی وەریگرن، هەر لە بەر ئە وە هەست و سۆز و خۆشە –
 ویستی بەکی بی سنوری بوو بەرا مەبری، ئە م هۆنەرە بە کورتی هەستا
 دوا پلە ی ژیا نی وازی لە وە فا و خۆشە ویستی و پە یو ئە ندی دەرونی لە و
 زاتە نە هێنا وە، هەر وە کۆ لە پارچە شیعری " خزری یگە دا دە لئی:

ئە ی خزری رە هە ی زو لئە متی سەر ئا و ی حە یا تم

بە شە مە سی روخت سا کینی قە عری زو لئو ما تم

بو دیدە یی بە عقوبی، خیرە دیە ک نە زە ری تو

خا سییە تی پیرا هە نی کرد وە بە خە لاتم

تۆ شە مس و منیش زە رە یی بی جیلو وە بە قوربان

نی سە بت هە یە، عە یبی جییه جویا یی بە را تم

" حەرىق "

و

بەھار و سروشت و جوانى

" حەرىق " ھۆنەرىكى ھونەر مەندوبەرزو بەھرە داروخا ۋەنى بىرى قۇل
 ۋە خەيالى وردو ھەستى ناسك و دلى پىرسۆز ۋە شەيداي بەھار و جوانى نىكەكاسى
 سروشت بىوۋە ، لەباسى گول و گولزا رودىمەن و چا ۋە ندازى جوانى سروشت
 دا گەلى مەعنای ناسكى ھۆنىوۋە تەوۋە ھەستى جوانى دەربىوۋە و زۆر -
 شاكارى بەرزوكە مۆينەى لەقالى جىناس و جوانكارى ووردەكارى پەدىع
 دا ھۆنىوۋە تەوۋە ، ۋەك ھۆنەرونىگا رىكشىكى لىئا توجوانى نىرەن و خۇمالى
 ترين تا بلوى و ئىنەى جوانى سروشتمان بۆدە كىشى ، سەيرەكە چەند بە
 ھست و سۆزى ناسك رودەكار تەبەھەشتى پىرلەزارى كوردستان و باسى بەھارى
 رەنكىنمان بۆدەكا :

قەمەر كە وتۆتە مىزانى خەيالىم موشتەرى بابى

لە عىقدى نەزمونە سىرمتالى عىقدى سورەيىبى

جەمالى دلبەرى فەكرم لە خەلۋەت دا بوئا ئىستا

بلا با دلبەر ئارا بى ، قەبولى ئەھلى ئارابى

لە موزدەى نەوبەھارو غولغولى بولبول لەدەورى گول

ۋە كوقومرى دەبى تۆقىوفاى سەرولەمل دا بى

نەفەس دەم ، دىدە پىرئا ۋە سەما ۋە رىسەنە ، جەرگ ئاتەش

كەلام قەندەكەرسا قىلەگەل من ئازەزوى چابى

خەلاتى شاھى نەورۆزى نىشانى ئاتەش ئىسە فرۆزى

نەسىم ھىناى بەدل سۆزى دەلى سۆزى جەفانابى

رەئىسە ھەوروتوچى رەعدوتوچى بەرق و نىزام باران

نەسىم پىشەرە ، تەلىعە تەرزە ، فە راسى دەبى ، بابى

لهده نگی ره عدورپه نگی بهرق ونا لّهی هه وروگه می با
 کهر وکوئیر به فریئا بین، مەر هه ناسه ی سهردی پئیمّا
 لهده وقی گول، لهده وقی مول، عه جه ب سهر خوشه شه هلی دل
 ده وئژن تا بیفهی خوبا نمه گهر جه ننه ت به دونیا بی
 جه جه ره هروهک شه جه رنا تیق به سیر ی قوده رتی جه ق بو
 کسه ئی حالی بیئی حالی ده بی گهر شه هلی بینا بی
 نیشا نه ی نیعمه تی عوقباله دونیا دا هووه یسدا بو
 کسه ئی با وه ربه من نا کاله ره نگی سهوزه جویا بی
 عدتای موله ق به غه ییری خالیقی جه ق بؤدره ختی ره ق
 به کئیده کرنی هه موسالئی شکوفهی سه بزی پئیدا بی؟

هـ ر ی ق

له میژوی شهده بی کوردی دا

۱۸۵۱ - ۱۹۰۷

کریاری کالی بازار بویژان ، سوتاوی بالی دهسته برای کیژان ، دلی بولبولی دهوری گولی تیولۆژی، زمانی پاسه بانی باخسه سه رای وشه خوش بیژی ، فیکری بوکتیکی رازاوه به ئارایشی هه مه پره نگه، وینه شه دا ته وه به شیعی ته ری تا پیی بلتین قه شه نگه ، گاه ئی لسه سوژی عشقی مه جازی دا زمان پارا ویککی به وینه ، گاه ئی له یادی "پیری بورهانی" دا ستا نیخوا نیکی دل خوینه ، که لله ی ته می کردووه که دیوبه "نالی" باسی کچی کردووه ، سه متوری دهنگی دا وه ته وه شه م باسی کوری کردووه ، یا پیا به ندی مه وله وی، که بو به په پوله ی شیخ سیرا جه ددین، خوی کرد شه میش به گوله به رۆژه له ده وری شه مه ددین، سه پرایی شه ما نه بونه شه فسانه، سیندی به تیغی جه وری زه ما نه ، شه جن شه جنه وئله های ده رما نه !!

شا عیری دل سوتاوی شه مه پیدا نه مان ناوی "سالح" وکسوری مه لا نه سرو لالی زیویه ییه ، زیویه گوندیکه له سورداش له لیوای سوله یما نی، پالی دا وه به لای رۆژه لاتی کیوی "پیرمه گرونه وه" مه لا نه سرو لالی با وکی زاینده ی دیی کاشته ره ، لۆن وکاشته ردوگوندن پالیا ن دا وه به کیوی "شا هو" وه ، که که وتۆته به پسنی هه ورا مان لۆهون وجوانی، دیوی جنوی پالی دا وه به ما هیده شه وه ، مه لان سه سرو لاله فه قییه تی له ولاته که ی خوی به رت شه پی وله پا شا به مه لایه تی له دیی زیویه شه گیر سیتته وه وژن دینیت ، سالخی شا عیری شیمه له و دا یکه وله وبا وکه له سالی "۱۸۵۱" ی میلادی لسه گوندی زیویه دیتته دونیا وه ، له لای با وکی سه ره تای خوتیندن ده ست پیی شه کا ، له پا شا شه چیتته سوله یما نی له مزگوتی شیخ موحه ممه دی به رزنجی شه پی به سوخته ی فه قییا ن، که شتیکی قه ره دا غیشی هه یه ، له بیاره ش باسی

نیكاح لهكتیبي "منهاج"ی نهوهوی لهلای شیخ حیدره رنه خوینی، سه ریکی تر لهسوله یمانی نه دا تهوه، له "۱۸۸۴" له پینجوین گه له نهوهوی بورهان كه عیلمی مه نتیقه له لای شهو ره حمانی پینجوینی شه خوینی، له سه ویوه شه چئ بوموكریان، ما وه به كیش له ونا وه دا هه ره به فه قتییه تی شه سورته وه له پاشاریی شه كه وه ته خا نه قای "شیخی بورهان" له وی شه كه وه یته دا وی ته ریقه ته وه، له شیخ یوسف شه مسه ددین "شیخی بورهان" ته ریقه ته وه. شه گری، له پاشا له سا بلاغ شه بی به موده ره ریسی مزگه وتی سه ییدحه سه ن، هه ره له سا بلاغ ژنی هینا وه، كرووكچیی بووه، ئیتر پاشا وهی ژبیانی شه كا به په پولهی ده وری چرای شیخی بورهان، تاله "۱۹۰۷"ی میلادی له ته مه نی "۵۶" سالی دا كوچی دوا یی شه كا وله گوږستان "مه لاجا می" له "سا بلاغ" شه نیتیری، خا وه نی شه مباسه ی ئیتمه پیا وئیکی میا نه با لاوگه نم ره نگ بووه، جایی پروپوش و بچوك بووه، رومه تی مه یله ودریژ بووه، - ریشکی توپ و به شی زیاتری سهی بووه؛ زما ن پارا ووه به شه هوه نی قسه ی كردووه، میزه ریکی سهی سا بلاخیا نه ی له سه رنا وه، گوزه را نبشی وه نه بی خوش بویت .

ئا یاجی مه لاسا لخی هه لخران بیت بو شه وهی خو یبا ویزیته و كووشی شیعه وه؟ ئا یا كه مه ندی نازی نازداران بویت؟ یا تا فكه و گولآله ی سه ر چا وهی كوستانان؟ یا كو یله یی و كه ساسی و ده ره ده ری شاران؟؟..... ره نگیتی ئا ما نه هیچیا ن نه بوین، به لكو سوژیکی فیتری و كه مه ند كیشیکی ده رویشی تیدا بووه، به لام ته نها سوژوهیچی تر، نه یزا نیوه ئیتر روله كوئی شه كا ته وه، شه مه سه ته نا چاری كردووه به خویندنه وهی دیوانی شاعیره كان، به تا یبه تی پا به ندی "مه وله وی" و "نالی" بووه، له ده وری نا وه راستی فه قتییه تی دا كه وتوته گروگا ل، له به رسوتانی په روا نه ی دلی به ده ورمومیکی نادیا ری دا "حه ریقی" كردووه به نا وی شیعه ری، كه

پیش که وتوه بۆلای شه مۆمه شوپ شه کەشی پیش که وتوه ، له سه ره تا وه -
 شيعره کا نی شه ونده به جۆش نه بون و زۆرگزا نیش بوی ها توه ، له پا شا که
 مۆمی خوئی شه بینیته وه که شیخی بورها نه ، سه رچا وه ی شيعری و کوکانیاوی
 به ها ره هل شه قولتی ، له ده وری نا خردا سوۆزی عه شقی شه سه ده دین وای
 لی کرد بو هه رکده قسه ی شه کرد قسه کا نی شيعر بون ، زۆر جهزی به جینسا س و
 عیباره ت ره نگینی کرد وه ، زۆر به شا نازی یه وه وتویه تی :
 بیره مه یدا نی فه سا حه ت شه سه ی خو ت لنگ ده "حه ریق"

تا بزا نمکی به شيعرت سو حبه ت و با زی شه کا ؟

شه م قسا نه وای لی کرد وه له گه ل " نا لی " دا که وتوه ته په نه چه با زی وه
 وه کو پیتی شه لئی :

سه ده یفتی که تو " نا لی " به و پیری به مه مندا لی

شه م ته رزه له عیشق شه دو یی ، زیبا که و دیبا کور

شه م شيعره ی له و بیره شيعره یه تی که سه ره تا ی شه کا ته وه به :

عه شقت که حه قیقی بی تا لیب مه به ئیلا کور

هه مه ز ره تی له ولا کور ، هه م یوسفی وا لا کور

شه مه ی به را مبه ر به و بیره شيعره ی " نا لی " وتوه که سه ره تا که ی شه لئی :

عه شقت که مه جا زی بی خوا هیش مه که ئیلا کچ

شیرین کچ وله یلا کچ ، سه لما کچ و عه زرا کسج

شان ی له شان ی مه وله ویش دا وه ، که چون مه وله و ی په روا نه ی شیخی ده لئه

مه ند سیرا جه ده دین بو وه و به بیره شيعره که ی که به :

شیخی ده لئه مه ند به هره ی سه رمه دی یا گه ی حه قیقت جلوه ی شه حمه دی

سه ره تا ی شه کا ته وه و سوۆزی خوئی به را مبه به شیخی خوئی ده ره بری وه ، -

شه میش بو وه به په پوله ی شیخ یوسف شه سه ده دین و به و بیره شيعره شیوه

هه ورا مه که ی ، که سه ره تا ی شه کا ته وه به :

چه سوب سه حردا دیم غونچه ده می نه بهره ی عیسمت نما نا چه می
 وه گودا زی خوی بهرا مبر به شیخی خوی دهر شه بری، شسته شه توانی
 بیینه سر شه که با س لهه ندی له شیعی حریقه وه بکه یین بسو شه
 پا یه یمان له مهیدا نی شه ده بیا تا بو دهر که وی، وه شه ور یگا یا نه که له
 شیعدا! گرتونی بزا نین چه جور ره یگا یه کن له شه ده بی کوردی دا ؟.....
 "حریق" له ده وری نا وه راستی عالمی شیعدا شه بی، به یکه ری
 نیگا ریگی پهری نا میزقا پی با غچه یه کی ته بیعه تی بو شه خا ته سرگا زی
 پشت وه شه میش پی شه نی به جهرگی خویا شه چپته شه و گولشه نه وه و پیی ده لی:
 چا وه که م شه مروله گولشه ن گول به عیشوه خوی نواند
 نهک نمک گیر بم، به مهرگی توفه سه مه یچ نه مدوا ند
 گول به توی پیته وه لاف و گه زانی لی شه دا
 واشو کرسوزه ی نه سیمت هات شه ویشی لی ستاندا
 نه شتری موزگان نی توها توته سر سه فحه ی دللم
 هه رختی بوغه بری خه تتی سه وزی توپا کی کراند
 له شگری نا هم له گه ل جه ییشی حه به شه ده عوا ده کا
 حیره تم ما وه که چون شه و دل به ره دل می رفاندا ؟
 بو گولی روت ما ته می بهر چه م ده بیینی بو یه وا
 ما هی نه ور ژم به شیوه ن وهک محه رم خوی نواند
 توله شه وه ل گوی وه فات هینا یه نیومه ییدا نه وه
 شسته چه وگا نی خیلافت پستی سه دوه عده ی شکاندا
 تو خودا قهت غیره ته بو توتور ری سه روی ره وان
 گول به بی توواله با غا خیه تی خوی لی چه قاندا ؟
 با وجود نینسا ف بده مچا که گولیش موشتا قته
 هه رله شه وتی تو یه سه رپوش و گریبا نی دراندا

هەرکەسێ ما بییل بە پیریکی و تەریفتیکی هەیه

تۆبەشوعەیی غەم "حەریقی" وا وُجاخت هەلگراند

"حەریق" بۆیە چنوتەشەوبا غەجەیه وەکەکارەساتی پەڕەیی گولەکان
 ببینی و لەپاشا بۆبەیکەری پەڕی ئا مزی بگێڕیتەو و پیتی بلتی؛ کەچومە
 گولشەن گول بەزا زیکەو ەرووی تیکردم، بەلامن لەبەر ئەو کە دەم بۆنی
 گولی رۆی تۆی گرتبولەترسی ئەو نەوێک نمەک گیریبم و پیتی وفا دەرچم،
 قەسەم، بەمەرگی تۆهیچ قەسەم لەگەڵ نەکرد، زۆر سەیربو، جارێک تۆ
 ریکەت کەوتبوە ئەو گولشەنە، تۆزی پێلاوێکانت نیشتبونە سەر پەڕی
 گولەکان، خەریک بون لەبەر ئەو تۆزە لەخوینا ن بایتی ببین، دەس خۆش،
 کۆتوپرسوسەیی بای عەترا میژتەت لای سەندەو وەو نەیی هێشت ئەو نەندە
 فیزیکن، بەخەیاڵ نەشتەری برژانگەکانتم هینا وەتە سەر رۆمەتەم بە
 جۆریکی وەها کەرولە سەر رۆبن، مەبەستە کەشم ئەو یەکە ئەو برژانگانە
 تەنھا خەتی سەوزی سەیم نەبێ کە تا زە دەرها توو و لەیا دی تۆ، بەبۆنی
 هەناسەیی تۆر و وەهە موشتیکی تر بکێرینی وای بەری، ئەمەشم بۆ ئەو
 کردتا تۆبزانێ کوریکێ شوخ و شەنگم و تا زە کەوتومەتە مەیدا نی پیاوێتی
 و بەکەلگی ئەو دەیم کە، لامتی بکە چتەو، لەشکری ئا و نالەم جمە جەمەتی
 خەریکە لەگەڵ قۆشەنگی زولفی رەش دا کە ئەلێتی ئوردوی جەبەشە لەرەشی
 و زۆری دا جەنگ ئەکا، ئێستەش سەر سەم، نازانم خاوەنی ئەو لەشکری
 زولە، کە دەلبەر مە، چۆن توانی دەم بفرینتی بۆ ئەو کە پەل و پۆم بپیری و
 هیچ ئاھم تێدا نەمینی تا بە دەست لەشکری زولفە کە یەو بەشکی؟!

من لەسەرەتا وەکەھا تم، بۆگولتی رومەتەت ها تم کەچی پەرچە مەتەجا و
 پیکەوتە مانگی نەورۆز مەلی بوبە مانگی موخە رەم، "حەریق" لێرەدا زۆر
 ورد رۆژیشتوو، جارێ مانگی نەورۆز، ئەوما نگیە کە ئێستەبار ئەشکری لە
 "۲۱"ی شوبات ئەو هەتا "۲۰" ی مارت و رۆژی "۲۱"ی، رۆژی نەورۆزە، ئەو

ما ننگه بهر شه و که نه ورزوی به شوینا دیت ودا روده وه ن وگول وگیلا
 شه بوژیته وه ما نگی شادی وئا هه ننگه ، ما نگی موچه ره میش شه و ما نگیسه
 که ما ته می کوژرانی حوسینی تیدا شه کریت و ما نگی گریان و شیوه نه ، جا
 شه لئی منگه ها تم ، بۆگولئی رومه نت ها تم که گول له ما نگی نه ورزدا -
 شه بی و ما نگی شادی یه که چی بهر چه می ره شی پمرش و بلاو تم چا و بی که وت
 ما نگی ئا هه ننگه لئی بوبه ما نگی ما ته می ، دهستم کرد به گریان و زاری و
 شادیم لئی بوبه شیوه ن ، دیسان له ما نگی نه ورز و ما ننگ دا هه مودا رو -
 ده وه نیک شه ژیته وه وه موچلیک له بهر زیبا ندنه وه دلۆپ دلۆپ ئا وله
 سه ره که یه وه شه تکیت ، شه لئی و امزان شه وه ئا وه وله سهر چه کا نه وه له و
 ما ننگه دا شه تکین ، به لکوله بهر شه وه که تو بهر چه می ره شه پوشیوه شه و
 دلۆپه ئا وانه دلۆپی فرمیسکه وه ه لئی شه ریژن ، شه ما نیش به گریان و زاری
 وه کومن ما نگی شادییان لئی بووه ته ما نگی موچه ره مو ما نگی ما ته می .
 تۆله سه ره تا وه و ففات کرد به گوپه ک وهینا شه مهیدا نه وه که چی شیشه هر
 خوت به گوچانی به شیمان بونه وه هه زار توپی وات را فراند ، شه ری هه می
 بالابه رزه ، شه وه چۆن ئا زا ییکه بو تو ، که گول له با خا هه رکه شوینی تو ی
 بری هینای قیت قیت شا به ری خوئی لئی بلاو کرده وه ؟ ئا خرتو چۆن شه بهی
 شه مه قبول بکه بیت ؟ له گه ل شه مهش من پیا وئیکی به شینسا قم ، شه بی شه وهش
 بزانمونه یشارمه وه که ، هه ره شقی روی تو بو کرد به کاری گولئی هه زار
 سنگ و بهر وکی خوئی دادرا ندو خوئی بهر به ره لایی ریسوا کرد ، هه رکه سه
 بۆخوئی په روا نه ی هۆش و فیکر ورئیکه یه که ، ئای "حه ریق" دا ما وی قوربه
 سه ر ، چاک توش بویت به په روا نه ی ده وری غم و به بلیسه ی ئا گرینه وه
 چاک وه جا خت هه لگرا ند؟! . . . .

"حه ریق" په رده ی غرامی دا شه دا ته وه شه که ویته کو ری مه ی نو شانی
 ته سه ووف و فله سه فه ی ته سه ووفه وه ، لیته دا به پا ریزه وه ده مه که ته وه

وئەلئى :

ئىنكارى سىرايەت مەكەئەى مونكىرى موفلىس

بئى سەيرى قە مەرکەج بەشوق و بەزىيا يە

مونكىر بە مەسەل شەببە ۋە بئى نورى هيدا يەت

خۆى تالىبى زولمەت بوخودا نورى نەدا يە

ھەرمەزبەلە ، ھەرمەشەلە جىئى پرتەوى شەمسە

يە ك جىگەيى قوزلە ، يەكئى جىگەك فوزە لايە

نوقسان لەئەرف قا بىلە ، نەگفا عىلى كا مىل

ئەم قەولى مەنە ئىسى جەمىعى حوكە ما يە

بورھانە لەسەر جەھلى عدو " شەمسى " حەقىقەت

تالىع بووہ ئەو ئەحمە قە جويابى / چرا يە

چاوى بەتەمەع پىر بووہ ، قەلبى بەحەسادەت

وہك تەبەى بەھايىم رەھەتى ھەرلەشەوا يە

ھىندونىيە ئا ئىشى لەئا وئىنە تەعن دا

ئا وئىنە ، چ سوچى ھەيە ئەورپويى / سىيا يە ؟

پەروا نەيى ھەر جەمەئى نەبئى چاكە " حەرىقى "

خۆت با وئىزە رەنا و زومىرەيى ئە مەمسى ھودايە

لەئەدا با وەرى " حەرىق " لەسەر شەو يە كەلە درا ويستى چاك چاكە

وہر ئەگەزىت ولەھى خراپ خراپە ، وەلاى وا يە نزيك بونە وەلە با رەگى

نورائى شىخانى رۆخانى نەسىمكى رزگا ربون لەدەست نەفس و شەيتان

دەيت بەرۆى ئىنسانا ، ئەلئى : تۇنا بئى ئىنكارى ئە مەمسەلە يە بکەيت و

بلىتت چالەم نزيك بونە وە يەدا چ سۇدىك وەرشەگرم ، ئا يانا بىنسى

ئەگەر بەھۆى ئەودرا و سېتىيە وە نەبوا يە كەلە بەينى ما نك و رۆژدا ھەيە

ما نكەكەئە و شەوق و رونا كىيەى لەكۆى وەرشەگرت ؟ ئەوا نەى مونكىرى

ئەم درا وسىتى و تەننە و ھەيەن و ھەكوشە مشە مەكۆيرە وان ، شەمشە مەكۆيرە
 لە بەرئەو ھەخۆي ھەربۆتار يەكئەكوتئ خوالەرونا كىبئ بەشى كەردو ھە
 رونا كى بۆئەو ھەكوتار يەكئەكوتئ ھەووا يە ، ديسان تەماشا نەكەي
 ھەموشوئىنەك چ سەرنۆيلەك بئ ، چ جئ گولستان بئ رونا كى رۆزلىئەدا ،
 بەلام يەككىيان كەسەرە نۆيلەكە يە شوئىنى خلت و خالە ، ئەوى تىريان
 كە گولستان نەكە يە شوئىنى عەترو عەبىرە ....

لئيرەدا مەبەستى بەشەمس جىناس و تەلمىچەك پەك دىنئ كە يەسوف
 شەمشە ددىن شەخى بورھانە ، ئەلئى شەئىسىرى مەعنەويا تى شەئەكە -
 وئتە سەرھەمۆكە سەككى دراوسئ ، ئەو ھەندە ھەيە ئەوانەي كە بەئىخلاص لە
 سەبەرى دراوسئتەكەي دا نەبن بئ بەش ئەبن لە نەسىمى مەعنەويا تى ،
 ھەر ھەبارانى رەھمەت كە ئەبارئ ئە دا بەسەرھەموشوئىنەك ، لە ھەندئ
 شوئىنا بەھۆي ئەو ھەگول ئەرۆئ ، لە ھەندئ شوئىنا دەرگ و دال ، لەورد و
 درشتى ھەمۆعونسور ھەگەزىك تەفكەرە ، تەماشا ئەكەي ھەوا ھەيە ھەرسەر
 ئەبا تەو ھەقولاخى خۆي و بونا و ھەئەچتەو ھە ، ھەواش ھەيە مەيلى بەرزى
 ئەكا و سەرە و ژورئە بئتەو ھە ، يەك بەنچەگيا لەقەكەي پان ئە بئتەو ھە بەسەر
 زەو بەكەدا ، لەقەكەشى سەرە و ژورر ھەوئاسمان پەروا ، ئەمەنە دىارە
 فابىلەتەكەي و ھەل ئەگرئ فاعىلى موختار كەخوايە ، دەخلىكى بەسەر
 يانەو ھە نىيە ، ئەو دولقەگىيا يەكەلە يەك ساقە توورواون ولەسەر يەك
 بەنچەدەرھاتون يەككىيان مەيلى نزمى ئەكا و ئەوى تىريان مەيلى بەرزى
 ئەو ھەبەرئەو ھەكەلەو ھەزىا تىريان لەبارا نىيە بۆيەوا ئەكەن ، لئيرەدا -
 "ھەرىق" رەگەي عەقائىدى ئەھلى ئەشەرى گرتو ھە ، كە ئەلئىن: "خواست
 دروست ئەكا وئادەمىزادەئى ھەنئتە دەست "

ئەلئى ئەمفەسەيەش كە ئەيەكە مەقسەي ھۆكەماكا نەو ھەبئ لەخسۆمەو ھە

له پا شا دیتسه سر شه و شه لئی شوین سه به ب که وتن شتیکی روا له تییه
 وه نه بی دۆزینه وه ی شه لئی حه قیقه ت بی، ته ما شا شه که ی رونا کی چرایه ک
 که دیت و پیا وشوینی شه که وئی شه وه وه نه بی شوین حه قیقه ته که که وتبی ،
 لی ره ش دا فیکری شه وشیعره ی " نالی کردۆ ته وه که شه لئی:
 شه حوله ی ته فره قه نه زه رته قویه تی سه به ب شه کا

عارفی وه حده ت ئا شنا له مقسه یه شه ده ب شه کا
 جا شه لئی م کا برایه شوین شتی روا له تی که وتوه چونکه چا وودلی به
 ته ما عوجه سودی پرپۆ ته وه وه کوما لاتی لی ها تووه بیجگه له خواردن و -
 نوستن هیچی ترنا زانی، دیسان شه لئی ، کا برایه که خوی له سرووشته دا
 نا شیرین بو ، بوچی شه بی له ئا وینه تورپه بی بی له کا تیکا که سه یسری خوی
 تیا یا شه کا ؟ شه گهر شه مخوی ئیشی چاکه ی کردله پا ش له ئا وینه ی شه عمال
 دا وینه ی چاکه شه بینیتته وه ، ئیتر وه نی بی بو شه مچاکی و خرا پییه
 سوچیک له ئا وینه که ره بی بی، له پا شا شه لئی: حه ریق ! خۆت مه که به
 په روا نه ی هه موچرایه ک وله هه موشت خۆت هه له قولتینه ، خۆت ته نه ها
 یا ویزه ره نا وکوۆری شه مپیا وچا کا نه که کوۆری ده سته ی شیخی بورها نه .

* * *

حهریق له گه ل شه وه ش که خوی به پیا ویکی ره ندوپا به ندی ته ریقته
 هیئا وه ته نا وه وه که چی ویستویه تی دا دوزارییه کی به سوۆزیش له ده ست
 جهوری فه له ک هه ل ریژی و خوی به پیا ویکی سته م دیده ش بخا ته رو، وه کو
 له م شیعا نه یه وه شه یه وئی شه وه مان بو ده رخا .

هه وری خه فه ته به فری غه می دا وه به سه رما

یا سه ر سه ری دوری ته که لئی کردمه سه رما

کا هئ به شه را ره ی غه موگه سه ر سه ری هیجران

خۆشی نه بو یۆمن نه به گه رما ، نه به سه رما

ګڼو ټوټه سهرم ټه شک و غوباری ټه له می دل
 یه عنی که قوری میحنه ته کړدومه به سهرما
 ګرده چمه وه "ساحیب" نییه هیچ مونیس وساحیب
 ګر ده چمه "سقز" ناری سه قهروا له جګه رما
 شاهیند مه چه واسم که سه که چه نده که سه اسم
 به خودا نییه غیره ت له خیا ل و له نه زه رما
 هه رچه نده به جیسمانی که دورم له حزورت
 رڼا نییه ت سه به له نی و دیده یی ته رما
 ټوټا نی سرشکم چوه سر "جودی" وجودم
 که شتی، ته نی قوم، کړدو نه نوچو نه ټه سهرما
 له و سا وه که ټو رویی دلم رویی به دوتا
 هیلانده یی، تن هه روه کومه ټوا یی سه قه رما
 بی فوجی وه فاکت که جفا یه، وه ره ټه مشهو
 ټم له شکری ټا هی منه بی فتح و زه فرما
 له م قه سوه ته داتا وه کوکه ی پرده یی زولمه ت
 به رچا وی دلم بگری، ده سا بی به گنوزه رما
 ټا وینه یی دل زه نگی قه سا وه ت روخی پوڅی
 خاکستری دل سوخته یی بی نه به سهرما
 مه روا نه به زا هیر که به بی، قوتم وروتم
 روت قوت و خه ییا لت غزه لی چا که له به رما
 سهرما یه یی ټم ملکی خه ییا لاتنه "حریق یی"
 حه یفی که ته له فبو، به هه ده رچو، به زه ره رما

به راستی "حریق" له با بهت جیناس و عیبار هت ره نگینی وه لسورانی
 وشه "سهما وگه رما" به چه ندمه عنا یهک چا لاکا نه و شه دیبا نه ها توته
 مهیدا نه وه، شه مهی کردووه، دیسان هه ربه پئی شه شیعرا نهی واده رکه وه
 تووه که ویستویه تی ژیا نیکی خهفته تباری خوئی باس بکا، شه مهی و تووه
 گویا به ونیا زه که له هه موسوچیکی خهیا لبا زی به وه رما زئی بکا، به لام من
 لاموا یه که "حریق" نهیتوا نیوه له مهیدانی باس کردنی خهفته تباری دا
 شه سپی خوئی تا وبدا .

باشه، شه و خهفتهی کرد به هه و رووتما ن خهفته بوبه هه ور، ئا یا چو ن
 غه مئه کا به به فر؟ به فری که سپیه و غه می که پر شه ته شبیه چو ن سه ر شه گرتیت؟
 له کوردی دا له هه ر لایه شتیک شوبه پئرا به به فر، ئا شنا یه تی له به یینیا نا
 یا سپیه تییه یا سا ردا یه تی، لیر ه دا شه و ئا شنا یه تییه نییه؟ دیسان له
 شیعری دو هه م دا که شه لئی "گا هی به شه را ره ی... هند" شه را ره که بوئا گره،
 بوغه مبه کاری بیننی شوینی خویه تی، چونکه ئا گرئینسا ن شه سوتیئنی
 غه میش ئینسا ن شه توینیته وه، م ئا شنا یه تییه هه یه له کوردی دا به لام شه م
 له پیشا غه می کرد به به فروئیت به ئا گر، شه مه له یهک زور دورن! ...

که وا بوئه و که سا نه که شه لئین حریق ژیا نی به خه م و خهفته را بوار
 دووه و شه م بره شیعه ریا ن کردووه به به لگه ی خهفته تی، دیاره زور چاک له
 شیعه رکان وردنه بونه ته وه، شه گه ر ورد بونا یه ته وه شه یا نزا نی که
 حریق به ته وای خهفته دای نه پوئشیه، شه گه روا بوا یه وه کوشته کانی
 تری شهیتوانی ته عبیری له دلی خوئی بدا ته وه و توشی شه مه تنگ و چه له مه یه
 نه ها تایه؟! ...

شه مه قسه یکی راسته که "حریق" له به رپا به ندی به ته سه ووفه وه -
 له وانه بووه که بزانی واده مه ده می شه وه ها تووه که کالئی خوئی له با زاری
 گیتی دا به پیچیته وه و کوچی دوا بی بکا، هیئا و یه تی به چه ندر و ژیک له -

پیش‌نهم با کردنه‌دا به‌مشعرا نه‌ی خوا ره‌وه‌ی ما لاوا بی لئی کردوین :

له‌خه‌رمانی شه‌مهل میروی عمهل جه‌زی نه‌کردا نی

له‌زه‌یقته‌خان‌ده‌دا ترسم‌ه‌یه‌ئا خرسه‌ری دا نی

ئه‌لین‌جهرده‌ی شه‌جه‌ل ریگا به‌کاروانی نه‌فس شه‌گری

شه‌قامی سینه‌شه‌برئی بو‌مه‌تا‌عی دیده‌، شه‌روانی

ته‌ریده‌ی نه‌فس وشه‌یتان قافلئی تا‌عاتی غاره‌ت‌کرد

شه‌گر جاسوسی ئیما نی نه‌بی ده‌رنا چی ئینساننی

ته‌رازوی تا‌عه‌ت‌له‌نگه‌ه‌تا‌ک‌هی شه‌مه‌روشه‌وسه‌ر

به‌پارسه‌نگی حه‌یا‌ده‌سه‌ه‌ل‌بره‌، بنواره‌میزانی

به‌سی بی تا‌عه‌تی روکش مه‌له‌ک سه‌رافی شه‌عماله

موحه‌سسیل نه‌قدی قه‌لب‌ونا ره‌وانا با‌ته‌دیوانی

شه‌وا به‌ردی شه‌جه‌ل هات‌وله‌شیشه‌ی عومری داساقی

به‌قورباننی پیا‌له‌ی چا‌وه‌که‌ت‌بم‌تیکه‌فینجانی

حه‌یات‌خو‌چوله‌نیوجا‌مه‌ی حه‌یاتی عاری به‌سئی عار

شه‌وا‌دا‌وای‌شه‌که‌ن‌چیکه‌م‌"حه‌ریق" ریگه‌ره‌جا‌کوانی

* *

به‌راستی "حه‌ریق" له‌مشعرا نه‌دا مه‌ردا نه‌ها تۆته‌ده‌ست‌وزۆر به‌جواننی

میروی کرده‌وه‌ی له‌خه‌رماننی هیوا بی به‌ش‌کردووه‌، چه‌نه‌به‌ریک‌و‌پتیکی پیت

شه‌لی: شه‌وارئگری مردن له‌هه‌ورازی سینه‌وه‌سه‌ری ری بی به‌نه‌فس‌گرتووه‌و -

ته‌نگی به‌گلینه‌ی چا‌ویش‌هه‌ل‌چنیوه‌بو‌شه‌وه‌به‌پنا‌بیه‌که‌ی لئی بسینی، راست

شه‌کا شه‌گره‌ئیزی ئیما ن نه‌بی نه‌فس‌وشه‌تیا ن به‌کفره‌کونئی هه‌چ کرده‌وه‌یه‌کی

چا‌که‌هه‌یه‌هه‌موی تا‌لان‌شه‌که‌ن، ئۆف! چه‌نده‌کۆل‌ده‌ری بریوه‌شه‌وفه‌لسه‌فه‌یه

که‌شه‌لی: ته‌رازوی عیبادت‌واسه‌رشه‌کا، ده‌سا‌وه‌ره‌پیا‌وا‌نه‌به‌پارسه‌نگی شه‌رم

وحه‌یا‌راستی که‌وه‌وئیت‌شه‌رم‌ته‌گرئی‌با‌وانه‌کا! ... رییا‌کاری‌پاره‌نه‌کا

چونکه کرده و ونوس فریشته یه ، نهوی به که لکه عیبا ده ت و کرده و ه یه کی خا وین و دور له فر و فیله ، که به روسوری نه بریتنه مهیدا نه وه ، نهوی خرا په که شیه نه دریتنه و به سرتا ، "مالی قهلب سر به سا حییه" شاخ چۆن به ردی مردن هات و مینای عومری شکاند؟ ده سا مهی گپری تا زیزتا شوشه که به ته وای لیک نه بوته وه بسوم تیکه پیکتی ، له نا و نه مجل و به رگی خواستراوی ژیا نه دا هیج تا گات لیه چۆن هیات چو و بی شهر م بویت ؟ به لئی نه وای نه وای ژیا نه نه که نه وه تا یا " هر یقی" تا خور پی پارا نه وه له کوی بی ، چاره سر یکت بکه م؟

"هر یق" له گه ل نه وه ش که شا عیر یکی غه را می و پا شانه سه ووفی بو وه له با زاری نوکته چینی و جینا س پهروه ریش دا چا لاگا نه ها توتنه مهیدا نه وه ؛ له تا فی خوی دا وای گوئی در یژیک له " مهلا شه حمده دی لاسور" شه کا نه ویش به ها نه ی بو دینیتنه وه و نای داتی ، شه میش نه لئی:

له عوزرا بومه لابویه جوا بی دا، وتی: نه اده م

و لآخ ده س نا که وئی، عه بیی، نییه ، چش گهر منیش پیا ده م جنیوکی شه دیبا نه ی دا وه " له عوزرا بو" هه ل شه گری پیا نوی بو هینا بیتنه وه هه لیش شه گری تر وی کرد بی، واته له عوزری شه رع ی دا بو ، سا چا که هه پیا ده م، شه لئی قیروسیا و لآخ نییه هیج ، به س نییه پیا ده ما و مه ته وه و شه توانم به پیستی خوم برۆم ، شه وه ش هه ل شه گری ، سا خو شه و و لآغه که ی نه دا می، که وا بو چاک وایه له توله ی شه وه دا پیا کیشم، !! ، له مشعره ی دا فیکریکی تا زه و جینا سیکی زور جوانی دروست کرد و وه که شه لئی:

تال و شیرین پیکه وه نه مدیوه چا بی، چا ، نه بی

هه رکه سیکی هه منشین چا نه بی، پیت چا نه بی شه لئی نه مدیوه تال و شیرین پیکه وه بگونجین " چایی" نه بی له گه ل شه کـردا ، وه یا چایی نه بی له گه ل جگه ره دا ، هه رکس ها و پیا له ی "چایی" نه بو به لاتسه وه چاک نه بی، شه وه پیا ویکتی باش نییه .

"حریق" وه کوکوتما ن له سه ره تا وه به شوین شیعر دا گه را وه ، به لام له
 دوا بی دا والئی ببوبه خو ، به بی خو عه زیه تا دا ن که هات به سه ریا وه کو
 بریشکه هه کی شه رشت ، له شیعر دا ناره زوی جیناسی هه بوه له گه ل شه وه شه روان
 وساده ومه عناشی به هئزه ، به مچوره توانیویه تی شوینی خو ی له ریزی شاعیره
 کانی پیش شه مده وره دا ترخان بکا و پیش گه لیکیشیا ن بکه وئی ، ههروه هاله
 عه ره بی وفارسیش دا زور به شدار بووه .

دیوانی شیعره که ی له لایه ن " کوردی مهربوانی " یه وه له سالی " ۱۹۳۸ " ی -
 میلادی له چا پخا نه ی به غدا بوچاری یه که م له چا پ درا وه ، بوچاری دووه م له
 لایه ن مه محمودخا کی یه وه له ۱۹۶۹ له چا پخا نه ی " جه مهوری " له که رکوک له چا پ
 درا وه ته وه .

* * *

"حەریق"

لەشعروئەدەبیاتی " ما مۆستا

"ره فیق حیلمی" دا

*

"حەریق"

مەلا " سالح" کورپی مەلا نەسروللاو خەلکی گوندی " زیوبە" ی نا حیهی سورداشی قەزای سولەیمانییە، لە " ۱۲۸۲" ی هێجری ها تۆتەدونیایا وە، بۆ خۆیندن زۆر لە کوردستان دا سورایە تەووە، لەئیلاھیات دا گەلێ شارهزا و لە زمانێ فارسی دا دەستیکی تەوانای بوو، لەدوای ئیجا زەوەرگرتن بەبینیک لەولاتی سولەیمانی دا ماوە تەووە و لەپاشا چوو تە " سابلخ" لەوئ لەحزوری " شیخی بورهانی" خەلیفە شیخ عوسمانی تەوئێلە دا تۆبە کردووە و دا خلی تەریقەتی نەقشەندی بوو، عومری بەموتالۆتەدەریس را بواردوو، بەسێ زمانێ عەرەبی و کوردی و فارسی گەلێ شیعری هەبە کە زۆر بە تەسیر و بەلیفە، لە (۱۳۲۲) ی هێجری دالە " سابلخ" کوچی دوایی کردووە و لەقەبە برستانی " مەلاجامی" نێزرا وە و دیوانی ئەشعارێ هێشتا لەجا پ نەدرا وە، ئە شیعەرەھی "حەریقە" :

چا وە کە مەمۆرۆ لە گۆلشەن گۆل بە عیشووە خۆی نواند

نەک نەمەک گیریم بە مەرگی تۆقە سم هێچ نەمدا نەد

*

جەنا بی" ئەمێن زەکی بەگ" لەتاریخی سولەیمانی دا تەرجومە حالی " حەریق" بە مەرەنگە دەنوسی و ئە تەرجومە بە کە لە موقەددە مە دیوانە کە ی دا نوسرا وە لە گەل ئە مەدا فەرقتیکی ئەوتۆی نییە، " حەریق" هەر شیعری غەرامی کوتوو بەلام شیعەرەکانی سەرا پائە نە تەو لە سە نەتی شیعریش دا زۆر تر مەیلی جیناس و تەشبیه و ئیستیعارە ی کردوو، هێزی زانایی و مەلایەتی لە شیعەرەکانی

دا دیاره ، وهکو "ماریوانی" ئەللی وادیاره که هه میشه دل ته نگ و خه فه تباربونی
 شه و چه ندشیره ی خواره وهی وینه یه کی نالهی دلی خه ماری حه ریه .

هه وری خه فه ته به فری غه می دا وه به سه رما

یا سه پسه ری دوریتسه که لپی کسه رده سه رما

گاهێ به شه پارهی غه موگه سه سه پسه ری هه جران

خۆشی نه بو بو من نه به گه رما، نه به سه سه رما

که وتۆ ته سه سه رمه شک و غوباری ئەله می دل

یه عنی: که قوری میحنه ته که رده مه به سه سه رما

گه رنه چه وه "ساحیب" نییه هه یج مونس جانی

گه رنه چه "سه قز" ناری سه قه ر واله جگه رما

شا هه یدمه خه واسم که سه که م چه نده که سه سم

به خوا نییه غیره ت له خه یال وله نه زه رما

هه رچه نده به جیسه نی که دورم له ح زورت

رۆحا نییه ت/سه به ته له نی و دیسه یی ته رما

تو فانی سه سه ر "جودێ" وجودم

که شه تی ته نی قوم کردونه نوح و نه سه سه رما

له وساه که تۆرۆیی دلّم رۆیی به دوتا

هیلانه یی ته ن هه روه کومه ئوایی سه سه رما

بێ فه وجی وه فاکه ت که جه فایه ، وه ره شه مشه و

ئه م له سه کری ئاه ی منه بی فه تح وزه سه سه رما

له م قه سه وه ته دا تا وه که که ی په رده یی زولمه ت

به رچاوی دلّم بگرێ، ده سا بی به سه سه رما

ئا وینه یی دلّ زه نگی قه سا وه ت روخی پۆشی

خاکسته ری دلّ سوخته یی، بینه به سه سه رما

مەر وانه به زاهیر که به بی قوت مورو و تسم

روت قوت و خه یالت غه زه لئی چا که له به رما

سەر ما به بیی شه مملکی خه یا لاتسه "حه ریقی"

حه ییقی که ته له ف بو، به هه ده رجو، به زه ره رما

*

له مشیعرانه ی سهره وه دا شاعیر "خوته ن و خه تا" ولاتی "چین و چین و

وتوژی به مه عنای که مئیک، وه یا توژو غوبا ری ها تووه، ده ردو دورد، که به

مه عنای خلته دیت و خه را جی میسری و سوره ی یوسف و قه ندو حوسنی یوسف و

لوقمه ی لوقمان، که لکی ناگرئ و... شه وانهی هه موبه وه ستا به تیه کی

شا عیرا نه دا مه زرا ندووه و سه نعه تیکی جوانی شه ده بی وای تیدا سه رف

کردووه که هه ره شه وانهی شا عیر ن وله سه نعه تی شه ده ب ده توانن تی بگه ن

به های بو دا ده نین، بیجگه له ما نه ش که به چا و پیدای خشا ندن تیکی که مبو

شا عیره ده که وه و ده توانن بلتین که غه زه له کانی سه نا عه تیکه ووینم

یه کئی زور شیرین و ره نگینی به لاغه تی کوردی به .

کتیبی عیشقی مه جنون تا به تی روخا ری له یلایه

له سوره ی یوسفا ده رسی جنونی شه مه نوسرا وه

*

به لای منه وه گه لئ له زور شیعره که ی فزولی به وه یه که دا نه ری حیکا -

یه تی له یلی و مه جنونه به نه ز موبه کیکه له هه ره شا عیره به نا و با نگه کانی

ده وری پشوی تورک، فزولی له شیعریکا ده لئ له گه ل مه جنون هه ردوله

قوتا بخا نه یه کی عیشقا ده مان خویند، من له قورئان بومه وه، شه وه یشتا

له سوره ی "والیل" دا بوکه مه بهستی شه مه یه عیشقی له یل مه جنونی له سه ر

و شه ی "وَاللَّيْلِ" را گرتبو، نه ی ده ه یشت له م وشه بیته وه تا وه کونسا وی

له یل له زمانی جییا نه بیته وه، خو شه و به لاغه تی که له وشیعرانه دا یسه :

مه‌دا ری تُولی ئومِیدم خه‌یالی گهردن وزولفه

به‌لی سه‌ودا سه‌ری عاشق له‌سه‌ره‌ه‌ودایه‌کی‌خاوه

وا ده‌زا نم‌ئا تا جی کونن وگئیرا نه‌وه‌نییه، "ه‌ریق" له‌نا وشا عیره‌کا نی

پیش ده‌وری ئیستا دا جیگه‌یه‌کی به‌رزی هه‌یه‌وله‌گه‌ل شه‌وه‌دا که‌هه‌موشی‌عرو

غزه‌له‌کا نی پیره‌له‌سه‌نعت، له‌لایه‌ن ره‌وا نی وس‌لاسه‌ت و به‌ه‌یزوپیزی،

یا نی قوو‌ه‌ت و مه‌تا نه‌ته‌وه‌ وه‌ژورشی‌عری گه‌لنکیان که‌وتوو‌ه، به‌تا یه‌تی

له‌سه‌نعتی مه‌لایا نه‌زیاتر، که‌له‌شی‌عره‌کا نی "مه‌حوی" دا یه‌کجا رزۆره،—

به‌سه‌نعتی شا عیرا نه‌رازا وه‌ته‌وه .

* * *

سوفیہ تی

لہ ہونرا وہی کوردی دا

لہندا می کارا : علائکہ دین سہ جا دی

" حەریق "

بچینہ سہروہ ختی ہونہری دل سوتا وبہناگری سۆزی سوفیہ تی " حەریق "

وہ ، بزا نین ٹولہ مہروہ وہ چئی دلئی :

ٹینکاری سرا یہت مکہ ٹہی مونکیری موفلیس

بئی سہیری قہ مہرکچ بہ شوق و بہ زیبا یہ

مونکیر بہ مہ سل شہ پپہرہ بئی نوری ہیدا یہت

خوی تالی زولمہت بوخودا نوری نہدا یہ

ہر مہ زبہلہ ، ہر مہ شعلہ جیتی پرتہوی شہ مسہ

یہک جنگہیی فوزلہ ، یہکئی جیچی قوزہ لایہ

بارانی بہرہ حمہت لہ تہرہ ف مہ بدہ ٹی فہیاز

قہ ترئی ٹہ سہری سونبول و یہک چقل گیا یہ

تئفکرہ لہ ٹہ جزایی عہنا سیر بہ تہ بیعہت

یہک ما بیلی مہرکھز ، یہکئی ما بیل بہ ہہ وایہ

نوقسان لہ تہرہ ف قا بیلہ نک فاعیلی کا میل

ٹہ م قہ ولی منہ / رہ ٹیسی جہ میعی حوکہ ما یہ

" بورہا نہ " لہ سہر جہلی عدو " شہ مسی " حەقیقہت

تالیع بووہ ، ٹہو ٹہ حمہ قہ جوایی چرا یہ

جاوی بہ تہ مہ ع پپہوہ قہ لبسی بہ حہ سادہت

وہک تہ بیی بہا بیم رہ حہ تی ہر لہ شہ وایہ

ہیندونیہ ٹا بیینی لہ ٹا وینہ تہ عہن دا

ٹا وینہ چ سوچی ہہیہ / ٹہو / رویی سیبا یہ

پهروا نهی هه رجه معنی نه بی چاکه "حه ریق" ی

خۆت با وێژه رهنا وزومره بی شه م "شه مسی" هودایه

*

حه ریق شه وهی بۆده رکه و نه وه که له درا و سیتی چاکا ن، چاکه وهر ده-
گریت و له هی خراپا ن خراپه ، وه با وهری سوفیا نهی له سر شه وه یسه که
نزیک بونه وه له باره گای پیرا نی رۆحانی نه سیمیکی رزگار بون له ده ست
نه فس و شه بیتا ن دیت به روی شینسا نا ، ده لئی: تۆنا بی ئینکساری شه م
مه سه له یه بکه یت و بلتیت : چاله م نزیک بونه وه یه چ سو دیک وهر ده گرم؟
ئا یا نا بی نی شه گه ربه هۆی شه و درا و سیتی یه وه نه بوایه ، که له به ینی مانگ
ورۆژدا هه یه ، مانگه که شه و شه و ق ورونا کییه ی له کۆی وهر ده گرت ؟
شه وانای مونکی ری شه م درا و سیتی و ته نه ی نه وه یه ن وه کوشه مشه مه
کو پیره وان ، شه مشه مه کو پیره له به ر شه وه که خۆی هه ربۆتا ریگی ده کوتی، خوا
له رونا کی بی به شی کردووه ، رونا کی بۆ شه وه وه کوتا ریگی بۆغه یری شه و
وا یه .

دیسان ته ماشا ده که ی هه موشو پینیک ، چ سه ره نو تیل سکی بی ، چ جی
گولستا ن بی رونا کی رۆژ لیتی ده دا ، به لام یه ککیپا ن که سه ره نو تیل که که یه
شو پینی خلت و خال و پیس و پيسا ییه ، شه وی تریا ن که گولستا نه که یه
جیگای عه تر و عه بیرو بون خو شییه ، لیره دا "حه ریق" ئیشاره ی بۆ پیره که ی
خۆی کردووه که " شیخی بورها نه " وروی دلی له مه عنه ویا تی شه و کردو ته و
بارا نی به ره حمه ت که ده بار ئی ده دا به سه ره مه موشو پینیکا ، له هتیندی شوینا
به هۆی شه وه وه گول ده رو ئی ، له هتیندی شوینا درک و دال .

له و رد و درشتی هه موعو نسرو ره گه زیک و رد به ره وه ته ماشا ده که ی هه
وا هه یه هه رسه رده با ته وه قولآخی خۆی و بینا وه وه ده چیته وه ، هی واش هه یه
مه یلی به رزی ده کا و سه ره و ژورده بیته وه ، یه ک پنجه گیا یه ، لقیکی پا ن

ده بپته و به سه رزه و بیه که دا ، لقیکیشی سه ره و ژو رووه و شاسمان ده پروا ،
 شه مه دیا ره قا بلیه تی وای هه لده گرت ، شه گینه فا عیلی کامیل که
 خودا یه ئیشیکی بییان نییه ، شه و دولقه گییا یه که له یه ک ساقه تۆر و واون
 وله سه ریه ک بهنج ده رها تون ، یه ککیکیان به لای نزمی دا ده چی و شه وی تریان
 روله به رزی ده کا ، شه و له بهر شه و یه که له و ه زیان تریان له بارا نییه
 بو یه و ا ده کن .

لیره دا "حریق" ریگهی عه قاییدی شه هلی "شه شعهری" گرتوه که
 ده لئین : خواشت دروست ده کا و به نده ده به پتینه ده ست ، ده لئی شه م
 قسه یه ش که ده بیکه مقسه ی حوکه ما کا نه ، و دهبی له خو مه و به بیکه م .
 شوین سه به ب و هو که و تن شتیکی رواله تی یه و نه بی دوزینه وه ی -
 شه لئی حه قیقه ت بی ، شه ما شا ده که ی رونا کی چرا یه ک که دیت و بییا و شوینی
 ده که وی ، شه و وه نه بی شوین حه قیقه ته که که و تبی .

کا برا بو یه که و تۆته شوین شتی رواله تی ، چونکه چا وودلی به ته ما ع
 و حه سودی پر بو ته و وه و کوما لاتی لئی ها تووه بیجگه له خوار دن و نوستن هیچی
 ترنا زانی .

کا برا یه که که خو یه له سه ر وشت دا نا شیرین بو ، بوچی ده بی له ئا وینه
 توره بی ، له کا تیکا که سه بری خو ی تیدا ده کا ؟ شه گهر شه و خو ی ئیشی
 چا که ی کرد له پاشا له ئا وینه ی شه عمل دا وینه ی چا که ی بهر چا وده که وی
 ئی تروه نه بی بو شه م چا کی و خرا پی یه سوچیک له ئا وینه که دا ه بی .

"حریق" خو ت مه که به به روا نه ی هه موچرا یه ک وله هه موشتت خو ت
 تیکه لۆمه که ، خو ت ته نیا با ویزه ره نا کۆری شه مپیا و چا کا نه که کوری
 دسته ی " شیخی بورها نه " .

ته ما شا ده که یین "حریق" به جو ره با و ه ریکی تروه و چووه ته سه نا و
 فه لسه فه ی سو فیتی یه وه .

"حەریق" مریدی یۆسف شەمسەدین " شیخی بورهان" بوو، فەلسەفە
 سۆفیەتی لەگۆشەیی چاوی ئەو و دەربیریو، لەباوەری ئەوان " شیخی
 بورهان" لەعالمی مەعنەویەتا بەجۆریک بەرزبووئەو ئەگەر ئەو کەسە
 کە دەیهوتی لە ماددیا ت دورکەوئیتەو و بکەوئیتەعالمی مەعنەویا تەو،
 ئەگەر دەیهوئ ئەو کەسە بەرئیبا زی " شیخی بورهان" دانەروا، ئەو
 ئارەزووی کە هەیهتی بۆی نایەتە ئەنجا موله غیری رێگا کە ی ئەوان دەستی
 ناکەوئ .

دیسان ئەم لەناخی مەعنەویەتا بەجۆریک رۆچووە کە بە دەربیری
 فەلسەفەیی سۆفییتی دەیهوئ ئەو مەعنەویا تەو بەرئێ، بەبەلگە بۆ
 مونکیرانی عالمی سۆفییتی ئیسباتی دەکا کە هەریون و نەبونیک لەم
 کەوئەدا هەیه هەموی پەردە یەو حەقایق لەودییوی پەردە کەوئەیه، جا
 ئەوانە ی کە ئەو حەقایقیان دەوئ دەبێ چاویان لە پەردە یی ماددیا تەو^{نەبی}
 چونکە ماددیا ت و ئەو حەقایقە مەعنەویە گەلێ دورن لەیهک .

گۆفاری کۆری زانیاری کورد

بەرگی شەشەم، ۱۹۷۸

لایەری ۶۲

حەریقی

لەدیوانی "پاشا-شەروک" ی

ما موستا "هیمن" دا

و هلامیکی دوستانە

دوستێکی زانا وورد و خوشەوێستم کا رتیکی بۆنا ردوم و نووسیبوێهتی :

ئەم غەزەلە جوانی بە شیعەرە تەرونا سکە دەس پێ دەکا ئێ کام شا عیری کورده؟

هێندە بیزاری کەزانیومە بەزاری نایەو

دور لەبا لاکەت سەرینی نا هومێدیم نایەو

من هێندە بەهۆش و گۆش نیم هەر شیعەریکی لێم بپرسنە و بەزانم ئێ کییە؟

بەلام بەهەلکەوت خاوەنی ئەم شیعەرە دەناسم و تەنا نەت دەزانم بە چ

بۆنە یەکەو کوتر او، چونکەرەنگی زۆرکەسی تریش بن نەزانن ئێ

کییە؟ بەم وتارە جوابی دۆستە کەمداو، تا هەم ئەووەلامی خۆی پێ بگاو

هەم خۆینەرا نیش کەلکی لێو بەرگرن .

ئەم غەزەلە بەهەلەدیوانی "نالی" دا چاپکراو، بەلام ئێ ئەم

شا عیرە بەرز و ناسک خەیاڵ و نەمرە نییە، بەلکو ئێ شا عیری رەنجەر و ژۆر

چارەرەش مەلا سألحی حەریقە، دیا رەشا عیری سەربە نەتەو، پێ بەش و ژۆر

لێکراو، کەن، بەختە و هەروکا مرەوا نا بن، هێچ شا عیریکی کوردنا ناسین

ژیا تیکی خوش و باشی را بواردی، بەلام لەهەموان چارەرەش تر، لێ

قەوما و تر و هەژا رتر "حەریق" بوو، ئەم شا عیرە مەزنە کە ئەگەر دیوانەکی

بەرنیک و پێکی گۆکرا با یەو، دەما نزانن یەکیک لە شا عیرە هەرە با شە-

کانی کورده، ژیا تیکی زۆرتاڵ و تفت و پەرلە کو تیرە و هەری را بواردوو،

لەتەوا وی ژیا نەدا ئاھی خۆشی لەدەلی نەگەر او، لەسا لێکانی دوا یی

تەمەنی دا کو تیر و کۆلەوا روگرده نشین بوو و بە دەس تەنگی و هەنا سەساردی

مردووه ، تهنه ت که مهختی پاش مردنیش یهخی بهرنه دا وه وبسه
 نهنا سراوی ما وه ته وه ، بهشی زۆری شیعره کانی فهوتاون وه شه گهر
 نه فهوتابن هیچ نه بی چاپ نه کراون ، شهوی چاپیش کراون پادا ریان به
 سه رپا داره وه نییه .

چهنده سال له وهی پیش لایکی بهزه وق وشیعر دۆست وزا نا بهشی زۆری
 شیعره کانی هریقی کۆکردبووه ، ده توانم بلتیم ریک و پیک بون ویه کییک
 له شاگرده کانی هه ره زانای هریقیش که هیشتا ما بویا رمه تی دا بو ، منیش
 ته ما شا مکردولیی رازی بومو هریقیشم ناسی و پیموا بوبا شترین شاگردی
 "ناللی" یه ، وهک بزا نمه یتوانی چاپی بکا ، به لکوله نیویش چووه ، -
 "هریق" نهک هه ربا شترین شاگردی "ناللی" بووه ، به لکوقوتا بخسانه ی
 "ناللی" بردۆته موکریان و شاگردی باشی له ومه لبه نده ی کوردستان تی
 که یاندون ، "شه ده ب" ، "سه ییدره شهید" ، "عه لی به گی حه یده ری ، و
 "سه یفی قازی" که خوی خا وه نی قوتا بخا نه یه کی شیعی ری یه ، هه مو
 شاگردی "هریق" بون ، ده لێن مشت نمونه ی خه روا ره شه وه له خواره وه
 چهن شیعی به نمونه دینمه وه ، چاده چمه وه سه ربا سه که ی خۆم .

چا وه که مه شه مرۆله گولشه ن گول به عیشه خوئی نواند
 نهک نهک گیریم ، به مهرگی تۆقه سه مه یچ نه مدوا
 ستونی قامه تی راگرتووه بوخی وه تی دینم
 خودا بو تۆلی عومری شه وته نا فودا ره ته پسینی

یا :

به لهک بوکیووسه حرا وه کده لهک خوی دزیه وه زستان
 زه یستان چون به ری خست ئیتفا قه هیزی پی ما بی
 "هریق" هه رله هه ره تی لوه تی وفه قییا به تی دا سۆزی سۆفیکه ری له
 دل دا هه بووه ، کا تی شا کاره بی وینه که ی "ناللی" بلا بو توه وه که ده للی :

عیشقت که مه جا زی بیّ خوا هیش مه که ئیللا کچ

شیرین کچ وله یلا کچ، سه لما کچ وعه زرا کچ

فهرقی کچ وکوپ ره وشن، وهک فهرقی مه و میهره

ئه مه فهرقی شه وورژوه وهک فهرقه له کوپ تا کچ

فهقی سألحی لاجوابی دا وه ته وه جوا بیکی وشکه سوّفیا نه که ته نیا

ره به نیکی دیرنشین ده توائی جوا به جهنگی شه م شیعره ی "نالّی" بکا که

له سه ربنا خه یه کی زانستی ره وان شناسی دا ندرا وه وه فله سه فه یکی قوئی

تیدا گونجا وه، جگه له هونه روه سه نعه تی شیعریه که ی که گه یا ندوبه ته

شه وپه ری .

من جوا بی فهقی سألح به درؤوفریونا زانم، به لکه به نسا شیا نه

ولوانه ی تیده گه م، مرؤف له سه رده می لوه تی و بیّ شه زمونی دا زؤرپا

به ندی بیروبروای خویه تی با بیروبرواکه شی ده گه ل شه قل وزانست و

فله سه فه زؤریه ک نه گریته وه، وادیاره "هریق" له کاتی جوا به جهنگی

"نالّی" دا زؤرله وه بیّ شه زمون بووه و به ته وای بروای به مقسا نه هه بووه

که کردونی، به لام کو تویا نه شانامه نا خره که ی خوشه، شه وه فهقی سألحه به گز

ما مۆستایه کی زانوا و من شه زمونی وهک "نالّی" داهاتته وه. وکوتویه تی:

عیشقت که حه قیقی بیّ، تالیب مه به ئیللا کوپ

هه جه زره تی له ولاکوپ، هه میؤسفی والا کوپ

عیشقی که به قوه ت بیّ، ما بیل به مرووه ت بیّ

نه مدیوه که تالیب بیّ، ئیللا که ته له بکا کوپ

سه ده هیقی که تو "نالّی" به م پیری یه مندالّی

به مه ترزه له عیشقت شه دوئی زیبا کچ و دیبا کوپ

*

به م بیروبروای وشکه سوّفیا نه وه خویندنی ته واکردوه وچوته خانه قای

" شیخی بورهان " و بۆتە سالیک ، سالیک لەخا ئەقا بە وکەسا نەیا نە دەکوت کە بۆھمەمیشە لەخا ئەقا دا دە نیشتن و خەریکی تا عەت و سلوک کیشا ن بون و دەستیان لە دنیا هەڵدەگرت و ژنیا ن نە دە هینا و بەرە بەنی دە ما نەو ، - تەنا نەت ئی واهە بون کە دەستیان لە ژن و مال وکەس و کاری خۆیان هەڵدەگرت و بۆھمەمیشە یا بۆ ما وە یەکی درێژ لەخا ئەقا دە ما نەو ، بۆکە سێکی وەک "حەریق" کە تەبەیی ترین هەستی ئیسنا نی بە عەیب دا نا وە خوۆشە - وستی کچی بۆپیا و یکی وەک " نالی " بە کاری مندا لائەئەژما ردووە جێگە ی لەو هی با شتر کە قەت چاوی بە چاوی کچ نەکوئی ، با شتر چۆن وە گیرکە و - تۆو ؟ .

"حەریق" لەخا ئەقا ما وە تەو ، لەکن شیخ ما قول بوو ، خەلک ریزی لی گرتوو ، تا بۆتە ما مۆستای تا بیهتی کورە شیخەکان ، بەلام هەوەسی پیا و نەو تەبەعی شا عیرانە ی " حەریق " ئوقرە ی لی بریو ، نەیتوا نیو وەک " سەبیدرەشید " و " ما مۆسین " و " مەلا حوسین " و " ما مەجە عەفەر " و " بار مەمەد " و " کاکێ شغەلی " و " مەحمود دوشا " و " وە دەیان تر تا مردن بەرە بەنی بژی و بی ژن وها و سەر هەلکا ، بەدزی شیخ ژنی هینا وە مالی پیکە وە ناو ، دوزمان لە هەمو دە و روزە ما نا ن دا هەن ، ئە مە بەرە بە گویی شیخ گەشتوو و " حەریقی " لەخا ئەقا دە رکردوو ، سەرەتای چارە رەشی " حەریق " بە تا بیهتی لە باری مادی یەو لە پیرە و دەست پێ دەکا ، لە سەر کچ توشی کو پیرە وەری و دە ر بە دەری ها تۆو ، عیشقی مە جازی ئەگەر بۆھیج کەس مोजا تە نە بو پێ ، بۆئە وە هی بوو ، لەزما نسی خۆی دە گیر نەو کە گوتو یەتی بۆ پەیدا کردنی پارو نە نیک هە موشارو گوندە -

کانی کوردستان گەرا و م جانا زانە سەر مەبە هە مومالیک دا کردووە پانا ؟

پاشا وە یەک دە ر بە دەری ، پێش نوێژی مزگەوتی " حاجی حەسەن " یان کەئە و دە می لە قەرەغ شاری " سا بلەخ " و مزگەوتی هەژاران بوو -

داوہ تئ، مزگہوتی نیو براوچ ملای زانای پی رازی نہ بون، ئیستا شہر
کولکہ مہ لایہ کی پیش نویژی کویرہ دیبہ کی بدہ تئ، پیش نیو تیژی شم
مزگہوتہ نا کا .

سہرہ رای شمہ موسوکا یہ تی پیکردنہ "حریق" ہہرسؤفی سووہ و
عہ قیدہ ی ہشخی بورہا ن ہہرما وہ ونہ گورا وہ ، بویہ شم غزہ لہ ی داناوہ و
بو "سہیدرہ شیدی" دوستی گیانی گیانی وشا گردی خوئی و دہ مراستی شیخ
ناردوہ ، سہیدرہ شیدیش لہ ہلکی لہ باردا بو شیخی خویندہ و تہ و شہ
بہزہ یی بہ "حریق" داہا توہ و بہ خشیویہ تی ، بہ لام ہہرگیز جیتی خوئی نہ
گرتوتہ وہ ، شہوش غزہ لہ کہ یہ .

ہیندہ بیزاری کہزا نیومہ بہ زاری نایہ وہ

دورلہ با لاکہ ت سہرینی نا ئومیدیم نایہ وہ

بو پیالیہ ی مہیلی لہ یلاقہ لیبی مہ جنون قا بیلہ

شورشی شیرین لہ نالہ ی کوہک ن فامایہ وہ

حہیفی ہینڈت دہر بہ در کرد دل لہ ئیقلمی و یسا ل

شیری مندائیت بہزہ ہرہ ی ہیجر پی ہینا یہ وہ

بولبولتیکی خوش نہوا بوم بونہ وای دہ وری گولت

کویہ کوہود ہودحیکا یای سہبای گپرا یہ وہ

بوکہ ناری سہوزہ یی دہ وری، گوللی روت شین دہ کہ م

خاکہ کوی عیشت بہ بیژنگی سہرم بیژا یہ وہ

کہوتہ نیوخہرمانی عومرم ئا گری تولی شمہ ل

سہد کہرہ ت بارانی وہ عزہ ی لیدرا نہ کوژا یہ وہ

تیری موژگان ، شیری شہ برو ، تاق وجوت دہ نویٹی پی م

تا بزا نہروخی شیرینت چلسون کیشا یہ وہ

جی نەزەر بوخا شییهی زولفت لەسەر ئایا تی روت
 زۆر موتا لام کرد، وە کۆدە و روتە سەلسول مایە وە
 تا قی میحرا بی برۆت جی نەزەر بوئە هلی نییا ز
 سوئی وە یزا نی کە چە، هیندکە ر بوخوی گێراییە وە
 شە معی خوبان پرتە وێکی " شە مسی " رۆی تووی لئ کەوت
 هیندحە یا و شە رمی بە خوئی داها ت، بە جار ئی توایە وە
 گۆل بژێرێکی زە ریفم کرد لە نیویا غی خەیا ل
 خۆزگە مەردێکی " رەشید " بو شیخی بخویندا یە وە
 هیوا دارم دوستە کە م لئ رۆن بێتە وە ئە م شیعرە ئی حە ریفە و بە هە لە
 ئا وە کێ نیو دیوانی " نالی " بوو، دیا رە بو کە سێکی زۆر شا رە زای شیعی ر
 " نالی " نە بێی هە لە کە زۆر زە ق نایە تە بەر جا و چونکە وە ک گو تسم " حە ریق "
 شا گردێکی زۆر باشی قوتا بخا نە ی " نالی " بوو، بە لام بە دا خە و دە بێ ب لیم
 غە لە تێکی زۆر گە و رە و دز یۆ لە ئا خە ر شیعی ر غە زە لە کە دا کرا وە، " ئە کل
 و شور بێکی زە ریفم کرد لە نیویا غی خەیا ل " بە راستی دە بێ پیا و چە ن دە بێ
 زە و ق بێ تا توشی هە لە ی وا بێ، ئە ر ئی ئە کل و شور بێ نیویا غی خەیا ل دە بێ
 چ تا مێکی هە بێ؟ .

جارێک " حە ریق " هە جۆ ییە کێک لە کورە کانی شیخ عوسمانی تە و ئیلە ی
 کرد و وە، ئا غا یە ک بە نێو ئی ئی عزا مول مولک " لە سەر ئە وە ریشی تا شیو وە،
 " حە ریق " شکا یە تی بر دۆ تە کن " قازی عە لی " مە لای و لآت بە را بە ری قازی
 خە ریک یون ئا غا کە ی تە م ئی بکە ن، لە و کاتە دا کورە کوردی بک لە دیت ی
 " قە با غکە ندی " کچە ئە ر مە نیدە کی هە لگرت و وە کە با وکی پیاوی روسی -
 تە زاری بوو، ئە م کارە بچو کە زۆر گە و رە بو تە وە و خە ریک بوو وە شە ر ی
 عوسمانی و روس و دە و لتە مە سیحی یە کانی لئ پەیدا بێی، سالی کچی
 هە ر مە نی ما دە تا ر یخ بوو، مە سە لە کە ئە و نە دە گە و ر بو، مە سە لە ی " حە ریق "

له بیرچۆتوه ، رۆژیک کا براهک له "هاریق" ده پرسی؛ ئه ری مه سه له ی
 ریشه که ت چی لی به سه رها ت ؟ "هاریق" ده لی؛ با به لی ریشی من له
 هینه که ی که ته رمه نی دا ون بوو .

من خۆم کچی هه ریه م دیبو که پیریزنیکی گۆج و ئیفلیج بوله نیوی ژنانی
 "خانه قا" ده ژیا وه هه موبه تا یبه تی شیخ موحه ممه دی کوری شیخ و "سه ییسه
 ره شید" زۆریا ن ریزیلی ده گرت و پیا ن ده کوت "دیده" .

حەریق

لە " باخچەى شاعیران " دا

نوسراوی

عەبدول عەزیم ماوەتى و عەبدول قاساڵح

حەریق

۱۸۵۱ - ۱۹۰۷

"حەریق" ناوی ساڵح کورێ مەلەنە سرووللای زیوھیی یە، زیو ئیگوندیکە بەشاخی پیرە مەگرونە و لەلایواى سولەیمانى، با وکی خەلقى گوندى " کاشتەرە " لەنیوان هەورا مانى لوھون وجوا نرۆو، با وکی بەفەقییەتى لەولاتی خوێ دورئەکە و پتەو و لە "زێوی" ئەگیرسیتە و وژن دینى، "حەریق" لەسالى ۱۸۵۱ ی زایینى دالەگوندی "زێوی" ها توتە جیها نەو، لای با وکی سەرەشای خویندن دەست پێ ئەکا، لەپاشان ئەجیتە سولەیمانى، لـ ویشە وەبۆقەرەدا غوبیارە، "دوبارە ئەگەر ئیتە وەبۆسولەیمانى لای مەلا ئەو رەحمانى پێنجوینى ما وە یەک دەرس لەو وەرئەگرێ و ئەجى بۆ " موکریان" ما وە یە کیش بەونا وەدا بەفەقییەتى ئەسوریتە وە، لەپاشا لە خانەقاي " شیخی بورهان" ئەکە و پتەو داوی تەریقەتە وە، وە لەلای "یوسف شەمسەددین" تەریقەت وەرئەگرێ و لە "سايلاخ" ئەبى بە مودەرریسى - مزگەوتى " سەبیدحەسەن" و هەرلەوێ ژن ئەهتینى.

بەم جۆرە لەوێ دوا روژانى ژبیانى بە دەرس و تەنە بە مریسدى لە دەورى " شیخی بورهان" ئەباتە سەر، تالەسالى ۱۹۰۷ ی زایینى دالە تەمەنى ۵۶ سالى دا کوچى دواى ئەکا و لەگۆرستانى مەلاجامى لە "سايلاخ" بەخاک ئەسپێرى، زۆر بەی هۆنرا وەکانى "حەریق" لەبایسى خۆشەویستى و غەزەل و دلدارى دا بە شۆبەکی تەروبەتا موبەنرخ، هەر وەها لەبارەى

کۆمه لایه تیشه وه هه لبهستی نا یا بی هه یه ، جا رجا ریش به لای فلهسه فهدا
 رۆیشتوووه ، شه وهش نمونه ی هه لبهستی ؛
 چا وه که م شه مرۆله گولشه ن گول به عیشه خو ی نوواند
 نهک نهک گیریم به مهرگی تۆقه سم هه یچ نه مد وانده
 گول به تۆزی پیته وه لاف و گه زافی لسی ده دا
 واشکور سوژه ی نه سیمت هات شه ویشی لی ستانده
 نه شه ری مۆزگان ی توها تۆته سه سه فحه ی دلیم
 هه ر خه تی بوغدی ری خه تی سه بزی توپا کی کرانده
 له شگری نا هم له گه ل جه ییشی جه بهش ده عوا ده کا
 حیره تم ما وه که چۆن شه ود لبه ره دل می رفانده ؟
 بۆگولی روت ما ته می په رجه م ده بی نی بویه وا
 ما هی نه ورۆزم به شیوه ن وه ک محه رم خو ی نووانده
 تۆلهد وه ل گو ی وه فات هینا یه نیومه یدا نه وه
 ئیسته چه وگا نی خیلافت پشتی سه دوه عده ی شکانده
 تۆخودا قهت غیره ته بۆتۆته ری سه روی ره وان
 گول به بی توواله با غا خیه ته تی خو ی لی چه قانده ؟
 با وجود ئینسا ف بده م چا که گولیش موشتا قته
 هه رله شو قی تویه سه ریوش و گزیبانی درانده
 هه رکه سی ما بیل به پیری که و ته ریقی کی هه یه
 تویه شو علیه ی غه م "حه ربقی" وا وه جاخت هه لگرا نده

بەسەرھاتی حەریق

بەقەلەمی

محمد مەمەد رەشید

"حەریق" ناوی مەلا سەلح بوو، لە ساڵی ۱۸۵۱ ی زایینی دا لەدی "زیوی" کە گونەیکە لە "سورداش" لەلیوای سولەیمان و پالی دا وە بە لەی رۆژەهلای شای "پیره مەگرون" هوه، لەدا یک بوو، با وکی ناوی مەلا نەسرو لای بوو، بەقەلەمی لەسنوری ئیبرا نەو هەتا تۆتە عیراق و لە پاشا بە مەلایەتی لەدی "زیوی" گیرسا وە تەو و ژنی هینا وە، "حەریق" پاش تەو هە لەی با وکی سەرەتای خۆیندن دەست پێ ئەکا ت، ریبای مەلاکانی کوردستان ئەگریت و بۆزاخا و دا نەو هە میشکی بەسەرف و نەحوی عەرەبی بە قەلەمی زۆر جیگای کوردستان ئەگەرێ، ئەچیتە سولەیمان نەو لە مزگەوتی شیخ محمدی بەرزنجی ئەبی بەسوختە قەتیان، ئینجا ئەچیتە قەرە داخ، لەبیارەش کتیبی "منها جی نەو هەوی" لەی شیخ حەدیدە رەشە خۆینی، سەرکی تر لە سولەیمان ئەدا تەو، لە ساڵی ۱۸۸۴ دا لە پینجۆین لە لەی مەلا ئەو رەحمانی پینجۆینی کتیبی "گەلە نیەوی بورهان" کە عیلمی مەنتیقە ئەخۆینی و لەو پە ئەچیت بۆموکریان، لەی شیخ یوسف شەمسەدین "شیخی بورهان" کە خەلیفە شیخ وەسما نی تەوێلە بوو، تۆبە ئەکا و تەریقەت وەر ئەگرێ، لە پاشا لە "سابلەخ" ئەبی بە مودەرریسی مزگەوتی "سەبیدحەسن" وەر لەوێ ژنی هینا وە و کور و کچکی لێ بوو، ئیتەر پاشما وە ی ژیا نی لە نزیکی شیخی بورهان بەسەر ئەبات و تا مردن لەوێ ئە مینیتەو.

لە "۱۹۰۲" ی زایینی لە تەمەنی "۵۶" ساڵی دا کۆچی دوا یی ئەکا و لە گۆرستان "مەلاجی" لە سا بلەخ" ئە نیژری.

چونبه تی ژبیا نی و خووره وشتی

"حەریق" بیا وێکی میا نه با لاوگه نهمه ننگ بووه ، جا وه کانی بچوک و به قولاً چوبون ، رومه تی مه بله و درێژ بووه ، ریشی خروبه شی زۆری سپیی بووه ، مێزه رێکی سپی سا بلاخی یا نه ی له سه رنا وه ، زما نی شیرین وله سه ر خوقسه ی کردووه ، به هه له سه ته ته روپا را وه کانی هه موکو پێکی خوش کردووه به تا بیه ت له دواد وای ته مه نی دا که شه هات به سه ریا وه کو به مپشکیه و به نی ما ندوبون هه له سه ستی هه له شه رشت ، ژبیا نی "حەریق" سوفا نه بووه ، نه مر نه زی ، زۆر جار بێ شیوسه ری نا وه ته وه ، به شی زۆری ژبیا نی به ده له ته نگ و خه مباری برده ته سه ر .

هه له سه ستی :

مه لاسا له سه ره تا وه سوژیکی ده وریشی تیا بووه ، شه مسۆز وه هه ستی نا چا ری کردووه به خوینده وه ی دیوانی شا عیره کانی ، به تا بیه تی "مه وله وی" و " نالی" له چاخی نا وه راستی فه قیه تی دا که وتۆ ته گروگا له ، "حەریق" ی کردووه به نا زنا وی هه له سه ستی ، له سه ره تا دا زۆر ما ندو بووه به هه له سه ست و ته وه و به گران بووی ها تووه ، به لاله دوایی دا که ئیله ها می هه له سه ستی خووی شه دوژیته وه که " شیخی بورها نه " سه رچا وه ی هه له سه ستی وه کوکا نیای وی به هار هه له شه قولی ، سوژی عه شقی شه مه ده دین وای لی شه کا ت کنه به هه له سه ست له گه له خه لکا بدوی .

به سی زما ن هه له سه ستی و تووه ، به کوردی و فارسی و عه ره بی ، وه له کوردی دا توا نیویه تی به شیوه ی هه ورا میش هه له سه ست بللی ، له زما نی فارسی دا پرۆفیسور تیک بووه بوخوی .

هه له سه سته کانی نا وینه به کن ، چونبه تی ژبیا نما ن پێشان شه دا له و

زۆر حەزی بە جینا س و پرستە و وشەرە نگینی کردووہ ، کاتێ کە لە مەیدا نی
 ھەلبەست و تەنا برۆای بە خۆی بەیا کردووہ و ھەستی کردووہ کە ھەلبەستە -
 کانی پاییە خێکیان ھەییە ، شیجگار بە شانازی بەوہ وتویەتی :
 بێرە مەیدا نی فەساحت ئەسپی خۆت لینگ دە "حەریق"

تا بزانم کێ شیعرت سوحبەت و یاری ئەکا؟

ئە مبرۆا بە خۆی بەیا کردنی وای لێ کردووہ کە لە گەڵ شا عیرەکانی تەرا
 بکەوێتە شەرە ھەلبەست و بەر بەرچ دانەوہیان ، ئەبیین بە ھەلبە -
 ستیکی دورودریژ رۆبەرۆی " نالی " ئەوہ ستێ و پێی دەلێ :
 سەدە حەیفی کەتۆ " نالی " بە و پیری بە مندا لێ

بە مەرزە لە عیشق ئەدوویی زیبا کچ و دیبا کھر
 ئەمە ی بەرا مەربە و بەرە ھەلبەستە ی " نالی " و تەوہ کە بە سەر کچا
 ھەلێ داوہ و سەرە تا کە ی دەلێ :

عیشقت کە مە جازی بێ خوا ھیش مە کە ئیللا کچ

شیرین کچولە یلا کچ ، سەلما کچ و عەزرا کچ

شانێ لە شانێ مەولە ویش داوہ ، کە چۆن مەولەوی پەروانە ی شیخ

عوسمانی سیرا جەدین بووہ و بەرە ھەلبەستە کە ی کە بە :

شیخی دەوڵە مەندبە ھەری سەرمەدی

یا گە ی حەقیقەت جیلووی ئەحمەدی

سەرە تا کە ی ئەکا تەوہ و سوۆزی خۆی بەرا مەرشێخی خۆی دەربەرپوہ ،

ئەمیش بووہ بە پەبولە ی شیخ یوسف شە مەدین و بەرە ھەلبەستە شیوہ

ھەورا می بەکە ی ، کە سەرە تا ی ئەکا تەوہ بە :

ج سوب سە حەردا دیم غونچە دەمێ

نە پەردە ی عیسەت نمانا چە مێ

وہ خۆشە و ێستی خۆی بەرا مەربە شیخی خۆی دەر ئەبێ ، "حەریق" وەکو

له هه لبهسته كه يا ده لئى، توا نيوپه تى له زور له مهيدا نهكا نى هه لبهست دا
 شه سبى خوئى لنگ دا ، ده بينين وه كوزور شا عيره كا نى تردپته مهيدا نى
 غه را مى بهوه وبه وشى جوان وره نكين ، ههست وسوزى بهرا مبهردلدا ره
 كهى رون شهكا ته وه وپه مان بهروه رى خوئى پئى شه لمينئى، جا رتيكى تر
 شه بينين بهردهى غه را مى دا شه دا ته وه وشه كه وپته كورپى مهى نو شا نى
 ته سه ووف و فله سه فهى ته سه ووفه وه وپه تولى خوئى له تيولووزى دا نيشان
 شه دات .

يا شه بينين له گه ل شه وه شا كه خوئى به پيا وپكى ره ندوپسا: به ندى
 ته ريقهت هينا وه ته نا وه وه ، كه چى ويستويه تى دا دوزا ريبه كى به سوزيش
 له دهست جهورى رورگا ره ل ريژئ وخوئى به پيا وپكى سته مديده بخا ته رو .
 "حريق" له گه ل شه وشا كه شا عيره رتيكى غه را مى وله پيا شا ته سه ووفى بووه
 له با زارى نوكته چينى وجيناس بهروه ريش دا چا لاكا نه ها توته مهيدا نه وه .
 له تافى خوئى دا دا واى گوپريژيكت له "مه لائه حمدهى لاسور" شهكا ، شه ويش
 به ها نهى بو دينئيه وه ونا يدا ئئى ، شه ميش ده لئى:
 له عوزرا بو، مه لايويه جووا بى دا، كوتى ناده م

ولاخ دهس نا كه وئى عه ييبى نيه چش كه رمنيش پيادا؟
 به مديره هه لبهستهى جنيوئيكى شه ديبا نهى پئى دا وه ، له عوزرا بو هه ل
 شه گري بيا نوى بو هينا بيته وه ، هه ليش شه گري تروئى كرديئى، واته له
 عوزرى شرعى دا بو ، شينجا ده لئى: قيروسيلا ولاخ نيه بهس نيه پيادا
 ما ومه ته وه شه توا نم به پئى خوم بروم؟ شه وش شه گريته وه : ساخو ولاخه كهى
 شه دا مى، كهوا بوچاك وايه له توله مى شه وه دا پيا كيشم ! .

له م هه لبهستهى دا بيرتيكى تازه وجينا سئيكى زورجوانى بيك هينا وه
 كه ده لئى:

تال وشيرين بيكه وه نه مديوه چا پئى، چا نه بئى
 هه ركه سئيكى هه منشيني چا نه بئى، پئيت چا نه بئى

دهلئى نه مديوه تال و شيرين پيکه وه بگونجین "چایى نه بی له گهل
 قه نندا ، هه رکه س ها و پیا له ی چایى نه بو به لاته وه چاک نه بی ، نه وه
 پیا ویکى باش نییه .

له پیش مردنى دا به ما وه به کی که مئه مه له به سته ریک نه خات که وه کو
 ئیله ما وایه به نزیک بونه وه ی مردنى :

له خه رمانى نه مه ل میروى عمه ل جه زبى نه کردندا نئى

له زه یقته خا نه دا ترسم هه یه نا خرسه رى دانئى

دهلئین جه رده ی نه جه ل ریگا به کاروانى نه فه س ده گریئ

شه قامى سینه ده برئى بو مه تا عى دیده ده روا نئى

له هه له به ست دا نا رزه وى جینا سی هه بو وه ، له گهل نه وه شاره وان وسا ده و

مانا شی به هیزه ، به مجوره توا نیویه تی شوینی خوئى له ریزی شا عیره کانی

پیش نه مچه رده دا ته رخا ن بکا و پیش گهل ئیکیشیا ن بکه وئى وچه یکه گوئى

هه مه ره نگه ی بو ن دا رى خوئى پیشکەش به گولدا نئى ویزه کوردی بکات .

* * *

له پهرای " مینهاج " ی " نه وهوی " لای " شیخ حهیدهر " شه خوینتی، جارئی -
 تریش شه گهر بته وه شاری سوله یمانی، " حهریق " له سالئی ۱۸۸۴ ی زایینی
 له شاره خونجیلانه کهی " پینجوین " بورهانی گه له نه وهی " له زانستی
 مه نسیق داله فیرگی مه لائه وره حمانی پینجوینی شهوزا نا گه وره شه خوینتی
 وله وپوه شه چی بومو کریان، پاشما وه بهک شه چیته خانه قای بورهان وله
 سه ردهستی شیخ یوسف شه مسه دین " شیخی بورهان " ته ریقته وه ره گرتی و
 شه وسا شه چیته " سابلآخ " مه هاباد " و شه بیته موده ریسف فیرگی مزگه وتی
 " سه بیده سه ن " وله شاری مه هاباد ژن دینتی، خوا کچکی پی ددها ، -
 " حهریق " له ته مه نی ۵۶ سالئی داله سالئی " ۱۹۰۷ " ی زایینی به ره ولای خوا
 بارگی تیکننا وه وله گوورستانی زانای ناودار " مه لاجامی " تیژرا وه ،
 " حهریق " زور شوگری خویندنه وهی شیعو دیوانی " مه ولهوی " و " نالی "
 بووه و شه مدوزا نایه زوریان شوین له سه ر " حهریق " دانا وه ، " حهریق " له
 به رسوزی دلئی سوتا وک " حهریق " ی بونا زنا وی خوئی دانا وه ، وه زوری حه زله
 جینا س و بیژهی ره نگین کردووه و بیستویه تی شیعه که نی کولکه زیرینه
 بن و جار ریش زورشانازی به شیعی خوئی کردووه ، ههروه کوفه رمویه تی:
 بییره مهیدانی فه ساحت شه سپی خوت لینگ ده " حهریق "

تا بزانه کئی به شیعت سوحبهت و یاری دهکا ؟

جار ریش به گژ " نالی " داها تووه و فه رمویه تی :

سه ده بیخی که تو " نالی " به و پیری به مندالی

به مه رزه له عیشق شه دوئی زیبا کج و دیبا کور

" حهریق " شاننی له شاننی مه وله ویش دا وه :

شیخی ده وله مه ندبه هره ی سه رمه دی یا گهی حه قیقهت جیلوه ی شه حمه دی

حهریقش فه مویه تی :

ج سوب سه حه ردا دیم غونچه ده مسی نه په رده ی عیسمهت نما نا چه می

ئەمەش " گۆلشەنى جەرىق "

چاۋەكەم ئەمرۆ لەگۆلشەن گۆل بەعیشوہ خۆى نوواند
 نەك نەك گىرىم بە مەرگى تۆ قەسەم هىچ نەم دوواند
 د محەمەد صالح ئىبراھىمى محەمەدى (شە پـۆل)
 ژىنا وەرى زانا يانى كورد لە جىھانى ئىسلامەتى، يا گنجىنەى
 فەرھەنگ و زانست لاپەرەى ۷۸۸ تا ۷۹۵- چاپى گولانى ھەزارو
 سەست و شەست و چوار، چاپخانەى مەھارەت لىستەران.

حەریقی

لە " گۆواری بەیان"دا

" ئەدەب و تەسەووف "

تەسەووف وە کوپا پۆریکە بە دەریای شەریعەتی ئیسلامەتی دا ئەروا و لە مەبەرە وە مەرووف ئە پەڕینی تەو و ئەو بەر ، شاعیرە کوردە کلاسیکی یەکان هەرکات نەیان تۆا نیو بەبێ تەریقەت بژین ، هەمیشە حەزیان بەسەر گەرمی مەعنەوی و مەستی دەرونی و حالەتی جۆنبۆش و جەزبە کردوو و - هەمیشە خۆیان کردوو بە خزمەتکار و بە نەندە و غولامی پیری تەریقەتەکیان ، زانیەکی و شاعیریکی وەک مەولەوی بوو بە پەروا نەشیخی سیرا جەدینی یەکەم .

"حەریقی" مەلا سالحی زیوی " ۱۸۵۱ - ۱۹۰۷" ی. زانیینی ئەگەر دەست کەوتیکی رۆحی و مەعنەوی نەبووی و لە مەخانی مەدی فرۆشان و بادی نۆشان دەرگای ئە حەدیەت دا سەر مەست نەبووی ، نە ئەبۆبە پەروا نە شیخ یوسف شەمسەدین کە خەلیفە شیخ عوسمان بوو کە وەکو کانیای بەهارەل قوللۆه هەروەک ئەللیت :

عیشقت کە حەقیقی بی تالب مەبە ئیلا کور
 هم حەزەتی لەولا کور هم یوسفی والا کور
 هەر عیشقی حەقیقی بی ، وەک عیشقی "حەریقی" بی
 مەیلی بەدەقیقی بی ، بۆ مەعریفە تۆللا کور

ژمارە ۵۱ تەشرینی یەکەمی ساڵی ۱۹۷۸

لەپەرە ۲۲ - جەمال موحەممەد

حەریق

و

گواری کاروان

هۆنەرونوسەری پاپیە بەرزوبەهرە مەندی کوردما مۆستا کاکە ی فەللاج
 لەگوواری کاروان ژمارە ی چلی مانگی کانونی دوھە می ۱۹۸۶ ساالی
 چوارەم نوسراوە مەبەستیکی بۆ کردۆتەو لەژێر سەردیاری "چەند
 شیعریکی بۆ نە کراوە ی ناری" ولەم نوسراوە دا یەکیک لە غەزە لە کانی
 حەریقی بە ناوی هۆنەری زانا و بەهرە مەندی کورد خواتی خوش بوما مۆستا
 مەلا کاکە مەمی "ناری" یەو بۆ کردۆتەو و رای گەیا ندوو کە مامۆستا
 مەلا کاکە مەمەم غەزە لە ی بۆتایە بەر بەگی وەسمان پاشا وتوو .
 سەردیرو دا ییین دیری غەزە لە کەش لە نوسراوە کە ی مامۆستا کاکە ی
 فەللاج دا بە مچۆرە یه :

حوزنی من با حوسنی تۆ ئیشکا لە تا ئا خرنە فەس

چون زە کاتی حوسنی تۆ یا حوزنی من ناگابە کەس

خالی سەوزە ، داخی سەوزە ، بەحسی نا سۆری مەکن

نا زە دە ی تۆ بێ کە "ناری" قەت شیفای نا یە بە کەس

بەلام لە راستی دا ئەو ی شایانی باس بێ ئەو یە کە ئە مەو ترا وە ییە

یەکیک لە غەزە لە هەره بەرزو جوانە کانی مەلا سألحی حەریقە ولە زۆر بە ی

کەشکۆل و دەست نوس و بە یازە کان دا و تەنا نەت لە دەست نوس بە نا و بانگە

کە ی "میرزا عەبدو للی شایە ن دە ریش" دا هەربە ناوی حەریقە وە نوسراوە و

تۆما رکرا وە .

جگە لە وەش " حەریق" لە هۆنینه وە ی هەلبەست و غەزەل دا شیو و

شیاو زیکی تاییبەت بە خۆی هە یە و ئەم غەزە لە ش لە باری مەبەست و مەعنا

ولیکچون و وردە کاری و جوان کاری و خوشخوان شەو هەر لە غەزەل و —

هونراوه گانی "حهریق" ده چیت وهیچ گوما نیکی لی ناکریت ههروه کو
 شه م هونه ره به هره مه ندوکارا مه یله دوا یین دیری غه زله که دانانازی وی
 خوی زورشا عیرانه وشاره زایا نه هینا وه وکو تویه تی :

حوزنی من با حوسنی توئیشکاله تا ئا خرنه فدی

بۆچ زه کاتی حوسنی توپا حوزنی من ناگا به کهس؟

خاللی سهوزه، داخی سهوزه، باسی ناسۆری مه که ن

تا زه دهی شه وبتی "حهریق" قهت شیفای نا یه به کهس

* * *

حدریق

له‌گوواری "سروه" دا

نوسراوی

ما موستا : " هیمین "

" حدریق " شهوشا عیره مەزنه‌یه‌که مەکتەبی شیعری " نالی " هینسا موکریان وله‌ومەلەبنده هەرکەس شیعری کوردی کوتوو، یا دەللی، بستی ئەم لاوئەولا له‌وی فیربوو، نەکه‌م؟ تا ئیستا چی وی نوسراوه و کوتراوه بە‌که‌لک نەبێ؟ من بۆخوم لەسەر شهوشا عیره‌گه‌وره‌یه‌که‌غه‌زه‌لی وه‌ک :

هینده‌بێزاری، که‌زا نیومه‌به‌زاری نایه‌وه

دورله‌بالا که‌ت سه‌رینی نا ئومیدیم نایه‌وه

یا

چا وه‌که‌مه‌مرۆله‌گولشه‌ن گول به‌عیشه‌خۆی نوواند

ند

نەک نەه‌ک گیریم، به‌مه‌رگی تۆه‌سه‌مه‌هیچ‌نه‌م‌دووا

کوتوو، هەر شه‌وه‌نده‌ده‌زانم، ناوی مه‌لا سالح بووه، نزیکه‌ی چه‌رخیک له‌وه‌ی پێش له‌ودیوراها تۆته‌شه‌مدیوه‌وله‌خا نه‌قای لوسا وکان یا خا نه‌قای شیخی بورهان گیرسا وه‌ته‌وه‌وزۆری‌عا قیده‌به‌شیخ بووه .

نازانم له‌کوێ به‌لام له‌سه‌رشیعریک " شیعرزا مول مولک " قیئودالی

مه‌شه‌ورریشی لوس تاشیوه، شه‌وه‌بوته‌هۆی شه‌وه‌بێته " سا بلاغ " و بێتیه

مه‌لای مزگه‌وتی حاجی سه‌یید هه‌سه‌ن خزمی‌خۆم، شه‌وه‌که‌سانه‌ی چل په‌نجسا

سال له‌وه‌ی پێش چاویان به‌ومزگه‌وته‌که‌وتبێ، ده‌گه‌لمن شه‌گه‌بر بلییم

برسایه‌تی وه‌ه‌زاری ونا چاری نه‌بويا هیچ کۆلکه‌مه‌لایه‌کیش به‌پێش‌نوێژی

ئه‌م مزگه‌وته‌ رازی نه‌ده‌بود، ره‌نگه‌بێ پێش‌سالی ۱۳۲۸ ی کۆچی که‌سالی

وه فاتی شیخه ، مردبئی وله گوڙستانی " مه لاجا می " نیڙرا وه وهه رخوا
 ده زانی ئیستا گوره کهی بنا خدی خانوی کام موسولمان بی، خوابکه م
 لای سه روی هال یا میوا نغانه ی بی ونه کرا بیته چه م وشتی وا .

* * *

فەسلى خەزانە ، ۋە قىتئە خەزانە لە سەررەزان
 سەرمايى سەرد مېھرىي يارم چەشىۋە من
 ھەرۋەك بىرۆي ھىلالى لەبەر جەورى پەرچە مى
 چاۋى دەزانى شا ھىدە قەدەم چەمىۋە من
 لەعلى بەمان و حوققەيى مەرجانى با عيسە
 شەشكى لوئالى مەردومى دىدەم چەكىۋە من
 خالى نىيەدەمكى خەيالىم لە خالى ۋى
 مەنعمە كەپەردەيى عارم درىۋە من
 من پەردەكەم تەنورى مەحەببەت لەنارى شوق
 توش شاشى لى بنى كەدلىم دەرپەرپىۋە من
 فەرموۋەرە كەفەرشى غەزەل را دەخەملەپىت
 جەرگ و دلىم بەنارى مەحەببەت كۆلىۋە من
 لەسالى ۱۲۹۶ كۆچى مانگى كەحەزەتى شىخ لەسەفەرى حەج دەگە
 رىتتەۋە حەرىق بەيۋنەي ھا تەنۋە ۋە گەرانەۋى شەم پىرەرونەك دىكە
 سەفەرەكەي ما ۋەي سالىكى خا يا ندوۋە غەزەلنىكى زۆرنا سەك و بىسەستۆزو
 جوانى ھۈنپەشەۋە كەشەۋا چەند شىعەرنىكى لى دەنوسىن .
 موزدە بى بۆبولىۋى دى گول لەبا غان ھا تەۋە
 قومرى قومرى خۆي سەرف كا سەروى بۆستان ھا تەۋە
 شاسۋارى عەرسەيى مەيدانى مەردان ھا تەۋە
 دىلبەرى جانان لەخەزەت جانى جانان ھا تەۋە
 پىرى رەۋشەن دى ۋە كوخورشىدى تابان ھا تەۋە
 نايىبى عوسمانى سانى خۆش بەسان ھا تەۋە
 حەرىق شەمچا مەشى لەدۋا بىين سالىكا نى زىيانى دا كەبەھۋى نەخۆشى
 وناسازى يەۋە لەجىگە دا كەتتۈۋە ، بۆخۋالى خۆش بوسە بىيدەرە شىدنوسىۋە

که شه و اچه نده شيعر تيکي لېږده نوسين :

شې جېنا بې سھيډې عالی نه سب کې پره ره وئ

عززه وده رډې دوا موبې دوا مدينې ته وئ

بوڅروري پيري کا ميل عاريفسي دا نا بې راز

شه مسي شه فلاکي هيدا يه ت نه جمې رېي هره شه بره وئ

خومسه لاله م گه رله غا ييب ده ستي پير کوتا نييه

کې ده بې ده ست ودلې پيري له بومن رېکھ وئ

حريق جگله وهه موگير وگرفتا نه ي که توشيا ن بووه له دوا بين ساله

کا ني ژبيا ني دا چا وه کا ني خوي له ده ست دا وه و شم دهرده ش بووه به

سهرباري هموده رده کا ني تري، شم رودا وه نا خوش و دلته زينه رچونه ي

هيو وئا واتي به يه کجاري له روبه ستووه ونوشي خم وخه فته تيکي زوري -

کردووه، له نا مه يه ک دا که بو سه بيدره شيد ده نوسيت سکا لا له ژبيا ني

نا خوش و پرله رنج وئا زا روئيشا ره بوکوي ربوني چا وه کا ني خوي ده کا و

وله چا مه يه ک دا ده لئ:

روژ وشه وغه رقي خه يالم بي نه نيس و بي نه ديم

چا ونه ما وه تا بلېم قه ت خه وله چا وم نا که وئ

خه لکي گه رده ستي بريا من چا وي رېي ده ستم بريا

نه وئ

يه عني چا ومه بره له ده ست که س رسقي ده ست و پيت

له غزه لکي تريش دا ديسا ن هره شيشا ره بوکوي ربوني خوي ده کا و ده لئ:

که سي" سالح" بي بوژيکرو دوعا گو ييت به بي چا وي

هه زا رچا وسا غي وا ديني به چا وزيندوبه دل مه يته

حريق له نا مه ونا مه کا ريش دا هم ميشه په نا ي بردووه بو مرخ وقهه ريحه ي

شا عيرا نه ي خوي ونا مه ي خه لکيشي هره به شيعروه لامدا وه ته وه ، به

تا يبه ت هره نا مه يه کي که بو سه بيدره شيد، شا عيروشا گمرد ي پيشوي

نوسویوه تی له گه ل ئه م نا مه شا غه زه ل و چا مه یه کی بۆنا ردووه که له و
 غه زه ل و چا مه دا وای یا رمه تی له حه زره تی شیخ کردووه و تگای له سه یید
 ره شید کردووه که چا مه که بۆ حه زره تی شیخ بخوینیته وه و زۆر به ی ئه م غه زه ل و
 چا ما نه ی که مه لا سألحی حه ریق نوسویوه تی هه رله ور یگه وه به گسۆیی
 شیخ گه یشتووه و بۆی خویندرا وه ته وه ، هه روه کوله غه زه ل یکه داکوتویه تی:
 گول بزیریکی زه ریفم کردله نیوبا غی خه یال

خۆزگه مه رد یکی "ره شید" بۆ "شیخی" بخۆیندا یه وه
 حه ریق کتیبی "گه له نه ی" له مه لاهه زیزی مفتی سوله یمانی وه ر
 ده گری ، هه رچه نده مه لاهه زیزدا وای ده کاته وه ، ئه وه هه رنا ییدا ته وه و له
 ئه نجا م دا " حه ریق" به زما نی مه لا نه سرو لالی با وکیه وه ئه م چوا ریبه نه یه ی
 دا نا وه :

ببا بی کور یکی بو ، چه کور ، ئه ربا بی مه عنه ی
 ده ی کولته روی نه سیحه ته وه دا بیسه ن به سه ی
 وه که جه رده بی ، ده رۆ له عومری منت که وه ی
 نه ییده یته وه به مفتی شه فنه دی گه له نه یه ی
 حه ریق غه زه ل یکی به سه رد ییره وه بۆ جه نا بی سه یید ره شیدنا ردووه و به
 ئا شکرانا وی هینا وه .

له لام وا بوکه تۆسه ییدره شیدیا ری له بۆیا ری
 له م لکی میهره بانی دا له یارانی وه فا داری
 حه ریق غه زه ل یکی به م سه رد ییره له وه لانی ما مۆستا مه لا حه سه نی
 قازی " سیف القضا ت " دا نوسیه که دا وای له مه لاسألح کردووه کتیبی
 قازی ولاری بۆ بنیتریت که یه کی که له کتیبه فه لسه فی یه کۆنه کا نه و حه ریق
 له م غه زه له دا ئیشاره ی بۆ دو کتیبی " ئیشارات " و " شیفا ی" ی شه بو
 عدلی سینا کردووه که به بۆنه ی مه به ست ونا وه روکه وه به ئه لمیحه یکی جوان و

دلرفین ئیشاره ی پی کردون.

له خدمت قازیبا لاریم نییه بۆسهرچ جای مالئم

چه حکمهت بوئیشا راتی نه فەر مو بۆشیفای حالم

مهلا شهحمه دی ره ببا نی که به مه لای لاسورنا سرا وه ، مه لایه کی زانا و
به نایا نگ بووه ، له گه ل شه وهش به هوی شان و قولی خویه وه زیبا وه وهیچ
نا تا جیکی به نانی مه لایه تی نه بووه ، رۆژیک شه مه لای شهحمه دی لاسوره
کاریکی به حه ریق ده بی ، به کیک ده نیرۆ بۆلای که کاره کی بۆچی به جتی
بکایا نگیشتنیشی بکای بۆلای خوی ، له سه ره ی شه وشتا نه دا که ده یدا تی کاله
کیشی بیدا تی ، چوکه مه لای لاسور بیستا نه کاله کیکی نایا بی هه بووه ، جا
کاله ک بی وهی موکریان بی و مه لای لاسور کرد بیستی ده بی چون بی ؟ به لام
حه ریق که دیت مه لاکاله که که کی نانا تی ، حه ریقیش شه م چا رینه ی بۆ
ده نوسیت :

مه لای وه عده ی به کاله ک دا ، شکاندی خه یالکی له دل دا بوگه یان دی
شه گه رده مزانی کاری توپه لاسور به لای ره شتا به سوکتی .....

حه ریق رۆژیک ده چیت بۆمالی خوالیخوش بو قازی مونه می با وکی
قازی که ریم وله مالی وانا دوپشکیک پیوه ی ده دا ، شه ویش هه ربه مه وپه وه
شه چارینه ی هونپه وه ته وه :

به پشکی رازی به قازی له هه رمالی که دو ، پشکه

له مالی خوی له بوخه لکی هه میشه چسه دوپشکه

به لی " مونه می " ده بی وایی خواکمالی ئاوا بی

نه وه ک خه لکی که مالی ن زه هری مارونیشی دوپشکه

حه ریق غه زه لکی فارسی به سه ردپه ری خواره وه بۆکوچی دایی خوا

لی خوش بو مه لای وه سیمی سه رده شی دانا وه وشپه ون ولاوا نده وه به کی زۆر

به کوکی بۆکردوه و سالی کوچی دیاری کردوه .

اکه درینجا چشم‌علم از دوریت بی نورشد

نور علمت در بصیرت طالبان را دورشد

جا ریکیان سئ کس ویستویا نه بجن بوژیا ره تی شیخی بورهان لسه

دیجی شهره فکهند وله پاشان هرسکیان په شیما ن بونه ته وه ونه چون وله

رئگه دا گهرا ونه ته وه ، مهلا سالخی هر یقیش که شه مهی بیستوته وه شه

شیخه ره ی له هه جوینا دا دانا وه .

سئ کس به ته له بون له ته له ب چونه وه جا ری

را برده ته له ب بیینه وه تا فسللی به هاری

* * *

چەند سەرگوزەشتەییەکی

حەریق

مەلا سألحی حەریق و مەلائە حەمدە دی لاسور پیکە وەرە فەق دەبن، جارێکیان مەلا ئەحمەد هیندی هەنجیری پێ دەبێ و لە حەریقی دەشا ریتە وە و بەشی نادا، نزیکەی سالتیک بە سەر ئەمەدا تێدە پەڕی، رۆژێک لە دێی مەرخوزی نا و جەدی سەقز لە مەدرەسە فەقێکان دا هەموو پیکە وەدا دەنیشن، یەکیەک لە فەقێکان تەفسیریکی "بیضاوی" دینێ و قسە لە سورە "والتین" وە - دەکن، مەلا سألح بیضاویە کە وەر دەگرێ و سورە تەکە دە خوێنێ و دەڵێ: "الزیتون و طور سینین" مەلائە حەمد دەڵێ، کە ی وایە بە؟ سورە تەکە دەڵێ:

"والتین والزیتون و طور سینین"، حەریقیش دەڵێ: ئا خر ئە وە بو پارتو "تین" هە کە ت شار دە وە، "تین" هەنجیره .

سالتیکی حەریق چاوی ئیسا وە بو چا رە سەر کردنی ئەم چا و ئیشە یە جوو بە لای پزیشک و زانا و شاعیری ئایین پەر وەری مەها بەدی خوالی خوش بو جاجی مەلا عەبدوللای مەولەوی کە نا زناوی لە هۆنینه وە ی هۆنرا وە دا - "شەکیب" بوو، بەلام بەداخووە چا و ئیشە کە ی چاری نە کرا وە و حەریق چا وە کانی کزوکە مینا بوو، رۆژێکیان یەکیەک لە دۆستان و ئاشنایانی لێی دە پرسێ و پێی دەڵێ: ئەزێ مەلا سألح چا وە کانت چۆن؟ حەریقیش لە وە لامدا دەڵێ: بەخوا کاکە جەنا بی مەولەوی دەڵێ چا وە کانت چا کن . حەریق لە دوا سألەکانی ژبیانی دا کە ما وە یەک لە جێگەدا کە و توو، برینێکی گەر وە ی لە جەستە و لەشی پەیدا بوو، دوکتور و ئینەتان کە لە مەو سەر دە مەدا لە شاری مەها بەدنیشتە جێ بوو، وێستو یەتی برینە کە ی دەرمان کا، لە کاتی مودا واکردنا پێی دەڵێ: ما مۆستا بێزە حەمەت

وهرگهرتی، هر یفیش له وه لآم دا ده لئی: ئا غای دوکتور هیئنده مده ردوبسه لآ
دیوه هر شه وه ندهم ما وه وهرگهرتیم!

میتزوی ژیا نی عارفی ره ببا نی

شېخ " شه مسه دهنسی بسورها نی "

خودا ناسی پایه بهرزی باره گای سوبحانی
سهرقا فلهی عا بیدان وسوفیا نی روخانی
له پامانی عیرفانا خوریکیتروسکه دارونورانی
بوئه نیوبانگی ده رکردووه به " شه مسی بسورانی "

خوری تروسکه داری ناسانی ثابین وغیرفانی شهوباسه مان نیئوی
یوسف ونیوی باوکی " محهممد " ونیوی دایکی " نایشیه " باوکی له
تاییفه " ماوت " ودا یکی له هۆزی " کهلهور " له سالی ۳۴۲ اکوچی مانگی
له دیتی " سیلوی " له ناواییه کانی ناوچهی " لاجان " هاتوته دنیاوه ، هدر
به مندالی باوکی کوچی دوا بی کردووه ودا یکی چون هدر شه وکوره ی بووه ،
زوی خوش ویستووه و به پیتی دابونه ریتی شه و سهرده مه ناویه ته بهر
خویندن وقورثانی پیرۆزی ته واکردووه وچه ندکتی بیککی خویندووه و بووه
به فقهی وهیندیک کتیبی نه حوسه رف و شهرعی خویندووه و شه و جار بودریزه
دان به خویندن روی کردوته شاری " مه هاد " وله لای گلهی له زانایه
به رزه کانی شه و سهرده مه خویندووه تی، دایکی بوئه وهی هه میشه چاوه دیری
وناگاداری لی بکا ، مالی چووه ته دیتی " پالوه " که به ۳ کیلومیتز که و توته
رۆژه لاتی شاری سابلخ " هوه ، شهوزا ته هه ره به مندالی نیثا نهی هوشیاری
وبه خته وهی وگوره یی به نیوچا وانیه وه دیار بووه وشیهی سالخان و
پیاوچا کانی به خوئییه وگرتووه وله فقه قییه تی دا زوریش به خودا پهرستی
یه وه خریک بووه ونویزی سوننهت وشه ونویزی هه میشه کردووه و نا ره زوی
له سوفیه تی وسولوک بووه ، له سهر شه و نا ره زووه شه و تیک خوی به خودا ناسی
پایه بهرزوبیرومورشیدی نیبو به ده ره وهی ته ریقته خودا لی خوش بوچه زره تی

شیخ عوسمان سیرا جەدینە وە دبوە ولە و خە وە دا حەزەرە تی شیخ بانگی کردووە
 بۆ " تەویڵە " .

دڵەدا مرکئی خەیاڵ لیم لادە گیا نەبۆدیتنی پیرئامادە
 رۆژی تینی بەگەشە و زەنویژە رۆژی دینی گەش و تیشک ریژە
 شیخ یوسف شەمسەدین دوای چەندرۆژبیرکردنە وە هەوایی نیبازی
 سەفەری خۆی بۆ " تەویڵە " لەنیوفەتیکان و هاوریبیان و دوستانەکانی دا
 بلاودەکا تەو و رۆژیک لەرۆژان لەشاری " مەها باد " وە بەرەوشاری " سەر
 دەشت " دەکەوێتەری و دوای چەندرۆژمانە و لەوشا رەلەگەل چەندکەستیک
 لەدا نیشتووای " سەردەشت " چوو بو (تەویڵە " و بەخزمەتی بیرومورشی
 خۆی شیخ سیرا جەدینی نەقشەندی گەیشتوو وەتکای لیکردوو و کەشیدوی
 تەریقەتی فیربکا ، حەزەرەتی شیخیش زۆری دلخۆشی دا وە تەو و بەو پەری
 سفا و ولوتفە وەتکاکە وەرگرتوو وەوشیو وە تەریقەتی نەقشەندی
 فیرکردوو و نیشانی دا وە چون ویردووزیکری خۆی بەجی بینتی و بە و جۆرە
 بوو بەمریدی شیخ عوسمانی سیرا جەدین و ما وە ی پازدەسال لەدی
 " تەویڵە " ما وە تەو و لەوما وە یەدا وە کومریدی بەسۆزخەریکی خودا
 پەرستی و ریبایەت و تەزکیەیی نەفس و سولوک و بەجی هینانی شیئو وە
 تەریقەت بوو و کاتی خۆی بەفیرنەدا وە و بەهەموجۆریک بەشیئو وە ی -
 تەسە و وفە وە خەریک بوو و رۆژبەرۆژ بوو بەجیگای تەو و جەوھاتی شیخ
 و بەردەوا مەبەرزبو نە وە دا بوو .

گەرانیەوی " شیخی بورهان "

بوئنا و چەیی " موکریان "

شیخ یوسف شەمسەدین پاش تەوا و کردنی دەورەیی سەیر و سولوک لە
 سەفەریک دا کە لەگەل حەزەرەتی شیخ عوسمان سیرا جەدین دەجیت بۆشاری

" سوله یما نی " به فرما نی شیخ له خا نه قای خودا ناس و مورشیدی نیو
 به ده ره وهی ته ریقه ت خودا لئی خوش بو جه زره تی " مه ولا نا خا لیدی "
 نه قشبه ندی حا زرده بی و شیخ عوسمان نیجا زهی خه لافه ت وئیرشادی ده -
 دا تی و بیی ده فرمو یی که بگه ریته وه بو نا و چه ی موکریا ن و ده س بکا به
 ریگا بیشا ن دا نی شه وای به دوای ریگای خودا ناسی دا ده گهرین، شیخ
 یوسفیش تا ما ده بی خوی بو به جی هیئا نی فرما نه کا نی شیخ عوسمان
 بیشا ن ده دا ، پاش شه وه " شیخ یوسف " ده که ویتهری و ده گه ریته وه بو نا و چه ی
 " موکریا ن " ما وه یه که له گه ل دا یکی له دیی " پا لوه ی سرئی " دا ده نیشتی
 له ویشه وه ده چینه تا وایی " عیسا که ند " و ما وه ی دو سا لیش له وئی
 ده مینیتته وه له پا شان کوچ ده کا و ده چینه تا وایی " بورها ن " هر له وشوینه
 شیخ یوسف که له دیی " بورها ن " نیشته جی ده بی ده ست ده کا به سولوک
 کردن و به جی هیئا نی شیوه ی ته ریقه ت ورتیوتینی کردنی موسولمانان
 به بیی دا ب و نه ریته ی ته ریقه تی نه قشبه ندی و خا نه قای یه کی گه وره له دیی
 " بورها ن " دروست ده کا و شه و خا نه قای یه هر له وکا ته وه به خا نه قای " شیخی
 بورها ن " نا و بانگی ده رکردوه و ما ل و مولکیکی زوری له سه ره وقف ده کا و
 زانایان وه شه هلی ته ریقه ت له هه مولایه که وه روی تیده که ن، شیخ له و ما وه یه
 دا که ده س ده کا به ئیرشادی ته ریقه تی نه قشبه ندی خه لکیکی زور له زانایان
 و روحانیان و دا خوا زانی سولوک له هه مولایه که وه دین بو خزمه تی و ته ریقه ت
 له سه رده سستی و ه رده گرن و نیوبا نگ و شوره تی به هه مولایه که دا بلا وده بیتته وه
 و مریدومه نسوب له هه مولایه که وه دا ده بارین به سه ری دا ، وه گه لئی پیما وی
 گه وره و که سانی یا یه به رزی وه ک مه ولانا " محه مده سادقی مهرزنگ " خودا
 ناس و عاریفی به نیوبا نگ حاجی سه یبه ' محه مده سه عیدی نورا نی " هونه ری
 هونه رمه ندوبه هره مه ندخوا لئی خوش بوما مؤستا مه لا سه بیدره شید " کا که ره ش "
 و که سانی دی له سه رده سستی شیخ یوسف دا سولوکیان کردوه و ته ربیه تی

رۆحی و سوفیا نهیا ن وه رگرتووه .

" سهفهری سهج "

هه رله و ما وه یه دا " شیخی بورها نی " ویستویه تی بچیت بـۆـحه ج
 و فه رزی جه ج به جی بی نی ، هه موشتیگ ئا ما ده کرا وه و چه ندک هس له مریده -
 کانی که یه کیک له وان زانا و شاعیری ئا یین پهروه روسوفسی سه یید
 محه ممدسه عیدی نورانی که له سه ییده کانی " کولیجه " بووه له گه ل شیخی
 بورها نی له ری و لاتی عوسمانی و میسه وه چون بو ما لی خودا و له ری تی
 ' دیمیشق' و " به غدا " و " هه ولیر " هه ها تونه وه بو و لاتی خویا ن، هیشتا
 شیخ یوسف له سه فه ری حیجا زنه گه را وه ته وه که زانای خودا ئاس مه ولانسا
 " محه ممدسا قی مه رزنگ " مریدی دلسۆز و دروستکار به یار مه تی مرید
 و مه نسوبه کانی تر دودا نگی دیی " شه رف که ند " ی کرپوه که به سی و پینج
 کیلومیتر که وتۆ ته روژئا وای شاری " بوکا ن " و شیخ یوسف دوا ی گه را نه وه
 له و دییه دا نیشته جی بووه و خا نه قا و چه نده و ده یه کی له و ئی دروست کردووه
 چون نیوبا نگ و شوژه تی شه وزا ته له ئا وایی " شه رف که ند " هه به هه مو
 لایهک دا بلا و ده بپه ته وه مریدا ن و مه نسوبا ن به تا بیه ت زانایا ن و روژانیا ن
 له زۆر به ی نا و چه کانی کوردستا نه وه دا ده بارین به سه ری دا ، هه ر ئه وه
 ده بپه ته هو ی شه وه که له دیی " شه رف که ند " نه مینیتته وه ، هه ر به وه و یه وه
 له پا رچه وه یه که دا که به سولاوکا ن به نیوبا نگه و به دو کیلومیتر که وتۆ ته
 روژئا وای " شه رف که ند " هه وه خا نه قا یه که و چه ند حو جره و خا نوی ئی دروست
 کردووه و شه و شوینه هه رله و سه رده مه وه به " خا نه قا " نیوبا نگی ده ر کردووه
 شیخ یوسف " شه مسه دین " ما وه ی هه ژده سال له " خا نه قا " ده مینیتته وه ،
 شه وه ی شایانی با س بی شه وه یه که دوا ی چه ندسال نیشته جی بون له
 " خا نه قا " ئا وایی " ئا تا بلاغی " کرپوه که به ده کیلومیتر یک که وتۆ ته
 روژئا وای شاری " بوکا ن " و روبه روی دیی " حاجی لهک " ی شاری پیرانه

وئەودىيەشى ۋە قفى " خانەقا " كىردوۋە .

شىئەۋەي شىخ يۇسۇف

شىخ يۇسۇف شەمسەدىن پىيا ۋىكى جوان چاك ۋىبا لآبەرزو سوركارە ۋ رىشىكى تەنكى بوۋە ۋىروخسارى ۋاى نىشان داۋەكەلەپىش دا قەيا قەيە . كى بەھىزى بوۋە ، بەلام عىبا دەت ۋىرتىيا زەت ۋىنوئىز كىردن ۋىروژوگرتىن ۋ چلە نشىنى ۋىنەفس كوژى وسا لآنى سەردە مى سولوگ ۋەھلگرتنى بارى قورس ۋىكرانى ئىرشا دىرستىلى بىر بوۋە ۋەستە ۋەئەندا مى كىزوبى ھىز كىردوۋە ، شىخ يۇسۇف پىيا ۋىكى قەسزان ۋىرە ۋا نىبىزورا كىشە رىبوۋە ۋەلەگەل خەلكى ئاسا پى دا بەزما نى خۇيان قەسى كىردوۋە ۋەلەخۇنوا ندىن ۋىخۇبەزل زانىن ۋىفىزۋە دە عىبەتتار رىبوۋە ۋىزۆر ھىمەن ۋەلسەرە خۇقەسە كىردوۋە ، كاتى كەبىزە ۋەزەردە . خەنەھا تۆتە سەرلىئوى پىشتى دەستى لەسەردە مى دا نا ۋە ۋەھىچ كاتى بەقا قا پىئەنە كەنىۋە .

خىزان ۋىمىندالەكە نىسى

شىخ يۇسۇف ھەركە چوۋە بۇدىيى " بورھان " بەكە مۇنى ھىنا ۋە ۋىخىزانى بەكە مى كەزنىكى زۆرپاك ۋىپا رىزگا رىبوۋە نىئوى " خانس خاتون " بوۋە ۋەئە ۋىئەى دواى ماۋە ھەك بەبى ئەۋەى مىنداللىكى بىبى كوچى دوا پى كىردوۋە ، خىزانى دوۋە مى كچىك بوۋە لەسەيدە كانى " كولىجە " ۋىئوى سەيىدزا دە " مروت " بوۋە ۋەلە ۋىخىزانەى سى كوروسى كچى بوۋە ، كوزە كانى نىئوىيان شىخ عەبدورەھمان ۋىشىخ " شەھمەد " ۋىشىخ " عەبدورەھىم " بوۋە ۋەكچە . كانىش " زىنەب خاتون " ۋى خەدىجە خاتون " ۋى قاتىمە خاتون " بون ، خىزانى سىيە مى نىئوى " ياسەمەن خاتون " بوۋە ۋەلە ۋىئەى چوار كوروكچىكى بوۋە ، كورەكە نى نىئوىيان " شىخ عەبدوللا " ۋى شىخ ئىبراھىم " ۋى شىخ مەھمەد " ۋى شىخ عەبدولقادىر " ۋى كچەكەشى نىئوى " ئامىنە خاتون " بوۋە

خیزانی چواره می بیوه ژنیک بووه به نیوی " سیدزا ده تا مین " کله پېش دا
 ژنی خودا ناسی پا به بلندخواستی خوش بوخا جی " سه بییدمحه ممد سه عیسی
 نورانی " خه لیفه و مریدی دروستکاری بووه که دوا ی وه فاتی شه و پیسا وه
 گه وره و بهر تیزه له سال ۳۰۶ ای کوچی مانگی، بو شه وی مندالنه کانی بی
 سه ربه رست نه میننه وه شه و ژنه شی ماره کردووه وله و خیزا نه شی چوارکسور و
 کچیکی بووه، کوره کانی نیویان " شیخ صالح " و " شیخ حه سه ن " و " شیخ
 علی " و " شیخ حوسین " و کچه که شی نیوی " مریمه خاتون " بووه .

کوچی دوا بی شیخ یوسف

شه و پیره به بیروژ پیره سد ره نجام له شه وی بیهک شه ممدی یا زده ی مانگی
 دوه می سالی ۱۳۲۸ کوچی مانگی له ته ممدی هشتا دوشه ش سالی دا کوچی
 دوا بی کردووه و پاش شوشتن و کفن کردنی، ژماره یه کی زور له خه لیفه و
 مریدومه نسوبه کانی له هه لگرتنی جه نازه که ی دا به شاداریا نکر دووه وله
 پینج سه دمیتری رۆژئاوای " خانه قا " وه له سه رته پۆلکه بیهک به خاکیان
 شه سپا ردووه، شه وی شایانی با سه شه وه یه که دوا ی وه فاتی شیخ، مه ولانا
 محه ممد سادقی مهرزنگ که خه لیفه یه کی شایان ولیها توی شیخ " شه مسه
 دین " بووه له سه ر " خانه قا " ما وه ته وه و سه ر پهرستی کاروباری دینی و
 دنیا بی " خانه قا " شی کردووه وله هه مولایه که وه خه لک رویان تیکردووه و -
 هه میسه " خانه قا " پربووه له مریدومه نسوب که له زور لای کوردستانه وه -
 هاتون، " مه ولانا " پیا و یکی هوشیا روزا نا و شاره زای ئوسولی دین و ته ر یقه ت
 و مه لایه کی باش بووه و بوکا رویاری دنیا بی خانه قاش هه روالیها توبووه
 سه ر نه جام شه ویش تا شه و رۆژه ی کوچی دوا بی ده کا به شیرشا دکردن ورینو -
 ینی موسولمانان و خزمه ت کردنیا نه وه خه ریک ده بی ودا خوا زانی زوری -
 ته ر یقه ت له هه مولایه که وه لپی کو ده بنه وه، سلاوی خودا به سه ر گلکۆکه یان
 دا برژی وه ک بارانی " به هار " .

یادی

" شیفی بورهان "

له "یادی مهردا ن" دا

ئه مزا ته نا وی یوسف وله قه بی شه مسوددین و خه لکی دیی " بورهان " وله هۆزی " بلباس " بووه ، پاش شه وهی له خویندن دا شه گا ته پله و پاپیه - بهکی بهرز ، شه روا بو هه ورا مان وله سه ردهستی شیخ عوسمان سیراجوددین دا ته مه سوک شه گا و خه ریکی نا دا بی ته ریه قهت شه بی ، تا پاش ما وه یسه ک شیجا زهی خه لاههت و هه شه گری و شه گه ریته وه بو ولاتی موکریان و ده ست شه گا به نا موژگا ری کردن و ری پینا ندا نی موسولما نا ن ، شه مزا ته به که مچا رله دیی " بورهان " و پاشان له " شه ره فکه ند " و شه و جا نه " سولاف کا ن " شیرشا د کردووه ، له مهی دوا بی یا ن دا خه نقای دروست کردووه ، شه مزا ته گه لی سیفه تی پیا و نهی تیدا بووه و هه ک شه وه که :

(۱) له سه ره هه موو موریدیکی پیویست کردووه شه گه رنه خوینده و ا ربی دهرسی قورئا ن بخوینی به ته جویده وه وهه موو و ژۆی به گویره ی تسوانا دهوری هه ندیکی بکا ته وه .

(۲) شه همیه ت دا نی به سوننه تی پیخه مبه ردرودی خوی لی بی ، بهه تا بیه تی له نا دا بی دهس نوژی و ژومه نا سیکی حج دا .

(۳) برپاری دا وه له سه ره هه موومه نسو بیکی که نا نی کاسی و ره نجی شانی خوی بخوا ، مه گه رتووشی ده دیکی و ابووی که ریگی کاسی کردنی لی گرتی ، شه وه شه توا نی دا نیشی و خه لک خزه تی بکه ن .

(۴) خویشی به خوی کاسی کردووه و نا نی خه نقای له که سبی دهستی خوی دا وه وسا لانه شه و نده به رو بووی کاسی و کشت و کالی بووه زه کاسی مالی به گه لی که سی هه ژا روکه مده سه لات دا وه و دیی " ئالبلاغ " ی کریوه و وه قفی کردووه به هه ژا ران و که سا نی عیبا ده ت کا رو ری بوو رانی خانه قاکه .

(۵) که له ساڵی ۱۳۲۸ کۆچی ما نگی دا نه خوش که و شووه وه ره له وسا له دا به و نه خوشی به کۆچی دوا بی کردووه ، وه سهیتهی کردووه له کورانی که سیان جیی نه گریته وه ، چونکه که سیان سولوکی ته ریه تهی نه بوه وشا یانی شیرشا دکردن نه بوون .

کاری واله هه موو که سیک نا وه شیته وه ونیشا نهی پله به کی به سه رزی راست گوویی به له گه لّ خودا و خوۆ خه لک دا ، بۆ سه ره رشتی کردنی کارو باری شه وقافی خانه قاکه شی ناوی دوا زده که سی به ریزه هینا وه ، هه روا بریاری دا وه پاش مردنی شه و دوا زده که سه هه مویان شه هلی خانه قا خویان به کی که هه لّ بۆ ژیرن و بیکه ن به سه ره رشتی که ری کاروباری خسانه قا و شه وقافی خانه قا ، له شه نجامی شه ره وشته به رزا نه به وه بووه ، شیخ موحه ممه دی کوریشی وا پهروه رده بووه که واله گه لّ شه وه یش که مه لایه کی زانا و پا به بلّند بووه نهی هیشته وه به ناوی شیخیه تی به وه که س دهستی ماچ کات ، شیخی بورهان به سه رته پۆلکه به کی به رزه وه له نزیکه ی خانه قاکه یا به خاک سپیره را وه .

یادی مهردان : بهرگی دوهه م

لایه ره ی ۵۰۴ - ۵۰۳

نوسراوی : ما مۆستا مه لعه بدولکه رهیمی موده ره ریس بیاره

شېخی بورهان

له "رشتهی مرواری" دا

بورهان گوندیکه له ولاتنی موکریان ، شیخیکی لی بووه به نا وی شیخی بورهان نه وی دهر کردووه ، نا وه ئه سلایه کهی "یوسف" وله قه بی شه مسه دین بووه سرده می ژیا نی سرده می نوزده هه م بوو ، شیخی بورهان یه کیک بووه له شیخه پایه به رزه کانی سهر به بنه ماله ی شیخانی ته ویله که کوری ئا کردانی مه ولانا خالیدی نه قشبه ندی ، پایه ی شیخی بورهان شیخی راستم قینه بووه ، خوئی پیا ویکی ده وله مهندي بهرسانی ده وله مهندي بووه ، دوله ته که ی له کوشی خوئی وله میرا تی با ووبا پیریه وه بو ما وه ته وه ، چاوی له دهستی خه لک نه بووه ، نانی دا وه به خه لک نانی که سی وه رنه گرتووه ، له مالی تا یبه تی خوئی "۳۰" مانگا ، پینج جووته گا وده ئیستری ته رخان کردووه بوخا نه قا ، گاوان و جووتیا رودا رکیشی بو را گرتون ، شیری ئهم مانگا یا نه بو ما ست ودوی ئا وه ن وره وه نی مریدانی خانقا ، بهر هه می جووته کا نیش بو نانی خانقا ، ئیستره کا نیش هه مورؤژی نی راون بو دار وسوته مهنی خانقا ، ئه و عاله مه له دوورونزیکه وه هاتوون نان وشوربا وه هه مووشت خا زربووه ، چهنده له وی ما بیته وه به زیکر و فیکره وه رایان بواردووه ئه گهر مریده کا نیش شتیان هینا بی پیاوی تا یبه تی هه بوه لیتی وه ر - گرتوون هه رله خانقا دا عه مار هه بوه برا وه ته ئه وی وده ر خواردی مریدان درا وه به بی ئه وه ئیکه لاوبه مالی شیخ کرابی ، را بواردنی خویشی و ابو ، گویدر یژیکی هه بووه مورؤز سوا ری بووه چووه بو سهر ره زوزه وی وزاری - خوئی ، خوئی به دهستی خوئی یزاری ره زی کردووه ، بیلکا ری کردووه ، به دهستی خوئی که نمی وه شان دووه ، ئاوی دا وه دروویه ته وه ، شه ن وبای کردووه ، بردوویه ته ئاشا ریویه تی ، له وه له مه له وه نانی بو دروست کرا وه ، وه کوو بلیت دا ئیما له ربیا زه ت و چه وسا نه وه ی نه فس دا بووه ، زور تر خوار دنی له

وان وشوربا یه بووه که خوئی بدهستی خوئی هیئا ویه تدهست، میوهی
 نه خوار دئه ویش هر له وه که خوئی بدهستی خوئی لهره زه کا نا نه یه پینا یه
 نه نام، هموده م دهرزی وده زوی پی بووه جلهکانی خوئی پی دروه وه،
 بهیچ جورته رکی نه نه خسته سهرکه س له کۆری مراقبهی سوفیه کا نا نه چوو
 سهری نه نا به سنگیا نه وه مراقبهی نه کردن، هه مووسا لیکیش چلهی نه کیشا
 نه مه بوو شیخی بورها ن.

رشتهی مرواری: بهرگی هه وتهم

ما مؤستا عهلازه دین سه جادی : لاپهره ی ۱۶۲ - ۱۶۱

خووره وشتی

شیخی بورهان

خوالی خووش بوو " شیخی بورهان " پیا ویکى خودا ناس و خوپا ریـزو شیوه جوان وله خودا ترس وئا یین پـروهـر بووه ودلی بدنوری خودا ناسی روناک بووه وئا مؤزگاری ورینوینی موسولما نانی کردووه ، هـەرله مندالی یه وه نیشانهی ریرهکی وریزو خووره وشتی بهرزوپیرۆزلـه نیـو چاوانی دادهرکه وتووه ، بویه زوربهی شاعیرانی کورد به کوردی وفا رسی له وه سف و ستایشی داشعیریان گوتووه ، هـروهـکو به کوچی دوا ییشی شیتاوی که وتۆته نیودل ودهرونی به شیکى زوله شاعیران وگهلی که سه له هونه رانی سهرده می خوی بۆلوا نده وه و کوچی دوا یی شه و پیره پیرۆزه هۆنرا وه یان هۆنیوه ته وه و شینیان بۆ کردووه وه هستی جوان و به کولیا ن ده ربریه وه که شه و اهستی هه ندی له هونه رانه به را مه به شیخ دهبه نرو ، وه چسه نده پا رچه به کی کوردی یان لی هه ل ده بژیرین .

یوسفی میسر

ئهی عزیزى حه زره تی پهروه دگاری به ره فیهق
 قوتی عالم، پیری دانا ، یوسفی میسری ته ریهق
 خوسره وی دهرویش کیسوه ت سهروه ری قه یسه ر غولام
 نه فسه ری شاهانی عالم مورشیدی خاقان ره فیهق
 دین نه ما بوبی وجودت دین به تو وه نه قشی به ست
 دین نگین، تۆبوی به خاتم ، شه و موسه جه عتۆعه قیق
 هه ر غه ریهقی یا دی تۆی بی غیره تت مه للاحه بـۆی
 گومره هی ساحیل نشین بی یا دوزیکری تسۆغه ریهق

چه نزه له بی شه به تی میهرت له مینۆسه له سه بیل
 سه له سه بیله بی مه زه ی قه هره ت له مینا دا ره حیق
 فهیزی تو با را ن و مونکیر کوئیر و خو بی د ل قورا و
 هل خلیسکی پی ئی ئه گهر مه سموعه پیتم عوزری زه لیق
 دین و ئیرشا دوته ریقه ت هه ره به تو شا یسته یسه
 وهک به شا نه چه زه تی سه یید ، ریساله ت بو چه قیق
 که ی ده گا قوربا ن به پایه ی . عولوی کا خی هیممه ت
 وه همو فکری هه ردوعا له م گهر ببیتسه مه نه چه نیق
 وه سفی نوری عه رش گبرت دیتته ته شریح و به دیا ن
 گهر له ها وه ن دا به سه نعه ت به رته وی مه پی سه حیق
 نه قشبه ندی بی میسال وقا دری قودرت به دیع
 تو ی له سه ره ده ی به قا کتیشا به ئه خلاقسی خه لیق
 ساحیبی خولقی جه میل ودا وه ری حوسن وجه مال
 میهره بان و خوش زبا ن وره حم کردا روشه فیق
 که مته که ببور ، به هه وهس ، خالی له نو قسا ن ، پرکه مال
 دل قه وی ، مونکیر نه وی ، فیتره ت عولا ، فیکره تنده قیق
 گوهه ری زانت سه نای نایه به ده ریای فیکره تم
 فکری من غه ووا سی نادا ن به حری جودی توعه میق
 ده مبه ده مشا دان و خو ره مبی ، ئیلاهی بی مه لال
 وهک له ئه بری به همه نی خه ندا نه نه سرین وشه قیق
 دوکه سن قوربا ن له مه حشه ربیه شا فیعیان ئه گهر
 یهک "ئه ده ب" به نده ی قه دیمویهک سه نا خلانت "خه ریق"

قوتبی شیرشا د

خودا تۆبه له دهس شه و دل به ره شوخه ، چ خوین ریژوچ سه ففا که
 ده گه ل تیبی موحیبانی چ بی ره حموج بی با که
 دل و جانی به غار هت بردم وره حمی نه کرد جاری
 له مهشقی دل بهری یاره بچ مه زبوته ، چ چا لاکه
 له جهرگهی شه ولییا تا قه ، وه کو خورشیدی ئا فاقه
 شه هیدی عیشقی مه ولایه موحیبی شاهی له ولاکه
 ده زانی فهردی شه و تا ده ، که سئیکی ساحییی زه و قه
 ده زانی قوتبی شیرشا ده ، که سئیکی شه هلی ئیدراکه
 شه گهر حه ققت ده وئی شه ل حه ق و بیلایه ت خاسه بووزاته
 شه گهر راستت ده وئی ئوستادی کا میل مورشیدی چاکه
 له من بو تو وه سییه ت بی له هیج لا ، لامه ده ئسه ی دل
 به جلدی و چا بوکی بو زیاره تی خاکی برۆ ، راکه
 هه تا هم " حه یده ری " که متر غولامیکم له بهرده رکی
 هه تا هم خا دیم و جا رو که شم له و مه رقه ده پا که

عهلی بهگی سالار سه عید

(حه یده ری)

شيعرى دۆمانه

پەرگەماي قەلبىم بەرپشتەي مېھرى مەولار رۆنرا
 ئىدى غەمنا خۆمكە مېشتەي غەم پەرپۆي دىلىمى كوتتا
 خولخولەي قەلبىم كەسەرگەردا نىغە مېوئە مەھلە
 چاك لەسە حراي عېشىقى مەولاهەر وە كومەزىرە قەچەقا
 كەردىرېشەي غەمدەم كون كاج با كىكەم دەبىي
 تىرەبىي عېشىقى دەكەيشى پىكەوۋە چەسپى دەدا
 بەومىسالەي گەر لەخەرمان تا وەكوخەرمانىدى
 سەئىنى لىي بىكەدروى غەمكارىكى ھەرگىزلىنەكا
 ھەرچى ھەشوى "ماسواك" ھەبۇبە شىفرەي پىرى خۆم
 وابەلوسى رامېرى ئەسلەن سەرى تارى نەما
 قەلبىي كونكون ۋەك كەومقەت تاوى غەم پارانگىرى
 چۈنكە سىرمەي تاروپپۆي ۋې توندىبە دولابى تەنا
 ئاسمان بىزىنگ ۋەھىلەگ بولە بۆيە فەيزى ھەقق
 بۆمىردى "شېخى بورھانى بىبەباران رۆرزا
 باھەۋالەي پاشى مونكىربى سەرى نىوكى كەلش
 چۈنكە عەوئەو ۋالەشۋىنى پادشاھى دىن دەكا
 شيعرى دۆمانەي "سەئىدى" ھىچ عەبىيىكى نىيە
 چۈنكە دۆمى دەركى مەولاي مەن دەبن ھەرپادشا

حاجى سەيىد مەھمەد سەئىدى كولىچى

"نورانى"

گيراوى دار

من له گولزارى ئەزەل گيراوى داوى زولفى تۆم
 بەس بەدە چەر خەلمە سەر، بازمە تەبیری رسته بۆم
 دڵ لە بۆئاوى بەقاي تۆکەوتە نیو زولما تەوہ
 دەستی من دا ما نی زولفت پەیمانی بۆکۆی بۆم؟
 قەووەتی قەلبم کەتویی و قوتی رۆحەم عیشق تە
 بۆچ دەبی با کەلمە ماسیوا بیی، غەم بۆچ بۆم؟
 بۆسفی میسری ویلايەت ئەی خەلیلی با غی قودس
 نارى نمرودە دەرۆن، بی تۆدوچا و مەبونە چۆم
 من بەسەرکەوتومە بەرپیتی زولفی وەک چەوگانى تۆ
 ھەر لە تەفلى من ئەسیری لوعبەتی چەوگان و گۆم
 بو تەوافی کەبەیی کۆی "شەمسى دینە" و "حەسەن"
 ھەر وە کومە زەرەق بە ھەر مەر زودییاری خول دە خۆم

شەمسەدین

یا رەگەدیتە سەر گۆل و ئەستیسرە	سەیری ئەودە کەن مانگ و ئەستیرە
ئەگەر دەتەوێ دۇنیا و قییا مەت	رۆی خۆت لەودە رەگەت و ەرمە گێرە
ھەر کەس دەپەنای شێخی دا نەبی	حیزی نەفسی یە، شەیتان پیتی فێرە
ھا تەنی ئەودە رەگەت قەت لە دەس مەدە	سەر و مالتی خۆت بیئەرە بسپێرە
نیوی شەمسەدین رۆژە کە ھەلدێ	ھەر وەک چە کچەکی ھەلدێ ئەو کۆتیرە
فەیز و بەرە کەت وەک با ران دەرژا	ھەر کەس بە راست بی تا خربە خێرە

* * *

ما مۇستا : " سيف القضاة "

غونچەى گولستان

عاشقى غونچەى گولستانم ئەمەن بۆيەۋەك بولبول غەزەلخوئەنم ئەمەن
 ديدەۋودل سا عەتتى ئا سودە نىيىن چا ۋەرىتى ديدارى يا رانم ئەمەن
 بەلكە بەحرى رەحمەتتى تۆبىتتە جۆش ھەربە ئومىد ھەۋرۇبا رانم ئەمەن
 كەمترىن بەندەم لە دەركى "شەمسە دىيىن" ھەر غولامى "شېخى عوسمانم" ئەمەن
 موخلىسى سەبىد، موخىبى "سا دقۇم" جان فېدا كەى عەبدى رەحانم ئەمەن
 غەيرى شەرخىزم لە عومرى خۆم نە بو لەۋشەرە يارەت پەشيمانم ئەمەن
 "خەيدەرى" قەت نا مەۋىئى شان ومە قام
 بەسمە بەندەى "شەمسى بورھانم" ئەمەن

بۆسقى غولام

خەستەبى تىرى نىگاھى چاۋى جانانم ئەمەن
 عاشقى شەۋقى جەمالى ماھى تابانم ئەمەن
 پىرى كەنغان نىم بلابۆيۇسقى خۆم رۆزۈشەۋ
 گرىبەوزا رىمە ھەروەك پىرى كەنغانم ئەمەن
 عاشقتا باكى لەتە ھەدىدى قىيا مەت ھەم نىيە
 عاشقى بىتى تىزى ۋە ۋەقەم مەردى مەيدانم ئەمەن
 بەعدەھا چاۋجەلەم "خەيدەرى" بەس بۆجىيە
 ھەر غولامى ئاستانى "شەمسى بورھانم" ئەمەن

عەلى بەگى سالار سەئىد

"خەيدەرى"

پیری بورهان

گیان لهری چۆنی بهله زده مداهان

كهوته بهر كښهري "پیری بورهان"

مانگه زه رد بولايه وه؟ رۆژت ديوه؟

دياره تۆ بهر له منست ناسيوه

دلته دا مركي خه يال ليم لاره

گيانه بو ديتني پيرئنا ماده

كومبدي سبيه وه كوروي چاكان

پاكه وه ك گيان و دلني دل پاكان

سه ده فه و گه وه هري به كتاي تيدا

بارگا هيكه شه هه نشاي تيدا

مالي سه رخيلي خودا ناسانه

بيتره دا چونه به هه شت هاسانه

ليتره كه شكۆلي هه زاري تزي به

ههرچي كيره ي هه به چاوي له چي به؟

رۆزي تيني به گه شه وتيرايژه

رۆزي ديني گهش وتيشك ريژه

تيشكي شهوكاري به خۆل و خاكه

شۆقي شه مگيان له بهري روناكه

گيانه تاهل هه به له وچي گوره

بده جهو جاري وه كو جه دهوره

ليبي بپاريوه نزاله خواكا

باگريتي كاري هه زاران راکا

ما مؤستاعه بدوره حمانی شه ره فكه ندي

"هزار"

پیری مەي نوْشا ن

چەندین پیری ژیر ، چەندین شوْره لاو
 بەتین وتا قەت ، بەنا و بانگ و نا و
 سینەیا ن جینگە ی حوببی مەولابو
 لەدو نیا سا ردوگنەرمی ئەولا بو
 وەک سەبید مەشهور "سەبیدنورا نی"
 "موحەممەد سادق" ، "مەولانا ی " سانی
 سەیدی با جەو نەد "رەحیم" نا می بو
 لەنا و سالیکان ئیحتیرا می بو
 ما مۆستای بەلەک قورئان خوینچاک
 سەبیدی بەرزنجی، شیخی ئەمین پاک
 سەردەستە ی مەستان مەستی بی با دە
 مەلانە جمەدین خلیفە زادە
 "شیخ موحەممەد" یش دەلێم لەم رەدە
 گولی شەوبۆ بو ئەولالە قەدە
 جەنابی "مەلا حوسین" سەقزی
 شوغلی شەش سالی چبو؟ نانا پەهزی
 "حاجی شیخ عوزا" وەلی خا موش بو
 خا موشی خو ی بوکە فەرا موش بو
 سەلام دەنیۆرم لەبو "مام سەلام"
 ئەگەر لاییق بی سەلامی غسولام
 قەلەم لەدەستم بەشکایەتە
 دەلێی هەتاکە ی ئەم حیکایەتە

سەفى سا لىكا ن سەفى بى جەدە

گەرتتۆبزانى يەككى لەسەدە

شېخيان " شەمس" بو، مانگ وئەستېرە

تالېبوللاكان كۆتران تائېرە

* * *

"شەمسەددىن" جان بوبەجانا نەمەست

پىرى مەي نۇشان پەيما نەبەدەست

رۆجۆللاھى بولەنا وئەشباھا

نوروسەماوات لەنا و مېسباھا

دنيای سەرمەشقى دنيا داران بو

ھەورى كەرم بو، رەھمەت باران بو

شا وەلادىل و دەستت و دەروازە-

ئيمان و دىنى موحەممەد تازە

ئەھل و عەيال و مريدبەپاكى

مومتازى زەمان بەچاكەوچاكي

بارى دودنيای لەسەرشان داننا

بەتە و فىقى خەق بىردى " مەولانا "

قىامەت و دنياكارى لەپېش، بو

بەھىمەت شا بوبەدلى دەرويش بو

* * *

بۆخۆم نەخشىنم و شىعرم نەخشىنە

بەبۇرھان ئەچم وەختى بەخشىنە

عەرزودادى خۆم ھەربەتۆدەلېم

ئەتۆدەرم كېى جا بۆكۆى ھەلېم

نسههنگی ده ریبای مه وواجی ته وحید

هومیدم به تو مه مکه نا هومید

ره وزه ی پیغه مبه رخوگلاو نا کهم

خه تالنه پیشگای نه و بلاو نا کهم

خودا په سهندن هه موکاری تو

له هه ر مه قامی خاترداری تو

ده ست ودا مینم په نام هینا وه

تو دهرم مکه قوربان قه و ما وه

ریسوا و روسیام به دل واهاتم

فکریکی بکه بووریتی نه جاتم

هه زاری وهک من ده بی رزگاری

نه گه ر جاریکی بدویتی له کاری

هه رچیکتی کردم زولم و زولمهت بو

هه لسی که سبی خیر هه لم هه لمهت بو

هه رچیکتی کردم کردم ده گه ل خوّم

هومیدی نه وه که من سهروه توّم

مه خلوق به زاهیر من به دل به دم

هه رخوا ده زانی به دی بی حه دم

" میرزا ئیبراهیمی فازللی "

خانەقا

هەر کەس بە تەمای دین و دنیا بێ

دەبێ لەو دەرکە خاکی دەرگا بێ

قیبلە یە بۆ مەزۆر لە میژ سائە

پوی لێ وەرگێڕین نوێژمان بەتائە

دڵ وەک ئا و ئینە جەلای هەڵدینێ

ژەنگی گوناھ و زاری نا مینێ

جیگا و خانەقای " شەمس بورھانە "

شەیتان وەک شەیتان لێ سەرگەردانە

ما مۆستا " سیف القضاة "

شیخ یوسف

شمس‌الدین برهانی

درتاریخ مشاهیرکرد

تالیف : بابا مردوخ رۆحانی

شیخ یوسف ملقب به شمس‌الدین، به سال ۱۳۴۵ یا ۱۳۴۶ هـ ق درآبادی " ماوهت" ازقرای شاربازیرکردستان عراق تولدیافت ، پدرش زارع بود و او ذرا غا ز کودکی تا اوایل جوانی درکارهای کشاورزی یا روهمکارپسدر بود ، تا جائیکه درامورروستایی بصیرت ومهارت درخوری پیدا کرد . پس ازآن برادرش ذوق واستعداد ذاتی دنبال کسب دانش رفت ودرسلک طلاب به مدارس عدیده‌ای راه یافت ومعلومات ارزنده‌ای اندوخت ، بعد از خاتمه تحصیل به آبادی " طویله " روی نهادوبه قطب‌الطریقه شیخ عثمان نقشبندی گروید ، پس ازتتمک ، ضمن انجام آداب طریقه ، مدتی درخانقاه آنجا به منظور تزکیه نفس به کارآبکشی ورفت وروی خانقاه مشغول بود ، تا اینکه اندک اندک مدارج عالی‌رأطی کردوببا اخذ جائزه واحراز مقام خلافت به دستورشیخ مرشد به جانب مگری روانه شد ودرآبادی " برهان" اقامت گزید ، وبرتعلیم طریقه نقشبندیه وخدمت به مسلمانان ازراه مریه معروف ونهی ازمنکرهمت گماشت .

شیخ یوسف ، اندیشمندی نیک سیرت وعارفی ستوده سرپرت بوده است ، مردمرا به اطاعت خدا وانجام وامر دینی دعوت کرده وازریاکاری وتظاهر و برای زکشف وکرامات وقبول کمک مالی ازمریدان ومنسوبان اباداشته است ، خودسخما درهمان آبادی به امرکشا وورزی پرداخته وازمردم خواسته است که دراین کارا ورا یاری کنند .

او از مالکان آبادی زمین را اجاره می کرد و به همراهی مردم به زراعت

می پرداخت ، و با کدیمین و عرق جبین معاش و مخارج زندگی خود و زایران و مهمانان را فراهم می آورد که این خود درسی بود برای همه؛ مردم آن سالان که از تنبلی و تن آسایی و زندگی اتکالی بپرهیزند و با سعی و تلاش و رعایت مقررات و آداب دینی از دسترنج خود ارتزاق کنند .

سرانجام بعد از مدتی از بهره‌ء محصول فلاحت سرمایه‌ای جهت خانقاه فراهم آمد که از آن روستایی به نام " شرفکند " خریداری شد و در محلی از حومه آنجا به نام " سولوکان " خانقاهی بنا شد که شیخ بعد از آنجا دی دیگری را به نام " آتابلاغی " خریداری کرد و آن را موقوفهء خانقاه قرار داد .

عزت نفس و همت بلند و تقوای شیخ یوسف موجب شد که مردم از هر طرف به خانقاه روی نهاده و خود را تسلیم تعلیم و تلقین طریقه کرده اند ، حتی بسیاری از علما و ادبای طراز اول مکرری و شکاک نیز سرسپرده و از مریدان او بوده اند ، از قبیل : سید محمد سعید کلیجی ، ملا محمد وسیم مشهور به " ملای گورومهری " ، ملا سراج الدین شکاک ، ملا حمدیاء رالی ، سید رشید ، ملا محمد صادق مرزنیگه مصباح الدیوان ، سیف القضاة مکرری ، حیدری مهسار بادی " سالر سعید " و ...

انبوه مردمی که شبانه روز در خانقاه شیخ یوسف جمع شده اند شبها سرگرم تهجد و تلاوت قرآن و ذکر و فکر و ختم مرسوم طریقه بوده و روزها بنه کار فلاحت و امور خانقاه پرداخته اند .

شیخ یوسف با رها تا کید و توصیه کرده بود که مشیخت ارشی نیست و بعد از من هیچیک از اولاد او حفا دمن حق مسخت ندا رند و نباید مریدان کسی را از آنجا به عنوان شیخ بپذیرند و اگر چه دارای فرزندان متعدد و شایسته‌ای بود ، - بعد از وفات خود و هیچیک از آنها بر منسندارشان دو مشیخت قرار نگرفت ، اما خانقاه تا این اواخر همچنان دایر بوده و زوار و مستمندان از موقوفه آن - پذیرایی می شده اند .

شیخ یوسف به سال ۱۳۲۸ هـ ق وفات یافت و برتبه بلندی در نزدیکی خانقاه به خاک سپرده شد، مقبره اش هم اکنون مطاف زائران است، این عبارت قرآنی: "واجعله رب ضیاء" به حساب ابجد برابر با سال و وقت شیخ یوسف است.

مستفاد از یادداشت استاد شرفکندی "هزار"

یادی مردان، بهرگی دوم

من و دیوانی

حدریق

من هه ره مندا لیه وه سه ودا سه روشه بیدا ی شیعره به درز و جوان و نا گرا -
 ویه گانی " حدریق " بوم و نا رزه و مده کرد در ژۆژیک بتوانم با سیک له سه ر
 ژیا ن و شیعره گانی بنوسم و پشیکهش به میژوی شه ده بی کوردی بکه م .
 له سه ره تای سالی ۱۳۵۵ ی هه تا وی که نیبا زها ته سه ر لیگۆلینه وه وله
 سه رنوسین و کۆکردنه وه ی سه رجه می شیعره گانی " حدریق " کاتی خۆی
 دیوانی که ده ست خه تی شیعره گانی ، به خه تیکی زۆر خوش که وه ک ده لاین
 ده ست خه تی خوش نوسی نیبوه ده ره وه خوالیخۆش بومیرزا "مه حمودی شا -
 به ندر" ی مه ها با دی به ، که وتبو وه ده ست دۆستی به ریزم جه نابی کاک
 ده رویش مه ممه دی کوری خوالی خوش بو حاجی شیخ عه بدۆلای شه مه ده بی
 وه بوئه و مه به سه له ها وینی هه مان سال دا چه ندجا ریک و یستم شه و دیوانه
 ده ست خه تم چنگ بکه وئی ، چون شه و دیوانه سه ر چا وه یه کی زۆر باش بو
 بو شه وه ی به شیمینان و دلنیا بی یه وه له به ر رونا کابی دا دیوانی که
 ریک و پشیک و چا کی له به ر بنوسرئته وه .

شه وه ی راستی بی زۆر به په رۆش بوم بو هینا نه دی شه و نا و ته به نزو
 که ره یه م ، که نه ک ته نیا هه رئا واتی من بو ، به لکۆئا ره زوی هه زاران -
 که سی دیکهش بو که پتیا ن خوش بو رۆژیک له رۆژان زوتر دیوانه که ی مامۆستا
 مه لا سالی " حدریق " بکه وئته ده ست خه لک و بلا بئته وه ، شه وه بو رۆژ به
 رۆژ پتره ست وویژدان و نا ره زوی دلم هانی ده دام و پالی پیوه ده نام
 به را په رانندی شه وئهر که به نرخ و پیرۆزه به وه ی که ده بی دیوانه که ی له
 فه و نا ن وله نا و چون رزگا ریکه م و به چا پی بکه یه نم ، به خه وه را نه به ختم
 یا ربو وه شه و نا و ته مه دی هات و دۆستی به ریزجه نابی کاک " ده رویش
 مه ممه د " له و رووه وه زۆر دل سوژا نه و به سخا وه تیکی ته و وه ده ده ستی

با رمه تی بو در یژکردم و ده ست نوسه که ی میرزا " مه حمودی شا به نده ر" ی بو
هینا م ، بیجگه له و ده ست خه ته ی که به شه سل دا منا سودم له چه ند به ییا زو
که شکوّل و ده ست نوسی دیکه ش وه رگرتووه و وه ک سه رجا وه به شتم پی به ستون
و شیعرم لیوه رگرتون .

ئه مجا رکه و تمه پشکنینی شه و کتیب و گووا رونوسرا وانهی که شیعر و به
سه رها تی ژیا نی حه ریقیان تییدا بلاوکرا وه ته وه ، زور به ی شه و دیوانه م
له بهر رونا کای شیعی نیوکه شکوّل و به ییا زه کوئه کان و به تا یبه ت چه ند
دیوانی ده ست خه ت دا نوسیوه ته وه ، که دوا ی لیکوّلینه وه و گه را نیکی پشو
دریژ و زور به را ورد کردنیان له گه ل دیوانه بچوکه بلاوکرا وه که ی ، شه و
دیوانه م دوا ی چه ندسال کا رکردن و لیکوّلینه وه و تو یژینه وه پیک هینا و
ئا ما ده مکرد . به دا خه وه له که تی خو ی دا مه لاسا لّحی " حه ریق " نه خو ی و نه
که سیک ی دی شیعه رها نی کوئه کرده ته وه ، به لکوهه ر شیعه ری که و توته لای
به کیک ویا له پستی کتیبیک و به ییا زیک و ده فته ریک و لاپه ره کا غه زیک دا
نوسرا وه ، هه روه ها " حه ریق " له وه ختی خو ی دا سه ردیروسه رباسی بو
هونرا وه کا نی خو ی دا نه نا وه و من خو م دوا ی خو ی بنده وه و تیگه یشتن له نا وه
روک و مه به ستی هونرا وه کان و ده رکه و تنی مه به سته که نیو و سه ردیرو م بو
دا نا ون ، شه وه ی شایانی با س بی شه وه یه زور به ی شه و شیعه ر به ییا زانه
به خه تی نه سته علیق و خه تی شکه سته ی فارسی کو ن نوسرا ون و منیش به پیی
توانای خو م هه مویا نم گوریوه ته سه ر شیوه و زینوسی کوردی شه مرو ، وه به
پیی توانا ش چا مه و غه زه ل و جوارینه و تا که کان و به شی ئا یینی و عیرفانی
و فله سه فه و کو مه لایه تی و به ها روسروشت و شین و لا واندنه وه وه موجوریشم
جودا کردو ته وه بوئه وه ی خو ی نه ری خو شه و یست زیا تر تا موجیژیلی و ه رگری .

به وجوره دوا ی تیکو شانیکی چه ندساله و زور ، توانیم شه و دیوانه به و

شیوه یه بخره مه به رده ستی خو ی بنده واران ی خو شه و یست و به ریژ ، هیوادام -
دیوانه که ی " حه ریق " جیی خو ی له دلایان دا بکا ته وه و منیش به وکا ره چکو -
له یه م خزمه تیکی و یژه و شه ده بی کوردیم کردبیت .

ناوی کسان

شهبولوه فا : خوالی خوش بو حاجی شیخ عه بدوره حما نی کوری
 شیخ عوسمانی سیرا جه دینه ، له وهرزی به ها رله پینجی مو حه پره می ۱۲۵۲
 کوچی له دا یک بووه وله سالی ۱۲۸۵ له دونیا ده رجووه ، شهوزا ته له نیو
 چوارکوره ئیرشا دکره که ی شیخ عوسمان سیرا جه دین دا کوری دوه میانه ،
 حاجی شیخ عه بدوره حما ن شا عیروئه دیبکی ناسک خه یال وپا یه بهرزی
 چه رخی خو ی بووه و دیوانیکی شیعیری به فارسی له پاش به جی ما وه وبه شیکی
 چاپ کراوه .

" شهدهب " : نازنا وی شا عیری گه وره وپا به بهرزی کورد عه بدو لالا
 به گی کوری شه حمه دبه گی برایم به گی رسته مبه گی کوری سه یفه دینه ، له
 سالی ۱۸۵۹ زایینی له گوندی " شه رمه نی بلاغی " ها توته دونیا وه ، وه له
 سالی ۱۹۱۲ له تمه نی ۵۳ سالی دا دونیا ی به جی هیشتووه .

سیرا جه دین : نیاز له چه زه تی شیخ عوسمانی کوری خالی دنا غای
 کوری عه بدو لالا غای کوری سه ییدمه ممدی کوری سه یید دهر ویشه ، له
 سالی ۱۱۹۵ کوچی له نا وایی " ته وپله " له قه زای هله بجه ها توته دونیا وه
 وله شه وی سی شه ممدی سیزده ی شه هلانی ۱۲۸۳ له تمه نی هه شتا دوه شه ت
 سالی دا کوچی دوا بی کردووه وله دا وینی دبی " ته وپله " وه نزیک به و
 خانه قایه که خو ی دروستی کردووه به خاک سپتراوه .

سه ییدره شید : زانا وه ونه ری به هه ست وقسه خو شی به نا و بانگ له
 هونرا وه یه ک دا که له تاریفی " شخی بورهان " دا کوتوبه تی نازنا وی
 " چا وهش " بووه وله شیعیری تریش دا نازنا وی " شه هیدی " بوخو ی
 هه لیزا ردووه .

" سه یفول قوززات " : شا عیری زانا وبه هره وه ری کوزدما مو ستا
 مه لاهه سه نی سه یفول قوززات له سالی ۱۲۵۵ هه تا وی له شاری " مه ها باد "

ها تۆته دونيا وه ، كورى زانا و پيشه وای ئايبينى نا و چهی " مههاباد " ميرزا قاسم قازى يه و له رۆژى حهوته مى رتيه ندا نى سالى ۱۳۲۳ ههتا وى دا كوچى دوايى كرد و وه و له خا نه قاي " شېخي بورهان " به خاك سپي دراوه . فه خرو ل عوله ما : مه به ست حاجى مه لانه ممه دسه عيدي ته و حيدى كوچى خوالى خوش بومه لا شه حمه دي ته و حيدى سورنجا غى و براى بچوكتري مه لا سالى سهدرول عوله ما يه ، له سالى ۱۲۴۱ ههتا وى له شارى " مههاباد " ها تۆته دونيا وه ، وه له سالى ۱۳۱۸ كوچى مانگى له لايه ن " وليعه دالملكه " وه له قه بى سهدرول عوله ما ي دراوه تى و زانا يه كى پا يه به رزوئا يين په روه ر بووه و چه ندين سال له مزگه و ته كانى " حاجى شه حمه د " و "عه باس ئاغا " و " حاجى سه ييدبا بيز " ي مههاباد ما موستاي ئايبينى وموده - رريس بووه و چه ندسال تيكيش ره ئيسى شه وفا ف و به رتبه به رى سولحيه بووه هه رله و شار ه دا ، تا كوله سالى ۱۳۱۶ ي ههتا وى هه رشارى "مههاباد" كوچى دوايى كرد و وه .

زييا شه ددين : له قه بى حه زره تى شېخ عومه رى بياره و كورى شېخ عوسمانى سيرا جه دينه ، له شه وى دوشه ممه ي بيست وشه شى جوما ده ل ئولاي ۱۲۵۵ دا له ديبى بياره له دا يك بووه و له شه وى دوشه ممه ي شه ووا لى ۱۳۱۸ دا كوچى دوايى كرد و وه ، شاعىرونوسه رتيكى گه و ره بووه و گه لى شيعرو به خشانى به رزى له پاش به جى ما وه و نا زنا وى له هونرا وه هونينه وه دا "فهوزى" بووه حاجى بابشه شېخ : حاجى "سه ييدبا به شېخ" ي سه ياد هت زاناي پا يه به رزوئا عىرى ئايبين په روه رى كورد كورى خوالى خوش بو قوتبول عارفين حه زره تى سه ييدعه بدولكه ريمى زه نبيله و له سالى ۱۲۶۴ ههتا وى چا وى به رونا كايى زييان پشكوت و وه و له ۱۳۳۸/۷/۳۰ ههتا وى له ئا وايى سورجان كوچى دوايى كرد و وه و بووه ميشه ما لئا وايى له زييان كرد و وه .

مه ولانسا : مه به ست له مه ولانا محه ممه دسا دقئ وانى سوفي و خليفه و

جی نشینی خوالی خوش بو "شیخی بورهان" بووه، مهولانا محهمه دساردق لهزانه کانه نی ثابینی و خویندن قورثا نی پیروژدا زورشاره زان و چازان و کارا مه بووه و سهر بهرستی کهری کاروباری خانقا و شهوقافی خانقا بووه، بهئیش و کاری شهریعت و شهریقته تیش را گه بشتووه و توبه و تهلقینی مریدومه نسوب و سوفیه کانه نی دادا و هوه موروزی دهرسی قورثا نی به ته جویدووه فسیره و هبه شاگرده کانه نی کوتووه و دهوری پی کیردون هوه و چندین هزار کس له خزمهت ثم ما مؤستا زان و دین پهروه دا فیبری قورثا ن خویندن بون، مهولانا خالی باوکی ما مؤستا "هزار" شاعیری زان و ناولداری کورده و پردی "قهره قشلاغ" و "قلاتاسیان" و "رئیکه بهسری" شه و دروستی کردووه.

میرزا له تیفی قازی: کورپی میرزا شهحمه دی کورپی میرزا محمودی کورپی خوالی خوش بو قازی له تیفه، پیا و یکی زان و زیرهک و به هوش بووه و له دیی "گردی یا قوب"ی نا و چهی شاروپران "سابلآغ" قازی شهر بووه، له جهنگی به کهمی جیها نی له گه ل خوالی خوش بووان قازی: "مونهیم" و "سالاری میرزا فتاح" به دهستی سهر بازه کانه نی روسی به دیل گیرا وه و بر دیوانه بوالاتی روسی به و ما وهی حدوت سال لهیه کتیک له شاره کانه نی شه مولانه زیندا نی بووه و له پاشان له سالی ۱۳۴۰ کوچی مانگی له شاری "مهها باد" شهید کرا وه و میرزا کهریمی کورپی تهرمه کدی بردو ته وه بو خانقا شیخی بورهان بورهان و له و تی به خناکیان شهسپاردووه.

مهلائه حمه دی لاسور: خوالی خوش بو مهلا شهحمه دی ره بیانی کورپی مهلا خورسه وه و له سالی ۱۲۸۵ مانگی له گوندی "پیریونس" له دایک بووه و به کتیک له مهلا زاناکا نی نا و چهی موگریان بووه و به مه لای لاسورنا و بانگی دهر کردووه و کوبه و پهرا و تیزی له سهر زورکتیب هه یه وزانایه کی قسه خوش و حازجهوا ب بووه و له ته مه نی حفته سالی داله ۱۳۵۹ی مانگی

له‌دی "مه‌خوز" ی نا وچه‌ی بۆکا ن کۆچی دوا‌یی کردوو ه .
 شیخ شه‌حمه‌د : مه‌به‌ست له‌شیخ شه‌حمه‌د کۆری پینجه‌می خوالی خوش‌بو
 شیخی بورها نه .
 نورانیسی : مه‌به‌ست له " نورانی" حاجی سه‌ییدمه‌مه‌ده‌سه‌عیدی
 کولیجی غاریف وخوا‌ناسی زانا و شاعیری ناسک خه‌یالی کورده‌ و ما‌می
 دا‌یکی شاعیری به‌هره‌مه‌ندی کورده‌ما‌مۆستا "هه‌زاره" .

رېتروسوپاس

له پټيوه نږدې له گډل شديا نندا بهرله هه موشتيك ده مه وي لسه خواي
 گوره وي وټينه بپا رټمه وه ره حمه تي بي سوزوي پاياني خوځي بريزي
 بهر گلکوځي ما مؤستا ياني زانا وټايين په روهري كورد خوالي خوځي بو
 ما مؤستا مه لاه بدولائي موده رريسي مه لازو موده رريس وپټيش نوځي مزگه وتي
 " روسته مبهگ" ي مه ها با دومه رحومي ما مؤستا حاجي مه لاه حمه دي -
 وه لزي مه لاپټيش نوځي دهرس ويځي مزگه وتي (مه وله وي) مه ها با دكه به
 سخا وه تيكي شهوا وله پټيك هينا ن وټا ما ده كردني شه وديا نندا پارمه تي -
 يان دام وري نوځيني يان كردم، خوالي يان خوځي بټي وگيا ني پاكيا ن به
 به هشتي بهرين شادبكا وه زاردردو سلاو له مه زار يان بټي .

هر وه هله قولايي دلوه سوپاسي دوستاني به رتيزه نابي ما مؤستا
 مه لاه عيلى شه مسه ديني وكاك مه لاه " شه بو به كرى سپټهره دين" ده كه م
 كه له نوسيني ژيا نندا مه وبه سه رها تي خوالي خوځي بو " شيخي بورهان" دا
 يارمه تي يان دام .

هيواي سهركه وتن وبه خته وهري وشه مه ن دريځي بو دوستي زورخوشه -
 ويست ونيگا ركيشي به هره مه نند وهونه رمه نندو كم وټينه ي كاك محه ممه دي -
 كه ريمي ټال بلاغي ده كه م كه وټينه يه كي حه ريقى بو شه م ديوانه بو كيشا م
 به لام به دا خه وه نه ما نتوانى چا پي بكه ين .

له خواي گوره دا وا ده كه م كه وټينه شه م جوړه كه سانه بو خزمه ت كردن
 به وټيزه ونه ده بي كوردى بټريكا .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

"خوف و ره جا"

خۆفم له خودا چونكه له بهر نه يری خودا یه
 نه منم به درۆ، سوپه تی وهك خوف و رجا یه
 پالی ره حتی دا وه ته وه نه فسی خه سیسم
 یا نه منی غه نا، یا نه سه ری یه ئس و هه وا یه
 گه ر تالی بو "یۆسفی" خۆت نه فسی عه جوزه
 زوبینه، ده زوبینه ده ئین شهلی وه فایه
 ئینکاری سیرایه ت مه كه ئه ی مونکیری موفلیس
 بی سهیری قه مه رکه چ به شۆق و به زیبا یه
 مونکیری به مه سل شه به ره بی نوری هیدا یه ت
 خۆی تالی زو لمه ت بو خودا، نوری نه دایه
 هه رمه زبهره، هه رمه شه له، جیتی پرته وی "شه مه"
 یهك جیگه بی فوزله، یهك جیگه ی فوزه لایه
 تیفکره له شه جزای عه نا سیر به ته بیعنه ت
 یهك ما بیلی مه رکه ز، یهك ما بیل به هه وا یه
 بارانی به ره حمه ت له ته ره ف مه بده ئی فه بیاز
 قه ترئ شه سه ری سونبول و یهك چقل و گییا یه
 نو قمان له ته ره ف قا بیله، نهك فا عیلی کامیل
 شه م قه ولی منه ره ئی جه میعی حوکه ما یه
 بورها نه له سه ره جه لی عه دو "شه می" حه قیقه ت
 تالیع بووه، شه و شه حمه قه جو یا یی چرا یه
 چاوی به ته مه ع پر بووه، قه لی به حه سا ده ت
 هك تا بی به ها بییم ره حتی، هه ر له شه وا یه
 هیندونییه نا بینی له نا وینه ته عن دا
 ئا وینه ج سوچی هه یه نه وروی سییا یه؟
 په روا نه بی هه رجه معنی نه بی چا که "حه ریقی"
 خۆت بینه ره نیوزو مره بی شه مه سی هو دا یه

" نسوری موحه ممد "

به ونوره که زا هیربوله سهر رویی موحه ممد
 عالمه موه موئا شوفته بووهک مویی موحه ممد
 مه خجول وسه رنه فکه نده به نه سیرین ووه نه وشه
 بو مویی سه مه ن بوئی دوگیسویی موحه ممد
 سه جزوبه هه موکس به ره موزو به ئیشاره
 مه جپوره له ده س سا عیدو با زویی موحه ممد
 سه روی چه مه نیش پیتی له گل و خاری غه مایه
 له رزانه له سه سه رت قه دی دلجویی موحه ممد
 لاله شه کومن سینه یی پر سه سه رت و دا خسه
 تا دیوبه تی رو خا ره یی گول بوئی موحه ممد
 " بورها نه " له سه رنه فیی موئا فاتی شه و ورژ
 مویی که به ریشا نه له سه سه رویی موحه ممد
 عالمه و ه کومن جه رگی برا وه به نیگا هـ
 ره مکردن و ئیستا دهنی ئا هویی موحه ممد
 روح ودل و دینت هه یه هه رستکی " جه ریقی "
 سه رفی که له ریتی وه سف و سه نا جویی موحه ممد

* * *

شاگری دوری

شه ماڻاوی به قادی فه ناڻاکی به بسا داوم
 که یارم شاگری دوری له پیستی جهسته به رداوم
 به قوربا نت به مئی ساقی بده پیتمرا هه تی روحم
 به بیی ناوی هه یای تی تو جگه رسوتا ووبر: زاوم
 به شهوقی شه وچرای کولمت فریوت دا که مورغی دل
 به شیوهی زولفه که تزا نیم که من گیروده بی داوم
 که دیتم شه معی روخا رت به په روا نهی دلی خو م کوم
 له نتوچا واننی خو من نویوه هه ربه وشه معه سوتاوم
 ته ما شای چا وه که مکردهی برت فهر موی شه من تا دم
 به شوخی زولفی لالوت ده ویزئی هه رته من لاوم
 ده لئین وا جیژنی نه ورژوه، دلیم پرئا ته ش و سوژه
 وه ره بوجیژنه پیرژوه بده مرؤحم، به سه رچاوم
 وه ره سه چا وه بی چا و مده لئی ده ریا بی عه منما نه
 ته ما شای شه شکی گولنا رمله سا یه ی چاوی خوینناوم
 هه موکس مهستی با دهی که یف وشهوقی به زمی چا نا نه
 به ته نیا هه رته من شه مرؤله خاکی مهینه تا ماوم
 ته ما شای چا وی نیرگس که به مهستوری چ مه خوره
 ته ما شای پیکه نینی گول ته حوالی به شیتواوم
 دیبارة ساقی بی باقی، نیبه مهیلی به دلداری
 ده لیمها نه قدی چا ن ودل، ده لئی لاچوله به رچاوم
 ده وای هيجرا نی گول نهی دل له "شیخ شه حمده" ته مه ننا که
 بلئی شه مرؤبه نا حقی نه ونه ما می جه رگی پیکوم
 حقم بستینه شهی نه خلی مرادوسه روی نا زادم
 وه کو عا ره بده خلیت بمزه لیل وزارودا ماوم
 "هه ریقی" ناری هيجرا ن وغه ریقی شه شکی حیرما نم
 له خاک وبادی عالمه مدها شه نیسی شاگروتاوم

تا وی گریبان

له شه معیده به عید من له دیداری ره فیکانم
 خودا سا تو قهریبیم که ی له خوانی وه سلی یا زانم
 له لایلی عیشرهت وشادی، له لایلی گهردن ئا زادی
 شه من که وتومه نیودا وی حه ریقی ناری هیجرا نم
 سه رم قوربانته ی سا قی که تو سا ده ی، وره، سا، ده ی
 فیدا تم ده ست و بردی که شه جه ل نه ک بی به میوانم
 دلیم که وتوته زو آما ت و ده لئی پتیم خو شه تار یکی
 به تار یکی سه ری زولفت هومتیدم ما وه وه بز انم
 خودا عومرت بدا با قی، وهره سا قی بسده راقی
 که تو هه مرا زمی مه ی بی نه بو ده درما نی ده ردا نم
 هه تا کوفری سه ری زولفت ببینم و له نیتو کوفرام
 که دیتم شه معی روخسارت ده لیم شوخه ی موسولمانم
 به ره نگی شه کی خوینیم که ره سورمه قا پی هه ق
 له فه یزی تو ویه سا قی به جو شه تا وی گریبانم
 به خوینا وی دلی زارم وهره کا کو ل حه نا بی که
 مه لئی را وه سته تا قوربان، له عیده ی بنا به قوربانم
 له نیتو ته شه که ده ی غه م دا که با بی دل شه و برزا
 شه را ب بی نه به په یما نه ته و او وه عه ه دو په یما نم
 شکور وه سلیم هه یه شه مروله گه ل په یکان و تیغی تو
 که کوشته ی تیری موژگانم، که چا کی تیغی حیرمانم
 کوتت دا نه ی خه یالت بی نه ره نیودا وی زولفه یمنم
 شه گه رده یکه م په ریشا نم، شه گه رنه یکه م په شیمانم
 سه فی تا بوری موژگانته له قه لعه ی دل که جی گیربو
 هه تیوی دل نه ما جیگه ی، له بو کو ی روتی نا زانم
 "حه ریقی" ته رکی یا رنا که سه رم بپرین شه گه فه رزه ن
 نییه با که له به رته عه نی مریدی پیری ره نندا نم

گولسی شادی

بۆجەمعی غەموشادی نەبوریۆزی محەپرەم
 پوت بەرگی گولسی شادی و زولفت شەوی ماتەم
 بەووە جەهدەتین مەسحەف و بەوتو قەدەتەتین دەم
 بەوزولفەدەتین قەیدوبەتە و حاشیە پەرچەم
 تەفسیری شەوی وەسڵ و غەمی رۆژی قیراقە
 مەشهورە لە دنیا بە بەهشت و بێسە جەهەننەم
 تەقسیمی ئەزەل و ابو لەدوایی من و یارم
 بۆسەیری ئەمەن سەیدورە قیب کەلبی موعەللەم
 تەسبیحی سەنای زولفی خەیا تە ولەبی مەرجان
 سەرریشتەیی ئیمەیی دەوی بۆعیقەدی مونسەرزەم
 شادی ئەسەری مەستی یەبێ شەرت و وەفا بە
 بۆفرسەتی تەنگا نەغەمە مونس و مەجرەم
 عومری کەشەسا سی هەوەسی بازی نەفس بێ
 قا بیل نییە بۆخێوی وی شادی و ئەلەم و غەم
 بێ سەبر و سەبر و گەرە شەوقیکمە مودارا
 نەم دیوە لە گەرما و لەسەر ما دۆسی خۆپرەم
 بۆدڵبەری مەعنی لە حەرەفا نەبی بۆسەرار
 خۆی و قەلەمی ما وە "حەریق" ئیستە بە مەجرەم

* * *

هه‌وری غه‌سه‌ت

هه‌وری خه‌سه‌ته‌به‌فری غه‌می دا وه‌به‌سه‌رما
 یا سه‌سه‌ری دوریته‌که‌لیی کردمه سه‌رما
 گاه‌ی به‌سه‌راره‌ی غه‌م وگه‌ه سه‌سه‌ری هیجران
 خوشی نه‌بو بو‌امن نه‌به‌گه‌رما، نه‌ به‌سه‌رما
 که‌وتوتسه‌سه‌رم شه‌شک و غوباری شه‌له‌می دل
 یه‌عنی: که‌قوری می‌خه‌ته‌ه کردومه‌به‌سه‌رما
 گه‌رده‌چمه‌وه "سا حیّب" نه‌ه هیج مونیس و سا حیّب
 گه‌ر ده‌چه "سه‌قز" ناری سه‌قه‌ر واله‌جگه‌رما
 شا هی‌دمه‌حه‌وا سم که‌سه‌که‌مه‌چهنده‌که‌سه‌سم
 به‌خودا نییه‌ه غیره‌ت له‌خه‌یا ل و له‌نه‌زه‌رما
 هه‌رچه‌نده‌به‌جیسه‌ما نی که‌دوم له‌جسوزورت
 رو‌حا نییه‌تت سه‌به‌ته‌له‌نی‌تودیده‌یی ته‌رما
 تو‌فانی سه‌رشک چوو‌ه‌سه‌ر "جودی" و جسودم
 که‌شته‌ی ته‌نی قوم کردونه‌نوح و نه‌جه‌سه‌رما
 له‌وسا وه‌ که‌ته‌وروی دلم رو‌یی به‌دوتا
 هی‌تلانه‌یی ته‌ن هه‌ره‌ه‌وگو مه‌ئوا یی سه‌قه‌رما
 بی‌فه‌وجی وه‌فا که‌ت که‌جه‌فا یه‌، وه‌ره‌شه‌مشه‌و
 شه‌م له‌شکری ئا‌هی منه‌بی‌فه‌ت‌حوزه‌فه‌رما
 له‌م قه‌سه‌ته‌ه‌یا‌ناه‌که‌ه‌ی په‌رده‌یی زولمه‌ت
 به‌رچا‌وی دلم بگرئ، ده‌سا بی‌به‌گوزه‌رما
 ئا‌وینه‌یی دل ژه‌نگی قه‌سا وه‌ت رو‌خی پو‌شی
 خا‌کسته‌ری دل سوخته‌یی بی‌ینه‌به‌سه‌رما
 مه‌نواره‌ به‌زا هی‌رکه‌به‌بی قوتم و پوتم
 روت قوت و خه‌یا‌لت غه‌زه‌لی چا‌که‌له‌به‌رما
 سه‌رما یه‌یی شه‌م ملکی خه‌یا‌لته‌ه "حه‌ریقی"
 حه‌یفی‌ی که‌ ته‌له‌ف بو، به‌ه‌ده‌رچو، به‌زه‌ره‌رما

گولسی گولشه ن

چا وه كه مئه مروله گولشه ن گول به عيشوه خۆي نوواند
 نهك نمك گيربه به مهرگی تۆقه سه هيچنه مدوواند
 گول به تۆزی پیتسه وه لاف و گه زافی لیتی ده دا
 وا شكورسۆزه ی نه سیم هات و شه ویشی لیتی ستا ند
 نه شتری موژگان تی تۆها تۆته سه رسه فحه ی دلم
 هه رخته تی بو ، غه یری خه تتی سه وزی توپا کی کراند
 له لشکری ئاهم له گه ل جه ویشی جه به شه ده عوا ده کا
 حیره تم ما وه كه چون شه ودلبه ره دلمی رفا ند؟
 بوگولسی روت ما ته می په رچه م ده بیننی بو یه وا
 ما هی نه ورۆزم به شیوه ن وه ک محه رزه مخۆی نوواند
 تۆله شه ووه ل گۆی وه فات هینا به نیتومه یدا نسه وه
 ئیسته چه وگا نی خیلاقت پشتی سه دوه عده ی شکا ند
 تۆخودا قه ت غیره ته بو تۆئهری سه روی روان -
 گول به بی تۆواله با غا خیتوه تی خوئی لیتی چه قان د؟
 با وجودئینساف بده م چا كه گولیش موشتا قته
 هه رله شه و قسی تۆیه سه رپۆش و گریبا نی دراند
 هه ركه سیتی ما بیل به پیریکه و ته ریقتیکی هه یه
 تۆبه شوعله ی غه م "حه ریقی" وا وه جا خست هه لگرا ند

* * *

فهرشی غمزه ل

نهی دل و هره شادی که له بو به زمی و یسالست
 وادیومه ته وه دل به ره که ی تازه نیهالت
 موددیکه که نهی بولبولی گوشه ی قه فسی غم
 فهسلت بو وه له مگو ل به ده مه ی نه و خهت و خالت
 خا موش و نمه دپوش و موجه پر ره له عه لایبق
 نه م بیستو وه ئا وازی ده می تفلی مه قالت
 سا، هه لسه له شوکرا نه یی نه م موژ ده به نهی دل
 ئا ما ده که نه سبا بی ته ره ب و یسه ته حالت
 فهرشی غمزه لت را خه له نیو حو جره یی دل دا
 " فه خرول عوله ما " بینه ره دیوا نی خه یالت
 بو پیکه شی ری پی عه دیکه نه و سافی جه میلی
 خه رجی که له ری پی ده عوه تی نه و داسه ر و مالت
 هه ددم چیه عددی بکه م نه و سافی جه میلی
 مردوت مرئی کرما جی له بو عه قل و که مالت
 زاتیکه موبه پرایه له نه نواعی نه قایس
 ئیتر چ ده لئی ده رحه قی، مه فقوده مه جالت
 پی پی بیژه له بو شه و که تی توفه خری زه مانه
 پا بو وستنه شه رزوفه له کیش چه تری جه لالت
 شایسته یی شاننت که " ره ئیسول عوله ما یسه "
 ریتم ناکه وئی هه ددم نیسه ته عدا دی خیسالت
 تا روژی قییا مهت له جه لالابی جه لالی
 نهی بینی ئیلاهی چ به شه رروژی زه و الست
 پهروازی نیسه بولبولی دل به ته ره فی گو ل
 تا دیویه تی پهروا نه سیفهت شه معی جه مالت
 مه قبوله له لای فه خری زه مان شیعی " هه ربقی "
 جت پی هه یه نهی مودده عی بی بیکه سوئالست

جیژنا نەبی رۆج

قوربان وەرە قوربانە ، سا بکە بە قوربانە
 ڕەنگین کە بە خۆینا وە کا کۆلی پەرتشانە
 ئازادی یە ئەم ڕۆژە ، سافەرمو بە ئازانە
 تیرت لێکەمانت خەبۆ قەتلی شەهیدانە
 جیژنا نەبی مە رۆجە کردومە بە قوربانە
 تۆش ما چی کەرەم فەمولە و سێوی زەنە خدانە
 تۆغلی دۆلی بیچارە موددیکە گرفتارە
 غەمخواری دۆل ئازارە بۆ ناوکی موزگانە
 رۆج و دۆل و دین هەرسێ مەجموع بە یەک دەفە
 قوربانێ سەعەتێکی لە علی لە بی مەرجانە
 مەقسودی من ئیزهارە بۆ ئە مسیلەیی مەدحت
 بۆ توحفەیی ئەوسافی ئەزھاری گولستانە
 ئەی خوسرەوی پەرویزم ، شیرینی شەکەر ریزم
 فەرھادی دۆلی کوشتم چاوی ڕەشی فەتتانە
 مومکین نییە تەقسیمی زەربیی عەدەدی زەخت
 مینھا کە لە تەقسیم دا ، زەربیی خەمی چەوگانە
 دۆل تالبی روخسارت ، جان تالبی گوفتسارت
 فرزەندی خیرەد ڕوویی بۆ لە علی بە دەخشانە
 بۆستانە کەناری دۆل بۆ ئە خلی قەدەت قوربان
 دیدەم وە کوروبارە بۆ سەروی خەرا مانە
 قەلەعی دێکەم قوربان نیشانەییە بۆ تیرت
 سینەم وە کوسە خرایە ، بۆ جیلوویی مەیدانە
 بۆ چاوە کەوا مەستە ، دۆل سبە سەرم مەستە
 ئەم ئە ڕۆژە پەییو سەتە ، بۆ قەتلی موحیبانە
 تەنھا کە "حەریقم" من بۆ شەمعی شەبوستانە
 مەمکوژە وەرە تۆخوا ، ساتۆ ، بەرە قیبانە

که‌وای غمزه‌ل

هم موکس با بزا نئی من که سه‌ودای زولفی دوتاتم
 له‌خا نهی کولم‌دا کولم به‌فهرزی شای روخت‌ماتم
 شه‌گهرچی ساکینی مَلکی عه‌جم‌بوم‌دور‌له‌روم‌که‌وتم
 له‌سایه‌ی به‌رچه‌می تۆوه ره‌ئییسی مَلکی شاماتم
 دلم هه‌روه‌ک ره‌عییه‌ت خوش‌نشینی مَلکی شه‌عزاته
 له‌ههرجی‌دا ده‌نیشی لیتی گهری قوربا نی با لاتم
 موتالای حاشییه‌ی زولفت له‌سه‌سه‌فحه‌ی روخت‌سه‌عبه
 له‌بۆم‌چا بوبه‌مندالی له‌ده‌رسی عیشق‌راهاتم
 شه‌گهر راست‌ده‌وی سهروی بَلند‌بسا لادرۆن‌ساکم
 له‌پاش‌فه‌وتی حیا‌تیشم به‌ئوممیدی مولا قاتم
 نه‌وای ناله‌ی حزینم‌راسته‌وه‌ک قافلای حیجازی دئی
 وه‌ره‌سه‌سه‌بیری به‌زم‌وسۆزش وشۆری مه‌قاماتم
 ده‌لین‌فه‌مویه‌با ربیته‌موتالای خه‌تتی ره‌یحانی
 بَلین‌باشه‌معی روخساری هه‌لایسینی شه‌واها تم
 به‌شیرینی مه‌زه‌ی لیووخته‌تی سه‌بزت دلم خوشه
 له‌مه‌یخا نه‌ی غه‌می عیشقت‌که‌واسه‌زمه‌ستی به‌هباتم
 به‌یادی مه‌دره‌سه‌ی عیشقت‌گه‌لی عیلم‌که‌سب‌کردن
 شه‌ویستا‌کەش له‌به‌رچاوت‌شه‌را ب‌خۆری‌خه‌را با تم
 قرانی عاشقانه‌کەس نه‌ما ده‌رچیتت‌وسه‌ر ده‌رکا
 مه‌گه‌ربۆم‌وفلیسی وه‌ک من که‌بئی قران و پهناباتم
 که‌وا پارچه‌ی غمزه‌ل ده‌برئی "هه‌ریق" شه‌مرۆله‌دیوانت
 ده‌لئی هه‌رچا وه‌ریتی ده‌سته‌خه‌یا ته‌ی زولفی‌تاتاتم

* * *

دلی فافل

خه یالت مونحه سیر بوئی دلی غافل له دنیا به
 نه دا مه ت بونه تیجه ی تا خری شه مشور و غه و غا یسه
 شه و لازم بوسه رخوشی، له توئی دل که سه رخوشی
 به با دهی غافل ی بی هوشی دهر دت قهت شفای نایه
 عه جه ب بو ت بو ته زستان زه مه هریری باری عیسیانت
 که شک نا بهی چ سه رما یه، ده لیتی و ه به وی چ سه رما یه
 به ده سستی دیوی نه قسم دل و ه کومور غی بی پر، وایه
 و ه کو په روا نه بو شه معی ته له سمی شه، بی په روا یه
 که تغلی عیشقی بی مه شقم له نیوبا زاری سه ودا یه
 به شه و سه ودا یه سه رخوشه ده لیتی کا رم له سه ودا یه
 هه تا شه ییتا ن موده ببیر بی، موئه ددیب نه فسی ژالم بی
 عه جه ب که و تو ته ده ست زالم مور ت عه یینی زولما یه
 خودا ره بیی نه جا تمده ی له ده س شه مدیوی بی، ره حمه
 که و او هک دوژ منی خوینی به دا بیملیم به دا وایه
 خه یا لاتت هه موبه شمه و ه کوریس و گوریس وایه
 هه چی ده یکه ی ده لیتن هه هه ی فلانی چه نده ریسوا یه
 که خالی بی دلی عاشق له با ده ی حوبی مه عشوقی
 به خورا بییت نه وی چا که و ه کوشیده ی شکا و وایه
 مه به تالب به زولغه یینی به میسلی شکلی لا وایه
 شه گهر له ولایه خو ت لاده ی له لام ته حقیقه شه ولایه
 له قاپی تا ستا نه ی مورشیدی شه رشده "عه لی عالی"
 له وی رۆحت فیدا که تو نه جا تت هه رله وی دا یه
 و ه کو په روا نه بو شه معی جه مانی شه و که موشتا قم
 به ته سویری "حه ربقم" هینده سوژی شه و له دل دا یه

گهوههري مهعني

بهخديالی شەوی وهسڵت خەوی هيجرا نەمی
 بەشەمیمی نەفەست سروهی حیرما نەمی
 چاوی بیمارت ئیشاراتی شفا دەنوێنیت
 لەخەتی مەسحەفی روت ئایەتی لوقما نەمی
 سەیری زولفت کە لەسەر ئاگری روت ویتسا وه
 حەیی بێتی جانە لەبەر چا ووبه پەیمانەدی
 بەهەوای عەرەری قەدەت لەخەیا بانێخەیا ل
 شیعری بەرجهستە وه کوسەروی خەرا ما نەمی
 روخی نەورۆزی نەبو، خێزی خەتی ما تەمی گرت
 رۆژی ئیمساک وشەوی قەدری حەبیبیا نەمی
 گهوههري مهعني لهدهريا چهبي دڵ دینمەدەر
 تالەحوققەیی دەهەنت لەعلی بەدەخشا نەمی
 هەربەئا ودا چوسەفینە غەزەلی بەحری خەیا ل
 لەجیبات سودی مەتا عم زەرە روزیا نەمی
 لەگەنی دیدە، فتیلەیی موزە وورە وغەنی ئاھ
 بۆشەوی وهسڵی لەسەدلاوه چرا خا نەمی
 لەنەوای تەغنیبەیی بولبولی دەوری گۆلی روت
 لەهە مومورغی چەمەن ئالە ووشە فغا نەمی
 گهوههري نهزم ودوري مهعني ولهفزي سهده فسم
 بردە بازاری نەزەر موشتەری نادا نەمی
 لەقەبائەیی کەرەمی ئەهلی هونەر تەفکیریم
 وهکوئە شەعاری "حەریقی" خەتی بوتلانەمی

فرمټسکي نه دا مه ت

که ی دټیوهه سه رره حمی دللی زارونه زارم؟
 که ی دټی قه ده می خټرت له سه رخاکی مه زارم؟
 تا که ی له ته وافی حه ره می قیله بی شه برټ
 وهک په رجه می پټشا نی سه رته فکه نده ووخوارم؟
 جارټی نه بوجاری نه بی فرمټسکی نه دا مه ت
 بارټی نه بو بارټی نه یه نی بټ دللی زارم
 قوربت سه به بی بو عده له یاروله دیارم
 رازیم به جه فا گه ربه وه فا بیسه دیارم
 بټ لزه ته تی عه فوت که جه ریثم له مه عا سی
 مه دپټنه ده خیل په رده بی روخا ره یی کارم
 چت دا وه له رټوشی و سرکه ی ده می شه غیار
 قه ندی له بی شیرین به ده می تالی خو مارم
 شه ی عه رعه ری بو ستا نی هیدا یه ت وه ره با غان
 دا غا نی قییا مه ت که قه دی سه روو چنارم
 گوټی مه گره له ئیهرارو له ئیسراری ره قیبا ن
 من سه دغه زه بست بی له عه فوت چا وه نو وارم
 تا دیومه له نیومه سه فی رټ سوریه بی "یوسف"
 بټ لایه تی حوست له هه مورهمی که نارم
 تا ووس که له سه رزینه تی باللی، سه ری دا ننا
 شه منیش به په ری فکره وه بی سه بروقه رارم
 په روا نه بی شه وقت مه خه رته نا گری میخنه ت
 شه معی دلکه که ت هه لکه له بوټه زمی نیگارم
 مورهی دللی بردزولفی له بټ تخته بی سینسه
 له م نه رده مه لیلین وا مه یه، دیم فی ری قومارم
 گه ر بال وپه ری به خت نه سوتایه "هه ریقی"
 بو سه یدی مه عا نی به مه سه ل با زی شکارم

پرتەوی شەمس

ھێندە بێزاری کەزانیم بە زاری نا یەوہ
 دورلە با لاکەت سەرینی نا ئومیدیم نا یەوہ
 بولبولیکی خوش نہوا بوم بۆنەوای دەوری گولت
 کئی وەکو ھودھودھیکا یا تی سەبای گێرا یەوہ
 بۆپیاڵی مەیلی لەیلا قەلبی مەجنون قا بیلە
 شۆرشێ شیرین لەناڵی کوھکەن فاما یەوہ
 ھەیفی ھێندەت دەربەدەر کرددڵ لەئیقلمی و یسال
 شیرێ مندالیت بەزەھری ھیجر پێ ھینا یەوہ
 بۆکەناری سەوزەیی دەوری گولێ روت شین دەکەم
 خاکی کوئی عیشت بەبێژنگی سەرم بێژا یەوہ
 کەوتە سەرخەمانی عومرم ئاگری تولی ئەمەل
 سەدکەرەت بارانی وەعزی لێدرا نەکوژا یەوہ
 شیرێ ئەبرۆ ، تیری موژگان ، تاق و جوت دەنوینتی پێم
 تا بزانم رۆحی شیرینت چلۆن کیشا یەوہ
 جیتی نەزەربوھا شیبەیی زولفت لەسەر ئا یا تی روت
 زۆرموتا لأم کردووە کودە و روتە سەلسول ما یەوہ
 تاقی میحرا بی برۆت جیتی نازە بۆ ئەھلی نیباز
 سوؤفی وەیزانی کەچە ، ھیندکەر بوخۆی گێرا یەوہ
 شەمعی خوبان پرتەوتیکی شەمسی رویتۆی لێکەوت
 ھیندحەیا و شەرمی بەخۆی داھا ت بە جارێ توایەوہ
 گول بۆئیریکۆزە ریفم کردلە نۆبای غی خەیاڵ
 خۆزگە مەردیکی "رەشید" بۆ "شێخی" بخویندا یەوہ

ئەسراى سوبحانى

لەگۆشەى گۆلخەنى تەن تا بەكەى ئىمانى حىسانى
 بەئىمانى شەھىدى بېيىرەنىيۆ ئەسراى سوبحانى
 مەلئى تارىكەرتىگە مەپەرچەمى پەرخەمدە بەستى ئىم
 شوکروەك رۆژى روناكەسفیدەى سوبحى پەيشانى
 دەمتىكەھەرەكوبولبول لەسەرچەل، سەرچەل و شەيتىسى
 زەمانىكىش وەرەسەپىرى نەمانى باغى غەمەندى
 خوتورت رېئى خورورى بەستووى بۆمەجلىسى باقى
 دەتەرسم قەت نەبى لاقى كەوا تاقى، دلەى فانى
 ھەتاكەى تۆلەغەفلەت دا دەنۆشى ژەھرى خا مۆشى
 ئەگەر غەفلەت ھەبەئى بەسەزەمانى جەھل و نادانى
 ۋەكوشا نەھەتە جەمەخەيالەت بۆپەرەيشانىسى
 بەدەيدارت قەسم ئاخر پەرەيشان و پەشىمانى
 دەبەپنم ھەرکەسە توحفەى خولوسىيەت لەگەل تاعەت
 دەبا بۆخەمەتى مورشىد بەقەلبى پاكى ئورانى
 مەنەش بارى خەجالەت ۋالەسەرشانم كەناتوانم
 لەژىرپا پەئى لەبەرپەئى نەيم خوداھەرتۆكەرەحمانى
 خەتابانى بەجەدەل ئەمرۆپەقەينەسەفسەتەى مەحزە
 نەتىجەى ئەۋۋەللى فەكر مەقياسى كەۋتە "بۇرھانى"
 دەلەئىن ھا تۆتەۋەشەخسەئى سەمىيەئى ئەشەرەفى عالەم
 جەنابى سەبىدى ئەكرەم، شەفەئى قاسىيودانى
 لەكەعبەى عارىفان ئەمرۆلەبۆزومرەى مەرىدانى
 فەيوزاتى نەسەبى عالەمى موشتاقي خۆى ھانى
 بېچىن بۆخەمەتى جاكە بەئىخلاستىكى مەردانە
 دوامان بۆپەكە بەلكە لەشەپەرەئەفسى زولمانى
 ۋەكوبەرۋانەھەرلەحزە "ھەرىقى شەمەئى جەمەكىم
 خوداكەى بى مۇنەۋۋەر بىم بەنورى ماھىتابانى؟

غونچه‌ی مه‌قسود

موژده بی بۆبولبولی دل گول له باغان ها ته وه
 قومری عومری خۆی سەرف کا سەروی بوستان ها ته وه
 شاسواری عەرسەیی مه‌یدانی مردان ها ته وه
 دل‌بەری جانان له‌خزمت جانی جانان ها ته وه
 پیری ره‌وشەن دل وه‌کوخورشیدی تابان ها ته وه
 نایبی عوسمانی سانی خوش بەسان ها ته وه
 واموعەتتەر بو دەمانگی ئەهلی نەسبەت هەردە لێی
 نەسبەتی پیرا هەنی یوسف بەکەنعان ها ته وه
 بوئەیفادە ونەشری فەیزولوتف و بوئەیرشا دی دین
 والەقەسری عاریفان یەنبوعی عیرفان ها ته وه
 غونچە سەرپۆشی لەرولادا بەعەزمی دیدەنی
 بولبولی تەبعی منیش بو بە غەزەل خوان ها ته وه
 سەرخۆشی کەئەسول کەرەم سەرمەستی سەهبا یی قیدەم
 باشکوه و باحەشەم، مەجزوبی رەحمان ها ته وه
 موددەتی بوئەم هەوارەبی سەدا و هەوار بـوو
 تا بەجەزبە ی حق بەسائی نە ی بەئەفغان ها ته وه
 خاتری موخلیس بە دیدارت وه‌کو تەبعی "حەریق"
 غونچەیی مه‌قسودی بشکوت و بەخەندان ها ته وه

خوسره‌وی خوبان

ئەم خوسره‌وی خوبا نەكەوا دیتە نەزارت
 شیرینە ئەگەر دل برفیتنی بەئیشارەت
 ئیسیمکی شەریفی هەیه مەنەلەتە سەرپروف
 جیسیمکی لەتیفی هەیه لاییق بەسەدارەت
 نەقدی دل و روحم هەیه بۆمۆژدە لاسەرئ دا
 زۆر لاییق و شا بستە یەبیدەم بە بەشارەت
 میوه‌ی ئەمەلم کالە بە دوچا وە یی کالی
 کالایی خەیاڵم هەمۆرۆ بیوه بە غارەت
 لەو وەختە وە، تەخفیف کرا ئیسیمی شەریف
 من سوکی لەلام بۆتە نیها یاتی زوو زارەت
 نوقتە دەهەنت وادلی هینا و مەتەنگی
 جیگایی خەیاالی نییه بۆفکری بەکارەت
 تۆسا حیبی ئەم چا هی زەنە خدا نەبی قوربان
 سەدیۆسفی کەنعانی دەبێ بێتە زبیا رەت
 باکم نییه لەو غەنجەرە دەیکە بە کەمەردا
 شمشیری برۆت جەرگی بریوم بەئیشارەت
 شەیتانی رەقیب دوشمنمە بۆیە کەرەحمان
 رەحمی نییه بۆحالی دلی پەرلە مەرارەت

گه‌نجی فکر

بولبولی ده‌وری گول و توتیی شه‌ککه‌رشکه‌نم
 قومریی سه‌روی خه‌را مان و ته‌زه‌روی چه‌مه‌نم
 بی نه‌وا و سا‌حییی ئا وازی چه‌زینم به‌نه‌وا
 شه‌معی هه‌ر چه‌معم و په‌روا نه‌یی هه‌ر شه‌نجومه‌نم
 سو‌حبه‌تی قودسی و سه‌یری مه‌له‌کوتیم دا‌نا
 به‌علاقه‌ی ئه‌م و ئه‌وه‌مه‌ده‌می زاغ و زه‌غه‌نم
 له‌زه‌تی جه‌ننه‌تی روم‌دا و به‌دا نه‌ی خالی
 ئه‌مه‌ئیرسی بده‌ریمه‌به‌پسه‌ر پی ده‌که‌نم
 مَلکی ته‌جریدی به‌جی هیشته‌وبه‌هسته‌ی دا‌نا
 ئیسته‌گیر و ده‌یی خا رو‌خس و دا‌رو ده‌وه‌نم
 به‌هه‌وای ئاوی حه‌یاتیی ده‌هه‌ن و نۆشی له‌بی
 خدیری زینده‌یی سه‌ر چا‌وه‌یی چاه‌ی زه‌قه‌نم
 ها و سه‌ری موشکی سه‌ری زولفه‌قه‌تاری نه‌فه‌سم
 مالیکی قافلّه‌یی چینی خه‌تا ووخوته‌نم
 مه‌جمه‌عی سینه‌وو‌فینجا‌نی مه‌موشه‌ر به‌تی ده‌م
 خه‌لعه‌تی پا‌ره که‌زا نیویه‌غه‌ریبی وه‌ته‌نم
 قه‌ندی لیتیوی ته‌له‌بی چاییه‌، سا، سرکه‌مه‌که
 نه‌ک به‌تالی بدوئ خوسره‌وی شیرین سوخه‌نم
 وه‌جدی مه‌جنون له‌پییالهی غه‌می له‌یلادا یه
 به‌خه‌یالی له‌بی شیرین ، بیستون هه‌ل ده‌که‌نم
 شادی بیگا‌نه‌یه ، خزم غه‌مه‌گه‌ر مردیشم
 نه‌وه‌واریس له‌حیسا‌بی حه‌ق و گۆرو که‌فه‌نم
 گه‌نجی فیکری که‌له‌نیوکونجی غه‌ما دیوه‌ته‌وه
 مَلکی شادیم هه‌یه تا سا‌کینی به‌یتول‌حه‌زه‌نم
 تیره‌که‌ی به‌خه‌ته‌ره‌یا ری‌که‌مان شه‌پرو "حریق"
 گه‌رچی شه‌ور و ئسته‌مه‌ شه‌لحه‌ق شه‌منیش رو‌بیته‌نم

ماران گهسته

له قديدی زهيدوعه مرا نيم ودل يا بهسته يي توپه
 له ههروهختی رهها بئی پئی دهزا نمرسته يي توپه
 ده بپته ئيفتيرا وبوختان ئه گهر نيسيهت وه غه بیری ده م
 بهها زهی زولفه كهت زا نيم كه ماران گهسته يي توپه
 سهرا سهروه خته يي چا ومنيشا نهی تیری موژگانه
 له لای خوئی چه شمه سا روسه بزه يي نهورهسته يي توپه
 حوبا بي ئه شكی حه سه رت بوته فنجانی سه روسينه م
 له جیتي دهسته گولئی ليده ن ده لئين گول دسته يي توپه
 گلئی بيینی به سهرما كهی ، گولئی بيینی به سهرما كهی
 غه موشا دی سهرا پا هه رچی بئی وا بهسته يي توپه
 دلّم شیشه ی سهرا بي روته سرکه ی غه بیری گه رتيكه م
 گولآویش به گلاوبئی ، شیشه چۆن بهر بهسته يي توپه
 شكهسته ی دهست بهسته چا وه كه م جه بیری له لای توپه
 مه لئی كه سه ره به شا نم چون شكهسته وهسته يي توپه
 ته نا فی زولفه كهت لاده ، خه يا با نی خه يا لم راست
 به با لئی سه روی مه وزون وقه دی به جهسته يي توپه
 ئه تيببا جه بيبان مه سومودا نهی جه بيبان بوچه
 ئه وه مه غزتيكه يي ئه مروده ها نی بهسته يي توپه
 به ئوممئیدی ده وا بوله ززه تی ده ردی ، دلّم ده ردی
 دهزا نم چون گوسهسته ی تۆهه موبه يوهسته يي توپه
 ئه گه رده ردت نه با يه نيسيهتت چون ده بوه ده رما نم
 كه هه ركهس دی ده لئی قوربان "حه ريقی" خهسته يي توپه

دهری ره حمەت

له تا ده تا به خا ته جو مله عا له م پرسه دا وسه يته
 به عيشقى چه زره تى له ولاك شهوى زيندونه بى مه يته
 ته تيممى هه رسه لات و خا تيمى چه مدوته حيهى حه ق
 سه تا بو ئال و به يته ، باقى هه ر شه فسا نه و به يته
 له پاش سيفى ته را زى و ئا به تى ته ته هيرى سه حب و ئال
 به قوربان مه د حيان نا به به جو مله زه يته و كه يته
 كه توش له ونه سه له بى چه ددت ره زا بى شير به گووى ده گرى
 وه كور توى زه ليلى گورگى نه قسم ، سا ، له بو كه يته ؟
 له خوت و جه ددى خوت ونه سلى پاك ت چا وه ريتى لوتفم
 له ريبى حه ق دا مو عينم بن له غه و غاى روژى ياله يته
 به شاهيد بن سه گى قافلدى ته ريقى ئال و ئه سحا بم
 هه ميشه گووى قولاغى با نكي هه ي هه يم وسه دا ي هه يته
 به ئيستيمدا دولوتفى "با به شيخ" وهيممه تى كا كى
 گروگا لى ده كه مه تا بلين له چا و كو تى روشه لان په يته
 كه سى "سالح" بى بو زى كرو دوعا گو ييت به بى چا وى
 هه زا رچا وسا غى وا ديتنى به چا و زيندوبه دل مه يته
 له بو ته شريفى ريبى ميعرا جى چه ددت بو ، نيداى ها تيف
 " تعال يا حبيب الله تمنن ما تمننت"
 ده رى ره حمەت گوشا دوبا بى توبه و ريبى ره جا و اسيع
 ده سا توش هيممه تى كه جه عفهرى تو روگنى شه وبهينه

خه رمانی شه مهل

له خه رمانی شه مهل میروی عمه ل جه زبی نه کردا نی
 له زه یقته خا نه دا ترسم هه یه نا خرسه ری دا نی
 ده لین جه رده ی شه جه ل ریگا به کا روا نی نه فس ده گری
 شه قا می سینده ده بری بو مه تا عی دیده ده روا نی
 ته ریده ی نه فس وشه ی تا ن قافلای تا عاتی غاره ت کرد
 شه گه رجا سوسی شیما نی نه بی ده رنا چی شینسان نی
 ته را زوی تا عه ت له نگه هه تا که ی شه مسه ر شه وسه رته ؟
 به پا رسه نگی حه ییا ده س هه لبره بنوا ره میزا نی
 به سی بی تا عه تی روکesh مه لکه سه رپا فی شه عماله
 موحه سسیل نه قدی قه لب ونا ره وانا با ته دیوا نی
 شه واهه ردی شه جه ل هات وله شوشه ی عومری دا ساقی
 به قوربا نی بییا لای چا وه که ت به متیکه فینجا نی
 حه یات خوچوله نیو جا مه ی حه یات ی عا ریبه ت بی عا ر
 شه وه دا وای ده که ن چکه م "حه ریق" ریگه ی رجا کوانی؟

رازی عشق

حوزنى من با حوسنى تۆئيشكا له تا تا خرنه فەس
 چون زەكا تى حوسنى تۆيا حوزنى من نا كا به كەس
 زا هيرەن فەرموتە وەختى مردنى حا زردە بىم
 والە خۇشى مردنم دە مرم ، دەسا ئينسا فەبەس
 چۆن دەكەى مەنعى دلى من تۆلە شەهدى لىوى خۆت ؟
 لىوى تووەك شەككە رستا نەودلى من وەك مەگەس
 چا وەكە مەلەوبا غى حوسنە مەنعى چا وى من مەكە
 لازمە بۆيا سەوانى با غەكەت جۆتسى عەسەس
 تا زە فەرموتە لەلاى كەس رازى عىشقى من مەلى
 نەت دەزا نىدل كەكون بۇدە نكىلىدى وەك جەرەس ؟
 پىتى بلىن زا هيدبە خىرى خوى لەو وە غرى من گە پى
 عىشقى من شوغله و بلىسە ، وە عزى ئەو وەك خاروخەس
 خالى سەوزە ، دا غى سەوزە ، باسى نا سۆرى مەكەن
 تا زە دەتى شەوبى "حەرىقى" قەت شفاى نا يەبەكەس

* * *

پا رسهنگی حهیا

خودا تۆبه له دهس شوختی که وهختی عیشو ده نۆینتی
 سهری تۆبهی مهلاوزا هیدبه جیلوه ده شکینتی
 ستونی قامهتت را گرتوووه بوختیوه تی دینم
 خودا بو تولی عومرت ئه وتنه نا ف و دا ره نه پستینتی
 له ره مزا حیکمه تول عهینی ئیشا ره ی چاوی بيمارت
 به قا نونی ئه دهه بنا بهی شفا بو ئیمه ده خوینتی
 نه خوشی ده ردی هیجوانم و بسالی تۆبه ده رمانم
 شفا مانا به مه گه رپینتی نه سیمی بهر چه مت بپینتی
 خه یالی نه و به ها روسه بری گولزاری عهزیزانم
 که هتی بو روی گول وگا هتی له بوسه بزهی خه تم دپینتی
 زریبی زولفت و موژه ی تیرو برۆی شمشیری را کیشا
 له زومره ی عا شقانی خوین به هلی زوخساری ده ستینتی
 له رپیتی با ده ی پتیاله ی چا ووشیشه ی گه ردنی ساقی
 که سیتی گه رئا برۆی بیی ره نگه جامی عهیشی برۆینتی
 ده زانی بوته را زوی زولفی سه رنا کا له هیچ لاره ؟
 به پا رسهنگی حهیا ده دستی له میزانا ده بزۆینتی
 "حه ریقی" ناری هیجران و غه ریقی ئه شکی حیرمانم
 ئه گه رئه و بیی ده خنکینتی، ئه گه رئه م بیی ده سوتینتی

گهوهەر فرۆش

عاشقی سه‌روی قه‌دات قومی سیف‌ت زاری ده‌کا
 روی گۆلی تۆبولبولی دل فیری‌غه‌مخواری ده‌کا
 خۆت وه‌کوسولتان وچاوت حاکموئەبرۆتەشیر
 تیری موژگان‌ت وه‌زیره‌مه‌شقی خونخواری ده‌کا
 که‌وتەنیوزولمانی زولفانت دلی ئەسکه‌نده‌رم
 خدری زینده‌ی ماچی لیتوت، که‌ی‌دی رزگاری ده‌کا
 من به‌میزانی ته‌بیعه‌ت گه‌وه‌ره‌فرۆشم، دلم
 واله‌شامی زولفی تۆدا که‌سبی عه‌تتاری ده‌کا
 مه‌یخه‌ره‌ژیربیته‌وه‌گه‌رحه‌زده‌که‌ی ژیربیته‌وه
 دل که‌مندال‌ه‌شه‌که‌رخه‌نده‌ی له‌بت جاری ده‌کا
 مورغی دل برژاله‌به‌رقچه‌هه‌تاوی فیرقه‌تت
 تابه‌که‌ی داوی سه‌ری زولفت‌گرفتاری ده‌کا
 توتی دوکانی حوسنت بولبولی ته‌بعی منی
 خسته‌نیوبه‌ندی ته‌ماع وفیری بازاری ده‌کا
 مه‌ستی با‌ده‌ی چاوی شه‌وم وپیم‌ده‌لی مه‌ستی مه‌یه
 سه‌یری که‌ن بوختانی نا‌ه‌ق‌چۆن به‌له‌بجاری ده‌کا
 بی‌ره‌مه‌یدانی فه‌ساحه‌ت شه‌سپی خۆت لینگ ده‌ "حه‌ریق"
 تا بزانه‌مکتی به‌شبعرت سوچه‌ت ویا‌ری ده‌کا

ورپنهى سال

وهفای من بی بهها بویوره واجیما مهلهی یاری
 ره زامیارم که شهودا و به به چینی فیتی بازار ی
 له سهودا "ره شیده" تالبی قازانجی شه شیا به
 هه تا زوتر له نا وچی چاکه شه جناسی وه فسادا ری
 مه تا عی مه عریفهت جینسی وه فا، فه سلئی نه ما، فه و تا
 شه من نا بودی شه و بوم نا به له دبومه خرینداری
 ره واجی نه قدی عه هدی سککه بی دیرینه فه و تا وه
 به شه سکینا سه شه پستا ما مهلهی بازار ی مه ککاری
 بینای خانهی وه فا وهک تاقی کبیرا کونگره ی روخا
 شه من تازه ته نافی جوت ده که م به ته رحی میعما ری
 قسه ی ترش وقسه ی خوشم ورپنه ی حالئی نا خوشه
 به بی که بیگی که له زور و که م خه به ردا رنیه له میقدار
 له ده سگای نه گبه تا هه رکه س چوو ه سه رته ختی به د به ختی
 نه دیم شیقبا لی نا کا بیوه زا رهت به سیه شه دباری
 شه وانله لازمه ی ته شریفی مه نزل بیوکه سا نیکه
 خه ریگی شه ستراحت بن به نا زونیمه تی ساری
 هه زارحه یقی "حه ریقی" قهت به زه وقی خوشم نه بوجا ری
 بلئی به خواه ره ریفت کوت به مهستی یا به هوشیا ری

بئى چاۋەرى

لەلاموا بوکەتۆ "سەيیدرەشید" یاری لەبۆیاری
 لەمۆکی میهرەبانی دالەیا رانی وفا دیاری
 لەگەل ھەرزەرپە بۆجیلوھى جەلای میهرى جیھان ئا را
 لەشۆقى موشتەرى، نوری قەمەرۆک زوھرەسەبیاری
 جیواری رەحمەت و دەستگا ھوپیشگای عدل و ئینسافی
 لەدەر بارەى قەغیران راست ئەمینی ئەھلى دەریاری
 لەزومرەى چاۋەشانى "بارەگای یاری سەلای عامى
 لەحەلقەى مەھووشان سەرخۆشى ھەرمەست و ھوشیار
 تەلیعەى فەوجى شەوج ویا ھەرى سۆلتان و سەرھەنگى
 لەسەر بازانى مومتازی، لەسەر عەسکەر قوما ندای
 چ خیربودەورى بەزمت بئى سەدای شایاشى "چاۋەش" چو
 نەواى تارتچە نەى تارىو دەمى پیکسا زنەھات بارى
 نەوھک مەدورەرى بئى چاۋەرى ما و مەسەبەرچاوان
 لەدەس چومولە پئى کەوتم، بەسەر زیندوم بەبیمارى
 نەقورعەى من لەجیبى جا مەخانەى مەرچەمەت دەرھات
 نەروقعەى تۆبەرەسمى توحفە دیدارى بووھدیاری
 کەتۆش ھیچبوی، وەکو، من بالە مەولا، پۆلە مەولا کەم
 بەخوا غەبیری من وتو، وەک من وتۆبۆ مەدەدکارى

شاگری فہم

تہ عاروفی بہ سیغارہ، شیعاری ٹہہلی کوبار
 سہبیلی عادتہ تی مسدودہ بو روواجی سیغار
 لہقا وہی قاوہچی ہرکس کہ مشرہبی جاہتی
 بہدودی قہننہ قہناعت دہکافہ قیروہہ ڈار
 میزاچی ٹادہ می خاکہ ہوا بہ ٹاویا دا
 عینا نی سہبویہ دہس باگہ ہشتہ کورہی نار
 بہ مَلکی وہ حدت ٹہ گہر ٹا شناہتی مونکیری حال
 دہزانی عومری عہہس بولہ کہ سرہ تی ٹہ غیار
 زہرہری نہہتی سہ مہریکی نییہ درہختی غہیر
 ٹہ گہر بہ بہردوپلار سہرچلی بخہیتہ خوار
 دہرہختی مَلکی دلَم میوہ بیکی کالی ہہیہ
 خودا بکا بہ تہ حہ ممول بگا بہ سہ بروقہرار
 بہ داغ و حدسرت و غم دہ چمہ حہلقہ بی ماتہم
 سہ فایہکی نہ بوسہ عییم لہ تہ وفی کوی نیگار
 لہوہختی عالمی ٹہ روا حہوہ تہ تاہتہ
 سہ فہردہ کہ نہ گہیشتم بہ منہ نزلی دلدار
 فیدای زیندہ دلانی تہریقی خوبانم
 ہہمیشہ تازہ دلن وہک گولی ہہمیشہ بہ ہار
 لہچہ شمساری مہ عاریف کہ سی نہ سببی نہہتی
 ہہمیشہ چاوی تہرہ، زاری وشکہ، لیوی بہ بار
 "حہریقی" ناگری غم سیخی عومری سوتاند
 کہ باہی سینہ بہ نا پوختہ ہا تہ مہ جلیسی یار

دَلّی فەریب

دەرجونی گەلج موشکیله ، دەرجونی قەریبە
 رۆحم ، دلّەکم ماوە بەتەنیا ، وەرەبیبە
 قوربانی ویسالت بێ ئەوا کوشمی هیجیرت
 خۆت واریس وە قەداری قاتل کەرە قیبە
 خۆت دیوتە لە نیتومیسری مەلاحەت ج غەریبی
 سا ، رەحمی بەحالی دەلّەکم ، کە ، کە غەریبە
 ھەر دوکەلی زولفی و رۆخی نارت سەبەبە ، وا
 ئەشکم کە پەیا پەیی دئی ، دەرونم بە لە ھیبە
 رەبیبی بە خەدەنگی غەمی دوری دلّی کون بئی
 ھەرکەس لە نیگا ھت کە بە ئارام و شەکیبە
 وازەن مەبەگیان سەخت و سە مەرگم کە نە مەردم
 ئوممیدی ویسالت وە کولوقمانی تەبیبە
 تا بوری موژەت چە نە دە بە تەرتیب و نیزا مە
 بۆسە فەشکەنی دلّ ج سوپا ھێکی مەھیبە
 وە لە شکرێ شام چوو ھەر کافرێ زولفت
 گەرشا ھی روخت لئی بگەرێ سەیری عەجیبە
 بۆ موشکی خەتا چوبە خەتا کە و تە ئە نیتو جین
 لەو بۆنە وە ھەرزولمەت شامی بە نە سیبە
 قوربانی وجوو و ئومە نای شاھی روخت بێم
 ھەریبکە لە جینی خوێ ج ئە میرتکی ئە ھیبە
 ئە سکینی دلّت ھا توو ھە ئۆخە ی کە " ھەریقی "

یارت کە بە خوێنی جگەرت کە فەسی خەزیبە

نیعمه‌تی وه سئل

به‌زا هیرگه‌رله‌ئه‌سبا بی سروروسروری‌تۆدورم
 به‌شوگری نیعمه‌تی وه‌سئت له‌شاری‌دا مومه‌سرورم
 له‌بوک و پتخه‌سووبه‌ربوک و پۆپ چه‌رمک ، نه‌بوم‌ئه‌ما
 دو‌عا گو‌یی ده‌لیله‌ئه‌لبه‌ته له‌وزومره‌مه‌حشورم
 له‌خه‌یمه‌ی سا‌حیبه‌ی سه‌یف و قه‌لم وه‌زعی علیم‌چا بو
 سه‌دا‌ی ته‌پلی به‌شا ره‌ت بو ، به‌آفه‌تحیم‌ومه‌نسور
 به‌نه‌قدی گه‌رحه‌یا تی عا‌ریه‌ت قا‌بیل به‌ته‌قدیمه
 نیسا‌ری فه‌رموتا بی‌لتیم شکور بو‌پا ره‌مه‌نسورم
 له‌سو‌زی سینه‌یی عودمه‌جمه‌ری به‌زمی مو‌حیبا‌نم
 له‌گه‌ل‌ئه‌فسورده‌بیش بو‌گه‌رمی‌مه‌جلیس‌ئاگری سورم
 وجودم‌گه‌رخه‌را به ، ره‌نجه‌دل ، هه‌رمه‌خزه‌نی گه‌نجه
 بو‌سه‌یرا نیش‌له‌لی‌ئه‌هلی ده‌رون ئابادومه‌عمورم
 قوتا‌بی نیم‌له‌هه‌ولی‌نان وشه‌کرو‌لوقمه‌قازی بم
 له‌ئه‌هلی‌تا‌ییبی ته‌حسیل و زی‌کروو‌یردی‌مه‌ئسورم
 له‌ده‌عوا‌دا یه‌دی به‌یزا و عه‌سای موسات‌له‌ده‌ستا بو
 ئیجا‌زه‌ی ما‌ری‌خۆشت پی‌نه‌ما فه‌رموته‌مه‌سحورم

دهردی گران

بهشی ناسینی نا مهردی له کس دا مهردی نا بینم
 له لاییکی که پروگهرمی نه بی دَل سهردی نا بینم
 چ روسپیهک به روسوری له بوتهی شیمتیحان دورچو
 دروونا کم به وهجهی راستی روزهردی نا بینم
 له که ندورهندی عا له مقهت مه پرسه گهرخیره دمهندی
 خودا هه لئاگرێ ره ندم نه دیوه کهندی نا بینم
 له کس وردیم نه دیوه تا درشتی پی نما یا ن بی
 که سی برویش ده کا و لافی ده قیقه وردی نا بینم
 گه لئ کس دهستی چا ده روا وه کوچا نا بروی رویی
 به لام بو دین وه کودونیا به ده ست و بردی نا بینم
 شهوی عاریف بو ده یزانی شه من چمه دکوت و لام باشه
 ده لئیم زا هیدبه دا را چئ شه من وهک بهردی نا بینم
 " حه ریق " دهردی گرانه دهردی بی ها و دهردیهتی وا
 له ها و دهردی گه را و محه یقی هیچ ها وه دردی نا بینم

موحتاجه بيه مه ودا يي ده مي تيغي برۆت دل
 بيني له ملم شهرت بي كه تا ييم نه بي ئيستي
 شه غيارو ره قيب شا دو شه من هم ده مي فه ر يا د
 يا ره بيبي خودا گه ي بي كه وه ختي هه لي من بي؟
 زۆرم ده كوت شه دل مه به سه ركه س له خزوري
 زۆرموسته حه قى خويري، ده با وا ته به سه ري بي
 تو بى وسه ري خوت عه بد يكي زۆر چا كه "حه ري قى"
 ئا ز ادى مه كه تا خرى بي تو بوه عه مه ل دى

* * *

وردو هه راش

عاله مته كه پر شه رو شو ورو نيزاع و ئير تيه هاش
 رۆزگا ري كه سه را سه رميحنه ت و پر ئيفتيشاش
 كه س نيه بۆ ئيستراحت سه ربه نيته سه سه ري ين
 كه س نيه ئا سوده بي پالوى له خا ري ئيفيتراش
 تالبي ئيمسا كى ده رخست روه روها توته پيش
 ساحتبي عيرفان ودا نيش سه ربه زا نوچوته پاش
 بوسلو كى ري بي مه عا ريف پاله وانيش نا شه وان
 بوته ري قى جه زى جيفه وهك به كه وردوه راش
 نان وئاوى شه هلى دل هه ره غوسه به وخوي ني جگه ر
 ده ستي به ردا وه له عورزه تالبي نانى به لاش
 هه ركه سي دا نكي شعورى بي شه عير يكي هه به
 شه بله بي ده نگ بوته ساحتبي ملكي شه شانگومه عاش
 كه ربه تيللوزور نه بي رۆزى وه ده س كه س نا كه وى
 شا هيده بو و مودده عا به حوكمى قازى و .....

دین بهزایبع چومه گه ربوی ریک که وی پیا و نا گه ها ن
وهک که لیموللا خودا کردیه ده لیلی سەنگ تراش
نهک وه کوقازی زه روری ووهک مه لای نا خوینده وار
یا خه لیغه کۆله تاش ومورشیدی خۆهه ل تراش
پاوه کومن بهخت، تالیع پیا و ه رویارم نه بو
جیی موتا لاونۆره ده رسم بو به ده وره ی نۆبه شاش
وهک شه ره ستوبم، جیها نگیرم سکه نده ربی، نییه
جاری "بابا" به رفیقم بی وه کو ویلدا شی باش

ئامالی ره قیب

موعتادی فه لک دا بیمه هه رجه و روجه فایه
خۆخا سه له گه ل شه هلی زه کا یا ن بی وه فایه
پا ره بی ره قیب توشی به لۆده ردوغه می بی
به دوده ده بنا لئینی هه تا رۆژی جه زایه
به وریشه وه ئیستا که ره ئیستکه له لای خسوی
ته زکیری که ته زویره، له سه دا می خه تایه
بو ما چی ده می سالتیکه سوهی له ره هن دا
ئیمان سی بهخت کردوشکورما چی نه دا یه
زا هیدمه که مه نعم که ده کم وه سفی گۆلی خۆم
گۆل غونجه بی من لایقه موشته ق له سه نایه
هه رجه نده به سین تفلای، شکورعا قلی قوربان
ئیی هه لده به شه ق شه وکه ره هه رعه یینی به لایه
هه رشو کوری خودا بینه به جی تۆکه "هه ریقی"
ئه مالی ره قییت که هه موجه و روجه فایه

دوکانی حوسن

به قوربان ئیسته هیجرا نت ده ناسم
 که ناری فیرقه تت بوته لیبا سم
 به بی دوکانی حوسنت مودده تیکسه
 له بازاری ره و اجامن که ساسم
 موشه و ووش بووه کوکا کوکله که ی تو
 له فوننه شری خه یا لاتی قیاسم
 به ثابوری بلوکی نوکی موژگان
 شکا ته رتیب ونیزامی حواسم
 به تیریکت که جدرگت پاره کردم
 مه که به و باره هرمن بوخه لاسم
 که خالی له علی لیوت ره هیدرم بی
 له خدری زینده نابیتی شیلتیماسم
 که شکنا به مگولی روی لاله رهنگت
 شه و اموحتا جی روی لاله عه با سم
 له بهرته عنای عه و ام شه ندیشه ناکم
 که من عاشق به گول غونچه ی خه و اسم
 به شه معی جهمعی روخا رت "جهریقم"
 نه سیمی شیلتیفاتی تو ده ناسم

شیمیری شادادار

بیتینه سدرباسی نیکاری گولّ عوزار
 شوخ وشهنگ ولاله رهنگ وچا خومار
 چاوی مه خموری که هه لّ بیتنی به ناز
 دلّ له لای نامیننی شارام وقهرار
 بهر چه م وکاکوئی داوی دین ودلّ
 گۆشه بی چاوی فریوی روژگار
 دلّ بهرو خورسه ندوشیرین وله تیف
 نیم نیکاهای شیبهی شاهویی ته تار
 لیتوی له علی وادلی خستومه خوین
 جوگلهی خوینین له دیده مدیته خوار
 روژوشه و ههردومونا فین پیکه وه
 یاری من جه معه له لای لهیل ونه هار
 سینه پرسۆزه بهروی ناریننی نار
 وهک ته نوری پرله سۆزوپیه شه پار
 تهرفی ئەم شاره چ خۆشه بۆ به هار
 لایتنی گولّ غونچه له لایتنی لاله زار
 بتی وه فایبی هه رله بۆ بار مایه وه
 شاخری هه ربیتی وه فایبی کرده کار
 کهس وه کومن بتی بهش ومه ثیوس نییه
 باغ وه کومن زهردنییه وابتی ژومار
 شاهربین بۆته بی سافت ئەهی "حه ریتی"
 بتی غه لّ وغه ش ئیتزی شیعری ئاودار

بیاغی خه یال

که قه تلی خوینی من زولفی که چی کرد
 نبیه داخم شیترزولفی که ، چی کرد
 خه یال م کرد له باغی خالی فنه رموی
 هه تیولاچۆ خه یالی خۆت له چی کرد؟
 له خزمهت ئاسمانی حوسنی روی تو
 سه ما که و ته سه ما که ردن که چی کرد
 به تیری غه مزه جه رگت پاره کردم
 ته ماشای تیری موژگانت که چی کرد
 شه که روه سفت به " ما هَذَا بَشَرٌ " که م
 په شیمانم ده لیم وه سفم به چی کرد؟
 خه یالاتی شه و ورۆزم له شام و
 نه هارو زولف و روی تو بو هه چی کرد
 " حریق " سینهی که پر دوخانی غه بو
 له داغی " شه حه دی دوخانه چی " کرد

* * *

مررواری سرشک

وه کوکا کۆلی سهرشانی عهزیم
 په را که نده و په ریشانی عهزیم
 دوچاوم پرله مررواری سرشکه
 له بۆله علی به ده خسانی عهزیم
 له ته نندوری دلم بۆی وه که ته نوره
 جگهر سوتای هیجرانی عهزیم

همورۆزۆی له بۆتسه سلیمی رۆحم
 وه کوقوربانێ قوربانێ عهزیزم
 مه لێن کوشتهی خه ده نگه یانه خه نچه ر
 شه هیدی تیری موژگانێ عهزیزم
 به داییم مه ست و مه خموره له باده ی
 پێتیا له ی چاوی فه تتانێ عهزیزم
 له فه ننی دلبه ری یو دل روبا یی
 نه یه ئه مسال و ئه قرا نی عهزیزم
 هیلالی نه و، نه حیفی گو شه گیره
 له حه سه رت ما هی تا بانێ عهزیزم
 وه کوشا هی جیهانم تا " حه ریقی"
 گه دای ده رمالی ده ربانێ عهزیزم

* * *

چامه کان

دلبره ری فکر

قه مەرکه و تۆته میزا نی خه یالتم موشته ری با بی
 له عیقدی نه ز مونه سرم تالیبی عیقدی سوره بیبا بی
 جه مائی دلبره ری فکر له خه لوه ت دا بو تا ئیستا
 بئلا با دلبره ئا را بی، قه بولی شه هلی ئا را بی
 له دوکانی خه یالتم بو عروسی دل غه زهل دینم
 گرا نجان بی به کارنا یه که سی سه ودا ی له سه ردا بی
 له موژده ی نه و به ها رو غولغولی بولبول له ده وری گول
 وه کو قومی ده بی تۆقی وه فای سه روم له مل دا بی
 نه فس ده م، دیده پیرئا ووسه ما وه رسینه جه رگ ئا تش
 که لام قه منده که رسا قی له گول من ئا روزوی چا بی
 سه رم سه متوروسینه سا زوئه شکم تا ره به وشه رتسه
 بدا سا قی مه بی نا بی بئی مو تریب بئی نا بی
 له دا مینی خه یالتم دا مه نی گول بچنه ئه ی شاهید
 به شهرتی شاهی "شه مسه ددین" له دلما جیلوه ئا را بی
 له گه رمی لوتفی "مه ولاره" نییه سه ردی له مه ولاره
 به سه رما رو بیوه سه رما، نییه با کم به سه رما بی
 خه لاتنی شاهی نه و روزی نیشا نه ی ئا تش شه فرۆزی
 نه سیم هینای به دل سوژی دلئی سوژی جه فنا نا بی
 ره ئیسه هه وروتوچی ره عدوتو پ به رق ونیزام باران
 نه سیم پیشره و، ته لیه ته رزه، فه رزا شی ده بی با بی
 شه مال سه رتیپی ته رتیپی غولاما نه ی غولاما نه
 جنوبی یا وه ری فه وجی شه ده وده سمائی و الابی

به لک بوکتیو وسه حرا وهک ده لک خوی دزیه وه زستان
 زه بیستان شیتتیفاقه ن چون بهری خست هیزی پی بی
 له ده نگی ره عدوره نگی بهرق و نالهی هه وروگر مهی با
 که روکویر به فری ثابین مده هه ناسه سردی پی مای
 له شوقی گول، له زه وقی مول، عه جهب سه رخوشن شه هلی دل
 ده ویزن تاییفه ی خویا نمه که رجه ننه ت به دنیا بی
 حه جه رهروهک شه جهر نا تیق به سرپی قودره تی حه ق بو
 که سئی حالی بهی حالی ده بی که ره هلی بینا بی
 نیشا نه ی نیعمه تی عوقبا له دنیا دا هووه پیدا بو
 که سئی با وه ربه من نا کاله ره نگی سه وزه جویا بی
 عه تای موله ق به غه پیری خالیقی حه ق بو دره ختی ره ق
 به کئی ده کری هه موسالئی شکوفه ی سه بزی پی دا بی ؟
 نه با تاتی زه مین نه وختیز و جامی که یفی گول له بریز
 له خه ویتدا ریونه رگس هات به خیر بی مائی نا واپی
 به عه زمی ده ست بوسی ده دسته ده دسته هات خمه ت شا
 هه مومه خموری نیسه ت وهک که سئی سه رمه سئی سه هیا بی
 وه نه وشه بو غولامی خالی خوبان گه ردنی که چ کورد
 به وه جهه وه جهی وهک موئمین له به سوچه به سیمای
 سه فینه ی فیکره تم رچو ده فینه ی حکمه تی توش بو
 سه له فحیزی خه له فه ره چوک سه ده ف بودور موهه بی بی
 نمونه ی شینقیا دوسه رکه شی بو سردی و گه رمسی
 که موخلیس حالی گه رمو مونکیریش دل سه رده تاما بی
 " سیردا جه ددین " به نوری حه ق به هه ره خستی به های دا بی
 به شه مسی روی "حیسا مه ددین" وه فا کا بی "زیبا ثاب بی

به سه رخاکی وجودی تالیبا ن ٹیکسیری ٹهلتا فت
 مسی قه آبی قه آلب خالیس ده کا گه ره کسی تیدا بی
 (له دیبا چهی کتیبی حوسنی عالمه هره ره ق لاده م
 ده بینم مه بجه سی وه سفت له هره فصل وله هه ریایی)
 له گه لّ نه فسی به زیدوهک یا به زیده هه ردلی بو تو
 موتیع وئه هل ودا نا بی، سهری ته سلیمی دا نا بی
 به نه حوی سهرنی دلّ تا زولفه قارت گرتنه نیو چه نگت
 وه کو "حه یده ر" له فة تحی خه یبه را شم شیر ی کیشا بی
 به عیشقی شای "سیرا جه ددین" وشه وقی "بولوه فا" جا نا
 که ره م فهر مووه کودیژن نه زا نستم به زا نا بی
 "حه ریقی" ریشه یی جانت فتیله ی شه معی جانانه
 له به زمی پیری مه یخا نه کزه ی دلّ بی مه زه نا بی

* * *

هه‌ودا به‌کسی خاوه

به‌نی ئا ده‌م‌خودا وای کردووه‌رۆژیککی ئا ماوه
 سه‌را سه‌ر‌عومری سه‌رفی سه‌رف و نه‌حوی زه‌رفی "تاماره"
 مه‌دا ری تولى ئوممیدم خه‌یائی گه‌ردن وزولفه
 به‌ئتی سه‌ودا سه‌ری عاشق له‌سه‌ره‌ودا به‌کسی خاوه
 به‌ساتی په‌رجه‌می ئا شوفته سه‌رگوردان و زۆلیده
 به‌میسلی زولفی سونبول دل هه‌هیشه‌حالی شیواوه
 هه‌وای نافه‌ی غه‌زاله‌ی ریخی خوته‌ن توشی خه‌نای کردم
 به‌یادی میشکی زولفی رومله "چینی" په‌رجه‌می ناوه
 چراغی عومری عاشق بای فه‌نای هیجرا نی له‌هه‌لبو
 له‌فا نوسی "ئه‌ده‌ب" دا حیغزی که‌به‌ک دونه‌فه‌س ماوه
 ده‌میکه‌چا وه‌ریی سورمه‌ی غوباری مه‌قده‌می ییارم
 له‌کووی خوبانه‌وه‌ئه‌مرۆنه‌سیم تۆزیککی هه‌یناوه
 کتییی عیشقی مه‌جنون ئایه‌تی روخساری له‌یلایه
 له‌سورپی بوسفا ده‌رسی جنونی ئیمه‌نوسراوه
 سه‌رم کاسی شه‌رابی سوچه‌تی کاسه‌ی دلی غه‌یره
 له‌ده‌ردی دوردی ئه‌م‌جا مه‌په‌نا م‌بۆسا قسی هه‌یناوه
 که‌سێ فییره‌ت بلّنده‌یی بۆ ره‌واجی سکه‌یی دینی
 خه‌راجی میسری قه‌لبی خوێ به‌حوسنی "یوسفی" دلوه
 له‌سه‌ره‌ودای قوماری شاه‌ی خوبان "پیری بوره‌انی"
 به‌چه‌وگانی ئیراده‌ت گۆی سه‌رم بۆبازی داناوه
 نمای رۆح وحه‌یاتی من به‌جیلوه‌ی ساقی به‌باقی
 نه‌وه‌ک وه‌ک سه‌په‌ه‌بۆ سفره‌له‌دوی نان، چاوی په‌رئاوه

به قوربانتم به مئهی پیری خه را با تی جیهان ئا باد
 به شاهید به که و ارّوحم له ره هنی قوربی تئونا وه
 شهی مَلکی به قین شاهه نشه هی دین پیری با ته مکین
 ره ئیسی ئه ولییا ره حمی هه تا دل ریئی نه به سراوه
 له دا رول حوزنی میخنت نا چی به وه ک پیری کنعانی
 به بۆی پیرا هه نی یوسف که سی چا وی هه ئینا وه
 حوزوری تۆ به هه شته ئا ده م دل وئه هلی هه سد شهیتان
 به بۆی دا نهی ته مه عکبشا و به نا ودا وی دونیا وه
 شه را بی سوحیه تت ئیکسیری خاکی مه عده نی رۆحه
 له کارخانهی سه عاده ت لوقمه بی لوقما نی هینا وه
 عه دوبا هه روه کوعه قره ب به کلکی نئیشی خوی دا نسی
 شوکرتۆزی حه یلی بووا به چا ویا دیا ره دا بئنا وه
 هه تا گوئی پئوه بومونکیر له زه لکا وی حه سا ده ت دا
 هه زار ق کلکی بگری که لکی نا گری تازه خنکا وه
 وه کو په روا نه بۆ شه معی جه مائی تو "حه ریق" شه مشه و
 چرای شوقی به کبریتی ته بیعت خوش هه لئیا وه

* * *

عیشقی حەقیقی

عیشتت کە حەقیقی بێ تالیب مەبە ئیلا کور
 ھەم حەزرەتی لەولا کور، ھەم یوسفی والا، کور
 ئە و نۆرە کە مەنشە بو، بۆ عاشقی مەبدە بو
 تیکفرە لە ئە و نۆرە مە علوم و ھووە یندا، کور
 عیشتی کە بە قووەت بێ ما ییل بە مرووەت بێ
 نەم دیوہ کە تالیب بێ ئیلا کە تەلەب کا، کور
 عیشتی کە بە غە و غا بووە ک عیشتی زولە یخسا بو
 سەرگەشتە و وریسوا بو یوسفی والا، کور
 شیرین کە شە کەر زیزبو، بۆ کئی بودل ئا ویزبو
 بۆ خوسرەوی پەر ویزبو، فەرھا دی ھە وا خوا، کور
 کج ما ییلی والایە وەک دامی بەلا وایە
 کور وەک کوری شا وایە بی خەوف و موخا با، کور
 کج تەبعی کج ونا قیس، کور تەبعی تەرو خالیس
 ھەم سوحبەت و ھەم جالیس خۆش مە نزوروسیمما، کور
 کج زولفسی پەریشا نە، کور پەرچەمی ئە فشا نە
 کا کۆلی بە جە معیەت ھەم شانی کجە، یا، کور
 کج سا چیبی لەرزانە، کور مەردە لە مەیدا نە
 کور ھەم دەمی ئینسانە، خۆش مە شەرب و گوویا، کور
 ھەر کەس بە تەبیەت بێ، ئە ربا بی مرووەت بێ
 لەم نوقتە تە ما شا کا، خانم کج وئا غا، کور
 قامەت کە وە کونە ی بێ، کئی دیوہ لە گەل بە ی بێ
 ئە م نەیسبەتی ئە خلاقە دەرحەق بە کجە، یا، کور

سەدەھەیفی کەتۆ " نالی" بە مەپیری بە مندا لى
 سەم تەرزە لە عیشق ئە دەوی، زیبا کج و دیبا ، کور
 مۆی کە لە روی کور بی، رتجا نە بی نیوبا غە
 سەدجەرگی لە بۆدا غە ، سا حیب خەت و ئینشا ، کور
 بۆخە لۆه تی تە نیا بی نیلوا قیغە کج چا کە
 ئە مە کە لە عیشق بە دەوی، ئە دنا کج و ئە علا ، کور
 بۆخە لۆه تی تە نیا کج بۆ بە زمی تە ما شا ، کور
 بۆفا سقی ریسوا کج ، بۆعاشقی سەودا ، کور
 کج وەختی شکا سە دەدی، نا مەنی چ سەرحە دەدی
 نە قسی نییە تی عە دەدی، مەحفوز و موبەررا ، کور
 لە م تە بی کە چە لادە ، عومرت هە موبەر با دە
 خۆی ساقی یوچا و با دە ، مەزبوت و موهە بیبا ، کور
 ئە م عیشقە مە جازا تە ، ئە نجا می مە جازا تە
 غە و و اسی حە قیقە ت بە ، دەردا نە بی دە ریا ، کور
 هە ر عیشقی حە قیقی بی، وە ک عیشقی " حە ریقی " بی
 مە یلی بە دە قیقی بی، بۆ مە عریفە تە لوللا ، کور

مەدینەى شەمەل

تارىكەدلىم رەوشەنىي شەمسى ھىدايەت
نوقتەى دلەكەم مەبدەئى ھا تۆتەنىھا يەت
رۆژم ۋە كوشە ۋا يەبەبى شەمعى جە مائىت
سۈبھى شەمەلم چا ۋە نووا رەلە عىنا يەت
نامەى عەمەلم رۆرە شە ۋەك سەفھەيى قەلبىم
غەپرى رەشى رەنگى نىبەخوش حال ۋىكا يەت
شاھىكى جگەرسۆزۈ نىگا ھىكى دل ئەفرۈز
با بى لەتەرەف تۆۋە بەتە ئىروسىرا يەت
بەرقتى بەرقى دوژمنى دىن ، مونكىرى بەدبىن
كەى دىتەئەسەر خەرمەنى ھەستىم بەرىعا يەت
عىسان بەئىزا عەى دل ونىسان بەئىتاعەت
ۋەك جۈتەبرا سۈحبەت يان گەبىر ەتە غا يەت
" سەبىد " سەنەدە ، شاھىدى " سا دىقمە " مەمەد
بى سەبىقەلى تۆدل نىبەتتى دەرک ودىرا يەت
ئەى پادشەھى ملىكى وىلايەت بە عەدالەت
مەزلىومى شەرى نەفسم ۋھا تومەشكا يەت
كەوتومەتەزىر دەستى شەيا تىنىنى نفوسم
دەستى بەدەرە دەستى شەكەستم بە عىنا يەت
قوربان بەفەيدى قاپى سەكى قاپى بەكەت بىم
ۋەبىزانە سەگم را مگرەبى ۋىفوز ۋىما يەت
ۋەك تازى لەدوى سەيدە ۋە من دەبەتوفەبىلى
بەو شەرتەكە ۋا پەس نىگەرەت بى بە عىنا يەت

حەيفە سەگى قا پىيەت لەزىيا نا، بىتى زما نى
 بىتى باكم ئەگەر نالە ھەزار جورم وجىنا يەت
 بىتى تۆشەم وھا تومە ئەدەر مالىسى كەریمان
 ھەر جارە بە بىتى تۆشە دە چن ئەھلى وىلايەت
 " بورھان " وەكو " كەنعان " و " شەرەفكەند " كەمىسربو
 كردت بە مەدینە ئەسەل و كەعبە يىسى غا يەت
 ھەم شەمسى بە ئىسنا دى و ھەم قوتىبى بە ئىرشاد
 ئەو خەرقە بە سەبونە زەرى ئەھلى كىفا يەت
 ھەم حازر ھەم غا يىب و ھەم جەمەع و پەرئىشان
 ئەم جەمەنە قىزە نى لە تۆبە بېرىو ا يەت
 بۆبە حسى سفا تەت ج جەلالى ج جەمالى
 ھەر عەقلى كەكول بوھە موکول بولە بىدا يەت
 سەدھەر وەكو " مەنسور " و ھەزارى وەكو " شېلى "
 جار و كەشى دەرکن بە ھەواى دەرک و دىرا يەت
 سەردانى لە مەيدانى مريدانى " حەرىقى "
 بۆگۆبى شە قىن چا كە خۆشت كوت بە كىنا يەت

خزری ریگه

ئه‌ی خزری ره‌هی زولمه‌تی نیوئا وی حدیا تم
 بیئ شه‌می روخت سا‌کینی قه‌عری زولوما تم
 ئه‌فسورده‌یی سه‌رما‌یی حوزوزو شه‌هه‌واتم
 رنجیده‌ووئا زورده‌یی ده‌ستی خه‌تسه‌راتم
 دل بوته‌پییا ده‌ جله‌وی ئه‌سپی هه‌ناسم
 بو‌ده‌وری روخی شاه‌ی جیهان به‌یده‌قی‌ما تم
 هه‌رچه‌ند که‌هه‌لاتم وه‌کوبوم‌شومی ولاتم
 هه‌رچا وه‌نووا‌ری که‌ره‌می پی‌ری هیرا تم
 که‌رچی وه‌کوسه‌رده‌فته‌ر وسا‌لاری عوسا تم
 له‌م خاکی ده‌ری ره‌حه‌ته مه‌ئموله‌نه‌جا تم
 قوربان‌ی سه‌گت بم شه‌هی مه‌یدا‌نی هی‌دا‌یه‌ت
 وه‌ک سالیکی بی مه‌سه‌کی ری‌ی هات ونه‌ها تم
 زه‌نگی خه‌ته‌رووه‌سوه‌سه‌واقه‌لبی قه‌لب‌که‌رد
 هه‌رمونته‌زیری گو‌شه‌یی میرئا‌تی‌چه‌لاتم
 حه‌یران وسه‌راسیمه‌ وه‌کوبولبولی بی‌گول
 ئاشوفته‌ووگی‌رژوده‌یی خا‌ری و‌که‌نا تم
 ته‌عمیری دلی با‌غی له‌با‌غ‌چا‌تره‌قوربان
 له‌م چا‌وه‌منیش مونته‌زیری ماشی‌فورا تم
 تا مه‌تله‌عی که‌نعانی به‌ نی‌وجا‌هی زه‌می‌رم
 سه‌نگین به‌سه‌عا‌ده‌ت بو‌ته‌را‌زویکی نیشا تم
 بو‌دیده‌یی یه‌عقوبی خیره‌دیه‌ک نه‌زه‌ری‌تو
 خا‌سیه‌تی پی‌راه‌نی کردوه‌به‌خه‌لاتم

زا نیومە که سوئی ئەدە بە شیکو لە ئەوێ
 جبکەم دەسە لاتەم نییە بێ سەبرو سوباتم
 تۆ " شەمس " و منیش زەررەیی بی خیلو بە قوربان
 نیسبەت هەیه عەیبی چیه جۆیا بی بەراتم؟
 باوە سغی هەموزیللەت و ئەحوالی رەزێلم
 چون مونتکیری تۆنیم وە کوسولتانى ولاتەم
 بەم تەبلەیی عەتتاری خەیا لاتە " حەریقی "
 هەربا نگ کە وەرە موشتەری بۆشە هەدو نە با تم

* * *

عەسرى خەزەف

ئەي تۆبەلە دەس رۆژى فىراق وشەوى ھىجران
 ۋەي رولەھەرا ۋ كەشمەكەشى ساعەتى ھىرمان
 ھەرخۆزگە بەيارم لەفىراقى غەمى يارم
 ھەرچا ۋە نووارم لەنىگاي دىدە غەزە لان
 جاران بۆكە ، كە مائەم دە چوباقى بو "كە مائەم"
 ئەم جارە بە جارى سەر مائەم چوبەسە تالان
 تاسونبولى زولفت بوو بەرژىنى گوللى پوت
 نەم دىو لەدورپىشە ۋە عىشە ۋە خەت و خالان
 بۆسە بزهىي نەو خىزى خەتى لالە پروخانم
 ھەورى خەفەتم حازرە بۆ دىدە يىگريان
 غونجەي ئەمەلم چوتكە نە پشكوت ۋە ئەم سەل
 بولبول بە دئەم دىژى كەسەد خۆزگە بە سا لان
 تۆتارى سەرى زولف و منىش ئەشكى بە حەسرەت
 خۆش دىن لە يەك ئە و پىشتە ۋە ۋە دا نە يى مەر جان
 قەتەرەي عەرەقى شەونمى بەرگى گوللى پوتەبو
 ۋە مزانى كە مەر جان نە لە سەر لە على بە دەدە خشان
 تارىشتە يى زولفت بوو دا مى دلى مە يلىم
 مەجنونى دوجە يلىم لە ھە موقە ۋە مە ھە را سان
 جەرگە بە دەمى تىغى بىرۆت بىرە بە شەرتى
 بدروى بە تەلى زولف ۋە تەي سوزەنى موژگان
 لە وچا كە ھە ۋا دىومە كە ۋا چا كى دوگىر فان
 گىر فانى دەرونم بە خەيال پىر بولە عىر فان

دل بویه سه وادی بووه وه زولسه خه تی تو
 مندا ل بوکله فیتربوله خه تی له وحه بیجا نا ن
 تا تا یه تی حوسنی له خه تی مه سحفه فی روت خویند
 سا حی بی سه وادوخه ته نا نیق بو به قورئان
 ته شریحی خه یالی فه له کول شه عزه می وه جهت
 ته سویری به بی گو ی زه قه نت نا به ته ویجان
 خالت له پروخت نوقته یه بو مه رکه زی عالم
 زولفی وه کوقه تره ت به که شش ها تنه جه ولان
 بو مه تله عی بورجی قه مهر وشه می جه مال است
 که وتومره سه دخا نه بی نیوچا هی زه نه خدا ن
 وهک مه نعی منی کردله ته وافی حه ره می روت
 سا ، ره بی له ئیما نی که سه رداری له ئیما ن
 بازاری جهل گهرم وهونه ر سهرده ره و اجی
 عه سری خه زه فه جه یفه گوهر بیتئیییه مه ییدان
 هه ییهک په لی فرزه ندی ده زی شیعری "حه ریقی"
 تو بوچی له کیس خوتی ده ده ی موشته ری نادان

کهوای غه زهل

تال وشیرینی زه مانه به مه ز اقت نابج
 چا نییه ساقی بدا با ده وتو بلیستی نابج
 به زوخالی جگه رو دودکشی شاهی سینت
 هه ربه جوخی ده بوچا بیت وده می کیشا بی
 ساقی جامی که ره موده وری عه تای شیرینه
 با به تالیشی بدا ، رووچ لسه لات بیتجا بی
 پیری مه یخا نه ده لئی نه ز م و مه قامت شه مه بی
 هه رکه سی دوردی نه بی ساف وگه وارانابج
 نه خشی نامی قه لئه می قودره تی ئی بدا عی وجود
 زشتی تیدا نییه گهرتو نه زه رت زیبا بی
 به که مهندی غه می دونیا که سی خوی بیتجا بی
 مو تله قی قه بیدی ته کالیفه که خوی بی چا بی
 جیلوه بی ساقی یونه شه می وله هجه می وتریب
 فهرحی مه جلیسه تا جامی شه ده ب نه رزا بی
 سه رخوشی چاوی شه وی مه کره له سرکه می شه بروی
 قه ندی لپوی مه زه بیه مه شره بی تو گهر چا بی
 من له بهر چاوی کو تم بو مه زه چا بولیتوت
 شه وده لئی جامی مه یه ، چا نییه بو تونابج
 بی نه واکه می به سه دای کردو گوتی گویا بی
 به ره زای پیزی موغان مو تریب شه گهر گویا بی
 شه وی خامی شه مه عه که وتوت ته حالی چاوی
 چو ن له بهر ریس وگور بیسی له غه زهل چویا بی

حیکمه تەشیعری من و دەوڵەتی ئەهلی ئیماک
 وەک تەلەسمیکە کەریی مەسره فی بۆ نەشکا بی
 گەرچی دەردی سەری یەتولی کەلامی خەلکی
 من "کەوا" بی غەزەلم چاکە کەسەرتا پایی
 بۆکەسی چاکە سەفینە ی غەزەلی بەحری "حەریق"
 کەوھەری ئەشکی هەمو رەشکی دڵسی دەریا بی

* * *

بئی وه فای گول

عیلاجی دهردی بئی دهرمانی من ههرلوتفی جانانه
 به لئی شه و خوی جه کیمه لوتفه که ی دهرمانی دهردانه
 مهلول وزا روبیما رم به سه دعیلهت گرفتارم
 خودا ره حمی به حاکمه، که عیشم عینی نو قسانه
 عجا ییب مه جمهری سینمه به سوزوتابش وتا به
 وه کو قومی دهنالینتی دلای مه حزون ودیوانه
 له لای خوم ته بی عالیم بو، له لای خوم فکری "نالیم" بو
 نه
 شه میستا شیعی بئی مه عنا مده لئی وه کجیسمی بی جا
 له لام بئی ساقیی ساده که پیتی بئی سا غری باده
 که گوشه ی چا وه که ی با دادلم دینیته جولانه
 کووانتی موتریبی خوشگو، کووانتی ساقیی دلجو
 به بئی نه نه زمه که مسته، به بئی مه ی دل که جهیرا نه
 دهنالینم وه کو بولبول له دادای بئی وه فای گول
 ره وان نه زمی وه ک دولدول وه لئی خاتر به ریشانه
 به مه جموعی وه ره ساقی بنیشین پیکه وه ساتی
 دلئی زارم په ریشانه وه کوزولفت که په خشانه
 وه گوشه عری له ف ونه شرت هه مو شیعرم موشه ووهش بون
 هه تا بئیم ودوستی شیعی بئیم بئیم بئیم مه جانانانه
 دللا تا که ی به بی هوشی دهنوشی مه ی به خا موشی
 له گوشه ی غم. هه لسته وه ختی سهیرا نی خه یا بانه
 عجا ییب مه دره سه ی شیمه به به زموره زموناهه نکه
 شیلای به رفه راری که ی توه مه زمی فه قیانه

جەنابى زاتى " مەولانا " فەرىدىدە ھەرە ماشەللا

وھىدى عەسرە لەم عەسرە بە عەينى عەينى نوعمانە

لەھەيئەت دا ، لەھىكەمەت دا ، لەئا دا بى تەرىقەت دا

لەئەھكامى شەرىعەت دا ، لەمەنتىق دادورثەفشانە

جەنابى ئەم زھورى بو ، زەھاوى ناوېش ون بو

نەزىرۇشېبھى "مەعدومە" مىسالى غەيرەئىمكەنە

زبانى مەن كلىلە بۆكلىلى با بى ئەم مەدھسە

ئەگەرچى فىلمەسال فەتتا حىبا بى عىلم و عىرفانە

"ھەرىقى" شىعرەكانى تۆھمە مووھەك مورغى بى بائەن

لەعېشقا بائىيان سوتابە مىسلى بائى پەروانە

* * *

چا وه پیتی مسوژده

چا وه پیتی موژدهی نه سیمم تاله گولشن دیتته وه
 به لکه فه رما بش بکا گول، بولبولم بسا بیتته وه
 وا و معیدی به فری زستا نی فیرا قت که وتنه دل
 مه ره با یوه عده یوسیا لت کتوی دل رهش بیتته وه
 میروه حی زولفت لهده وری ژا ته شی روت بی، چلون
 ناگری عیشتت به نا وی چا وی من ده کوژیتته وه؟
 سوچی زولفت بوکه په روا نهی دل م روی کرده روت
 ناگری وه سلای شه م و په روا نه شه وده گریته وه
 حدتت وموری زولف و خالت حوجه تی ملکی دل
 نه قشی شه و مؤره به نا وی "خور خوره" نا چیتته وه
 دل له ترسی چا وه که ت روی کرده میحرا بی بروت
 ئیسته بیستومه له چینی زولف چینی نا بیتته وه
 کیئوی هیجرت خسته سه رشا نی دل م پیتی خستوه
 تا نه گاهه دستی به زولفت زه حمه ته هه ستیتته وه
 سه دکه رهت خستمه گیزومه هله که ی به حری فیرا ق
 ناخری موژگان نی قوللابت ده رم دینیتته وه
 مه زره عی میهرومه حبه بت توخمی وه سلای شین نه کرد
 گول به شادی داده چیتتم خاری غم ده پرویتته وه
 خوت ده زانی مودده تیکه گهردی پا مالی جفام
 که ی وه کونه قشی قه ده م سه ر دینمه ژیر پیتته وه
 دل شه واکه وتوته زیندا نی غم مت قوربا نتم
 تا به کی زولفت بنییره به لکه بوم ده ربیتته وه

تۆخودا تاكەي لەتاریکی شەوی ھیجرا نی تۆ

دەستەوئەژنودا بنشیم، رەبیبی کە ی رۆژبیتەو

بێ ئیشا رە ی حیکەتول عەینی شیفات نایێ شیفا م

خۆت دەزانێ زامی دوری سەختەخۆش نسا بێتەو

فکری من چونکە دەقیقە عاشقی قەدەدی ئسەو

مولە موگیرا وەچبکە ملبیک جو ی ناییتەو

زەخمی دل بێ مەرھەمی وەسلی بەنا سۆرکەوتوو

ئە ی "حەریق" باسی مەکەتۆخوا بۆلا نەکولیتەو

* * *

هه زبانی ناسازی

ئەى جەنابى سەيیدی عالی نەسەب کەى رەهرەوئى
 عەرزه و دەردى دەوام و بئى دەوام دینیتەوئى
 بۆحزورى پیری کامل عاریفی دانایی راز
 شەمسى ئەفلاکى هیدایەت نەجمى ریتی هەر شەبرەوئى
 خۆمەسەللەم گەرلە غاییب دەستی پیرکۆتا نییە
 کەى دەبئى دەست و دلى پیرئى لەبۆم نرئى کەوئى
 رۆژوشەو غەرقى خەیاڵم بئى ئەنەیم
 چا و نەما وەتا بئیم قەت خەولە چاوم ناکەوئى
 خەلکى گەردەستى برا من چاوى ریتی دەستم برا
 وئى
 یەعنى چاومە برەلە دەست کەس زۆقى دەست و پیت نە
 گەرەزا ریتی بئى و هەزا رجا و بئى بەقووەى بازوى
 غەبرى مەقسومی نەسبى کەس وە دەست کەس ناکەوئى
 وەم دەزانی تۆلە خزمەت شەخ وقازی لیترەدا
 مەلجە ئەبۆمۆستە مەمندى دەربەدەر لیترە و لەوئى
 بۆقەزای حاجەت لەتەنگانەى زەرورى بەوکەنتى
 لیتی بقیەمئى ئیئو دالدەن گەر زەرورى هەلکەوئى
 ئیستەو هەک زانیومە هەرکەس رولە دالدەى ئیئو کە
 خەرمەنى هەستى بەبا چورپۆزئى سەدالیەى دەوئى
 پارلە "پشتەپ" و اشەکی بۆدەفعى سەدو هەمى دەکرد
 زەننى ئەوسال بەیقین چۆرەفعى شەککیش و لەوئى
 پاروپیترا ربه حسی فیترەى بەردەسپا نیا ن دەکرد
 بەقسەرا بردوقسەش مەعلوم زەکا تى ناکەوئى

تا "مهلا حوسین" بوخه یالی بښکه لیکم لیتی ده کرد
 نه مده زانی ده وله مهنه دېوشیا که روچی ناسره وی
 شسته گهرموللامه مجیدسوریا شله وده ووروبه ره
 وهک ده لاین بی ده وله ته شه وپښکه لی ری ناکه وی
 ره سمی ناسازی ویه هه زیانی ناسازی هه یه
 گهرله بی تا میله تا مچو بی قسمت دل هه لگو وی
 سائیلی لامه زه بی بی ری قسه ی جی ده کسا
 وهک شه میرفهرموی زیانی بیره تاله زیان که بی
 نوقته بی شهک بزه یا نی پښکه لی موللا حوسین
 چونکه شیشکاله به شه مفه حوایه کوشتی ده رکه وی

* * *

لاله عوزاران

ئەم تا قمە شیرینە لە مەکتەب کە دیبیارن
 جەلادی دلی عالم و ئاشوبی دیبیارن
 شیرین سەنەم و دل بە روفە تان و عەیارن
 خالی لە خەلەل جوملە وە کونە قەدی عەیارن
 شوخن ، هەموشەنگن ، هەموگول ئاتەشی رەنگن
 ئا ما دەبی جەنگن ، هەموسەبیادی شکارن
 ئا هورەوش و مەهوش و شیرین حەرە کاتن
 ناسک بە دەن و سیم تەن و لالە عوزاران
 گاهێ دەبنە رەهزەنی ئیمان و دل و دین
 گاهێ وە کوسوفی هەمومایل بە کەنارن
 گاهێ دە نوینن روخ و روناک دە کەن روژ
 گاهێ بەدو زولفە بینی سییا وە ک شەوی تاران
 زولف و روخ و بەرچەم لە گەل ئەگریجە و کاکول
 ئیعلانی حەرە بیانە کە ئیسلام و کوفاران
 خال و خەتی بی حەد کە هەموجە مەلە سەرخەد
 وە ک زەنگی لە گەل حور و وە کیو زاغ و عوقاران
 کێ حەد دی هەیه تالیبی گەنجی روخیان بی
 یەک یەک کە هەموسا حیبی زولفی وە کوماران
 مومتازی جیها نەن هەموهەم مونتە خەبی شار
 ئا غالە روبە گزادە و ئەسنا ف و کوباران
 وەختی کە دەکن جیلووە لە میدانی حوسن دا
 وە ک کەبکی خەرا مان و وە ک ئا هویی تەتاران

مهوزون وله تیف و خوش و خورسه ندوسه عیدن
 مه تبوع وره شیدن بهئوسول وبهویقارن
 وهک موعجیزه بیی موسته فهوی وانه له لای من
 بهولسه علی نمهک ریژه کهوا شهککه رته بارن
 هه ر شه حمه دومه حموده. خه یائی شه و و رۆژم
 له م مهکته بی روشدی به کهوا پرله نیگارن
 هه رچه نده که سولتانی جیها نن له حوسن دا
 بۆشبری ره قییم حه سن و حوسینی هه ژارن
 به م هه یئه تی ده رۆشی به رازیم وره قیبان
 دهستم له یه خه ناکه نه وه چهنده شه پاران
 عاریز بوله سه ر عاریزییان زولگی پریشان
 بی عینی ده لئی حال و مه حال له بیل ونه هارن
 په یوه سته وه کوده سته گوئی با غی جینا نن
 وهک غونجه بیی نه شکوفته بیی نه ورۆژ وبه هارن
 شه ماله گه ل شه م حوسنه نییه حوسنی وه فایان
 حه یفتی که له سه ره نجی دلی عاشقی زارن
 پاره ی جگهرم کرده که باب و مه زه بۆیان
 تا دیومه کهوا ساحیبی دوچاوی خومان
 له وحی دلییان سادله میهروله وه فایه
 بی میهرومه حه ببهت هه موبتی شهرت و قدرارن
 هه رچه نده که بیی تابع وبه دبسه خته " حه ریقی"
 شه شعاری به ئیشعاری عه جب پرله شیعارن

مەسئەلە ئىكەن
پەيىرەكەي پورھان

پەيىرەكەي پورھان بۆتە جەزەبەي كاران
 بارانى فرمىسىم باراندا لىدەي ياران
 سەر تا پام شىن كىر بۆسەوزەي روى گولزارى
 ئاوى چاوم سوربو، بۆسەروى جۆبارى
 لەخەوى غەفلەتاھاتمەوہ بىئەدارى
 دىسان واچومەسەر شىوہن وسەر زارى
 تۆۋەنۈشى سوحبەت ورازى شەوى وەسلىت
 توۋەنۈش فىرقەت و زارى رۆزى فەسلىت
 بەپەيكەنى موزەت چەند جارت پىكەوم؟
 لەمىحرابى شەبىرۆت بەستىم وگىراوم؟
 تۆۋەنۈش خاوت، تۆۋەنۈش لاولوت
 بەپەي دانەپەي خالت مەمخەرە نىمۇداوت
 بەپەريۈنى زولفىت روى گولت شاردەوہ
 دىلم نارد بەدىارى، تۆۋەنۈش ناردەوہ؟
 يا خۇداپەي قەزابى، لوتقى تۆۋەنۈش ھەروايە؟
 دىرېغىم لى دەكەي بۆتەقە ھەودايە؟
 تۆۋەنۈش لىپورۈت، تۆۋەنۈش مەزەي خۇين رىزىت
 تۆۋەنۈش پارۈت با بەس پى گىرورۈت
 تۆۋەنۈش كەي رازت، تۆۋەنۈش چاۋەكەي بازت
 تۆۋەنۈش كەي نازت، بەس پى گىرورۈت
 لەبەرجىلەوت مەرم نىقابى روت لادە
 لەبەرجىلەوت مەرم چاۋ پىپالى بەدە

ئاوريڭكم لىي وەدە ، ھەياتم تازەكە
 جەرگىت پارەكردم بەوتىرە تازەكە
 بەو ھەدەي خىلافت گۆي سەرت شكانىدىم
 بەچەوگانى زولفىت دىلت لىي رفا ئىدىم
 تۆ تارىكەشەو ، ھىجرانى چەندىسالىم
 تۆ رۆزى روناك ، كۆچى مالىھومالىم
 تۆبالىي ھەر ھەرت ، زولفىت لاولاوكە
 تۆ نىگاي دىل ھەرت جارىكى لىي لاولوكە
 تۆ دەرونى گەرم وتۆو ھەناسەي سەردەم
 تۆ دىلەي پىردەردو تۆ روخسارىي زەردەم
 لىھ سەرشانى دىلم بارى غەم خوارمەكە
 تۆ راستى بالاكەت ، شەدەكەت لار مەكە
 ئەمجا ئۆبەي ھەكسى تەجەللىي سىفاتە
 ئەمجا ئۆبەي جىلوھى جامى خۇش سەفاتە
 ھەك خەتى مىشكىنىت تاكەي پەرىشانى ؟
 ھەك پەرىگارى زولفىت تاكەي سەرگەردانى ؟
 روزهردى ئىشراقى خورشىدى جەمالىم
 شەرمەندەي بارەگاي زولفىت وخت وخالىم
 ئاوارەي ھەتەن وغەربىي كۆي پارم
 مىخنىت زەدەي دەستى رەقىب وئەغبارم
 تۆ كەبەي مرادت ، قىبلىي دنيا ودىنىم
 جارىئ دەركەوھ ، بابالاكەت بىنىم
 مەقامى عاشقان سەدای قەد قەمەتە
 بە ھەوای ھەزىنىم راستى قىيامەتە

به‌شیتوهی شیرینت سه‌د فرهاد دلّ که‌یله
 هزاره‌جنون سه‌ودای زولّفی له‌یله
 بوّج هرمن مه‌خموری باده‌ی دیده‌ی مه‌ستم
 یا هرمن سه‌رمه‌ستی جا مه‌که‌ی له‌سه‌ستم
 له‌لای خوّی " جه‌ریقی " شه‌معنی روی خوبانم
 گیرۆده‌ی زنجیری " پیره‌که‌ی بورهانم "

* * *

شېخوہی ھسورا می

شای شہرہ فکھند

جھسوب سھسھردا دیم غونچھ دھمی
 شہسھردھی عیسھت نمانا چھمی
 وھ سد نھزا کھت دھھن واز مھکھرد
 وھ بھک ناز ئی زھار سد نی یاز مھکھرد
 دھ ماغ نیسھت مو عھت تھر کھردھ
 گرد وھ جھھ توغرا یی مو عت بھ بھر بھردھ
 گو لّ چون سا حی ب دلّ گردین دیما ربی
 وھ ھوای فھ ی زش نھ ئینیتزار بی
 لا چھمی کھمی وھ لاومھ کھردی
 نھ جام گو لّ دا گو لو مھ کھردی
 پھ ی غونچھ غونچھ ی شھونازک نھ و گو لّ
 گیان نشت نھ عازا و، دلّ شین سھر چلّ
 وھ سھر بھنجھی ناز نیقا و ھلّدا وھ
 ئا ھرئ نھتو ی جھرگھ م وھ ردا وھ
 شیم وھ خزمھتش و روی شھرمھوھ
 وھ دو عا و سھلام لھفز نھرمھوھ
 جھ روی ئیاتیفات جوا و سھندھوھ
 دلّ نھدا غ و دھرد ھیجران سھندھوھ
 وھ دیدھی تھحقیق چون تا مو لّ کھردم
 جھو سو جھو نیسھت تھحقیق ئا وھردم

تۆمەز يەنىشان بۆي كۆي كەنەنەن
 نەسىم ئا وەردى " پىر بۇرھانەن "
 بەبۆي پىراھەن يىۆسەف نەزادەن
 پەرىو چەم كوران كەبەي مورا دەن
 ئەوبۆ مۇخلىسان يەعقوب ئانا كەرد
 مونكىران گىردىن دەس وەدوعا كەرد
 سەفايى پەي دىل ، زىيايى پەي دىن
 ئەربۆھا جەلى شاھ شەمسەددىن
 دەك نەسىم فەداي سۆزەي راھت بام
 پاپىر تويچ وەفەداي سۆز راھت بام
 قووەي بىنايىم وەگەرد پاتەن
 دىدە و بىنايىم سەر گەرد راتەن
 ددان جە سۇبەت ئەغياران كەندەم
 چون وەدىل دالبەند شاي " شەرەفكەندەم "
 بەشق " بولۇفا " شاي وەفەداداران
 سەر جەلقەي گىردىن نازك نازداران
 رەھمى چەنىم كەر جەھەر جالەتتى
 نەگىچ عىسيان ، ھەر جەھالەتتى
 نەر رەھمى تەكەي وە جەستەو جالەم
 وەداغ عىسيان دەرون زوغالەم
 چون پىردانا " مەندوم " مەجروم
 فەرمايش كەردەن فەردى خۇش مەفھوم
 " ساقى ئامانەن نەشو جەوپىرت "
 " فەرىساد رەسىم كەر تۆ بەشى پىرت "

پیر ره و شه ن دل منیج ده خیلیم
 راگه گوم که رده و ویل و زه لیلیم
 ئیسته وه هه ر حال پر خه جالته م
 خاکم وه سه ربو پهی قییا مه تم
 پهی دل وه شی ویم گاگاموا چوم
 شه ر سه د ره نجه روم سه گی قافلهی توم
 " حه ریق " کافیین پهی دنیا و دینم
 سه گی ئاستانه ی شای " شه سه د دینم "

* * *

چواریننه گان

*****

سهودا به کی سه قوم نییا

عیلمی جه لب وکه سبی دونیا بوته شه جزای کیمیا
 بو منی سهودا زده سهودا به کی سه قوم نییا
 ها و دهرس بوم من له گه ل زا هید له دیبا جهی کتیب
 من نه گه یمه فه سلی شه زویر شه وچوبو با بی رییا

*

نا بیای وی خه لکی

عه زیزم تو ده زانی من له به رجا وت که رو گیتزم
 له به رنا بیای وی خه لکی تیده گهی موحتا جی گوئی دریزم
 سوار نیم و بییا ده مچرن ده بی وه سل و مولاها تم
 ولاغ ده سناکه وی هه ربو ته به رپوک خوئی سه رئا ویزم

*

به ردی زه لام

چون به سه رکه م زه رفی شه وقه و مه دلم به سوئی نه یه
 جایی عیسی شه کل وشور بی با کییا ن به سوئینه یه
 خوئی له قورنی هه رکه سی شه مرو له نیو قوردا نه بی
 دهس له خوئی به ردا که سی به ردی زه لامی پی نه یه

*

مانگی موبارهک

له گه ل مانگی موبارهک بی قه زابی سازیشم نابی
 له ته کللیفی شه دای بی موله تی گونجا یشم نابی
 حکیمان قه راری چانه فه ربوی گهر به شیرینی
 شه وه نداده م تاله قهت روژی شه من ئا سا یشم نابی

بادا نهوه

کا غهزی وا زۆر ده هاتن زو له هه ورا مانه وه
 وهک گه لا تالو هه مومان خسته شاگر دانه وه
 دوینتی ده تکوت یوسفی سدیدی میسری دین شه وه

ئه مرۆ بات دا وه ، چ عه بیکی هه به بادا نه وه ؟

*

کاکی سه زده شتی

ههروه کو بیستومه بهینیکه له ئهم بهر ئهم بهری
 به مه لای "مزه وتی سور" وا چاکه تو بی له وه بهری
 پتی له حاشا بو له گه ل من مه حکمه می قازی ده چو
 کاکی سه زده شتی به ته ره هه ستی وه سه رجیگا بهری

*

دو پشک

به پشکی رازی به قازی له هه مالتی که دو ، پشکه
 له مالتی خوی له بو خه لکی هه میسه حیسسه دو پشکه
 به لتی "مونهیم" ده بی وایتی خودا کا مالتی ئا وایتی
 نهوک خه لکی که مالتیا ن زه هری مارونیشی دو پشکه

*

ئه ربابی مه عنهوی

بابتی کوریکتی بو ، چ کور ، ئه ربابی مه عنهوی
 ده یکوت له روی نه سیحه ته وه دا ییمه ن به وه
 وهک جه رده بی ، ده پۆله له عه مری منت که وهی
 نهی ده پته وه به مفتی شه فندی گه له نیه وپی

*****

تاکهگان

تال و شیرین پیکه وه نه مدیوه چا بی، چا، نه بی
 هه رکه سیکی هه منشین چا نه بی، پیت چا، نه بی

*

کوتم بو سه مده وی روی خو م به نا وی روت گولآو، نا که م
 کوتی بو سه ت ده وی شیته منیش روی خو م گلاو، نا که م

*

له عوزا را بومه لا بو به جووا بی دا کوتی نا دم
 ولاغ ده س نا که وی عه بی نیه چیش گه ر منیش پیا دم

*

سواری مه رکه بی فکرم له ده وری م لکی مه حال
 سواری ته وسه نی هی ممت نه ما "قَحَطُ الرِّجَالِ"

*

هه ربه ده ستوری مه لای لاسور، وه ها که وتوتسه سور
 وهی ده زانی لپی ده خه م گه ر بجه سه ر "مژگه وتی سور"

*

ئیحتیا جیم که وته "سو ما" چومه وی حه تتا شه ویش
 ری بی نه دا موی بی نه کردم شهی خودا "أَيُّنَ الْمَفْرَ؟"

*

موجازی کرد، مه جازی کرد، جه بهی کرد و جه بی لی کرد
 قه با لای شه سل و فه رعی خویند قه با بیل تابلی جسنه

*

سی که س به ته له ب بون، له ته له ب چونه وه جاری
 را بورد وه ته له ب بی نه وه تافه سلای به هاری

*

ای کاش هردو گوش من احوال بودی چو چشم
 تا هر چه گفتمی از تو مکرر شنیدمی

حریق

درتاریخ مشاهیر کرد

تالیف : بابا مردوخ رۆحانی

" شیوا "

ملا صالح متخلص به " حریق " فرزند ملانصرالله به سال ۱۲۷۱ هـ ق در دهکده زیویه زنوا حی سورداش تابع لوای سلیمانیه عراق تولد یافته است .

پدرش ملانصرالله اهل روستای کاشتر زدهات بیلوار کردستان بوده است که پس از خاتمه تحصیل در مناطق کردنشین ایران و عراق، در زیویه اقامت گزیده و همانجا تاهل کرده است .

حریق ابتدا نزد پدرش مقدماتی را فرا می گیرد و پس از آن مدتی ده قره داغ و ایامی در پنجوبین و بیاره و سلیمانیه درس می خوانده ، پس از آن راهی سا بلاغ می شود و در آنجا تحصیلات خود را به پایان می رساند ، آنگاه به خدمت شیخ یوسف " شمس الدین بوهان " مشرف می شود و بعد از تمسک به طریقه نقشبندیه و یک مدت سیروسلوک ، به سا بلاغ برگشته تا هسل می کند و در یکی از مدارس آنجا به تدریس می پردازد و عاقبت در اوایل خرسال ۱۳۲۶ یا ۱۳۲۷ هـ ق ، در سن ۵۶ سالگی همانجا به دنیا رآخرت می پیوندد .

حریق از شعرای خوش ذوق و بلیغ کردی سورانی است ، اشعارش بیشتر تغزل و غرامی و مملو از صنایع و محسنات لفظی و معنوی است . به فارسی و عربی نیز شعر گفته و دیوانش به سال ۱۹۳۸ م در بغداد دبه چاپ رسیده است .
و اینک اشعاری از حریق .

جام زر

خیزای زیبا پسردسته به جام زرزنیم
بی تا مل جام زربرفتوی آزر زنیم
جام برکف ، کام دربر ، شوردرسریکره
بیخودا زعالم ره آن عالم دیگرزنیم
گر حریفان را به مسجدره نما پیدشوخ شهر
ما که درمیخانه را هش در سرکوشزنیم
اوبه تهدیدات مبهم را همسایه درمی زند
ما به تمهیدات محکم را هش از کوشزنیم
قطره سنان بی پاوسر روجانب دریا نهیم
غوطه وورگردا باندرپای پهناورزنیم
قطره مشتق آمد از دریا به وصف قطرگی
وصف برداریم مشتق را و در مصدرزنیم
در مقام لی مع الله در حریم کبریا
دست ردبر سینه^۴ هر که ترو مهترزنیم
رخت را جایی فراداریم کآنجا جبرئیل
گرزند پیر آتشش یکبار ره بر شهپرززنیم
پای عزت بر فراز عرش و آنسوتر نهیم
سربه سنگ آستان پاک پیغمبرزنیم

تا ریخ وفات استاذفاضل
مرحوم "ملاوسیم" سردشتی
" گنج مستور "

ای دریغا چشم علم از دوریت بسی نورشد
نور علم در بصیرت طالبان را دورشد
گنج را رسمست زیر خاک تنوی گل رود
ای دریغا گنج علمت در نظر مستور شد
گوهر دریای علمت جمله چون دریتیم
عقد جان بود از دست اجل منشور شد
خانه دین از فوات علم میگردد خراب
خانه جهل از وفات عالمان معمور شد
مرده دل زنده را گلها بمر گلها بود
خاک بر سر زنده دل ، مرده گرمغور شد
پرتو "شمس الیقین" نازم بهر جایی که تافت
ز آن تجلی موسیان را کوه دل چون طور شد
آری آری هر "وسیمی" را نسیم از قبله یافت
از صفای صدق نیت سعی او مشکور شد
از فیل خرق عادت جانها از مهر وطن
در صفر عزم سفر کرد وز تن مهجور شد
مسئله کردم زها تف حال آن مرحوم را
زد بشارت بر ملاتاریخ و "مغفور" شد

۱۳۲۶ هجری قمری

گ = فەرھەنگی دیوانی جەریبق

ئادەم: ئینسانى يەكم ، باوكى نەوى مرۆفە ، بەپىيى
بىروراي ئايىن خودالە سەرشيۆەى خۆى دروستى کردولەبەهەشتى
دانا ، حەوواى لەپەراسوى ئادەم دەرھىنا و کردى بەژنى ، بەلام
ھەردوکیان فەرمانى خودايان بەجى نەھىنا لەبەرئەو لەبەھەشت
دەرکران "۲" ئینسان ، مرۆف ، کەس ، نەوى ئادەم .

ئايىن: دین ، مەزھەب ، شیۆە ورەوشت ، دەستور ، پیاوەر .

ئاوى بەنا: ئاوى حەيات ، ئاوى زيان ، لەزاراوى -
سوفيايەتى داسەرچاوەيیکە لەتاریکی دا کەھەرکەس لىي بخواتەو
ژیانى ھەمیشەيى دەس دەکەوئى ولەزاراوى سالیکان داسەرچاوى
ئەوین و خۆشەويستى یە ، کە ھەرکەس لىي بخواتەو ھەرگیزنا مەرىت
ولە بەین ناچىت .

ئاوئەنە: نەینوک ، پارچە شوشەيیکە پشەتەکەى بەجیۆە
سواغ دراوہ ، رەنگى ھەموشتیک دەدا تەوہە .

ئاتەشکەدە: ئاگردان ، شوینی ئاگرەلیگرسا نندن ، ئەوشوینی
پەیرەوانى دینی زەردوشت ئاگریان تیدا دەکردەوہ ، جیگای بەجى
گەیاندى رى و شوینی ئايینی دینی زەردوشت ، ئاتەشگاہ .

ئایەت: "۱" نیشان ، بەلگە ، ئەلامەت "۲" ھەریەکیک
لە رستەکانى قورئان ، پیاوى گەورە ، شتى سەیر .

ئال و بەیت: مەبەس بەنەمالە و خانەدان و کەس و کارونەوہ و
ئالى پىغەمبەرە ، خا ووخیزان و بنەمالەى پىغەمبەرى ئىسلام .

ئاشوب: ئاژاوە ، پەشیۆى ، شورش ، فیتنە ، ھەرا و ھوریا ،
کاری بەگزیەکا چون وتیک بەربونى خەلک ، حالەتى تیکچىونى
ئاسایشت .

شاشوفته : شیواو ، پهریشان ، خه مگین ، زیبانی سهخت
وتال .

شاستانه : ده رمال ، قاپی گه وره ، مالان ، خیوی خسته
شاستانه که .

شاهوی ته تار : شاسکی تاتار ، مامزی ته تار ، مامزی ولاتی
تاتارستان .

شامال : شامانج ، شوات ، هیوا ، تاره زوه .

شاهش شه فرور : شاگره هلگیرین .

شازورده : تازاردراو ، شیش پیگه پشتو ، رهنج دیتو ، رنجاو ،
دل تهنگ ، توراو .

شهرواح : کوی روحه ، (۱) رهوان ، گیان (۲) فرممانی
خودا ، وه حی خودا ، فریشته .

شه سباب " اسباب " کوی " سه بهب = سبب " ه (۱) هو ،
به لگه ، عیلهت ، وه سیله ، ریگه ، شاماز (۲) پیوه ندی نسزیکی و
خزما یه تی ، (۳) زارا وه بیکی زانستی عه روزه .

شه سکه ندهر : لهواژه ی ثورویا بی شلیکسا ندره وه وه رگیراوه
کوری فیلیپوسی شیمپراتوری مه قدونی بووه ، بهله شکریکی چله هزار
که سیپه وه هیرشی برده سهرده وله تی داراله ۳۳۱ ی پیش زایین ،
له شهری " گوگا میل" له نزیک " ههولیر" سهرکه وتوده وله تی
شیرانی روخا ندوئاگری له شسته خر بهردا ، به سهره موروه مه لاتسی
کون دازال بوئا گه شته روبا ری سهندله هیندوستان ، شه ره ستو
ما موستای بووه ، شه سکه ندهری عالم گیروزولقه رنه نیشی پی ده لین ،
شه له ست " الست " : تایا نیم؟ واته روژی شه زهل وزه مانی
که سهره تای نیه ، ده لین شه وکنه خواروی قسه ی له نه ته وه ی تاده بو

فهرموی : " الست بربکم ؟ " واته ئایا من پهروه ردگای ئیوه نیم؟ .

شه جناس : کوی " جنس " ه (۱) شه وشته یه که له چه نند جوړه شتیک پیک ها تبی، وه کوچنی گیا ندا رکه بریتی یه له ئاده میزاد وه موخا وه ن گیا نیک . (۲) له زارا وهی زانستی مه شتق دا جنس شه وه یه که له " شنوان = انواع " پیک ها تووه، وه نهوع لسه شسناف = اصناف " پیک ها تووه، وه سنف له " شفراد - افراد "، پیک ها تووه، (۲) کهل وپهل، کالا، ناومال، جنیو .

شسرار " اسرار " : کوی " سره " : نهینی، شتی دا پوشر او و نه بیزاو، راز .

شفسانه : حکایهت، داستان، چپروکیکی روداوی کونی وا بگیریته وه نه چیته میشکه وه وعقل وه ری نه گری، نهقل، سر - گوزه شت .

شفشان : بلاو کردنه وه، رژانندن، پهرا کهنده کسردن، شاشکراکردن .

شلهم : " الم " : ئازار، دهرد، ژان، رهنج، ئیش .

شهنجوهن : دهسته، کور، دهزگا یه کی هه میسه یی یه که له چند کس پیک ها تبی بو هلسورانی کا روبا رونا و بهنا و کوبیته و بوته کبیرکردن، مالی کومهل، خانوی جه ما عت .

شسناف " اصناف " کومهلی کاسب وورده سه نههتکار، تاجر، بازرگان، دوکانداران .

شهزان " احزان " : کوی " حوزن = حزن " ه، خه م و خه فته په زاره و دل تهنگی، دژی خوشی .

ششک : فرمیسک، پایوی چاو، شسرین .

شاهل " اهل" : (۱) شایان ، خاوهن ، پِسپور ، (۲) بنماله ،
خیزان ، خانهواده ،

شادابی تهریفت : ری و رهوشتی سوفیا بهتی، ری وشوینی
دهرویشی .

شایات " آیات" : کوی ثایهت = آیت " ه ، ثایهت :
بهلگه ، نیشان .

شاهل " اجل" : ثاکام ، وععهدی مردن ، شهوده مسهی
ژیانی که سیک تییدا تهوا وده بی، وهختی شتیک .

شاهل " امل" : ثاوات ، هیوا ، ثامانج ، ثاره زو ،
شهرشه " ارشد" : ثا زاتر ، گهوره تر ، بالاتر ، شهوکه سهی
که له ناوها وکاران و هاوریانی خوئی دا پله ییکی بهرزتری هه بی .
شهوکه سهی بهریی راست داده روا ، پیگه یشتوتر ، به ته من تر ،
گهوره وسدر کردهی دهسته یهک .

شاهسر " اثر" : شوین ، نیشان ، شوینی پی، گیرانه وه ،
هه موشتیکی که وینهی ما بیتنه وه ، نپشانه و بهلگه یه کی بونی شتیک
له وهختیکاله شوینیک پیشان بدات .

شاهساس " اساس" : بناخه ، پایه ، بنچینه .

شاهملا " افلی" : بهرز ، بالا ، بلند ، "مه عندهوی" خودا -
ده ره جهی شه علا کا .

شاهکام " احکام" : کوی " حوکم = حکم " ه ، فهرمان ،
هه موفه مانیکی که له دادگا ده رده کری بوکاره سات و رودا ویک .

شاهشیا " اشیا" : کوی " شیئی" شت ، شتومدک ، کهل ویهل
شاهشرف " اشرف" : گهوره تر ، مهزنتر ، بهریزتر ، شهشرفی
عالم : بهریزتر و شهرفتر له هه مو عالم نیاز چه زره تی موچه ممه د

پیغم مبهری خوابه .

شہفغان " الفغان " : شاه و ناله گریان و شیوهن ، بانگو و
هاوار ، فہریادوزاری .

شہرہستو " ارسطو " : حکیم وزانای نیوبہدہرہوہ کسنہ
ما موستای شہسکندہری مہقدونی بووہ .

شہزہار " ازہار " : کوی " زہجر - زہر " ہ گول ، شکوفہ ،
پشکوتنی خونچہوگول .

شہجزا " اجزاء " : کوی " جوزٹ = جزء " ہ ، بہش ، پارچہ
لہشتیک ، بہشیک لہشتیک .

شہمیر " امیر " : فرمانرہوا ، فرماندہ ، میر .

شہشعار " اشعار " : کوی " شیعر = شعر " ہ ، چامہ ، ہونراوہ .
شہزل " ازل " : ہہ ، ہشہیی ، شہوی سہرہتا ودوایی نیسہ ،
ہہربووہ و ہہردہیی .

شہاقوال " اقوال " : کوی " قہول = قول " ہ ، قسہ ، وتار .

شہگل " اگل : خواردن .

شہفسوردہ " افسردہ " : ژاکاو ، خمگین ، دل تنگ ، دل -
ساردہ .

شہمن " امن " : بیباکی ، دلنیاہی ، بی ترسی ، ہیمنایہتی
دل ، ٹاسایش ، دژی خوف .

شہخلاف " اخلاف " : کوی " خہلف = خلف " ہ ، جی نشینان ،
لہپاش بہجیموان ، داہاتوان .

شہنہس " انہس " : ہاودہم ، شہوی دل دہداتہوہ ، شہوی -
دہبیتہمایہی خوشی بوہکیکی تہنیا وگوشہگیر .

شہولیا " اولیاء " : کوی وہلی ، " اولیاء اللہ " : دوستانہ

خودا ، بهنده گانی نزدیکی ده رگای خودا ، له زارا وهی خواناسان
وعارفان دا شهولیا له دوی شهنبیا و پیغه مبهرا نن که که راه مه تیان
ههیه وده توانن نهینه کانه شاکرا بکن ، پیا وچاک ، شیخی دین .
شهوساف " اوصاف " : کوی " وصف = وهسف " ه چلونا بهتی
شیتی ، شهونیشا نانهی شتیک یا که سیکیا ن پی ده ناسریته وه ، پهسند ،
وهسپ .

شیکسیر : (۱) زارا وهی یکی زانستی کیمیا به ، بهتای بهتسی
له لایهن کیمیا گهرانی کون به کارده هیئرا ، شهوجه وه ره به که بنیا دو
نهژادی شت ده گوری ، بوبه لگه مس بکا به زیر وئالتون ، ده رمانی که
به بیروبا وهری پیشینیا ن چارهی هه مونه خوشی به کی کردوه . بیرو
با وهری مورشیدی تهواو که چونایه تی خه لک بگوری ، (۲) شتی به کجار
به که لک وسود ، (۳) هه رشتیکی که مده ست کهوی .

شیسلام " اسلام " : ئایینی موسولمانان له ده ورور بهری سالی
۶۱۱ زایینی به هوئی حه زره تی موحه ممدی کوری عه بدوللا بلا بووه
وه ، له پیشا ناله نا و عه ره ب ، شینجا له نا وهندی نه ته وهی تربیش .
(۲) چونه نا وئاشتی به وه ، خودا ن به ده دسته وه ، موسولمان بون .

شیشعار " اشعار " : ئاگادا رکردن ، خه بهردان به که سیک ، زانا
کردنی که سیک به کاریک ، فیئرکردن ، پی را که یانندن .

شیمکان " امکان " : (۱) ری تیچون ، توانایی به راه مبه
به کاریک ، ریگه خوش کردن ، (۲) له زارا وهی زانستی فهلسه فهدا
شهوشته به که بون ونه بونی وه کویه که و پیویست نیه ، وه کوئینسان ،
جانده ور ، کشت وکال ، بی گیان ، به راه مبه رته وه " وجوب " هه به که
بون پیویسته وه کو " واجب الوجود " شه مه کو مه لی شینسان وجانه وه
رو کشت وکال و بی گیانه .

شیره م: (۱) ناوی با خیکه گویا شه دداد دروستی کرد به ناوی
 شهوی بپیته به هشتی سر زهوی ، له بهر شهوه به ههشتی شه دادیشی
 په ده لین (۲) ناوی عه شیره تیکه له هوزی "عاد" خودا غه زه بی لی -
 گرتن له بهر گونا هی زوریان ، شه دودا وانه له قورثانی پیروژدا
 باس کراوه .

شیراق " اشراق " : (۱) روناک بون ، پرته وه ، دره وشانه وه
 تروسکه وروناکی خور ، روژ هه لاتن . (۲) شیلهام وه رگرتن .
 شینسان " انسان " : نادلما زاد ، خه لک ، به شهر ، بیلبیلهی
 چاو .

شولفهدت " الفیت " : (۱) خووره وشت گرتن ، دو ستایه تی ،
 فیربون ، ها وده می ، راهاتن ، هوگری ، په یوه ندی و دو ستایه تی
 ده گهل که سیک یا شتیک ، هه زله شتیک یا کایک ریگ کردن .

شیداع " ابداع " : په یدا کردن ، به دی هینانی شتیک جوا ن
 وتازه ، کردنی کایکی تازه ، له زارا وهی زانستی به دیع دا شه وهیه
 که شا عیرشیعریک بلی . که چنه ندسه نعت له سه نعت که نی به دیعییه ی
 تیدا بی .

شهرهار " اظهار " : ده رختن ، ناکرا کردن ، رون کردن شه وه
 ده برینی قسه یه ک .

شیشارات " اشارات " : کوی شیشاره یه ، (۱) پیشان دانسی
 شتیک به هی بزو تنه وهی چا ویا قامک ، به ده ست وچا ویا برو قسه کردن
 ده گهل که سیک ، قسه کردن به ره مز ، قسه کردن به کینایه ت ، (۲) له
 زارا وهی به دیع دا شیشاره شه وه یه که شا عیر به واژه وینه زوردروست
 بکا .

شینشا " انشاء " : دروست کردن ، داهینان ، نویسنه وهی قسه ی

جوان ، وتنی قسه‌ی جوان ، له‌خووه‌شت دا هیئان ک نا مه‌ی شه‌دیبا نه ،
ریک‌خستن ورا زاننده‌وه‌ی قسه‌به‌نوسین .

شیرتی‌هاش " ارته‌هاش " : ده‌سه برین ، فروفیل .
شیرس " ارث " : میراث‌وه‌رگرتن ، به‌شداربون له‌میراث ،
سه‌روه‌ت و سا مان وه‌هرشتیکی کله‌که‌سیکی مردوبوبنه‌ماله‌وخانه -
واده و خیزانی به‌جی ده‌مین .

شیمتیحان " امتحان " : تاقی کردنه‌وه ، تاقیکاری ، شه‌زمون .
شسناد " اسناد " : گه‌را نه‌وه‌ی شتیک بوسه‌رشتیکی تر ،
گه‌را نه‌وه‌ی قسه‌بو شه‌وه‌که‌سه‌ی که‌کردبیتی ، گه‌را نه‌وه‌ی سه‌دیسه
بو پیغه‌مبه‌ر .

شیتتیفاق " اتفاق " : ریکه‌وت ، دودا و ، کاره‌سات ، حادثه
شیکمال " اکمال " : ته‌وا و کردن ، گه‌یا ندن به‌ئاوات
وئامانج .

شیفته‌را " افتراء " به‌درو تاوان بوکه‌سیک دروست بکری ،
تاوان هله‌به‌ستن .

شیلاهی : خودایا ، شه‌ی خودا ، خودایی ، زانستی هه‌راوی -
خواناسی .

شیقبال " اقبال " : (۱) پیشوازی کردن ، رودان ، (۲) -
به‌خت ، چاره‌نوس ، تالیع .

شمر " امر " : فلارمان ، بریار ، شتی به‌رز ، روداوی -
گه‌وره .

شفا ده : ده‌عیه ، فیز ، ته‌که‌ببور ، (۲) هه‌موئه‌و وه‌لامانه‌ی
که‌شیک ده‌براره‌ی مه‌سه‌له‌ییک له‌پرسیا رو وه‌لامیکی ره‌سمنی دا -
ده‌یا ندا ته‌وه . .

شینکار "انگار": حاشا کردن ، که سیک قسهی که سی به
 گوئی دانه چی ، له سر قسهی خوی سوربی ، شینکار کردن : پاشه
 که زبونه له قسهی یک پاله کاریک .

شیرادهت " ارادت " : دلسوزی و شیخلاس له دوستایه تی دا ، -
 دوستایه تی راست تیکه له خو به که مگرتن و بچوکایه تی .
 شسرار " اصرار " : له سر رویشتن ، پی داگرتن ، سوربون ،
 له سر کاریک یا شتیک .

شستیمداد " استمداد " : یا رمه تی ویستن ، کومه ک خواستن ،
 شیرشاد " ارشاد " : ری نشان دان ، ری نوینی کردن بسو
 ری راست ، ری به ری کردن ، ری نمایی .

شیم " اسم " : ناو .
 شستادهن : راوهستان .

شیخلاس " اخلاص " : دلپاکی و دلسوزی له دوستایه تیدا ، راستی
 و جگر سوزی له کارو کرده ودا .

شیراهه " امضاء " : زایع کردن ، به فیرودان ، به هدهر
 دان ، له دست دانی شتیک به خورایی ، (۲) زوربونی ناوو زه مینی
 که سیک .

شیرا " امضاء " : نیشانه یکه له دوایی نام و نوسراوه -
 داده نداری ، نویسی ناوی نوسری نامه به شیوه ییکی تایبه تسی
 له پای کا غمزو نوسراوه دا به شهوهی بزانشن کئی نویسی به تی .
 شهله " ابله " : بی عقل ، تی نه گیشتو ، نه زان ، گیژ ،
 عقل سوک ، ده بنگ ، نه فام ، حول .

شیلتسات : چاوله که سیک کردن له روی خوشه ویستی و میهره -
 با نیه وه ، زوانین له که سیک له چاوی خوشه ویستی به وه ، چاکه و

میهره بانى کردن لهگهل کهسیک ، بهنرمى جولانهوه لهگهل کهسیک .
 شپلتیماس " التماس " : داواکردنى شتیک لهکهسیک . شت
 ویستن لهکهسیک ، خوبهکه مگرتن ، پارانهوه .

شینقیاد " انقیاد " : وهئستوگرتن ، رامبون ، فسرمان
 وهرگرتن ، خوبهکه مگرتن .

شیمان " اعلان " : راگه یاندن ، ئاشکراکردن ، دهرخستن ،
 نوسرا وهیا لاپره بیکی چاپکرا وکه بهوئی ئهوه وه . مه بهستییک
 بهخه لک را بگه بهندری بو ئاگا دارى .

شهلى نېسهت : ئه وکه سهى په یوه ندى ونزیکا یه تى له
 گهل خواناسان وپیا وچا کانه هیه .

شهلى کيبار : پیاوانى گه وره ، ئه وکه سانهى مه زن و-
 بهریزن .

ئهرباب " ارباب " : کوی " رب- ره ب "ه : خاوهن ، بار-
 هیئر ، جوامیر ، خان ، خاوهن پاره ودهوله مهنده .

ئه تیببا " اطباء " : کوی " طبیب- ته بیب "ه : حکیم ،
 پزشک ، دوکتور .

ئیقلیم " اقلیم " : ههریم ، مهلبه نده ، ناوچه ، پارچه یهک
 لهزه وی که لهبارى ئاو وهه و او وه زعی سروشتی لهگهل پارچه کانی ترا
 جیا وازی هه بی وهه لبزارده وچاتری ئهوانى تری .

ئیتتیفاق " اتفاق " : بهیه که وه بون ، چهنده کهسیک که بیرو
 راوقسه یان ده کهن بهیهک ، هاوریی ، هاوکاری ، بهکیه تی ، هاو-
 پهیمان ، (۲) روداو ، کاره سات ، پیشه سات .

ئهدئا " ادنی " : نزم تر ، زه بونتر ، په ست تر ، نزیکتر .
 ئه مساک " امساک " : دهسه پیوه گرتن ، خودورخستنه وه لهسه

خوارده‌مەنى (۲) بەخيل ، چاوجنۆك ، رژد .

ثيفتيراش " افتراش " : دەست‌کردن بەسەرين ، ھەردوباسك
کردن بەسەرين .

ثيفتيراش " اغتشاف " : پەيدا بون و دەركەوتنى غەل و غەش
وئالودەيى كەلەسيكا يالەشتيكا ، شيواوى ، سورش .

ئوسمەنا " امنا " : كوى " امين = ئەمىن " ە دروستكار ،
راست و دروست ، دەس‌پاك ، ئەوكەسەي كەخەلك با وەرى پى بكا ،
حالى ئەوشوینەي پىاوترسى ئەوہى نەبى لەوى شتىكى بەسەرىي پىا
توشى بەلايىك ببى .

ئىدبار " ادبار " : رووہرگىزان ، پشت‌کردنەوہ ، وەرگەرانى
بەخت ، بەدبەختى ، چارەرهشى .

ئوسول " اصول " : كوى " اصل = ئەسل " ە ، بناغە،بنىاد
بنج ، قانون ، دەستور ، سەرەتاكان ، مەبەدى سىياسى ، داب‌ودەدستۆر
كەومەلايەتى .

= ب

باقی : (۱) ندمر، هدرمان، بدهوام، پایهدار، شهوی
ماوه، شهوی لهجیگی یهکی ترده مینیتتهوه، (۲) ماوهی شتیک که
لهشتیکی ترده رده هیئرئ .

بارگاه : کوشک، کاخ، قهسری پادشایان، شو شوینهی که
فره مانره وایان ثیجازهی خه لک دده ن بوئه وهی پخش بولایان .
باب : (۱) باوک، (۲) دهرگا، دهرکه، دهرواز، به شیک
له کتیب .

بافسی : له خوانه ترس، زوردار، سهرکیش، گهردن کوش .
بایه زید " بایه زید " : بایه زیدی به ستامی عارف و
خواناسی گه وره ی سده ی دوهه م وسیهه می کوچی یه که عارفان و زانایان
وشا عیرانی شیرانی و ئیسلامی، "سلطان العارفین" "برهان الموحدین"
"مراد السالکین"، "برهان المحققین" "حجه الخلائق" "مشرشد
السالکین" نیان نا ونا وه و له شه ستیره هره پرشنگداره کسانسی
عیرفانه، ناوی شه بویه زید شه یسوری کوری عیسی کوری سروشانی
به ستامی یه، له بنه مالیه یکی زهرته زشتی بوکله پاشان موسلمان
بو، شاری به سنام له تنیشت شاره کانی سه منان ودا مه غای ئیستای
شیرانه .

به شارهت " بشارت " : مزگینئ، موژده، خه بیری شادی، هه والی
خوش .

به قلا " بقاء " : مانه وه، هه می شه یی، تیک نه چون، نه مردن،
هه رمان .

به نی ئاده م : ئاده مزاد، نه وهی ئاده م، خه لک، ئینسان
مرو .

بہیت " بہت " : (۱) مال، خانو، خانہ، جیگہی زیان
 وحسانوہ، (۲) مائی خودا، کابہ، کہعبہ، (۳) دیری شعر کہلہ
 دونیوہ دیر شیعیریا میسراع پیک ہاتوہ، چیروک، داستان، بہیت
 وبا ووکہلہ پوری شدہ بی .

بہسیرت " بہیرت " : بینایی، زانایی، روناک بینایی،
 زیرہکی، وشاری، بہقین، رہوشن دلی، عقل، (۲) بریتی بہلہ
 ہیژی قلبی کہ بہنوری پیروز روناک بی وبہم ہیژہ ٹینسان حہقیقت
 وپاتینی شتہکان ببینی، ہر بہوجوڑہی کہ نفس بہہوی چا و پینہ
 وشوہ وروالہتی شتہکان دہبینی، زانایان وپیشینیان " بہسیرت"
 بہہیژی پیروز، واتہ " قووی قودسیہ " نا و دہبن .

بہرجہستہ : وسہرکہ وتو، کہسیکی بہنا و بانک وگہورہ، -
 چاک، ہلبیزیردارو، بہرز، جوست وچالاک .

بہیتولحزن " بہت الحزن " : (۱) زوری خم و خفتہ،
 مال و مہلبندی خونا سور، ہموجیگہ بیکی کہ خہ و خفتہ تی لی بی ،
 (۲) ٹہوژوڑہیہ کہ یہ عقوب تییدا دہ ژیا ولہ دوری یوسفی کوری دہ تلایہ وہ
 ولہشین ونا سور وواہ یلادا بو، " بیت الاحزان " وکولبہیی ٹہ خرائشی
 پی دہ لین .

بہسہدہق : ریگانشانندوری سفہر، رابہری سفہر، (۲)
 ناوی بہکیک لہ بہرزدہکانی شہترہنجہ، (۳) سہبازی پیادہ .

بہینا : بینہر، وشیار، زیرہک، ٹاگادار، بہہوش .

بہزم : جہژن وٹا ہنگ، کوہونہوی خوش رابواردن، کوری
 خواردنہوہ و سہر خوشی .

بہکارہت (بکارت) : ژنی نہسراو، ژنی کون نہکراو،
 کچینی، (۲) نوہرہ، سہرہ تاویہ کمی ہموشٹیک، تازہ بون،

درپینسی پهردهی کچینی .

به‌هاییم " بهاشم " : کوی " بهیمه = به‌هیمه " به :

حیوان چوارپییان ، پاتال ، ئاژال .

به‌عید " بهعید " : دور

بیمار: نه‌خوش ، ناساغ ، ک‌سیکی تهن‌دورستی بکه‌ویته

مه‌ترسی یه .

بورج : (۱) هدریه‌کیک له‌دوازده‌به‌شی فه‌لک که‌زه‌وی له

ده‌وری یا ن ده‌سوریت‌هوه ، هدرکا‌تیک که‌زه‌وی به‌کیکیا ن ده‌بسریر

مانگیکی خورشیدی ته‌واوه‌ده‌بی ، به‌م پییه‌بورجه‌کان دوازده‌ن -

به‌رامبه‌ردوازده‌مانگ . به‌رخ ، گا ، دوپه‌یکه ، قرژال ، شیـر ،

گوله‌گه‌نم ، ته‌رازو ، دوپشک ، که‌وان ، کار ، ده‌ولک ، نه‌هه‌نگ ،

(۲) کوشک ، قلا ، بینای بلندی خر ، یا‌جزا رگوشه‌ی که‌بوپاسه‌وانی

به‌کارده‌هینری ، هیلان‌ه‌کوتر .

بوسه : ماچ .

بوختان : درو ، بوختان ، به‌درو هله‌به‌ستنی قسه‌یه زمانی

یه‌کیکی تره‌وه .

بوریا : حسیر ، همورا یه‌خیکی له‌قامیش ولقی دارخورما

دروست‌کراپی .

بسورهان : رون‌کردن ، به‌لگه ، ده‌لیل ، حوجهت (۲)

ناوی گوندیکی سهربه‌ناوچه‌ی مه‌ها‌باده .

بوعد " بعد " : دوری ، دوریونه‌وه ، دورکه‌وتنه‌وه .

پا بوس : پی ماچ کەر .

پەرچەم : کاکۆل ، قژی سەرنیوچاوان (۲) دروشم ، شەو-
قوماشەیه کەبدارەووە دەکری ودروشم ونیشانەیی ولاتیک یاریکخرا-
ویکە ، (۳) هوجیبەیه لەگول دا کەتووی لیپە .

پەرتەو : تیشک ، تریفە ، ترۆسکە ، پەرشنگ ، رونا کای ،
شۆق .

پەسر : بەسا لاچۆ ، بەتەمن گەورە ، کۆنەسال ، شیخ ، شیخی
خانەقا ، پیری مەیی فرۆش ، پیری تەریقەت ، مورشیدورا بنەری -
دەرویشی .

پیری مەراپات : پیری مەیخانە ، پیری مەیی فرۆش ،
لەزاراوەی سوفیزم دائینسانی پۆخت وشارەزا ، ریبەر و مورشیدی
" کامیل " کەمردان بوریی هەزاری وسوفیا یەتی رینوینی دەگاہ .
پیری مەبگەدە : پیری مەیخانە لەزاراوەی سوفیا یەتی دا
ئینسانی وخت و کامیل ، ریبەری رۆحانی ، رینما و مورشید ، پیری
تەریقەت ، بەسا لاچۆی با دەفرۆش .

پیری کەنەمانی : نیاز ، یاقوب پیڤە مەبەرە .

پیری موفان : سەرۆک و گەورەیی موغەکان کە پیڤە وایانی

ئایینی زەردەوشتی بون .

پیرا هەنی یوسف : کراسی یوسف کوری یە عقوبە ، دەلیین
رۆژیک هەردوا زەدە کوری یە عقوب دەچن بۆسەیران ، یوسف خۆشەویست-
ترینیان دەبی لای با وکی ، براکانی یوسف دەخەنە بیسریکەو ، لە-
ئەنجامی ئەرودا وە یە عقوب لەخەفە تا کوێردەبی ، لەپاشا کەراسە -
کەیی یوسفی بۆدینن یە عقوب بۆنی پیو دەکا وچاوی چا دەبیئەووە

بینایی و رونا کایی پیشوی دهست ده که ویته وه .

بوخته : خوارده مهنی پیگه ییو ، دژی خا و ، ئینسانی کارامه
وزانا و خاوهن تا قی کردنه وه .

پوپ چهرمک : ریش سپی ،

پهیمانیه : جام ، پیاله ، نه و قاپدیه که شه راب و مدهی تیدا
ده خوریته وه ، کاسه پیکه که دانه ویله و شتی تری پی ده پیون .

پهیکان : تیر ، سه ره تیر ، هه موئا سنیکی نوک تیز .

په یوهسته : پیوه ند ، بهیه کتری بهستن ، بهیه ک گه یشتن ،

هه میشه .

پدهر : باوک ، باب .

پسور : کور ، نه ولادی نیرینه .

ت =

تالبع : (۱) بهخت ، چاره‌نوس ، (۲) دهرک‌وتن ، دیاربون
 هلاتنی روژومانگ و شه‌ستیره ، دیاربونی دلبروخوشه‌ویست .
 تالیب " طالب " : (۱) داخواز ، شه‌کسه‌ی داوای شتیگ
 ده‌کا تالیبان : شه‌کسه‌نه‌ی داوای شتیگ ده‌کن ، قوتابیان ، -
 داخوازان .

تاوس : بالنده‌ییکی جوانه ، نی‌پینه‌ی توک و پهری ره‌نگاو
 ره‌نگی هه‌یه ، توکی له‌سره‌تای هاوین دا قری ده‌داودوباره‌هی تازه
 ده‌رویته‌وه ، به‌زوری له‌خواروی ئاسیا وهیندوستان داده‌زی ، له
 سه‌ده‌کانی ناوه‌راست داده‌وله‌مهندانی ئوروپا گوشتی تاوسیان بو
 ری‌زگرتن له‌پیش میوان داده‌نا ، له‌گه‌ل، شه‌وه‌ی وه‌نه‌بی گوشتیشی
 خوش‌بی ، لای هیندی که‌س ره‌مزی ناله‌باری یه ، ده‌لین تاوس‌بووه
 هو‌ی ده‌ریبه‌ده‌ری ئاده‌م وحه‌وواله‌به‌هه‌شت ، رویشتی به‌نازوخان
 وخرمانی کچی جوان له‌نا وکورد‌ه‌واری داله‌گه‌ل ره‌وتی تاوس
 به‌را واردو به‌رامبه‌رده‌کرتی .

تابور "طابور" : له‌شکر ، تیپ ، ریز ، فیرقه .

تازی : تاژی ، تانجی ، تاجی ، جوره‌سه‌گیکی راوو شکاره .

ته‌په‌عت : سروشت ، خووره‌وشت (۲) روی زه‌وی ، جیهان ،
 دونیا ، هم‌موگوران ودروست‌کردنیکی که‌ده‌ستی ئاده‌میزادی تیدا
 نه‌بی .

تاریخ : میژو ، دیارکردنی کاته‌هه‌رشتیک ، دیاری کردنی
 شه‌وسه‌رده‌مه‌ی که‌روداوی گه‌وره‌ی تیدا‌بووه ، لیکدان‌ه‌وی روداو وبه
 سه‌رها‌تی پیشینیان .

تاقی کسیرا : شه‌یوانی کسیرا ، مه‌دایین ، به‌ناوبانگترین

کۆشک و باله خانیه بیکه شاهه نشاها نی ساسانی دروستیان کردووه، له پیشانا ئاوه دان و به کیچ بوله خوشترینی قه سروباله خانه کانی جیهان، ئیسا که که لاهیه، هیندی له تاق و دیواره کانی ماوه، به پیی افسانهی ئایینی نا و کورده واری گویا تا که له حه زمهت په پیدابونی ئایینی پیروزی ئیسلام درزی بردووه، چونکه ره مزی سه رده می گاوری و بوت په رستی بووه .

تابان : دره وشه در، شهوهی روناکی ده دا .

تابش : (۱) دره و شانوی، پرشه ودان ، روشنایی و گهرمایی رۆژ و ههتا و وئاگر (۲) سورکردنه وهی ئاسن به ئاگر .

تاری زولف : ره شی مو، تال، تالی مو، داوی مو .

تاعهت " طاعت " : په بیره وی کردن، ئیتاعهت کردن .

تاماو : تاویک که خوی و ئاردی ده که بن و ده دیده ن به ئا زهل و

پاتال .

ته طبع " طبع " : خووره وشت . سروشت .

ته جهللا " تجلی " : رون بون ، روناک بون، دیاربون،

تیئک ، کینایه ته بوچونی روحی خودا بوناود لئی سۆفی و ده رویش ،

شهوهی ده گاته پایه " فناء فی الله " : ههروه ها کینایه تیشه بسو

دیاربونی نوری خودا له کیوی تور، شهوهی موسای بی هوش و مهدهوش

کرد .

ته جرید " تجرید " : (۱) روت کردنه وه، جیا کردنه وهی -

شتیک له هه موشتیکی که له بنج داله نه ژادی شهونه بی، پیسته له دار -

کردنه وه (۲) شیروخه نجهر له کالان ده رهینان (۳) ته نیایی،

گوشه گیری .

ته سبح " تسبیح " : شه و که سهی ده لئی " سبحان الله " ، به

پاکی یا دکردنی خودا (۲) نه ورسته ورده شته یه که له موروده کا وله کاتی ته سیاحت دالده دست ده گیری.

ته سوپر "تصویر": دروست کردنی وینه ی که سیک یا شتیک گرتنی وینه ی که سیک یا شتیک ، نه خش کردنی شیوه ی که سیک یا شتیک وینه گرتن .

ته شریح " تشریح": پارچه پارچه کردن، بریننی نه ندایمی لهش ، (۲) رون کردنه وه .

ته ربق " طریق": (۱) ریگه ، ری، شه قام (۲) شهرمزار بون.

ته شریف " تشریف": گه وره خویشان دان ، خوده رختن وه کویا به روزوما قول .

ته رهب " طرب": هه لپهرین وسه مالنه نجامی شادی دا ، شادبون ، خوشی نا ههنگ ورا بواردن .

ته رهب " طرف": که نار ، دواپی شت ، لاجیگه .

ته رح " طرح": دانان ، نه خسه کیشان .

ته ریده: جه رده ، دز ، ریگر ، چته .

ته غلیف " تغلیف": سوک کردن ، کورت کردنه وه .

ته عننه " طعنه": شیونی نیزه له له شدا ، قسه ی سوک به

یه کیگ وتن . ده رختنی که م و کوری که سیک ، سه رزه نشت کردن.

ته عمیر " تعمیر": نا واکردن ، نا وه دان کردن، چاک

کردنه وه ی خانوی روخا و ، چاک کردنه وه ی هه موشتیکی کون که که م و

کوری هه بی ، تیپه کردنی زیانی زور .

ته عداد: ژماره کردن، حساب کردن، نه ژماردن.

ته حسیل " تحصیل": وه ده ست خستن ، وه ده ست هینان.

پیدا کردن ، وهرگرتنی زانستی .

تعهه ممول " تحمل " : خوږاگرتن ، له بهر هه مونا خوشی
یهک ، ئارامگرتن ، هیزوتوانا نواندن .

تسهفیر " تفسیر " : (۱) رون کردنه وهی مانا ومه بهستی
قسه ییک ، ئاشکرا کردنی مانا ومه بهستی رسته ییک . (۲) رون -
کردنه وهی مانای ئایه تی قورئان .

تسهزهرو (تذرو " : چور) ناوی بالنده ییکه گوشتی ده خوری ،
نیرینهی پهروبالی جوانی ههیه ، لهنا وجهنگه ل وکیلگه گان دا -
دهژی .

تسهلیم " طلسم " : پارچه کا غه زیان مه عده نیکه جا دوگه رو
فالچی یان جه دوه لی له سهرده کیژن ونوسینی له سهرده نوسن ، با وه -
ریان له سهرده وه یه که ئه مه پاریزگاری خه لکی ده کا وئا زا روخرا په -
یان لی دوره خا ته وه .

تسهلف " تلف " : لهنا وچون ، لهنا وبردن ، نه مان ،
فهوتان ، .

تسهلیعه " طلیعه " : پیشدنگ ، پیشهرو ، سه ره تای له شکر ،
دیاری دان ، ده رکه وتن .

تسه ماروف " تعارف " : یه کترناسین ، به خیره ئانی یه کیک
پیشکesh کردنی شتیک به که سیک .

تسه سه رروف " تصرف " : به دهس گرتن ، داگیرکردن ، -
دهست بردن بۆکاریک یا شتیک ، گوږیینی کاریک به مایل وئا ره زو ،
شو که سهی دهیی به خا وه نی شتیک .

تسه حقیق " تحقیق " : پی راگه بشتن ، لیکولینه وه بو
رون کردنه وهی کاریک یا شتیک ، راستی ودروستی .

- تهقسیم " تقسیم": بلاوکردن، بهش کردن، دابه‌شینه‌وه .
- تهقدیم "تقدیم": وه‌پیش‌خستن ، پیشکش کردن.
- تهزویر " تزویر": فریو، دورویی، ریاکاری، فیصل، ده‌غلی ، فیل کردن له‌کرین و فروشتن دا .
- تهتیممه " تتمه": دوایی، پایان ، دوایی شت، ناخری .
- تهغنبه "تغنبه": گورانی وتن ، ناواز ده‌رخستن.
- تهئسیر "تائسیر": کارتیکردن، کارلی کردن، ده‌سه‌لات به‌سردا سه‌پانندن.
- تههارهت " طهارت": پاکی، پاک‌و‌خا‌وینی .
- ته‌مع " طمع": ئاره‌زو، ویستنی زور .
- ته‌زکیر (تذکیر): یادکردن، وه‌بیرهی‌نا‌نه‌وه، ئاموزگاری کردن .
- توشه: تویشو، ئه‌و‌خوارده‌مه‌نیه‌ی کاتی سه‌فه‌ری‌بو‌اران - له‌گه‌ل‌خویان هه‌لی ده‌گرن ، خوارده‌مه‌نی بوکاتی پیووستی ، .
- ته‌کالیف " تکالیف": کاری قورس و‌گران ، کاریک‌له توانای ئاده‌میزادانه‌یی، ئهرکی سهخت و‌گران .
- ته‌واف " طواف": گهران به‌ده‌وره‌ی شتیک‌دا ، گهرانی شت ، سورانه‌وه به‌ده‌وری که‌عه‌دا .
- ته‌مکین " تمکین": هی‌زو‌توانا‌دان، ریگه‌خوش‌کردن.
- ته‌ن: (۱) له‌ش، به‌ده‌ن ، جه‌سته (۲) ره‌شی مه‌نجه‌ل .
- ته‌وف " طوف": سو‌ران له‌ده‌وری شت‌دا ، بیروانه‌ته‌واف
- توفه‌یلی " طفیلی": نیسه‌ته‌به‌که‌سیک‌ناوی توفه‌یل
- بووه، که‌به‌بی بانگ‌کردن به‌میوانی چوته‌سه‌رسفره‌ی خه‌لکی، میوانی بانگ‌نه‌کراو، .

تفل "تفل": منڊال ، بچوڪي ٿاڊه مڙيا ، منالي ساوا ه .

توخم: توو ، دان ، دانه ، شهوه ت .

توحفه "تحفه": ديارى ، ٿرمه غان ، سهوقات ، همو

شوينيڪي بچوڪ ويهنرخ ، هموشتيڪي بهنرخ .

تههپير "تهپير": پاڪي

تههله "تهله": سندوڦيڪي بچوڪ يا ڪاسهيهڪ كهله داريا

لهشوشه دروست ڪرايڻ وعه تر فروش لهودا . عهتري بون خوش را بگري .

جان : (۱) گیان ، رهوان ، روح (۲) جنوکه ، جن ، شهجنده .
جانی جانان : گیانی گیانان .

جاسوس : شهوکهسهی دهنگ وباس وههوال دهگهیهنی ، شهو
کهسهی ههوالی نهینی کهسیک یا ولاتیک کوّدهکا تهوهودیدابه لایکی
تر .

جلال " جلال " : گهورهیی ، بلندی ، بهرزی ، شوّه .

جهننت " جهنت " : باخ ، بههشت ، فیردهوس .

جهبر " جهبر " : (۱) بهستنی ئیسقانی شکا و ، نهندامیکی
که ئیسقانی شکا بی ولهگهج گیرایی ، (۲) ناوی کوّمه لسهییکی
فلسهفی یه ، جهبرییان پی گتووه بیرورایان شهوه بووه کهسه
تهواوی کردهوهی ئاده میزاد به فرمانی خودایه بهنده هیچ جوّره
ئیسختیاریکی نیه ، دژی " اختیار تفویض " ه (۳) جهبروموقابه لسه
زانستی بیکی ماتیماتیکی یه که تییدا تیپ له باتی ژماره به کار
دهیتری .

جههل " جهل " : بههوشی ، نه زانین ، نه خوینده واری ، دژی

زانستی .

جهلسوه : ئاشکرا کز دنا دیاری دان ، خویشان دان به
کهسیک (۲) له زاراهوی سوّفیایه تی وعیرفان دا بریتی یه له دره و-
ئانهوهی نوری خوایی له ناودلی عارف وخواناس دابه جوّری کهسه
سهوداسر وشهیدای بکا . (۳) شهودیاری یه یه که زواله کاتی به یه ک
کهیشتن دا پیشکدهش بوکی دهکا .

جهنش " جنس " : شهوشته یه که له چه ند جوّره شتیک پیک ها تبی ،

وهکو جنسی گیاندار که بریتی یه له ئاده میزاد وهه موخا وهن گیانیک .

(۲) لهزاراوهی زانستی مهنتیق دا جینس شهوویه که له شه نواع پیک هاتووه، (۳) کهل وپهل، کالا.

جهمع "جمع": هموشتیکی بلاووپهرا کهنده کو بکریتهوه، - زاراوه پیکي زانستی دبعه، شهوویه که شاه عیردوسیغهت یا زیا ترله یهک حالت دا کو بکا تهوه، (۲) کو مهلیک، تا قمیک، کو مهلیک ناده میزاد.

جهمعییهت "جمعیت": (۱) کو بونهوه، یهک گرتن، ته بایی له ناویهک دا، (۲) کو مهله که سیک، خه لکیکی زور له شوینیک دا کو بینهوه.

جهلاد "جلاد": شهوکه سهی که کوشتنی مه حکومانی پیسی ده سپرن، شهوهی نازارو شه شکه نجه کردنی خه لکی پی شه سپراوه، میرغه زه ب.

جهلا "جلاه": (۱) رون و دیار، ناشکرا بونی ههر شتیسک، (۲) مشت و مال کردنی ناوینه و شیر و خه نجه روشتی ترله ژهنگ و ژارو - گه راندنهوهی بریقه و تروسکهی، (۳) دور که و تنه وه له مال و مهلبه ندو نیشتمان.

جهنایهت "جنایت": تاوان، سوچ، گونا هی گه وره.

جهسته: لهش، به دهن.

جیفه: که لاک، لاشه، مردار، لهشی مردو که خراب ده پیسی و بوگن ده کا.

جهنوب "جنوب": قیبله، نیوهره، یه کیکه له جوار لاکان بهرامبر با کوره، لای راستی که سیکه روبه روی روز هلات، بوهستی، جههان نارا: جههان رازینه ره وه.

جههانگیر: شهوکه سهی که ناوبانگی ده چی بوهه موشوینکی

شەم جیھانە ، پادشایەك كەولانانی گەورە دەگری .

جەد "جەد" : باوکی باوک ، باوکی گەورە ، باوکی دایک .

جەسەم "جەسەم" : لەش ، بەدەن ، جەستە ، پەیکەر ، هەرشتیکی .

جەسەری "جەسەری" : ئازا ، بیباک ، نەترس .

جەش : لەشکر ، دەستە ، سپا .

جەسورم "جەرم" : گوناھ ، تاوان ، خەتا .

جەسولان : دەورلێدان ، هێنان و بردنی ئەسپ بۆ هەرلایەك ،

ها تۆ چۆ کردنی ئەسپ بۆ هەرلایەك .

جەدەل "جەدل" : گفتوگۆی تیز ، دوژمنایەتی .

جەزب "جەذب" : کێشان ، ئەوێ کە سێک پانشتیک بۆ لای

خۆی دەکێشی .

جەسودی : ناوی کێیویکە لە نزیک شاری موسڵە و یەكە یەكە یەك

لەشارەکارنی کوردستانی عێراقە ، دەلین کەشتی نوح پێغەمبەر

لەسەر ئەم کێوێ لەنگەری گرتوووە .

جەزبەیی حەق "جەزبە حەق" :

= چ

چاک : (۱) باش ، پهسند ، داوین پاک ، پیاوچاک .
 (۲) درز ، کون ، دراو ، بهروک ، کونیکي گهوره له جل و بهرگ دا ،
 بهخه ی کراس .

چاهی زه نه خدان : چالی چه نه . قولایی نا و چانه ی هندی

. ژن

چاه : چالو ، بیر .

چدمی : " هورامی " نیوه نیگایی ، نیوه پروانینی .

چین : ریژ ، ریژیک له شتیک (۲) ناوی ولاتیکی به ناو -
 بانگه له روژه هه لات دا .

چهوگان : گوچان .

ح =

حاشیه: تهنیشت، قهراغی جل و بهرگ یا کتیب، شهرحیکی
له تهنیشت کتیب ده نوسری، مه بهستیکی که له مه تن، زیاده بکری .

هه بهش: (۱) میلله تیکی پیست ره شه له شه فریقاده زی،
کەسی پیست رهش، (۲) کینایه ته بورهنگی رهش، (۳) ولاتی زنگبار
که خه لکی شه وی رهنگیان ره شه، له شیعردا رهنگی رهش کینایه ته
به شه وه .

هه زین "هزین": خه مبار، دلتهنگ، گرژ، غه مگین .
هه ربیق "هربیق": سوتاو، شه وکسه سی به ناگرده سوتی، ناگر
سوتاندن، هالو، کلپه . (۲) نازناوی خاوه نی شه م دیوانه به .

هه ره م "هه رم": ناوه وهی خانو، ناوه وهی زور، (۲) هه ر-
جیگه پیکی که پیا وده بی بیبار پیژی، شه و زورو جیگه بهی که زن و -
مندالی لی ده زی له مال دا (۳) نا وکعه به، ده ورو بهری کسه به،
هه ره مهین: مه که وه مه دینه .

هه قیقی "هه قیقی": راست و دروست، ره سه ن، نه زاده پاک .
هه قیقنت "هه قیقنت": نه زادی شت، بنج و بناوانی شت،
راستی و دروستی .

هه سه رت "هه سه رت": داخ کیشان، ناخ و داخ کیشان، هه یف
دریغ .

هه سون "هه سون": چاکی، باشی، جوانی .
هه هه "هه هه": (۱) شتیک بکه و پته نیوان دوشت وله به کتسری
جیا یان بکاته وه، قهراغی هه موشتیک، دواپی و کوتاپی هه مو
شتیک، سوز، (۲) توندوتیژی، تیزی خه نه رهوشیر، (۳) جه زای
گونا هکا روتا و انبار له جه له لی دان .

- حهزهت " حضرت " : (۱) نزیکی، ده‌بار، (۲) واژه‌ییکه‌بو
ریزگرتن پیش‌نا وی که‌سی گه‌وره‌ومهن ده‌وتری وده‌نوسری،‌حه‌زرتی
له‌ولا: نیاز‌حه‌زرتی موحه‌ممه‌د پیغه‌مبیری خوایت .
- هیکایات " حکایات " : کوی هیکایه‌ته: داستان، سه‌ر
گوزه‌شته، سه‌روسه‌برده‌ی پیشینیان، گیرانه‌وه‌ی هه‌وال له‌بابه‌ت
هه‌رشتیکه‌وه بی .
- هیکمه‌ت " حکمت " : فه‌لسه‌فه، قسه‌ی به‌جی، راستی و
دروستی له‌هه‌موشتیک‌دا، دادپه‌روه‌ری، زانستی، ژیری و‌دوربینی،
په‌ندوئا موژگاری .
- هوکما " حکماء " : کوی هه‌کیمه، زانا، خاوه‌ن هیکمه‌ت .
- هوجره " حجره " : (۱) دوکانی به‌زاز، جیگه‌ی قوماش
فرۆشتن، (۲) ژور، (۳) هوجره‌ی مزگه‌وت وده‌رس خویندن، ژوری -
مه‌ده‌رسه یا‌کاروانسه‌را .
- هوقمه " حقه " : قتو، سندوقی بچوکی جوان که زیر و -
جه‌واهیری له‌نیودا ده‌پاریژری .
- هه‌جر " حجر " : (۱) سه‌نگ، به‌رد (۲) پیروز، یا‌قوت .
- هه‌ساده‌ت " حسادت " : ئه‌وکه‌سه‌یه‌که‌نه‌توانی ده‌وله‌مهن‌دی
وبه‌ختیاری خه‌لکی بره‌بینی وئاره‌زوی له‌نا وچونی بکا، هه‌سودی -
به‌خیلی .
- هه‌شه‌م " حشم " : خزمان و که‌سان، نوکه‌ران و‌خزمه‌تکارانی
پیاو، مه‌ره‌کان .
- هه‌رب " حرب " : جه‌نگ، شه‌ر، کیشه .
- هه‌ره‌مخانه " حرمخانه " : هه‌ره‌م سه‌را، ژوروسه‌رای -
که‌وره‌کان که جیگه‌ی ژنانه، شوینی ژنان، .

همد " حمد " : ستایش ، سپاس ، ستایش کردن ، شوکر کردن ، پیاد کردن .

حیرز " حرز " : (۱) جیگهی قایم ، پهنا و پهسیو ، شوینی که شتیکی تیدا پارین (۲) بهره ، نهسیب ، شه و دوعایه له کساغز دهینوسن و له گهل خویان هلی دهگرن .

هیرمان " حرمان " : ناهومیدی ، بی بهره بون ، بی بهش کردن ،

همایهت " حمایت " : ناگاداری لی کردن ، چاوه دیبری کردن ، پاریزگاری کردن له شتیک یا له کهسیک ، پشتیوانی کردن ، پاسهوانی .

هه بیان : خوشه ویستان ، دوستان .

هه لیز " هلفظ " : پاراستین ، پاریزگاری کردن ، پاسهوانی ، بهرگری کردن له لهنا و چونی شتیک ، ناگاداری کردن له شتیک تاتیک نهچی ، له به کردنی شیعریا هه رنوسین و قسه بیکی تر .

هزور " حضور " : (۱) ناماده بون ، ناماده کردن ، له نزیک کهسیک دابون (۲) واژه ی وشه ری زگرتنه له پیش ناوی کهسی گه و ره دهوتری و ده نوسری .

هوبب " حب " : وستی ، عیشق ، دلداری ، خوشه ویستی .
هوباب " هباب " : (۱) یلقی ئاو ، گومبهزی ئاو (۲) رو- پوئی پا وله شیشه یا بلور .

هوزن " حزن " : خدم و خهفت ، دلتهنگی ، کهسره

هوججهت " هجت " : بهلگه ، دهلیل ، بورهان .

ههی " هی " : زیندو ، گیاندار ، نهر ، خودا (۲) مار (۳) - کوند ، ئاواپی ، ئاوه دانی ، قهوم ، عه شیرهت .

هه بدهر " هیدر " : (۱) به کیگه له نا وه کانی خهلیفه چوارمی راشدین ، عهلی کوری ئه بوتالیب (۲) شیر ، شیری قه دباریک .

= خ

خالیق "خالق": بهدی هیئهر، دروستکهر، پهروهردگار، خوا، ئافه‌ریدگار، یه‌کیک له‌ناوه‌کانی خواجه.

خاتم "خاتم": (۱) مور، نیشانه، دوایی هدرشتیک، ئه‌نگوستیله، نقیم، (۲) زاری یار، ده‌می یار، شتیک که‌له‌عاجی فیل وئیسکی وشردروستی بکه‌ن وگول ووینه‌ی جورا‌جوری له‌سه‌ز بکیشنه‌وه.

خاکستر: خوله‌میش، مشک، ئه‌و‌خاکه‌یه‌که‌له‌ئه‌نجامی سوتانی داروده‌وه‌ن دروست‌ده‌بی وره‌نگی بوره.

خام: خاو، نه‌گه‌یشتو، نه‌گه‌ییو، ههرشتیکی که‌ده‌سکاری نه‌کرا‌بی‌وله‌سهر ته‌بیعه‌تی خوی ما‌بیته‌وه، (۲) پیستی ده‌باغ‌نه‌کراو، (۳) که‌مه‌ند.

خاسه "خاصه": تایبه‌تی، هی‌زوتوانای تایبه‌تی ناوه‌وه‌ی که‌له‌شت‌دا‌ه‌یه، دژی گشتی.

خاتیمه "خاتمه": مس "خاتیم" ه، دوایی.

خار: درک، درو، چه‌قل، تیغی داروده‌وه‌ن، خاروخس:

درک و‌دال، خاری وه‌که‌نات: دروی وشرخو‌ر،

خه‌رابات "خراپات": مه‌یخانه، له‌بنج دابه‌عه‌ره‌بی

"خراپات" ه، "کوی" حربه = خه‌ریبه "یه‌واته ویرانه‌وکا‌ولگه،

له‌کون دابه‌وما‌لانیه‌ان ئه‌وت که‌شوینی مه‌ی نو‌شی وشراب‌خواردنه-

وه. و‌دل‌داری کردن له‌گه‌ل که‌نیزه‌کان بو، له‌زارا‌وه‌ی سوفیا‌یه‌تی-

دا بریتی‌یه‌له‌پله‌وپایه‌ی خه‌رابی وله‌نا‌و‌چونی خووره‌وشتی نه‌فسانی

وحیوانی، وه‌جیگه‌ی ئاکا‌روره‌وشتی مه‌له‌کو‌تی وئاسمانی، ئه‌و-

جیبه‌ی که‌خواناسان و‌سالیکان له‌زنجیری خووره‌وشت و‌حاله‌ته‌کانی

نه‌فسانی رزگارده‌بن و‌سهرمه‌ستی مه‌یی یه‌ک په‌وست‌واته "وه‌حده‌ت"

ده‌بن، وه‌خه‌راباتی به‌ئینسانی پوخت و‌شاره‌زا‌ئله‌ین که‌گه‌یشتی‌بیته

پلهی بهرزی عیرفان وخواناسی وناسهوهری .

غدروی زیننده : خدرپیغه مبهرا ، ناوی بهکیکه له پیغه مبهرا ن ،
له سرده می موسا پیغه مبهرا دا ژیاوه وهاورپی بووه ، له شه فسانه ی
سامی یان دا ناوی ژیا نی خوار دوتوه هه تا هه تایه نامری ، لسه
کورد ه واری دا خدری زینده ی پی ده لین ، ناوی تالیایا ، ئیلیا یوهن
بووه ، وه له بهر شه وهی همیشه له جیگه ی ته وسه وزی دا دانیش توهه -
"خضر" یان پی وتوهه ، ههروه ها ده لین له گه ل شه سکه نده ری گه وره له
ناوی ژیا نیان گه را وله خاکی زولمات دا سه رچا وهی شه وئا وهی دوزی -
یه وه ولی پی خوار ده وه ، پی مه گه ی شته ژیا نی نه مری وه همیشه یی ، وه له
هه موده وروزه مانیک دا له بیا بان دا به هانای ونبووان و نیووان ده گا
و یارمه تی یان ده دات ، قورثانی پیروز باسی کردووه ، له که ده رویش
وسوفی یان دا پایه ییکی بلنده هیه .

خه رمان : به نا زویشتن ، به نا زوفیز به ریگا دا رویشتن .

خه رقه : ئیلمه ، پارچه ی جل ، پارچه ییکی بچوک له قوماش
جلیک له پارچه ی بچوک بچوکی جو را و جو رد روست کرابی ، جل و بهرگی
ده رویشان .

خه راج " خراج" : باج ، شه وما له یه که له باتی به کاره یانی
زه وی له بهر هه می کشت وکال وشتی تروه ده گیری .

خه رقی عاده ت : پیچه وانه ی خووره وشت ، لاجون له سه خوو
ره وشت ، زیاده له ره وشت .

خه رهق " خرق" : کوی " خرقه = خه رقه (یه : پارچه ی جل ، -
جل و بهرگی ده رویشان .

خه رمه ت : کارکردن بوکه سیکی تر ، نوکه ری ، خزمه تکاری .

خه سیس : چنوک ، چا وچنوک ، بهرچا و تهنگ ، له چهر ، نان -

نه خور ، نان نه ده ر .

خزان : چونه ناوشتیکي تهسک ، لهسرنګ روښتن، روښتني چانه وهری بی بی .

غهتا " غطا " : تاوان ، سوچ ، نادرست ، تاوان وګوناھیکي به ثا نقهست نه کرايي .

خه جالعت : شهرمه زاری، حهیا ، شهرمني .

غيتابات (خطابات " : وټوويز ، قسهی روبه روټه و قسانهی روبه رو بوکده سيک ده و تری ، ټهو قسانهی که سيک به يه کيکي تربلی وټو وهلامی بداثوه .

خه تي بوتلان " غط بطلان " : خه تي ناراست ، ديـری ناحق ، خه تي پوچ ، نوسيني ناراست .

خه نندان : شکوفه ی گول ، خونچه ی گول ، دهم به پيکه نين ، خوشحال ، دلخوش .

خه لووت " خلوت " : ته نيایي هه ليزاردن ، جي به تال ، شوينی خه و تن (۲) خه زان ، گه لاري زان ، پاييز ، يه کيکه له چوار - که ژي سال ، سي مانگی پيش زستانه .

خه لف " خلف " : نه وه ، نه وه ی چاک ، که سيکه له دواي که سيکي تره وه بی، جي نشين ، ټه ولادی دروستکاروشايان .

خه ليفه : جي نشيني پيغه مبه ريا ئيما م ، ټه و که سه يه که له جي که سيکي تر داده نيشي ، (۳) ناوی سه روکي ده وله ته ئي سلامی يه کسان بوله پاش حه زره تي موچه ممه ده وه تاروخانی ده وله تي عوسمانی .

خلوسيهت " خلوصيت " : پاکی ، خاويښی، بی غه شی .

خوش مه نزه ر " خوش منظر " : خوش ديمه ن ، روح پهروه ر ، ديمه ن

جوان .

خوسره وی خوبان : فدرمانره وای جوانان ، پادشای جوانان ،

خوسره وی پهرويز ، نه وه ی ټه نوشيروانی داد پهروه ره ، له سرده می ټه ودا پيغه مبه ری موسولمانان موچه ممه دپه دابو ، خوسره وپادشایيکي

خاوهن شکوبو، دهوله‌مندی وگه‌نجینه‌کاني بون به‌ئفسانه، دلداري
له‌گهل شیرين بووه، به‌سهرچاوه‌ی چيروکي شيعری‌له‌ویزه‌وئشه‌ده‌بیات
دا .

خورشیدی تابان : روژی روناک ، خۆری تروسکه‌دار .
خورسه‌نسد : خۆش حال ، دلخوش ، شادمان ، قانیع بون ،
رازی بون .

خورره‌م " غرم " : دلخوش ، شاد ، خوشحال ، (۲) ئه‌روتازه‌و -
نازدار .

خوبان : جوانان ، چاکان ، شوخان ، دلبران .
خه‌ده‌نگ : تیری راست ودریژ ، داریکی سهخت وقورس وپته‌و ،
تیرونیزه‌ی لی دروست‌ده‌کری (۲) دارگه‌ز ، دره‌ختی گه‌ز .
خه‌ره‌د " خرد " : عه‌قل وهۆش ، زانست ، خیره‌دمه‌ند : زانا ،
هۆشیار ، به‌نۆش ، عاقل .

خوتور " خطور " : یادها‌تنه‌وه ، ها‌تنه‌وه‌بیر ، شتیک‌له‌بیر
کرابی وسته‌یاد .

خه‌واس " خواص " : کوی " خاصه = خاسه‌یه : خزمان ،
که‌سان ونیزیکان ، که‌وره‌کان وه‌له‌بژاردراوانی قه‌وم (۲) سود و
قازانج ، خه‌واس‌به‌رامبه‌ری عوام .

خومار " خمار " : ئه‌ وژانه‌سهر و سه‌رئیشانه‌ی که‌دوای مه‌ی
خواردنه‌وه به‌دی دی ، ده‌ردی سه‌روستی بیکه‌ دوای له‌نا وچونگی
نه‌ئشهی شه‌راب‌له‌ئینسان دابه‌دی دی ، حالته‌ی دوای مه‌ستی .
خوان : سفره ، ئه‌و شته‌ی نابی له‌سه‌رده‌خوری .

خه‌هل " خهل " : درز ، کون ، په‌ک که‌وتنی کاریک ، کاریک
که‌چه‌تی تیکه‌وی وپیک‌نه‌یه‌ت ، زیان وله‌نا وچونی کاریک ، شی‌واوی
بیرورا ، جیاوازی ، مه‌ودای نیوان دوست .

خیسال " خصال " : کوی " خصلت = خیسلهت " ه : خووره و شت ،
عادهت .

خهد " خد " : رومهت ، کولمه ، روخسار ، گونا .
خهتا و خوتهن : ناوی کوئی نا و چه کانی با کوری چینه که
موشکی نه و نا و هبه نا و بانگ بووه .

خونکار : خوین ریژ ، نه و هی خوین ده ریژی ، نه و هی که سیک
ده کوژی .

خه یال : نه ندیشه ، وه هم ، گومان .
خیلان " خلال " : پیچه وانه .

دانیس : زانست ، زانیاری ، عیلم ، دانایی .
 دانسی : نزیك ، نیزیك بو ، دژی "قاصی - قاسی" .
 دارولحموزن (دارالحمزن " : مالی خه موخهفت ، مال وشوینی
 كه دانیشتوانی توشی خه موخهفت بن .

دهرك : تیگه‌یشتن ، گه‌یشتن به‌شتیك ، حالی بون .
 دهراپهت "دراپت" : تیگه‌یشتن ، زانین ، ئاداربون ، شاهه‌زا
 بون .

دهلك : جانوه‌ریکی گوشت خوره ، له‌سموره‌ده‌كا وهینده‌ی
 پشیله‌یا توری گه‌وره‌تره ، پیی کورته ، پیستی یه‌كجارنه‌رمه ، ره‌نگی
 زه‌ردوقاوه‌یی هه‌یه ، ژیرگه‌ردن وسنگی سپی یه ، پیستی به‌نرخه ،
 له‌كوردستان دا په‌یداده‌یی .

دهلیل " دلایل " : به‌لگه ، ریبه‌ر ، پیر ، مورشید ، هم‌مو
 به‌لگه‌یه‌ك بورون كردنه‌وه‌ی شت ، حوججه‌ت .

دلجو : دلخواز ، نه‌وه‌ی دل په‌سندی ده‌كات .

دولدول : ژوشکی گه‌وره ، ژوشکی تیرها و بژ ، سیخور ، (۲) به
 مانای کاریکی گه‌وره ، (۳) ناوی ئیستریکه‌ده‌لین "مه‌قبوقیس
 فه‌رمانه‌وه‌ای میسر بو پیغه‌مبه‌ری ئیسلامی نارد بو به‌یداری و حه‌زرتی
 علی کوری ئه‌بو تالیب سواری ده‌بو ، هه‌ر به‌مه‌ه‌ویه‌به‌حزرتی عملی
 یان وتوو ه‌شای " دولدول سووار" .

ده‌قیق : باریک ، نه‌رم ، ورد ، (۲) ئارد (۳) کاریک پیساو
 سه‌ری لی‌ده‌رنه‌كا ، کاری دا پو‌شرا و و‌ه‌ستم ، نو‌کته‌ی باریک .
 دود : دوکول .

ده‌ماغ : میشک ، شتیکی نه‌رم وره‌نگ بوری کاله‌نا و قاپی
 سه‌ر " جومجومه " دایه .

- دههر "دهر": روژگار، زه مان، زه مانه، روژگاری بی پايان.
- دهقیقی: باریکی، نه رمی، وردی .
- دهفینه: شاراوه، په نهان، پاره یاشتیکی ترکه له زیږخاکا
شاردرا بیته وه، گهنجینه، خه زینه .
- دور: دور "در": مرواری درشت .
- دورد: خلته .
- دیبا: جوړه قوما شیکي ئا وریشمی یه، قوما شی ئا وریشمی
رنگا وره نگ .
- دیباچه: سهره تا، سهره تای مهبه ست، شهرجی که له پیشه وه ی
کتیب دا بنوسری، (۲) روخسار، رو، به عه ره بی "دیباچه" ی پی ئه لین .
- دیپار: کوی دار، مال، شار، سهرزه مین، هه ریم، -
مه لبه ند، ناوچه (۲) ئا شکرا، دیاری .
- دهه ن: زار، ده م
- دیرینه: کون، کونه، پیشینه، له میزینه، قه دیم بون، به
سالچو، پیری له کار که وتو .

رهجا "رجا": تکا کردن، شو مید کردن.

رهحمت "رحمت": میهره بانی چاکه کردن، بهخشین، بهزهیی.
 رهئیس "رئیس": سردار، سروهر، سردهسته، پیشهوا،
 گهورهی میللت .

رهشگ: غیرهت، حسادتهت .

ره"م"م: (۱) رام کردن، ههلاتن، دورکهوتنه ورا کردن له
 ترسان، رهو، رهوینهوه (۲) پهلامار، هیرش، بهسهردادن، رهمی
 شاهو: سل کردنی مامز .

رههن: بریتی یهله وشتهی کده دریتته که سیک وپاره ی لسی
 قهرزده کری، نرخی شه وشته هینده ی پارکه بی، قهرزدارشته کی وهر
 دهگریته وهله پاش شه وهی قهرزه که دادا ته وه .

رهحمان "رحمان": بهخشنده و میهره بان، یه کیک له ناوه -
 کانی خوی گهوره یه .

رموز: کوی ره مزه: نیشارهت، رازی نهینی دا پوشر او، شهو
 بزوتنه وه یه که له شه نجامی دا ثاده میزادده رکی مبهس ده کا .

روح: (۱) گیان، رهوان، نفس، جان، (۲) فرمانی خودا
 وهی خودا، فریشته .

ره ورفهن: رون، شتیکی شل یا نهرم وچه وره له که ره یادوگیا
 دهنکی بادام وگهرچهک وزه یتون وشتی ترده رده هیترری .

روقععه "رقعه": نامه، نوسین، نوسراو، پارچه کاغذیک
 بونوسین پا ماده بی (۲) جوژه خه تیکی نوسینه (۳) پارچه ی هه موشتیک
 (۴) پینه ی جل و بهرگ .

روخنه: کون، درز .

روباب: یه کیک له ثامرازه کانی موسیقای کونه، وینه ی
 تاره بهلام کاسه کی بچو کتره وله کونا دوتله ی بووه به هو ی که مانحه ه

لیدراوه .

ریمایهت " رعایت " : لهوهراندنی مهروما لات ، لهوه -

راندنی ناژهل وپاتالی گیا خورله لهوه رگادا ، (۲) راگه یشتن بیه
ئیش وکاری ره عیه تان ، (۳) راگرتنیریزوما فی که سیک، دلته وایی و
میهره بانی ، چاکه ویارمه تی دان .

ریوایهت " روایت " : چیروک ، داستان ، گیرانه وهی

مه بهست ، خه بهریا جه دیس .

روحانیهت " روحانیت " : پاکی وپیروزی ، پاریزگاری ،

(۲) زانایان وپیشه وایانی ئایینی ، کومه لی روحانیانی ئایینی ،
ئه وکه سانه ی پیان وایه روح ماده نیه .

روکن " رکن " : (۱) بهشی گه وره ترویه هیزتری ههرشتیک

ئهدامی گه وره ، ئه وهی که پیی به هیزبن وپالی وی دهن (۲) پایه و
کوله که (۳) گه وره وپیشه وای قهوم .

ریشه " رسته " : رسته ، تال ، داو ، ریزیک شتی هونراوهی -

وه کومرواری ، ته ناف .

ره قیبان : ئه وکه سانه ی مه یلیان بوشتیک یا که سیک هه بی و

عاشقی بن ، هه ریه که یان ره قیبی ئه وی تریانه ، ئه وانیه قسه و
کرده وه وبزوتنه وهی خه لکی هه لده گرن یا توماری ده کهن .

ریسوا : بیی ئابرو ، به دنناو ، بیی شهرم ، شهرمه زاری به هو ی

کاری ناحه زو خرا په وه ، ئه وکه سه ی که کاری خراب وناحه زی لی ئاشکرا
بیی وله لای خه لک شهرمه زاروبی ئابرو بیی .

ریا : به دروخو پیشان دان به که سیک ی باش وداوین پاک ،

خوپیشان دان به خیرخوا وله راستیش داوا ته بی ، دورویی ، .

ره زان : میو ، داری تری ،

ره زیل " ردییل " : ناکه س ، پهست ، نزم ، زه بون .

رءعد "رعد": هءوره تريشقه، دهنكي هءور .
 ره سهءدخانه : ئه مالم وشوئنهئ كه ئامرا زوكسه ره سهئ
 سهئيره ناسئ ئيءا كوءه بيئه وه .

ز =

راهید "زاهد": توبه‌کار، شه‌وکه‌سه‌ی وازی له‌دونیا هی‌نا بی
 وخه‌ریکی عیبادت بی، پاریزگار، پارسا.

زات "ذات": خاوه‌ن، خودا وه‌ندی هه‌بون وجه‌وه‌ری هه‌موشتیک
 نه‌فسی هه‌موشتیک، سرشت.

راهیر "ظاهر": ئاشکرا، دیار، په‌یدا، نوینراوه.
 زابع "ضایع": بی به‌هره، بی سود، بی‌کار، به‌غیروچوو،
 وازلئ هی‌نراو، ون بو، بزربو.

زاغ: قه‌له‌ره‌شه، بالداریکی ره‌شه، له‌قه‌له‌سا بونه‌بجوکتره
 وده‌نوک وپی سوره، له‌هاوینا ده‌چیه‌کوینستان وشینئ سارد.
 زانو: چوک، شه‌ژنو.

زه‌میر "ضمیر": (۱) ناوه‌وه‌ی ئاده‌میزاد، ناخ‌دل، شه‌ندیشه
 ورازی ناودل، نیهاد، ده‌رون، (۲) له‌ده‌ستوری زمان دانه‌هو-
 وشه‌یه‌ک جیگری ناوه‌وشه‌خس ده‌گه‌یینئ، وه‌کومن، تو، شه‌و، ئیمه،
 شه‌وان.

زه‌مه‌رییر "زمهریر": زورسارد، سه‌رمای سه‌خت، جیگه‌یه‌کجار
 سارد.

زه‌له‌یخا: ناوی ژنی پوتیفاری عه‌زیزی میسربو، شه‌وه‌ی -
 هه‌زهره‌تی یوسفی به‌پاره‌کری، زوله‌یخا عاشقی یوسف بو به‌لام یوسف
 مه‌یلی بوی نه‌بوله‌به‌ره‌وه‌لای پوتیفاری میردی بوختانی پی کسرد
 تاخستی یه‌زیندانه‌وه، به‌لام له‌ئه‌نجام دا، یوسف له‌زیندان رزگاری
 بو له‌وکا ته‌ی زوله‌یخا پیربو بو، روژی له‌سه‌ررئی یوسف دا نیشته
 و به‌فرمیسک وپارانه‌وه‌دا وایلی کرد که لی خوش بی وئیمانئ بی به
 پیغه‌مبه‌رایه‌تی هی‌نا، ئیتیریوسف دوعای بوکرد وگه‌نج بووه‌وشویان
 به‌یه‌کتری کرد، له‌قه‌ورئان دا باسی شه‌م‌رودا وانه‌کراوه.

زوهره " زهره " : ناهید ، وینوس ، نزدیکترین نهمستیره -
 گهروکه کانه له زهوی شیمه ، له پیش روژ ههلات له پاش روژنا ووالسه
 ناسمان داده بیزی ، ماوهی بزوتنه وهی له دهوری روژدا " ۲۲۵ " روژه ،
 دو شه وهندهی عهتاریدوهندهی له زهوی شیمه بچو کتره ، گورانیی فیکر
 و سه ماکه ری چهرخ و فهله کی په ده لاین .

زه وال " زوال " : له ناوچون ، له بهین چون ، دورکه و تنه وه ،
 پاک بونه وه .

زومره " زمهره " : دهسته ، پول ، کومهل ، گروه .

زهرف " ظرف " : له زانستی " سهرف = صرف " دا هه موشتیکی
 که شتیکی تری تیدا بی ، شه وهی مانای " له " ی تیدا به ، دوبه شه ، جیگه
 و کات ، (۲) بلیمه تی ، پسوری (۳) قاپ ، هه موشتیکی که شتیکی
 تری بخریته نا وه وه ، (۴) حال ، وه زع .

زهکات " زکاه " : = زکوه : خوالسه وهه له پزاردهی شتیکی به
 شتیکی له مال که به ده ستور و فه رمانی شرع له رییی خودا بیده ن بنه
 فه قیروهه زار ، له زارا وهی " فیق - فیهه " دا به شیکی دیاری له
 ماله که ده بی بیده ن به هه زاران و نه وانهی خیریان پی ده شی .

زه رره " ذره " : (۱) شتی یه کجارجوک (۲) هه ریبه کیگ له وشته
 بچو کانهی له هه وادا بلاون وله به رتیشکی روژ دیارده بن .

زهارهت " زهارت " : چونه لای که سی گه وره وپا یه بلن دبو
 ده ست ماچ کردنی ، چونه لای شیخان وپیا وچاکان وخواناسان بو ده ست
 ماچ کردنی ، چونه سه رنارا مگا وگوری پیرانی پیروز وپیا وچاکانی
 مردو .

زه نهت : جوان کردن ، هه رشتیکی که شتیکی تری پی جوان -
 بکری ، نارایش .

زه ننگ : (۱) زهنگ ، شه وشته یه که له شه نجامی هه واوته راییی

لهسرئاسن پهیداده بڼې ، کارکردنی ټولسپږین لهئاسن ، (۲) تیشکی مانگ وروژ ، (۳) کهسی خه لکی زهنگبارکهنا وی ولاتیکه له ته فریقا دانیشتونانی ته وی پیستیان ره شه ، (۴) زهنگوله .

زهنگی : نیسبه ته بۆزه نگ یا زهنگبارکهنا وی ولاتیکه له ته فریقا وخه لکه کهی پیست ره ش، له کونا به هموره شکانیا ن ده گوت زهنگی، ره شی، قوله ره ش .

زپا "ضپاء" : روښنایی ، روناکی، تروسکایی، تریفه .

زهغن : بالداریکه له قه له ره شه ده چی و بچو کتره ، جانه وهری بچوکی وه کو منتبک راوده کا وچوله کهی ره شیشی پی ده لین .

زیکر " ذکر" : (۱) هاتنه وه یاد ، وه بیرها تنه وه ، (۲) نا و -

هینان (۳) ستایش و سپاس ، نویژ ، ویژدودوعا .

زمیمه "ممیمه" : پیوه لکینه راو ، پیوه نوسا و ، پیوه چه سپا و .

زولفه قار " ذوالفقار" : ناوی شمیری هه زره تی عه لی

کوری شه بوتالیبه .

زولمه مات " ظلمات" : کوی " ظلمت = زولمه ت " ه ، تاریکی

دواکه وتویی، نه وینده واری ، پیشینیا ن وقه دیمیا ن پیان و ابوکه

زولمه مات له ئاخری زه وی دایه وسه ره چا وه بیکی که هه رکه س ئاوی ئه م

سه رچا وه یه بخواته وه ژیا نی همیشه یی ده ست ده که وی ، هه ربه م هو یه

وه ئه م سه رچا وه یان نا ونا وه ئا وی حیا ت وگوتویا نه که ئه سکه نده ر

چوبه شوین ئا وی حیا ت دا بملام نه یگه شتی و خدر پیغه مبه رله ئا وی

ئه وسه رچا وه ی خوارده وه وژیانی همیشه یی ده ست که وت ، جوغرافیا -

نوسانی کون زولمه ماتیا ن به قوتبی شمال دانا وه ، چون ما وه ی شه ش

مانگ له سال داله وشوینه دا هه و اتا ریکه و به بیروبا وه ری شه هلی

ته سه ووف مه به ست له هه وای نه فسانی و خووره وشتی حیوانی یه ،

زه فسر " ظفر" : هیوا وئا مانج ها تنه دی، به ئاوات گه شتن ،

به مزار گه شتن ، سه رکه وتن .

زهوق " ذوق " : (۱) چیز، نام (۲) خورده وشت (۳) خوشی، -

دونیایی .

زبللهت " ذلت " : چاره رەشی ، به دبه ختی ، بهستی ، گومرایی ،

ریگهون کردن .

زبته تخانه " ذبته تخانه " : مالی تهنگ و تاریک .

زبشت : ناحهز ، ناجوان ، ناپهسند ، روناچهز ، بهددیمه .

زهستان : زنی تازه زاو ،

زهبا : جوان ، روجوان ، دلبر ، دلرفین ، شوخ .

زهقهن " ذقن " : چالی چند .

= ز

زولیده : خه مگین ، په ریشان ، لیقه وماو ، سهرا وژیگر .

لیقه وماو .

= س

ساقی : (۱) شه وکسهی ئاویا شهراب ده دابهیه کیکی تر ، شهوی له کۆری مهنوشی دامهی له پیا له ده کا و دهیدا به دهستی مهی نو شان ، (۲) له زارا وهی سوفیا یه تی دارا بهری راسته قینه ، "مورشیدی حقیقی" که شه مه خوا خویه تی : وه کوله قورئان داها تووه "وسقا هم ربه م شرابا طهورا" ، (۳) پیری بوخت و شاره زا که فه یزوبه هره به مریده کان ده گه یه نی .

سالیگ " سالک " : ریوار ، پهیره و ، زاهید ، سۆفی ، ده رویش ، شه وکسهی ده روا ، شه وکسهی رییه که ده گریته به رو به و رییه دا ده روا ، له زارا وهی سوفیزم دا شه وکسهی که به ری نوینی پیرو مورشید به ریسی خواناسی و پاریزگاری دا بروا وسلوک بهی تی یه له گه ران له پله و پایه ی وجود دا بوگه یشتن به راستی و دروستی ، له مهر جه کانی شه و بریتی یه له ره نج و زه حمت و گو شه گیری و عیبا ده ت و شه ونه نوستن و دور که و تنه و له هه وای نه فس ، به سالیگان شه هلی سلوک و شه هلی ته ریقه تیشیان پی ده لین .

سالح " صالح " : چاک ، دروستکار ، راست و کرده وه چاک ه .
سامان : ده وله ت و مال ، شه سبابی ده وله مهندی ، (۲) رییک و پیکی ، جوانی (۳) نیشانه و ئه اندازه ، (۴) هیمنی وله سه رخوویی ، (۵) هم مو به ره میکی شه ده بی وه ونه ری (۶) ناوی که سیک بوکه بنه ماله ی پادشایانی سامانی دروست کرد .

سافهر : جام ، پیاله ی شه راب خوار دهنه وه ، کاسه یه که بو مه ی خوار دهنه وه که له بلوریا زیروزیویا شتیکی تر دروست کرابی ، له زارا وهی سوفیا یه تی داشتیکی که له و دانوری غه بی و نهینی ببینن وله و اتا و مه عنه ویات بگهن ، دلی خواناس و عارف .

- ساری : (۱) کارکردن لهشتیک به جوړیک که به هم مولاییک بلاو
 بیتهوه، (۲) شهوی به شه وده روا، شهوره و، ده چون له و دیو، لسه
 زاراوهی پزشکی دانه خوشی یهک له که سیکه وه به که سیکی تر بگا .
- سالار: سه روک، سه ردار، رهئیس، سه روکی میلله ته گه وری
 قهوم، گه و ره و پیش ره وی کاروان یا له شکر، قافله سالار، له زاراوهی
 کشت وکال داوه زبیری ناگا داروکارا مه که به کاروباری زهوی وئا و
 داشتن و کشت وکال رابگا .
- ساگین " ساگن " : نارام گرتو، بی بزوتنه وه، نیشته جی،
 موقیم، دانیش تو .
- سه بات " ثبات " : قایمی، راست و دروستی، نه گوریمن،
 بیرورا نه گورین .
- سه رراف " مراف " : (۱) شه و که سه ی که پاره ی ساغله پاره ی
 قهلب جیا ده کاته وه، زبیرناس، (۲) شه و که سه یه که پاره ده گوریته وه،
 شه و که سه یه که بازرگانی و کپین و فروشتن به پاره ده کا .
- سه رف " صرف " : زانستی بیکه به با بهت پیشتیاقی و شه ی
 عمره بیه وه (۲) بلاو کردنه وه، خرج کردن، خرج کردنی مال و پاره
 (۳) ده رهینانی شتیک یا که سیک له جیکه ییک .
- سرر " سر " : راز، نهینی، نهینی دهرون، شتی داپوشرا وو
 نه بیزاو .
- سه رمایه : پاره و پول و مالی بازرگانی، شهوی ثالثویری
 پی ده کری .
- سه مهر " ثمر " : بهر، میوه .
- سه فینه " سفینه " : که شتی، پاپور .
- سه لات " صلاه " : نویزو پارانوه له لایهن به نده وه له

خودا ، ره‌مه‌تی خوا به‌بنده‌کانی .

سه‌لا " صلا " : وشه‌یکه‌بو بانگ‌کردنی خه‌لکی به‌کارده‌هینری ،
بانگ‌کردنی خه‌لک بو کاریک ، نویژکردن ، (۲) نان خواردن .

سه‌ررشته : سه‌ری هه‌وادا ، ریگی کار ، سه‌رکه‌وتن وزا بنینی‌کار
شاره‌زا بی وکارا مه‌یی له‌کاردا (۲) ده‌فته‌ری حساب .

سه‌داره‌ت " مدارت " : جیگی به‌رز ، گه‌وره‌بی ، پله‌ی
سه‌روکی وه‌زیران ، سه‌وری شه‌زه‌م ، بالانشین .

سه‌لاح " سلاح " : چه‌ک ، هه‌موثا له‌تیکی که‌له‌شه‌ردا به‌کار
به‌هینری ، ته‌مه‌نی ، .

سه‌فات " صفات " : کوی " صفت = سیف‌ت " ه : چو‌نیه‌تی شه‌و
شته‌یه‌که‌چو‌نیه‌تی شتیک یا که‌سیک دیاری بکا .

سه‌جده " سجده " : نیوچا وان گه‌یاننده‌سه‌رزه‌وی بومه‌به‌ستی
عیباده‌ت و خو به‌چوک ونزم‌پیشان دان ، کرنوش بردن .

سه‌جه‌ت " جهت " : ها وده‌می ، ها وریه‌تی ، وتسوویژ ،
گوفتوگو .

سه‌بحان : به‌پاکی یادی خودا‌کردن ، هه‌زرتی سو‌بحان :
خودای پاک و بی‌عیب ، سو‌بحانی : خودایی ، ثیلاهی .

سه‌لوک " سلوک " : گرتنی ریگه‌یک وله‌سه‌ری رو‌یشتن ، -
ره‌فتار ، ره‌وشت ، ریژه‌و ، بوته‌ریقه‌ت به‌کارده‌هینری ، .

سه‌ریشک : فرمیسک ، شه‌سین ، دلوپه‌دلوپه‌ی تاوی چا وکه
له‌کاتی گریان داده‌رزیته‌خواره‌وه .

سه‌وفی " صوفی " : ده‌رویش ، شیخ ، مرید ، شه‌وکه‌سه‌یه‌که
پره‌وی ته‌ریقه‌تی سوفی " سوفیزم " ده‌کا ، په‌شمینه‌پوش . یه‌که‌م
که‌س که‌پیان وتووه سوفی شه‌بو قاسمی سوفی بووه‌که‌له‌سالی ۱۶۰
کوچی مانگی ، کوچی دوا بی کردووه‌ویه‌که‌م که‌س که‌واژه‌ی سوفی له‌

کتیبه‌ک‌هی خویا هینا وه عه مرو بونی به حری جا حیز بو وه که له نیوه ی
یه که می سده ی سیه می کوچی دا ژیا و ..

سروروسور: که یف و خوشی ، شایی وزه ما وه ند ، شادی و کامه -
رانی، گوشادی و دلخوشی .

سوره: فهسل یا پارچه ییکی سه ربه خوله کتیب ، به شیک یا
پارچه ییک له قورثان ، هه رکام له سه دو چارده فه سله گانی قورثانی
پیروژ ، سوره ی یوسف : پارچه و به شیک له قورثان که باسی سه زره تی
یوسف ده کا .

سه یقل " سه یقل " : مشت و مال کردنی شیروخه نجه ر ، پاک
کردنه وه وتیز کردن و بریقهدان به شیروخه نجه ره .

سه فسه ته " سفطنه " : وه رگیرا و له یونانی ، به لگه و قیاسی
باتل و نادروست بو بیچه وانه نیشان دانی راستی .

سیفه " سیفه " : چور ، ئهسل ، شیوه ی هه رشتیک له قالبی
ریژراودا ، له زاراوه ی سهرفی عه ربه ی داشیوه و شکلیک که به کم
وزیاد کردنی پیته کان یا گورانی حه ره که کان دهدری به واژه ، وه کو
سیغه ی موفرده ، سیغه ی ته سبه ، له زاراوه ی فیک دا کاتی معامله و
کرین و فروشتن و به ستنی نیکاح به سه رزمانی داده هیکن وه ، به لگه ی
رازی بونی هه ردولایه ، (۲) ژنیکی که هه میسه یی نه بی ، ژنیکی که
بو ما وه ییکی که م و دیاری کراوله پیا ویک ما ره بکری .

سیفه ی ته رازی : چونیا یه تی رازی بونی ده کهس .

سه دهف " صدف " : گیانداریکی بچووکه له نیوئا و داده ژی ، -
لاشه ی له نیوئا تو یکلک دایه پیی ده لین " سه دهف " ئه و گیانداره چه نده
جوژی هه یه ، ئه و گیانداره چه نده جوژی هه یه ، به نا و بانگترینیان
سه دهفی مرواری یه که ما یه ییک له نیوله شی خو ی دا دینیته به ره م ئه و
ما یه و ورده و ورده ریه ق ده بی و مرواری لی پیک دی ، بو دروست کردنی

نهنگوستيله وزيوه روهندي شتي جوان ورازاولسه توكلسي نهو
 گياندارانه سوده رده گرن ، سده في سده وچا رده ليزگه كينا يه له
 قورثاني پيروزه كه سده وچا رده سوره ي هيه ، سده في تاگرين كينا يه
 له خوره كه سده في فلهك وسده في روزيشي پي ده لين ، سده في
 مرواري له ثيقيا نوسي گه وره و ثيقيا نوسي هيندوخه ليجي فارس دا -
 به زوري هيه .

سده ي بي " سمبي " : ها وناو ، ها ونا .

سده ل " سلف " : رابردو ، له رابردو ، هه ركه س كه پتر
 زيا بي له باوكان وخزما ني كه سيك .

سده او سه پته " سدا و سه پته " : دهنگ وئاواز ، بانگ و
 ئاوازيك كه له كيويآ شوي نيكي تره وه دهنگ داته وه ودوباره بييسر -
 يته وه .

شورمه : كل ، چه شنه خوليكي نهرم ورهش وورده بوره ش كردني
 برژانگ ورشني چا وبه كارده هينري .

سوبي شهمل " سهجامل " : بهر بهياني ئاره زو ، بهره
 بهياني ئاوات .

سهد " سيد " : راو ، شكار ، راوشكار ، نيچير .

سولتان " سلطان " : (۱) فهرمان ره وا ، پادشا ، مهليك ،
 (۲) بهلگه ، هيزوتوانا .

سهبباد " سياد " : راو كهر ، راوچي ، شكارچي .

سهر شهفكه نده : شهر مهزار ، سهر نهوي .

سه عادهت : بهختياري ، كامه راني ، خوش بهختي ، دزي بهد
 بهختي .

سه لهر " سقر " : دوزه خ .

- سہنا "سناہ": ستایش، مدح.
- سہپار "سپار": گہروک، کاروان، قافلہ.
- سیم تن: لہشی سپی زیوین، بے دہنی سپی وہک زیو.
- سیمما: وینہ، روخسار، نہقش، شیوہ، شکل.
- سہبیل "سبیل": ریگہ، ری، ریگہی ٹاشکرا.
- سہرچل: (۱) شیت وسہرہری، (۲) سہرلق.
- سہراہت "سراہت": بروانہ ساری.
- سہبا "سبا": (۱) بای شمال، بایہک کہ لہروژہ لاتہوہ شہی دی.
- سہفر "سفر": بریتی ریگہ، لہشاریک بوٹا ریک چون.
- سہمنی "سعی": (۱) تیگوشان، کارکردن، (۲) چون، رویشتن، (۳) شہورا کردنہ پہلہ کاتی حج دا لہنیوان "سہفاو مہروہ".
- سہنہم "منم": بوت.
- سہیدہی سوہج: روناکی بہیانی، روناکایی بہرہ بہیان.
- سہبو: گوزہ.
- سہحیفہ "حیفہ": نامہ، لاپہرہی کتیب، کتیبی بچوک، گوٹار، روژنامہ.
- ستون: کولہکہ.
- سہعب "عب": سہخت، کاری سہخت، شہوشتی بہ سہختی بیٹہدہست.
- سہفا "سفاہ": سافبون، پاک وروناک، پاکی وخواوینی، رہوشہنی، روناکایی، برہو، خوشی وشادی، یہک رہنگی.

سه‌هبا " سه‌ها " : پیالّه، پیالّه‌ی شہراب، جام .
سہودا : رہ‌شایی، تاپو، رہ‌شایی خه‌لک، کس، رہ‌شایی
شاریک کله‌دوردیتہ بہرچا وہ .

ش =

شاهید "شاهد": بوک کچی جوان ، مه عشوق ، دلبر ،
(۲) گهواھ ، شهوی روداوو کاره ساتیک بهچاوی خۆی ده بینیی و
گهواھی ده دا ، حازربون .

شام : (۱) سه ره تایی شهو ، شهو کاتهی که تازه تاریکی ده ست
پئی ده کا ، کینایه ته بۆرهبی وتاریکی (۲) خوارده مهنی ئیواره وشه
(۳) ولاتی سوریه ، شاری دیمه شق .

شامات : کۆی "شام" ه- بپروانه شام (۲) کۆی "شامه" یه
خال ، (۳) شامرد ، مردنی شا ، زاراوه بیکه له یاری شه تره نج به
کار ده هینری ، (۴) ناوچه بیکه سه ره به مه ها باد .

شهراره : بلیسه ، پروشکه ، شهوی له ناگره وه بۆهه وابهرز-
ده بیته وه ، قرچه .

شمس "شمس": خۆر ، رۆژ ، شوعله ، بلیسه ، گر ، زمانه ی
شاور .

شهو "شوق": ئاره زو ، مهیل ، تاسه ، ئیشتیاق ، ره غبهت ،
بیرکردن ، یاد ، نیاز ، (۲) روناکی ، تیشک .

شعر "شعر": مو ، مۆی ئاده میزاد ، توک و مۆی ئاژال .
شهوی گهر: شهوی غیبادهت و مانگی قه مهری ، سی شهوی
دوایی مانگی قه مهری که مانگ دیارنا بی ، شهوی که له مانگی ره مه زان
دا ، شهوی پارانه وه یه ، قورئانی بیروز ، له وشه وه دا بۆ پیغه مبه ر
ها تۆته خواره وه .

شهریف "شریف": خاوه ن شه ره ف ، به ریزوبه حورمهت .
شهره لیبایی : به خزمهت که سکی گه وره گه یشتن .

شهکیب : سه بروئارام .

- شہلی: نیسبہ تہ بہ شبلہ ، لہذا وایہ کانی "ما وراہ لنہر" .
- شورب " شُرْب " : خوار دتہ وہ ، ئا و خوار دتہ وہ .
- شہجر " شَجَر " : دار ، درخت ، .
- شہیر " شَعِیر " : جؤ ، شہ بیہ ، وینہ .
- شہلیع " شَلِیع " : تکا کار .
- شہگوه " شَگُوہ " : گلہیی ، سکا لآ کردن ، شکایہت (۲) جوڑہ
نہ خوئی بیکہ .
- شہود " شَہود " : کوئی شاہیدہ پروانہ شاہید .
- شہیر " شَعِیر " : قسہی بہ کیش وقافیہ و ہونرا وہ ، ئہ و قسہیہی
کیش وقافیہ و خہ یالی تیداہ .
- شہمار " شَعَار " : درو شم ، وینہ ، علامت
- شہد " شَہد " : ہہ نگوین .

- عالمه " عالم ": (۱) جیهان ، خهلق ، (۲) فلهک ،
 رۆژگار ، دونیاوئوهی تییدایه .
- هار : نهنگ ، شهرم ، عیب .
- هاریز " عاریض ": (۱) پیشان دان ، روداو ، سردهستهی
 لهشکر ، پیدایون (۲) رو ، روخسار ، روممت ، دهموچاوه .
- هههس " ههت ": کاری بئی هوده ، کاری بهسود ، کردنی
 شتیک کهسودی تییدانهبی .
- هههس " عسس ": کوئی " عاس " -ه (۱) پاسهوانی شو ، شهو
 گهرد ، شهوی شتهودهگهری بهمههستی پاسهوانی ، (۲) دز .
- هههت " عصمت ": خۆپاراستن لهگوناھ ، تاوان وگوناھ
 نهکردن ، ری گرتن لهخوابه ، پاکی .
- ههسا " عسا ": گوچان ، شهودارهسهرخوارهیهکهلهکاتی
 رویشتن دابهده ستهودههیگرن ویاریدهی رویشتن دهدا ، عهسای
 موسا : گوچانی ههزرتی موسا .
- ههسیان " ههسان ": سردانهواندن ، یاخیبون ، بهقسه
 نهکردن ، فرمان نههیتانهچی ، غهزرین .
- ههسر " عصر ": (۱) کاتی دواي نیوهپرو تارۆژئاوا ، (۲)
 رۆژگار ، خول ، چهرخ ، دهور ، سهده ، دههر ، (۳) گوشینی شتیک بو
 مههستی شهوی ئاویاشیرهی دهربههینری .
- ههشرهت " ههشرت ": دوستایهتی ، تیکهآبون ، زیان لهگهآ
 بهکتری دا ، زیانی خۆش ، زیانی بهختیاری .
- ههقار " عقار ": مال ، کهرهسهی ناومال (۲) ئاووزهوی -
 کشتوکال .
- ههقار " عقار ": (۱) مال ، کهرهسهی ناومال ، مائی

هه‌لبژێردراو، (۲) شەراب، مەهی .

عەرسە "عەرسە": حەوشە، گۆرەپانی ناوخانو، گۆرەپانی

پێش قەسروبائەخانە، مەیدان .

مەقل "مەقل": هۆش، ئەوهیژووهستەپەله ئادەمیزادا کە

جوانی، ناشیرینی، کاری چاک و خراب لەیەکتەری جودادەکا تەوه،

عەقلی کول: عەقلی تەواو .

عینان "عینان": جەو، ئەو پەتەیه کە بە لقاوی ئەسپەوه یە

وسوار بە دەستی دەیگرێ .

هیناپەت "هیناپەت": رێ پێشان دان، پاراستن، دەست

گرتنی یەکیک لە پێناوی ئەوهی لە کاری داسەربکەوئ، وردی لە کار

کردن دا .

عەتتار "عەتتار": عەتەر فرۆش، ئەو کەسە ی عەترو دەرمانی

بۆن خۆش دەفرۆشێ .

عەقید "عەقید": (۱) ملوانکە، گەردانە، گەردن بەند، عەقیدی

سورەیا (عەقیدتار یا): چەند ئەستێرە ی روناک و تروسکە دارکە بە

شیوهی ملوانکە دیاری دەدەن و شیوهی گەردن بەند، پێک دێنن، پەورین

عەقیدی مۆنەز زەم "عەقید مەنظەم": رستەریک و پێک، رستە مرواری رێک

و پێک .

عیشووه: کاری داپۆشراو، کاری نادیا ری، ناز، دل بەری، ناز

فرۆشتن .

عوقبا "عوقبا": جەزا، سزای کردەوه، دوا یی هەرشتی یک

دوا یی هەر کاریک، ئاخیرەت، رۆژی دوا یی، رۆژی لێ پرسی نەوه،

دنیا ی دیکە .

عەد (عەد): ژمارە کردن، بژاردن .

عوسات " عَصَات " : كۆي " عاسي - عاصي " : گونا هكار ، -
تاوانبار ، خاوهن گونا ح .

عهدالەت " عدالت " : دادگەري ، بەئینساف بون .

عەقرب " عقرب " : دوپشك ، ناوی بورجی ههشته م لسه
دوازده بورجه كانی ئا سما ن .

عورزه " عرضه " : لئی ها تویی ، همیمەت ، هیژوتوانایی ، (۲)
مەكروفیل .

عود : (۱) دار ، لقیکی لەدرەخت جودادەبیتەوه ، (۲) ناوی
بەكێك لەئامزارەكانی موسیقایە (۳) ناوی درەختیکە لەهیندو-
بیرمانی دەروۆی ، دارەكە ی قاوہیی پەنگ و بون خۆشە ، لەئاوری -
داوین بۆ ئەوہی بونی خۆش بێت ، عودی قوماری : جۆرە عودیکسە ،
نەسبەتەبۆ " قومار " یا " کۆمار " ناوی شاریکە لەولاتی هیندوستان
عەجوز " عجوز " : پیریژن ، ژنی پیری ، ژنی بەسالاجو .

عەلابق " علائق " : كۆی " علاقه . علاقه " بەهەمو شتیکی
پەیوهندی بەئادەمیزادەوه هەبێ وەكومال و مندال ، پێئوهندی
دۆستایەتی ، خۆشەویستی ، عیشق ، ئەوین .

عەفو " عفو " : لێخۆش بون ، لێ بوردن ، بەخشین ، لەگناھی
بەكێك خۆش بون .

عەدو " عدو " : دوژمن .

عید : جەژن ، رۆژی جەژن ، هەررۆژیکی كەدەبیتەمایە
خۆشی وشادی كۆمەلە ، كەسێك . عیدەنیا : لەجەژنی ئیمە .

عیرفان " عرفان " : ناسین ، خواناسی ، ناسەوہری ، عیرفان
بەمانای گشتی شاوہزایی و ئاگاداری بون لەوردەگاری و نەپەنیەکانی
شتیکە ، بەرامبەری زانستی روالەتی و چینایەتی ، بەوینەدەلێن

فلان کەس پزەشکێکی عاریفە ، واتە ھەر بەنوسراوە و خوێندنەوە رازی -
 نابێ ، یافلێن عارف ، چازان و قەسەزانیکی عاریفە ، واتە تەنیا بە
 لاسایی کردنەوەی رۆڵەتی قانێع نابێ ، جوانی و وردەکاری قەسە-
 زانی و چازانی فێربووە ، عێرفان بەمانای تاییبەتی ، دوزینە وەوبە
 دەست ھێنانی راستی شت ، بەشیوەی دیتن و دۆزینە وە ، وەبەم ھۆتیبە وە
 سوفیایەتی واتە تەسە و ووف لەبەنەرتایەکیک لەتروسکەکانی عێرفانە
 سوفیایەتی نەحەشیوە و ڕیگا و ڕیبا زێکی کێردە و ھەبێ بەکەسەرچا وە کە
 لە عێرفانە و ھەبە ، بەلام عێرفان مانایەکی گشتی و تیکراییی تەرە ،
 کە بریتی یە لە سوفیایەتی و نەحەکانیش ، دەگرێتە وە ، بەعیبارە -
 تیکێ ترنێسبەتی نیوان سوفیایەتی و عێرفان بەقەولی مەنتیقیا ن ،
 بەومانایەبۆ ھەبە ئینسانیک و کەسیک عارف بێ بەلام سوفی نەبێ ،
 ھەر وە کوبۆ ھەبە کەسیک بە رۆڵەت چۆبێتەنا و ڕیگە و ڕیبا سازی -
 تەسە و ووفە وە ، بەلام لە عێرفان و خواناسی بە ھەرەبەکی وەرنەگرتبێ ،
 جاری وایە دیومانە وازە ی عارفیان لەمە عەنادا بەرز تر و بەرێز تر لە
 وازە ی دەرویش و سوفی بەکار ھێنا وە .

- عناسیر " مەناسر " : (۱) ماک ، ڕەگەز ، ریشە ، بنەرەت -
 (۲) چوار عونسوری پێشینان ، بریتی یە لە ئا و ، با ، خاک ، ئاگر .

غ =

غایب " غائب " : نادیار ، دورله پیش چا و ، له جیگه نه بون ،
ناپیدا ، شه و که سه یه که تا ماده نیه وله جیگه کی تره .

غافل " غافل " : بی تاگا ، نا هوشیار ، شه وهی زوشتی له
بیرده چیته وه ، بی خه بر ، فه را موشکار ، شه وهی له گوئی گادا -
نوستووه ، و تاگای له خوئی نیه .

غارته " غارت " : تالان کردن ، به تالان چون ، به سردادان ،
هیرش بردن .

غایهت " غایب " : دوایی ، دوایی هه رشتیک ، مه به ست ،
تاوات ، تا مانج ، تاره زو .

غزه ل " غزل " : جوړه شیعریکه له روی روخساره وه هه مو
دیره کانی له سه ریگ کی شی عروزی ویه ک قافییه ، ژماره ی دیره -
کانی له حوت که متروله پانزده زیا تر نیه ، به لام له روی نا وه روکه وه
باسی دلداری و عیشق بازی یه له گه ل ژنان دا (۲) هه موقسه یکی جوانی
شه ده بی که بو یوسف و دلداری و شه وینداری له گه ل ژنان دادا ده نری ،
(۲) قوما شیککی نه رمی تا وریشمی یه حه ریق ده لئی :
که واپار چه ی غزه ل ده بری " حه ریق " شه مرو له دیوانت .
ده لئی هه رچا وه ری تی ده سه خه یا ته ی زولفی تا تا تم .

غزال : مامز ، تاسک .

غوه غا : (۱) خه لکیکی زوری تیک چرژا و ، خه لکی په ستی

تاژا وه چی ، هه را وه هوریا ، ده نگ و سه دا له کاتی شوړش وجهنگ دا که
خه لکی به گزیه کدا ده چن .

غینا " غناء " : (۱) گوژانی ، تا وازی خو ش (۲) ده و له مه

ندی ، خا وه نی مال و سامان .

غه لتهت " غلتهت " : فه را موش کردن ، له یا دیردن ، فه را -

موشکاری ، بی خه بری ، سستی و که مته ر خه می ، بی موبی لاتی .

غولغول " غلغل " : ناوی دهنک دهنک وسهدای بالداران،
 هدراوهوریای تیک چرژاو، دهنگی جوشینی ناو یا هدرشتیکی شل .
 غوسسه " غصه " : خهموخهففت ، شهوخهفتهی گهرودهگری،
 خهموخهففت لهدل دارراگرتن .

ف =

فانی: نهیون ، لهنا وچو ، نابود ، بهرامبهری باقی (۲)
 ناپایهدار ، بی دهوام ، شهوکهسهی کهلهپیتی ناسینی خواوگه‌یشتن
 بهدل و دلخوازله‌خوی بیوروی وله مه‌عشوق دافانی بیی بوئه‌وهی -
 بهقای دهست‌کهوی ، پیری به‌سالچو ، پیری کهوتو ، دنیای مادی
 که‌نا‌په‌یداروی ده‌وامه .

فاسیق " فاسق" : گونا‌هکار ، تاوانبار ، کرده‌وهی‌ناراست .
 (۲) بیای‌ویک‌له‌گه‌ل ژنی به‌می‌رد‌حه‌زلی کردن و دوستانه‌تی بکا .
 فانسوس : چراییکه‌له‌مه‌عه‌دن وشیشه یا‌کا‌غه‌زیاشتی‌تروپوروست
 ده‌کری ، چراییکه‌بۆرون‌اک‌کردنی ما‌وهی زۆر له‌ژورمناره‌یا‌چی‌تر
 دای ده‌م‌زرتین .

فامیل : به‌چی‌هینەر ، کردنی کاریک ، که‌سیک‌که‌کاریک
 شه‌نجام‌بدا ، فاعیلی موختار : به‌چی‌هینەر‌وبه‌ری‌وه‌بهری‌کاریک
 که‌کاره‌که‌ی له‌ژیرده‌سه‌لآت‌و‌ئیراده‌ی‌خوی‌دابیت ، شه‌وکه‌سه‌ی‌کاریک
 به‌ده‌مه‌لآت‌و‌ئیراده‌ی‌خوی‌به‌ری‌وه‌ببا‌و‌شه‌گه‌رنه‌یه‌وی شه‌نجامی‌نه‌دا .
 فتح " فتح" : کردنه‌وه ، رزگارکردن .

فصاحت " فصاحت" : ره‌وانبیزی ، ده‌مه‌وه‌ری ، زمانی‌تیز ،
 زمانی‌گه‌رم ، له‌زانستی‌به‌دیع‌دامانای‌شه‌وه‌یه‌که‌سه‌له‌هم‌موکه‌م
 و‌کوری‌بیک‌دوربی‌له‌روی‌سفتی‌و‌شو‌به‌هیزی‌ته‌عبیره‌وه .

ففتاح "فتاح" : شه‌وه‌ی‌یه‌که‌جاری‌خه‌لک‌ئاسان‌ده‌کسا ،
 شه‌وه‌ی‌خه‌لک‌سه‌رده‌خا (۲) یه‌کیکه‌له‌نا‌وه‌کانی‌خودا ، کارگوشا ،
 یاریده‌ده‌ر ، حاکم ، داوهر .

فهناء "فهناء" : نهیون ، نه‌یونی ، نابودی ، دزی‌بون .

فهرهح "فرح" : شادی ، شادمانی ، خوشی .

فیراق " فیراق": جودابونهوه بهیهکتری، جودایی، دوری ،
شوی فیراق ، شوی لهیهکتری جودابونهوه ، شهوهوی دلدارو
دلبرپیکهوه نهبن .

فهل "فهل": (۱) جوداگردنهوه ، پارچهکردن، برین
(۲) قهدهغهکردن لهنیوان دوش ، شهو جیهی دوئیسقان پیئدا
دهگه نهیهکتری، (۳) بهشیک یا پارچهییکی سهربهخۆلهکتیب ، (۴) کهژ ،
وهرز ، یهکتیک لهچواربهشهکی سال کهبههاروها وین وپایروزستانه.
ههتان "هتان": زۆرفیتنهئهنگیز ، زۆرجوان و دلرفیئین
کهبهنازوجوانی روهیدابکا ، (۲) شهیتان(۳) دز ، ریگر .

فیهترهت "فیهترهت": سروشت ، تهبیعت ، خوورهوشتی سروشتی
ئادهمیزاد .

فهیز "فهیز": ئاوی زۆر ، لافا و شتی زۆر ، دیاری زۆر ، -
بههره .

فهیباز "فهیباز": (۱) ئاودار ، سهراوهی پرلهئاو ، (۲) -
جهوانمرد ، کهسی چاوتیروسهخی تهبیعت .

فرزند "فرزند": منداڵ ، کوریاکچی پیاووژنیک که
لهمولهویئ .

فههید "فههید": یهکتا ، تهنیا ، بیهاوتا ، بی وینه ،
گهوههیری بهکتا و بهنرخ ، گهوههیری کهلهنا و گهردنبه ندوملوانکهدا
جیی بکهنهوه .

فهلهک "فهلهک": چهرخ ، گهردون ، مهرداری شهستیرهکسان ،
ئاسمان .

فهلهکول شههزم "فهلهکول شههزم": ئاسمانی گهوره .

فهینجان : قاپیکی بچوکهلهچینی یا بللوردروست دهکری ئۆ
خواردنهوهی چایی یا قاقا وه بهکاردههتیرئ .

لهزله " فضله " : پاشماوه ، پاشماوهی شتیك ، پاشماوهی
تهغامو خوارده، مهنی (۲) سهرنویلك ، سهرگین .

فوزهلا " فضله " : زانایان ، دانیشمه‌ندان ، هونه‌رمه‌ندان .
لهوات " فوات " : مردن ، مهرگ ، نه‌مان ، نه‌بون ، تیپهر
بونى وهختی کاریک ، رابردنی وهختی کاریک ، فرسه‌ت ، ده‌رفه‌ت .

فهوج : ده‌سته‌ده‌سته ، پۆل پۆل ، گرۆگرۆ .

فیلواقیعه " فی الواقیعه " : له‌راستی دا .

فیوزات " فیوزات " : کوی " فیض = فهیزه " : بیروانه

فهیز .

قاسی "قاسی" : دور، دوربو، دوربووه، دژی دانی .
قامت "قامت" : بالا، قهد، بهژن، ئەندام، بئندی
 لەشی ئادەمیزاد (۲) تەکیب و شەھادەو ھەموئە ووشە و تەعبیرانەئە .
 لەپاش بانگی نوێژکردن و سەرھتای نوێژادە و تەرتین .

قافلە "قافلە" : قافل : کاروان، کۆمەڵیک خەڵک
 کەبەبە کەوھە سەفەر بکەن ، قافلە سالار، سەر قافلە، سەرۆکی کاروان.
قاپی : دەرگا، بارگا .

قەسووت "قەسووت" : سەختی، رەقی، دڵ رەق بون، بەزەبی
 نەھا تەنەوہ . . .

قوتب "قوتب" : (۱) وەلی، شیخ، پیر، سەرۆکی میللەت
 (۲) لەزارا وەلی جوغرافیا دا ھەر یەکێک لە دو لاکە میحورە زەوی کە
 قوتبی باکوری و قوتبی جنوبی پێ دەئین (۳) ناوی ئەستێرە بیکە
 لەنیوان جەدی و فەر قەدان دا یە و رابەری قەبیلە یە .

قورب "قورب" : نزیک، نزیک، دژی دوری .
قوللاب "قلاّب" : چەنگال، ئالەتیکە مەعدەنی - سەر -
 چەما و ھەبە بۆ ماسی گرتن بەکار دەھێنرێ .

قودسی "قودسی" : نەبە تەبوقودس، ناوی ئیسلامی شاری
 ئورشلیمە، بەھەشتی، پاک و پیرۆز، قودسیان : کۆی قودسی، فریشتە
 کان، دروستکاران، راستان .

قومری : بالندە بیکە لە کۆتەر بچوکتەر، بە جوتە لە گەڵ یەکتەری
 دا . دەرژین، گوشتی زۆر خۆشە .

قوت : (۱) خواردن، خواردە مەنی ئەوشتەئە کە ئادەمیزاد
 دەبخوا، (۲) تاک .

قەدەم "قەدەم" : پێشینە، کۆن، دێرینە، پێشینە لە کارێک دا،
 دژی "حدوس - حدووث" .

قباس : ئەندازەگرتن ، بەرامبەرکردنی شتیک لەگەڵ شتیکێ
تر ، کەوێک یەک بچن ، بەراوردکردنی دوشت لەگەڵ یەکتەر (۲)گومان .
قناعت " قناعت " : رازی بون بەبەش ، رازی بون بە
کەم ، بۆوینەدەلێن فلان کەس قناعت دەکا ، واتە بەبەشی خۆی
قانع و دلخۆش و رازی یە .

قەمەر " قمر " : مانگ ، روی مانگ

قورعە " قرمە " : بەش ، بەهرە ، نەسیب ، بەخت ، پارچە
یەک کاغەز یا ئیسک کە فالی پێی دەگرنەو وەبەش و بەهرە ی کە سێکی
پێی دیاری دەکەن .

قەید " قید " : (۱) بەند ، حبس ، زینداتی کردن (۲) ئەو
بەتە ی کە دەست و پێی ئینسان یا حیوانی پێی دەبەستن (۳) شەرت
و پەیمان (۴) ئەو داغی بەملی و شترییە و دەدەنین ، (۵) بەش و
ئەندازە ، (۶) جۆرە ئالەتیکێ دار ، ئەو ئالەتییە کە سەحافەکان
دوای بەراویزلی نانی کتیب ، کتیبەکە ی تێدارا دەگرن .

قەریب " قریب " : نزیک ، نێزیک .

قەر " قمر " : بن ، قولایی .

قازی لاری : ناوی موسلیحەدین لاری یە ، خەلکی نسا و چە ی
لارستانە و پەرا و پیزی لەسەر زۆرکتیبی عیلمی (دینی) هە یە .

ک =

کامیل " کامل": تهواو، بی کهم و که سری، خووره و شتی تهواو.

کاگول: موی سر، دسته موی که له سر که به سر نیوچاوان دا شوره بیته وه.

کالا: جل و بهرگ، کهل و پهل، کوتالی بازرگانی، مال و سامان.

کعبه " کعبه": کابه، خانویه کی چوار گوشه یه له نا و ه راستی شاری مه ککه، بهردی رهش " حیرالاسود" له یه کی له سوچه کانی یه تی، له سرده می جاهیلی دا بوتخانه ی بوته گه وره کانی عه ره به لات و عوززا و مه نات و هو بیهل بو، بیری زه مزه م له نزیکی یه وه یه، هزره تی موحه ممد پیا مبهری ئیسلام بوته کانی له زا و برد و کردی به قیبله ی موسولمانان، مائی خوداشی پی ده ئین، ئم نا وه بۆ سرده می جاهیلی و پاش ئیسلامیش ده شی.

کهلب " کلب": سهگ، کهلبی موعه لله م: سهگی فیرکراو سهگی پهروه رده کراو، سهگی دهرس دادراو.

کهمال " کمال": تهواو بو، کامل بو، به کهم و کوری، - خووره و شتی تهواو، عه قل، ژیری.

کهریمان: جوامیران، گه وره کان،

کهس " کاس": پیاله، جام، کاسه، پیاله یه ک کهئا و یسا شرابی تیداده خۆنه وه. " کهسولکه ره م " کاس الکرم": کاسه ی که کهریمان، پیاله ی گه وره کان، جام و پیاله ی ئه و که سانه ی گه وره و - خاوه ن که ره م و به خشه نده ن.

کهلیم " کلیم": ها و قسه، ها و سوچه ت، کهلیموللا =

کلیم الله: نازناوی هزره تی موسایه، کهلیمی: پهیره وی -

حەزرەتی موسا ، یەهودی .

کولبە " کلبە " : کوخ ، خانوی هەزاران ، خانوی بچوک ،
خانوی گوندوئا وایی .

گینایەت " گنایە " : وشەیکە لەجیتی مانای راستی خۆی
بەکارنا هینری بەلکوبۆمانا مەبەستی تریبەکار دەهینری .

کونگرە : کۆر ، ئەنجومەن ، کۆریک کە لە نوینە رانی چەند
دەوڵەت بۆبەر یووە بردنی کاروباری سیاسی و کۆمەڵایەتی پێک بێ ،
کۆری زانایان و شارەزایان و هونەر مەندان بۆباس و ووتووێژکردنی
مەبەستەکانی زانستی .

کەشەکش : کێشەکێش ، تیک هەلچون ، بەیەکاچون ،
کێزە و کێشە ، تەنگ و چەلەمە ، بگرە و بەردە ، گەفت و گۆوئا ژاوە ، -
دوژمنایەتی و ناخۆشی .

کوفار " کفسار " : کۆی کافر ، خوانەناس ، بێ ئیمان ، بێ
باوەر ، ناسو پاس .

کیفایەت " کفایت " : بەس کردن ، بەس بون ، کافی
بون (۲) لێتایەتی .

کەنعان : ناوی جێگە و شەو و شەیرە تەبە کە یەعقوب سەرۆکیان
بوو ، ناوی کونی فەلەستین ، یا (شەرزێ مەوعود " بەلێنسی
پێدراو " .

کەلفی خەزەیب " کفالفیب " : دەستی بەخەنە سورکراو ،
بەری دەستی خۆیناوی . (۲) چەند ئەستێرە ییکی بچوک و بەیە کەسەو
نوساون کە شێتووە دەستیکی لەخەندرا و نیشان دەدەن .

کۆ : کوچە ، کۆلان ، گەرەک ، ریتی باریکی نا و شاروئا وایی .
کلپە : بەستراو .

گ =

گولنار: گوللی هه نار، گوللی سور، گوللی له رهنگی ئاگر.

گولخن: ئاته سخانه، ئاته سخانهی گه رما و، تونی حه ما م.

گلاو: پئیس بون، پئیس بون له ئه ناجا می له ش به له شی سه گ

یا به را زبکه وی .

گره بان: به رۆک، به خه گهنج: خه زینه ی زیروزیوجه و -

هیرات و به ردی به نرخی شار را وه له جیگه ییکی نه تینی دا .

گره بن: " هه رامی": هه مو، تیکراییی .

گوسه سه: لیک هه لوه شا و، لیک هه لپچرا و، لیک جودا بووه

گیج: " هه رامی": گیژ، گیژا و.

= ل

لاله: (۱) گولآله سوره، گولآیکي نيسان، گيباييکي بچوکسه که به زۆري له جيگهي ته رونا وشاخ و قهراخ ئاوده پروئ، کيپوي و مائي هديه، هدره هاله پروي رهنگ و ژماره ي پهریه وه جۆري زۆره، کيسوي يه که ي رهنگي سوره له ژير پهره کاني داله که ييکي رهش هديه (۲) جۆره جرادانتيکي به ليلوري يه مومي له نا و داده نرقي، لاله روخان، لاله پرووان لاله روخاران .

لائيقي " لائقي " : شايان ، لي و هشا وه وه .

لاف و گه زاف : خۆه له کيشان، قسه کردني بي مانا ، داوا کردني

زيادله راستي .

له علي به ده خشان : يه کتيکه له بهرده به نرخه کان و پرهنگي سوره وه کوياقوت ، چه شنه ئۆکسيدتيکي ئالۆميني رهنگا و پرهنگه له تابيعهت به يدا ده بي ، جوان تريني له علي به ده خشانه ، له علي به ده خشان : کينا به ته بۆلتيوي سور، ده مي يار ، شه رابي سور، مه يي رهنگ سور .

له فف و نه شر " لف و نه شر " : (۱) بيچا نه وه و بلا و کردنه وه

(۲) له زارا وه ي زانستي " شه ده ب " دانه وه يه که شا عير چه ندوشه ييک

يا چه ندنا و تک له ديره شيعريک دا به يتي، وه له ديره شيعري داها تودا

سيغهت بۆشه ووشا نه به يتي، به و واژه و ناوانه ده لآين " له فف" وه به

سيغهت به را ورده کانيشي ده لآين " نه شر " له فف و نه شر سي جۆره ، (۴) -

له فف و نه شري موره ته ب : واته واژه ي يه که مي نه شر پتوه ندي به

واژه ي يه که مي له ففه وه ده بي، وه دووهم به دووهم و سييه مه به سييه م،

تا دوايي (۲) له فف و نه شري مه کوس : واته وشي يه که مي نه شر

پتوه ندي به واژه ي دوايي له ففه وه ده بي (۳) له فف و نه شري موشه و

وهش شه وه يه که ته رتيب و ده ستوري تايبه تي ودياري کراوي نيه .

لهیلا" لیلی: " کچی مههدی عامیری یه، ناوی ژنیکیسی
 عه ره ب بووه. بهلام باوکی ویستویه تی بیدا بهکا برایهک ناوی ئیبن
 سلام بووه، بهلام لهیلاشوی پی نه کردوو و له داخی دلداریه جنون
 مردوو و له پاش شهومه جنونیش کوچی دایی کردوو و نیزامی گه نهجوی
 شاعیری بئند پایله چیرۆکی شیعری " لهیلای و مهجنون" شه رودا وانهی
 کردوو و به شهدهب و هونه ریکی یه کجا ره زونایاب .

لهیل ونه هار" لیل ونه هار": شه و ژۆژ.

لهتیف" لطیف": نهرم، ناسک، جوان، دلسۆز، میهره -

بان، خووره وشتی چاک .

لیقا" لقا": (۱) دیدار کردن، دیتن، دیتن و قسه کردن
 له گه ل کسه تیک، (۲) رو، روخسار .

لهولا" لولا": وشه یکه تیکه لۆ له له وولا = لولا": واتسه
 شه گهرنا، " لهولاک . لولاک": واتسه گه رتۆنه بای، ئیشاره به
 هه دیسی به ناوبانگی: " لولاک لما خلقت الافلاک": که روی قسه ی
 له گه ل پتیغه مبهری ئیسلامه، واتسه گه رتۆنه بای ئاسمانه کسانم
 دروست نه ده کرد .

لوتالی" لثالی": کۆی " لوتلوه = لوله": دور، -

مرواری .

لههجه" لهجه": زبان، زبان و وشه یهک که ئینسان قسه ی

پی دهکا، شیوه ی قسه کردن.

ماهی تابان : مانگی تریفه‌دار ، مانگی دره‌وشه‌دار ،
مانگی روناک .

ماتم " ماتم " : پرسه ، تازیه .

ماشی فورات " ماء فرات " : ثاوی روبری " فورات " .
ماییل " مائل " : شهوی ثاره‌زوی شتیک ده‌کا ، شهوی به
شوین شتیک داده‌گه‌رئ ، لایه‌نگر .

مه‌جبور " مجبور " : ناچار ، بیچاره ، شه‌کسه‌ی کاری به
دهست‌خوی نه‌بی ، شه‌کسه‌ی به‌زورکا ریکی پی بکرئ .

مه‌شوا " ماوا = ماوی " : جگه ، په‌ناگا ، مال ، هیلانه .

مه‌تاع " متاع " : کالا ، سامان ، هم‌وشتیکی سودی هه‌بی ،
زیروزبو .

مه‌شپوس " مایوس " : ناهومئد ، بی‌هیوا ، بی‌ثامانج ،
دل‌سارد ، دست‌شوشتن له‌شتیک .

مه‌حروم " محروم " : ناهومئد ، بی‌بش ، بی‌به‌ره ، دورله
همو خیروخوشی بیک .

مه‌حرم " محرم " : کس‌وکاری نزیک ، شه‌ندا مانی بنه
ماله ، شه‌وانه‌ی نابی شوگردن له‌نتوانیان دابی بی .

موحه‌رره‌م " محرم " : مانگی یه‌که‌م له‌سالی کوچی مانگی ،
" شهرالحرام و محرم‌الحرام " یشی پی ده‌لین ، شه‌وما نگه‌بویه پی
ده‌لین موحه‌رره‌م چون عره‌به‌کان شه‌کردنیا ن له‌وما نگه‌دا به‌حرام
زانیوه .

مه‌سله‌گ " مسلک " : رئی ، رئی‌باز ، رگه ، ره‌وشت ، ته‌ریقه‌ت

مه‌شکور " مشکور " : شه‌کسه‌ی سپاس ده‌کرئ ، شه‌کسه‌ی

كاروكرده وهى ئهسندهه كرى، سوپاس وتن .

مه سرور " مسرور " : شادمان ، شاد ، خوشحال ، دلخوش .

موبه ررا " مبرى " : ئهوكه سهى لهتايان پاك وبه دوره ، ئه و

كده سه كه له دوايى دا ئا شكراده بى كئتاوانى نه كرده وه .

مه رجان : بهردىكى سوري مهيله وپه مه يى به نرخله جهوره

چانه وه رىكى ده ريايى ده رده هينرى، ئه و چانه وه ره له گيا ده كا ، هه ر

وه كو شه و يش له زه وى بن ده ريا چه سپا وه ، له كو ن دا و ايان ده زانى

كه په كيكه له گيا كانى ده ريا ، جو رىكى مه رجان له زه رنگى دا به كار

ده هينرى بو دروست كردنى خشل وشتى ترى هونه رى به نرخ .

مه جنون " مجنون " : (۱) قه يسى عامبرى ، خه لكى نه جد بو وه ،

له راستى داشيت نه بو وه ، به لكوپله ي دلدارى وخوشه ويستى به رامبه ر

له يلا و اى لى كرده وه ، له گه ل له يلا دا ئا موزابون ، به لام كه ويستى

له يلابخوازى با وكى نه يدايه ، سه رى خو ي هه لگرت ورو يى بو بيا با نه

كانى شام ونه جد و حيجا زوكه وته شي عروتن ، له گه ل كئوى يادان ده بيزا

تاروژي ك به مردويى له نا وكومه له به رديك دو زرايه وه ، ئه سمه عسى

ده لى مه جنون نه بو وه ، چا حيزيش ده لى هه رشا عيرتى نه ناسرا و

شيعرىكى وتبى وناوى له يلاى تيدا بو بى ، خرا وه ته پال مه جنون ، گو ييا

له سالى ۶۸۸ زايىنى دامردو وه ، (۲) شيت ، سه رچل ، ديوانه .

موجه رره د " مجره د " : (۱) روت ، بى جل وبه رگ ، تاك وته نيا

پياوى بى ژن (۲) له زارا وهى زانستى حيكه مت دا ئه ويه كه دوربى له

مادده وه كو بيروگيان .

موتله ق " مطلق " : (۱) ئازاد ، رزگار (۲) شه ليه مت ،

دياره ، ده بى ، به هه موجورى .

موتري ب " مطرب " : گو رانى بيتو ، موسيقا زه ن ، سه ما كه ر .

ميه ر " مه ر " : (۱) دلسوزى ، خوشه ويستى ، دو ستى ، (۲) روژ ،

خۆر، هەتا و، (۳) لەپیش زەرەشت دا ناوی یەكێك لەخوداكان بووه
 كەلەرۆژدا خۆی نوواندوو، (۴) مانگی حەوتەمی سالی ههجرى
 خورشیدی ئێرانی یە، مانگی یەكەمی پاییزه، (۵) ناوی رۆزی -
 شازدەهەمی هەمومانگێكى خورشیدی یە (۶) جەژنیکەلەكۆن دا. لسه
 رۆزی شازدەهەمی مانگی میهربووه، میهرهگانیان پێی وتوو، (۷)
 ناوی كچه .

موبارک " مبارک " : پیرۆز، بەینیت و بەرهكەت .

موسحف " مسحف " : قورئان ئەوكتیبه پیرۆزه ئاسمانیهی
 كەبۆحه زهتی موحه مەدبەدیاری هات .

مهجزوب " مجذوب " : راکێشراو، ئەو كەسەى سهوداسەر و
 شهیدای عیشق بووه .

معارف " معارف " : (۱) زانستی، زانستی یهكان، زانیاری
 (۲) خەلكی ناسراو، زانا و شارەزا، نزیك و ناسیاوتی .
 مەرهمەت " مرحمت " : میهرهبانى، بەزەیی پێدا هاتن
 لوتف و رهحمت .

مهههههت " محبت " : خۆشهویستی، دۆستی .

مهشعله " مشعل = مشعله " : ئاگری تێداده كرتیهوه .
 چرادان، قەندیل، شاپلێته .

مهشرب " مشرب " : (۱) زهوق، مهیل، خهیاڵ، ههواى
 نهفس، شۆهى بیركردنهوه، (۲) جێی ئا و خواردنهوه .
 مهجمعه " مجمع " : زه مینتیک كه خەلك لهوێ دا كۆبینهوه،
 بیابانى بێ ئاو و گیا، مهجمعه، سینی گهوره .

مهجموع " مجموع " : كۆكراوه، دهفتهرێك كه مهباستى جۆرا
 و جۆرى تێدا كۆكرا بێتهوه، وه كوشیعو نوسراوهی تر .

مهجمهر " ماهر " : بخوردان، (۲) ئاگردان، ئەوشتەى
 ئاگری تێداده كرتیهوه .

- موشناق " مشتاق ": ئاره‌زو، ئاره‌زومەند، تاسەخواز ، -
 ئەوهی مه‌یل وئا رزوی شتیك ده‌كا ، خاوه‌ن شه‌وق وئا رزه‌زو .
- موشناق " مشتق ": جیا‌بونه‌وه ، شتیك له‌شتیكی تر جودا
 بوبیته‌وه ، وشه‌یه‌ك له‌وشه‌یه‌كی تروه‌رگیرانی ودروست‌كرابی .
 موشه‌وه‌ش " مشوش ": شیواو ، په‌شیو ، په‌ریشان ، تاریك .
 مه‌سه‌له‌ت " مسئله . مساله ": داوا‌كردن ، ویستن ، تكا
 كردن .
- مه‌تسه‌ع " مطلع ": (۱) پێشه‌كی ، سه‌ره‌تای قسه ، یه‌كه‌مه‌ین
 دێری غه‌زه‌ل یا قه‌سه‌یده (۲) شه‌و جی ولایه‌ی كه‌رۆژومانگ وئه‌سته‌تیره -
 كانی له‌ هه‌لدی .
- مونه‌خه‌ب " منتخب ": تاییه‌تی هه‌لبێزیرا و ، نوێشك .
 مه‌عرفه‌ت " معرفت ": ناسینی شتیك ، زانسته‌زانیا
 (مه‌عرفه‌توللا = معرفت‌الله : خواناسی .
- مه‌شه‌وق " معشوق ": یار ، خۆشه‌ویست ، دل‌به‌ر .
 مه‌عدوم " معدوم ": له‌نا‌وچو ، تیا‌چو ، نه‌بون ، نه‌بو .
 مه‌نزور " منظور ": ئەوه‌ی ده‌كه‌وتیه‌ به‌ر‌چا و ، دیا‌ر ، بێزا و ،
 ئەوه‌ی ده‌بیزئ .
- مونه‌زیر " منتظر ": چا‌وه‌نور ، چا‌وه‌روان ، چا‌وه‌روانی .
 مه‌نزل " منزل ": خانو ، شوینی دا‌به‌زین ، شوینی .
- مه‌عراج " معراج ": په‌یژه ، قالد‌رمه ، پێپل‌كانه ، شه‌وشته‌یه
 كه‌ به‌هۆی ئەوه‌ وه‌ئاده‌میزاده‌توانی به‌رزبێتیه‌وه ، شه‌وی مه‌عراج :
 شه‌وشه‌ویه‌ كه‌ه‌زه‌رتی موحه‌ممهد به‌فرمانی خودا به‌رزبووه‌ بۆ‌لای
 باره‌گای خودا و‌گه‌یشه‌ مه‌قامی شه‌و ، شه‌وجیه‌ی كه‌س نه‌یگه‌یشتوتی .
- مه‌دینه " المدينة ": (۱) شاریكه‌ له‌حیجا‌زله‌با‌كوری رۆژ
 ئا‌وای ولاتی عه‌ره‌بی سوعودی ، له‌خا‌كێكی پرله‌ئا وومیوه‌دا‌یه ، له‌

پیشا ناوی " یه سرب . یثرب " بو ، هزره تی موحه ممد پیغه مبهری
 عیسلام له ۶۲۴ ی زایینی هیجره تی کرده شهوی و له ۶۳۲ زایینی هزره تی
 ره سول (د - خ) له ممدینه وه فاتی کرد و دوای شهو زاته ، هزره تی
 شه بو به کر و عومهر و عوسمان به دوای به کدا بونه خلیفه و جی نشینی
 پیغه مبهر ، مهقدی پیغه مبهر و سی کس له خوله فای راشیدین: شه بو -
 به کر و عومهر و عوسمان (رض) له مزارو مزگهوتی نه بی شه کره م له
 ممدینه یه ، له سالی ۵۱۷ زایینی ممدینه کهوته بن دهس تورکی
 عوسمانی وله سالی ۱۹۱۶ زایینی له دهست عوسمانی به کان ده رچوو و
 له ۱۹۲۴ ی زایینی کهوته بن دهستی عه ره بی سعودی .

مه نطق " منطق " : (۱) قسه کردن ، وتار ، تهرازوی قسه
 (۲) ناوی زانستی بیکه به هوئی دهستوری شهوه وه ئاده میزادده توانی
 خوئی له هه له بهاریزی له بیر کردنه وه یالیکدانه وه دا ، ده لیکدان
 شه ره ستوده ستوری شه زانستی بهی دۆزبوه ته وه .

مه دار " مدار " : جیی سورانه وه و بزوتنه وه ، شه وشته به که
 شتیک له چواره هوری داده سورپته وه ، شه وجیه به که شتیک ده هوری -
 ده دا ، له زاراوه ی جوغرافیا دا بریتی به له وخته ی که شه ستیره
 که وه که کان تییدا به ده هوری ره ژدا ده سورپته وه ، دائیره بیکی نا -
 دیاره له سه زوی زهوی ، مووازی خه تی ئیستیوا به .

مه ستور " مستور " : (۱) دا پوشارا و ، له پشت په رده (۲) دا وین
 پاک ، به نا موس ، به حه یا (۳) شه ندای می نینه ی ژن .
 مه سموم " مسموم " : زه هر خوار دو ، که سیک که ژه هر بچینه نا و
 له شه وه .

مه بهس " مبحث " : باس جیی لیکۆلینه وه و که ران به دوای
 شتیک دا .

مه سال " مثال " : کوئی " مه سل = مثل " ه : وه کو ، سیفت ،

قسهی نهستق ، قسهی داهینراو .

موعهتتهر "معطر" : عهتراوی ، یوئوخوش .

مهرید : خاوهن ئیراده ، شهوهی بیریارده دالهسه رکردنی
شتیک ، شهوهی ئاره زوی شتیک دهکا ، شهوکهسهی بیی به پهیرهوی
پیریک وشیه و ره وشتی تهریقتهی لی فیربیی ، مورشید ، لهزاراوهی -
سوفیایهتی دابؤلایهنگری تهریقتهی دهروئیشی بهکارده هینری (۲)
بهکیک لهسیفه تهکانی سبوتی خوی گهورهیه .

مهلهکوت " ملکوت " : گهورهیی ، هیزوده سهلاتی ئاسمانی ،
دونیا ی فریشتهکان ، مهلهکوتی : نیسه ته بؤمهلهکوته واته ئاسمانی
مهلا بیکهیی .

مهلول " ملول " : بهشیو ، خه مگین ، شیواو ، دلتهنگ .
ملکی وه حدهت (ملکی وحدت " : ملکی خواناسی ، ملکی -
بهکتابه رستی .

مهرا رهت " مرارت " : تال بون ، تالی ، رهنج وسهختی ،
ناخوشی .

مهراق " مذاق " : تام ، چیژ ، چهشتن ، زهوق ، جیکسهی
هینزی چهشتن ، ژیرزیان .

مورشید " مرشد " : رینما ، ریبهر ، شهوکهسهی ربیی راست
به خه لک نیشان دهدا .

مهگتهب " مکتب " : جیی نوسین ، جیی ده رس وتنسه وه ،
فیرگه ، مهدرهسه .

مینا : شیشه ، بهللور ، ئاوتینه ، نهینوک (۲) هه موشتیکی
بهلاجیهوهر دوزیروزیو و بهردی به نرخ نهخش کرابئی (۳) جو رههنگیکه
بؤکارده هینری ، (۴) میناتور ، وینه کیشان ، نهخش کردن بهلاجیهوهر -
رد وژیروزیوئا وورهنگ لهسه روی کاغهز یا مهعهدهن (۵) پیستی سپی
سهرددان (۶) ناوی بالنده بیکه ، (۷) گولیکی جوانه نا وه راستی

خرو زهرده پهری سبی یاشینی کالی بوته وه (۷) چی بیکه له شاری
مهککه وره بانی لی ده کرئی، شه و شه و قوربا نییهی له وی ده کرئی،
" نه حری مینا " ی پی ده لئین .

مه هیب " مهیب " : سا مناک ، به هه بیته ، که سیک یاشتییک
که ئا ده میزادلیی بترسی .

مه هلهکه " مهلهکه " : جیی لئا و چون، جیی قه لچو بون، -
مهیدانی جهنگ که خه لکی تیداده کوژی .

مه نشه " منشاء " : سه رچا وه ، شوتینی پهیدا بون، شوینسی
دیار بون، جیگی نه شوونما و پهروه رده بون.

مه رووت " مهروت " : پیاهه تی جوامیری، جه وانمه ردی، مه ر -
دانهیی، دل ناسکی .

مه نسور " منصور " : یارمه تی دراو، یاریده دراو، سه ر -
که وتو .

مه ولبیس " مهلبیس " : دوستی پاک ، دوستی بی ریا و بی خوش
شه و که سهی کاری بی ریا ده گه یه نیته شه نام .

مه حشور " محشور " : ها وری، ها ودهم، ها و نشین، ها و سو جهت
له ده وری یهک کو بو .

مه حل " محض " : خالیس ، پاک ، هه رشتیکی خالیس که له گه ل
شتیکی ترتیکه لاونه کرابی .

مه حه سیل " محصل " : به ده ست هی نه ر، شه و که سهی شتییک
به ده س بی تی، ته حسیل دار، مه شموری وه سول، قوتابی، شاگردی
مه درسه .

مه سحور " مسحور " : سحرلی کراو، جادولیکراو، فریودراو .

مه زاج : تیکه ل بون تیکه لکو بون ، شه وهی که شتیکی له گه ل
تیکه ل بو بی، وه کو شیریا شه راب له گه ل ئا و (۲) سرشت ، خوره وشت
ته بیعت ، حالتهی سروشتی به ده ن .

مولات " ملاقات ": لهگهل كه سټك روبه روبون، روبه رو-

بون لهگهل يه كتر، يه كتر ديتن .

مونات " منافات ": يه كتر ده كردن، يه كتر دور -

خستنه وه، بيجه وانهي يه كتر بون.

موحيبان " محبان ": دوستان، خوښه ويستان .

موشتهري " مشتری ": (۱) كزيار، ټهوكه سه كه شتي سټك

ده كړي، (۲) ټه سټيره ي گه روكي بهرجيس، ټه سټيره ي هورمز، گه وړه

تريني ټه سټيره گه روكه كاني بنه مالهي روژه، لهروي روانكي شه وه-

لهدواي زوهره، دوهمين ټه سټيره يه نزيك به ۱۲۳۰ بهرامهري زهوي

يه ودوا زده مانگي هه يه وه ردوا زده سال يهك ده ور به ده وري خوړدا-

ده گهري، قازي فهله كيشي پي ده لټين .

موشك : ماده ييكي بون خوښه له ناووكي مامزي موشك دټه

دهري، مامزي موشك جوړه ټا سكيكه دوكه لټي دريژي هه يه وه كونا بي

فيل، زوړ تر له شاهه كاني هيمالايي هيندوستان ده زي، له زيړزكسي

كيسه ييكي بچوكي وه كو دومه ل هه يه ماده ييكي په يتي تيډا كوؤ-

ده بيته وه هه ر كاتيكي كه كيسه كي پرده بي مامزكه هه ست به ټا زار و

خا زشت ده كا، ناچار له به ردي ده خشي تي تا دومه له كه ده ته قتي وټاوي

پوړگه كه ده رزيته سهروي زهوي ووشك ده بيته وه، ټه مه ماده ي موشكي

بون خوښه، مامزي تا تاروما مزي خه تا ومامزي موشكيني شي پي -

ده لټين .

موفليس " مفلس ": هه ژار، بيچاره، بي شت، بي مال و

سامان، بي پول، ده ست كورت .

مودارا " مدارات = مدارا ": ره فتار كردن له گهل كه سټك

به روخوشي وميهره باني، روي خوښ نيشان دان به كه سټك .

موهر " مهر ": (۱) مور، ټاله تيكي مه عده ني يا پلاستيكي يه

ناوي كه سي له سه ره گده كه ندري، له باتي ټيمزاله نامه وپا كه ت

وشتی تردا چا پده کړئ، یا شتیک داده خرئ بوښه وهی نه کړیته وه موری
لئ دهرئ، (۲) کیسه سهر به ستر او، کیسه ناکرا وه .

مونالی " منالی " : پیچه واننه ، پیچه واننه یه کتربون ،
یه کترده رکردن ویه کتر دور خستنه وه .

موحابا " محاباه " : لاهین گرتن، یاریده دان، لایه ن
گرتنی که سیک به بی هق .

مودده سی " مدعی " : ښوکه سیه که دا وای لئ یه کیکی تر
هیه ، ښوکه سیه دا وای هقی خوی ده کا .

موئمین " موئمن " : به ئیمان ، موسولمان ، پیچه واننه -
کافر .

مه شمول " مامول " : څاره زوکراو ، څاواته خواز ، تاسه بار .
موجاز " مجاز " : څیجازه دراو ، خاوه ن څیجازه ، څیزن دراو ،
ره وا .

مودده عا " مدعا " : بانک کراو ، دا واکراو ، څاره زو .
موعتاد " معتاد " : خوگرتو ، ښوکه سیه به کاریک یسا به
شتیک خوبگړئ .

مولا " مولا " : خاوه ن ، گه وره ، سهروه ، څاغا ، خو شه ویست .
مهوزون " موزون " : کیشراو ، ښوکه سیه قورسایه هیه ، ښوکه
قالب وښه ندازه ی خوی گرتو وه .

مول " مل " : شهراب ، مهی
مونیس " مونس " : هاو ده م ، هاو نشین ، خو پی گرتو .
مونگیر " منکر " : بی باوهر ، ښوکه سیه باوهری به کاریک
یا شتیک نه بی .

مقدار " مقدار " : ښه ندازه ، پارچه یه که له شتیک ، ښوکه ی -
به هوئ ښو ښه ندازه ی شتیک به ده دست بی .

مهنسور "منشور": پرژا، پهرت و پلاو، پراکهنده، (۲) -
پهشان، نهسر.

مهوهش: جوان، دلبر، مانگ روخسار، مهوهشان، شه
کسانه‌ی روخساریان وه کومانگ جوانه، رویان دهلی مانگه.

مودده بپیر "مدبر": راویژکر، شه وکسه‌ی بیری پاشه
روژی ههیه، شه‌وی پاشه روژی له بارچاوه.

مونه‌سیر "منصر": راوه‌ستا و له‌سرشتیک.

مه‌نقود "مفقود": گومبو، ون بو.

مه‌به‌ه "مبدا": سهره‌تا، بنهره‌ت، شه‌ل، هو.

مه‌تبوع "متبوع": پهیره‌وی کراو.

مه‌حفوز "محفوظ": پاریزراو، راگیراو.

موعین "معین": یاریده‌دهر، یارمه‌تی دهر، یاوهر، یار.

مه‌نع "منع": راگرتن، وه‌ستاندن، وه‌ستاندن‌ی که‌ستیک له

کاریک یا شتیک.

مه‌نزل "خانو، جیگه‌ی دانیشتن وژیان، سهر.

مه‌زلوم "مظلوم": ستم لیکراو، ستم‌دیتو، شه‌وکسه‌ی

زولم و ستم‌ی لی کرابی.

مه‌ماسی "معامی": کو‌ی "مه‌عسیه‌ت = معصیت": گونا،

تاوان.

مومتاز: هه‌لژبدرراو، تابه‌تی، جودا کراوه.

مه‌جاز "مجاز": وشه‌یه‌ک له‌جیتی راسته‌قینه‌ی خو‌ی به‌کار

نه‌هینری و بومانایکی تروره‌بگیری به‌مه‌رچیک پیوه‌ندی یه‌ک به‌

مانا بنچینه‌ی یه‌که‌بیان به‌ستته‌وه.

موشکیل "مشکل = مشکله": کاری سه‌خت، کاری قورس،

نالوز وداپوشراو.

- موژگان : مژول ، بزنگ ، بزنگ .
- میرثات " مرآه " : تاوینه ، نهیتوک .
- موههپیا " مهپا " : تاماده ، حازر ، x
- مهئسور " ماشور " : قسهوباس ، قسهوباسیک کهلهکۆنهوله
یهکیکهوه بهیهکیکی تر گهیشتی .
- مهلاحت " ملاحهت " : دلبری ، جوانی ، پرخوی بون .
- مهزبله " مزبله " : زبلخانه ، جیتی رشتنی زبل .
- میحنهت " محنت " : ئازار ، بهلا ، خه ، خهفت ، کارهسات
کهسه .
- میزان : (۱) تهرازو ، ئهنازه ، (۲) ناوی بورجی حهوتهمه .
- معمور " معمور " : ئاوا ، ئاوهدان ، تهعمیرکراو ، دژی
کا اول وکلاوه .
- مههزن " مخزن " : گهنجینه ، عهممار ، جیتی پاراستنی مال .
- میلباز ، پرمهکر ، جادوگر .
- مهدود " مسدود " : بهسته ، بهستراو ، داخراو .
- مهیت " میت " : مردو .
- مهسرهف " مهرف " : خهرج کردن .
- موشهدهب " مودب " : خاوهن تهربیهت ، بهشهدهب .
- مهخجول " مخجول " : شهرمهزار ، خهجالهتی پیماو .
- مهزبوت " مضبوط " : وهرگیراو .
- مهکتهبی روشدی به : ئیبینی روشدهبولولهید " ۵۹۵-۵۰۲"^۵
- کوچی مانگی فهیلهسوفیبهناوبانگی عهدهب کهدانیشتوی ئیسپانیا
بووه وخهلکی " قهرتهبه " به ، نزیک بهپهناجلدکتیبی نوسیهکنه
یهکیک لهوکتیبانهفهلسهفهی ئیبینی روشده ، ئهلکوللیاتی ئهوله

زانستی پزشکی دا به زمانه کانی لاتین وئیسپانیایی و عیبیری
تهرجه مه کراوه ، له ولاتی مهراکیش کوچی دوا یی کردووه و لسه
شاری " قهرتبه " به خاک سپیردراوه .

نار: ناگر

نافه: وهکوناوک، ناوکثاسا، وینهی ناف، ناوکیمازی
 موشک، نهوماددهیهی کهلهناوکی مامزی موشکدا کوده بیتهوه.
 ناطق "ناطق": رهوانبیز، قسه زان، چاویژ، قسره-
 وان دهمهوه، فهسیح.

ناقبس "ناقص": هدرشتیک کهکهوهکسری تیدایی.
 ناگهان: لهناکاو، لهپریدا، سهرزده، بی خهسهر،
 بی وهخت.

نایب "نائب": جی نشین جیگر، کهسکلهباتیهکیکی
 تر کاروباردهگهیه نیتته نجام.

نهباتات "نهباتات": کوئی نهبات = نبات: گیا، -
 هه موشتیکی کهله سهرزهوی برۆی، وهکوگول وگیاودارو درهخت.
 نهزم "نظم": (۱) شاعر، قسهی کیش وقافیه دار، دژی -
 پهخشان (۲) ریک وپیک کردن، جوان کردن، بهرسته وهکردنی مرواری
 نهزارهت "نظارت": بینین، روانین، چاوه روانی، چاوه-
 دیری، چاوله ری بون (۲) زیرهکی وریایی.

نهر "نهر": (۱) بلاوکردنهوه، بلاوکردنهوهی دهنگ وباس
 (۲) هه لختنی جل و بهرگ وپارچهی شور او، (۳) زیندوکردنهوه، -
 زیندوکردنهوهی مردومان له رۆژی قیامتدا، دژی لهف زازاوه-
 بیکه له شاعردا به کارده هینری، بروانه "لهف ونهر".
 نهسر "نهر": پهخشان، په رگهنده کردن، قسه و تهییسک
 شاعر نه بی.

نهفس "نهفس": گیان، لهش، جهوهری هه موشتیک، نهفسی
 نه ماره: گیانی شهتانی که تاده میزاد قریوده دا وهلی ده خله
 تینی بوکاری خراب وناپهسند.

نهفس "نفس": با ، هناسه ، شهوبابهیهکه لهکاتی

هناسهکیشان دا لهنیوان سی ودهمدادی ودهچی .

نیهت "نسبت": نزیکایهتی ، پیوهندی لهنیوان دوش

یادوکس ، لیهک چون لهنیوان دوش .

نیسار "نثار": پهراگندهیی، پهرش وبلادی (۲) شهوشانهیه

کهبهسربوک یا هرکهسیکی تر داده کړی لهسهردهمی خوشی وبهختیاری

دا ، لهشیرینی و پارهوشتی تر .

نهمیم: سروه ، شنهی بای شمال ، شنهی با .

نهزیر "نظیر": وهکیهک ، بهرامبهر ، هاوتا ، وینهی

یهک .

نیزام "نظام": ریک وپیک کردن ، ناراستهکردن ، رسته

کردنی مرواری ، رستهی مرواری ، شیوهورهوش ، ریزی دارو درهخت

لهفارسی دابهمانای سپاوشهرتेश .

نیزاع "نزع": شهروکیشه ، گفت وگوؤوکهشمهکesh ، جهنگ .

نهفش "نقش": رهنگ رشتن ، کیسانی وینهووروخاری کهسیک

یاشتیک .

نوقسان "نقمان": کهمی ، کهم بون .

نهقد "نقد": هلاوهژیری ، پاک کردنهوه ، جودا کردنهوهی

پارهی ساغ لهقهلب ، دهرخستنی جوانی وناشیرینی قسه ووتارو -

شیر (۲) پاره ، پول ، نرخ ، نهقدی عیار .

نوقته "نقطه": نیشانهییکی بچوک وخره لهژیریا لهسهر

هندی پیتی نوسین داهیهه ، وهکونوقتهی سهرپیتی(ن) یا ژیرپیتی

(ب) خال .

نهمام: گیاداری تازه بیگه بشیو ، هموکس وشتیکی تازه

پیگه یشتو .

نیش : (۱) نوکی تیز ، وه کوده رزی و خه نجه رونه شته روی تر
 (۲) جزوی هندی زینده وه روی وه کود و پشک وزه رده و آلّه و مار کسه
 زه هریان به هوی شه و وه ده رزیننه ناوله شی ثاده میزاد .

نقائیس " نقائیس " : کوئی " نهقیسه = نقیصه " : بروانه
 نوقسان " نقصان " .

نسیان " نسیان " : فراموش کردن ، فراموشی ، لهبیر
 چونه وه ، له یاد چونه وه .

نوعمان " نعمان " : نازناوی هدریهک له فرمانه وایان
 وپادشایانی حهیره ، (۲) بهمانای خوین ، " شقائق النعمان " : گول
 لاله ، گولآله سوره .

نمه دپوش : شه و کسه ی جل و بهرگی پینه و په روی ده رویشی
 ده پوشی .

نیگار : (۱) بوت ، خوشه ویست ، مه عشوق ، دلبر ، مه محبوب
 (۲) نهقش ، وینه .

نیگاه : روانین ، ته ما شا کردن ، چاو ، رونی کردن .

نسهوا : (۱) شاهنگ ، ناواز ، (۲) ناوی ناوازیکی تایبته
 یه (۳) مالّ و سامان ، هوی زینده گانی (۴) خوارده مهنی .

نهدامت " نهدامت " : په شیمانی ، دلگیری ، خه مخه فته .

نهو " نهو " : (۱) زانستی بیکه له با بهت شیعراب و ده ستوری
 راست خویندن و دروست نویسنی زمانی عه ره بی یه وه یه ، (۲) وه کولا ،
 ریگه .

نهلی " نهلی " : دورخسته وه ، نه بو کردن (۲) ده رک کردن

دورخسته وه ی که سینگ له شاریکه وه بو شاریکی تر ، ناواره کردن .

نیدا " ندا " : بانگ کردن ، بانگ وئاواز .

نهقیزهین " نقیضین " : پیچهوانه ، دژ وپیچهوانه ی دو

شت ، سه ره وژیبری .

نمانا " هه ورامی " : نوواندی ، ده ری خست ، نیشانی دا .

نه شوچه وپرت " هه ورامی " : له یادت نهچی ، له بیسرت

نهچی ، فه رامۆشی نهکی .

نهایهت " نهاییت " : دوایی ، پایان ، ئاخر ، دواییسی

کاریک یا شتیک .

نه وخیز : تازه روواو ، تازه ده رها تو ، تازه پی گهیشتو .

= و

واریس " وارث " : میرات‌گر، ئه‌وه‌ی میرات‌ده‌با، ئه‌و
 كه‌سه‌ی میراتی بو ده‌مینیته‌وه له‌یه‌كێكی تره‌وه .

والا : بالاب‌ل‌ند، به‌رز، پایه‌ ب‌ل‌ند، (۲) جوړه‌قوماش‌یک‌ی
 ئا‌وریشمی یه .

واسیع " واسع " : فراوان ، به‌رین ، دزی ته‌نگ .

وه‌سف " وصف " : پ‌یدا‌ه‌ل‌کوتن ، ده‌رخستنی شی‌وه‌ی شتی‌ک
 یا‌که‌س‌یک ده‌رخستنی وه‌زعی شت .

وه‌سو‌سه : ئه‌ندیشه‌ی به‌د پ‌یدا‌کردن، بزوتنه‌وه‌ی هه‌وا و -
 هه‌وه‌سی شه‌یتانی له‌نا‌ود‌ل دا =

وه‌سل " وصل " : پ‌یوه‌ند کردن، به‌ستن به‌یه‌کتری یه‌وه ،
 به‌یه‌کتری گه‌یشتن .

وه‌نه‌وشه : گیایه‌کی کورته ، قه‌دی بار‌یک و‌گول‌ی ب‌چو‌کی‌ه‌یه ،
 ره‌نگی شین یا زه‌رد‌ده‌بی، له‌با‌خ‌ه‌دا ده‌رو‌تین‌ری، له‌ته‌بی‌عه‌تی‌ش‌دا
 به‌ها‌ران له‌پ‌یش هه‌مو‌گول‌یک دا‌ده‌رده‌چی ، بو‌نی خو‌شه‌و گول‌وی لی
 ده‌رده‌هی‌ن‌ری .

ورپ‌نه : هه‌زه‌یان، ب‌یه‌وده‌وتن ، له‌حالی نه‌خو‌شی یا‌له
 خودا ، قه‌س‌بر‌زگان‌دن، وتاری ب‌یه‌وده‌و نا‌عا‌قلانه‌له‌حالی‌نه‌خو‌شی دا .
 وه‌عز " وعظ " : پ‌ه‌ندو‌ئا‌موژگاری دا‌ن، ئا‌موژگاری کردن،
 ئا‌راسته‌کردن بو‌کاری چاک .

وه‌عه‌ده : (۱) په‌یمان ، به‌ل‌تین، (۲) سه‌رده‌م، کات .

وه‌عه‌ید " وعید " : به‌ل‌تینی‌دانی شه‌رو‌به‌دی، وه‌عه‌دی خراپ
 ترسان‌دن .

وه‌زاره‌ت " وزارت " : وه‌زیری، پ‌له‌وپا‌یه‌ی وه‌زیری .

وہجد " وجد " : ثوین و خوشہویستی، زهوق وشهوق، شهیدا
وسهوداسری کسٹیک بون ، خوشی، خوشحالی.

وجووه : کوئی " وجهه = وجهه " : رو، رخسار، روی شتیکی
(۲) ریگا ، لاین، نییہت ، ہو، (۳) گورہی قہوم ، (۴) کسٹیکی
پایہہرز، (۵) پارہوپول .

ویجدان " وجدان " : نفس و ہیژی باتینی نفس، شو
ہیژہ باتینیہی کہبہہوی ٹولہچاک وخرابی کردہوہکان تسی -
دہگہین .

وجود : (۱) بون ، هستی، پیچہوانہی عہدم (۲) لہش ،
بہدن ، جہستہ .

ویرد " ورد " : زیکر، دوعا ، کمیک لہقورٹان کہٹینسان
ہمو شوروژی بیخوینی .

ویسعہت " وسعت " : گوشادی، ہہراوی، بہربلاوی جٹی -
پانایی .

ویلداش : ہاوری، دوست ، رہفیق ، ہاوال ، وشہیہکی
تورکی یہ .

وہحید " وحید " : تہنیا ، یہکتا .

هاتف " هاتف " : دهنگی غیبی، تاوازی غیبی، دهنگ و
سه‌دای غیبی .

هجران " هجران " : جودایی، دوری له‌دوست و یاران .
هلال " هلال " : مانگی سهره‌تای مانگ تاسی شو، که به شیوه^ی
که‌وان له‌ئاسمان داخوی ده‌نوینی، کینایه‌ته‌بو بروی دل‌بم‌ولواوازی -
دل‌دارو عاشق .

هه‌راس " هه‌راس " : ترس و بیم .

هه‌مه‌هه‌یس : هاوشین ، دوست ، هاوری، ره‌فیع .
هه‌مه‌هت " هه‌مه‌ت " : بریارو کوشی به‌هیز، مه‌به‌ست، توانا .
هه‌به‌هت " هه‌به‌ت " : (۱) روخسار، شیوه، حال، روخسار و
وه‌زعی هه‌رشتیک (۲) پو‌لێک‌هه‌لک، تا‌قمێک‌هه‌لک، ده‌سته‌یه‌ک
هه‌لک .

هه‌ندو " هه‌ندو " : هه‌ندێ، هه‌لکی هه‌ندوستان، تیره‌پیکه له
هه‌ندوستان مه‌زه‌هه‌بی تایبه‌تی خوی هه‌یه وه‌هه‌ندو سیشیان پێ ده‌لێن،
کینایه‌ته‌بو زولف‌وخه‌ت‌وخالی ره‌شی دل‌به‌رو خۆشه‌ویست .

هه‌دا‌به‌ت " هه‌دا‌به‌ت " : پێ، پێشان دان، ئاره‌سته‌ی ریسی
راست‌کردن .

هه‌ده‌هه‌و : شانه‌به‌سه‌ر، په‌پو سلێمانه، په‌پوسوله‌یمان‌ه،
په‌پوسوله‌مان‌که، بال‌نده‌یه‌یکه‌ره‌نگی خۆله‌میشی یه، خالی زه‌ردو-
ره‌ش‌وسپی هه‌یه، له‌کو‌تره‌بجو‌کتره، پوپه‌یه‌یکی وه‌کو تانج له‌سه‌ر
سه‌ری دا‌هه‌یه، ده‌لێن چاوی گه‌لێک تیژو وردبینه، له‌خۆش‌خه‌به‌ری
دا پێ وێنه‌بووه .

هوذا "هدی": خودا، راستی، ریچی راست، رابهر، ری -

پیشاندەر.

هووهیدا "هویدا": ئاشکرا، دیار، روناک، پهیدا.

= ی

به عقوب " بعقوب ": کوری ئیسحاقه ، بهنا و بانگترین و گورهترین پیاوما قولآنی عیبرانی یه ، لهقهبی ئیسرا ئیله ، بهنی ئیسرا ئیلی برده میسروما وهیهک لهوئی ژیا نی بردهسه ، دوا زده کوری هه بو بهنا و بانگترینیان حه زره تی یوسف بو ، دوا زده تیره کسان ی بهنی ئیسرا ئیل بهنا وی ئه وان ه وهیه ، لهو قورئان دا با سی کرا وه .

یوسف : " سه ده ی سی زده ی پیش زایین ، کوری یه عقوب و نا وی دا یکی راحیله ، ره مزی جوانی یه له نا و پیا وان دا به پیتی شورات براکانی فرۆشتیان به هه ندی له با زرگانان ، له پاشان بوبه وه زیری فیرعه ونی میسر و بهر ئیوه بهری ئا زوقه له برسی یه تیه که دا ، به پیتی ی قورئانیش براکانی خستیا نه بیریکه وه به هوئی هه ندی کاروانچی یان رزگاری بو ، بر دیا نه میسر و فرۆشتیان به پوتیفار " واته عزی میسر ، زوله یخای ژنی عه زیزگیرو ده وه سه ودا سه ری یوسف بو ، به لام یوسف ده ستی له گه ل تیکه ل نه کرد ، له بهر ئه وه لای میردی بوختانی پی پی کرد و خرایه زیندا نه وه ، له ئه نجا م داله زیندان ها ته ده ری و بو به وه زیری فیرعه ون ویا رمه تی یه عقوب و بهنی ئیسرا ئیلی دا که سینا بکه ن به مه له بندی ژیا نی خۆیان .

به دی به یزا " به دبضا " : ده ستی سپی ، ئیشاره ته به وه که حه زره تی موسا پیغه مبه رکه ده ستی ده کرد به با خه لیا و ده ری ده هینا تروسکه وشه وقی ئه دا یه وه وده روبه ری خۆش هه مور و نا که ده کسردو حه زره تی عیسا که فوی له مردوده کرد زیندوده بو وه .

به نبوع " ینبوع " : سه چا وه ، کانی .

* * *

ئەوھى شايانى باس بىي بۇفەرھەنگى ئەودىوانەلەفەرھەنگى
 غەمىد وفەرھەنگى موعىن وبەتايبەت لە فەرھەنگى ديوانە
 " نالى" يەكەي ما مۆستاي زانا دوكتور " مەعرۆف خەزىنەدار "
 سوودم وەرگرتووه .

پىغەمبەرى مەزنى ئىسلام ھەزرىتى مۇھەممەد سولى ئەكرەم (د - خ) -
 فەرەمۆيدەتى :

كەسبىك بەچاكەي خەلك نەزانى بەچاكەي خودايش نازانى،
 جا لەبەر ئەمە پر بەدل لەدۆستى بەرىزو زانا وفەرھەنگ ،
 خوشەويست و دلسۆزم جەنابى ما مۆستا مەمەد صالح ئىبراھىمى
 مەمەدى (شەپۆل) زۆر سپاس دەكەم كە بە ديوانى ھەرىق
 دا چۆنەتەوھو ھەلەي گرتوھو نىشانەكانى بۆ داناوه .

خاوەنى انتشارات مەھد محمەدى، كرستان، سقز